

REFORMÁTUS KALENDÁRIUM 2019

REFORMÁTUS KALENDÁRIUM
2019.

REFORMÁTUS
KALENDÁRIUM
2019.

NAGYVÁRAD, 2018

Szerkesztette és a borítót tervezte: Wagner Erik

Korrektor: Antal János

Tördelőszerkesztő: Petrikó Ildikó

Írták:

Ábrám Zoltán

Árus László

Bara Enikő

Bódis Ferenc

Csúry István

Ecsedi Árpád

Emődi András

Fikker Dénes

Forró László

Ghitea-Szabó József-Levente

dr. Hermán M. János

Járosi Éva

Kajántó Beáta

Kánya Zsolt Attila

Kupán Árpád

Lugosi Dániel

Pataki István

Pázmány Attila

Petrikó Ildikó

Rácz Ervin

Tötös Beáta

Uri Imre

Varga Károly

Veres Piroska

Visky István

Wagner Edit

Wagner Erik

Zsigmond József

A címlapon a katalini templom látható (fényképezte: Strébeli Roland), a hátlapon a kisperegi nőszövetségi konferencián készült fotó (Rácz Ervin fényképe)

A KIRÁLYHÁGÓMELLÉKI REFORMÁTUS EGYHÁZKERÜLET KIADÁSA

ISBN 978-973-0-28018-0

Az enyéimet ismerem

(Ján 10,14)

Szeretett testvéreim Krisztusban!

Minden új év új kezdet. Istentől megkapjuk a szó szerinti teljesen új lehetőséget a következő esztendő még el nem fogyasztott, el nem kapkodott, el nem rontott napjainak kínálatában. Ugyanakkor valóra váltható élmény születik, amelyből megerősödhet a jóvátétel, a bocsánat, a lendületes életkedv vágya és megvalósítása. Tiszta lapon írhatjuk élettörténetünket tovább Újév hajnalától, remélhetőleg kevesebb gyarlósággal. Mindezekhez szükséges a magunk könnyen megingatható elhatározása mellé a Gondviselő megerősítő üzenete és mennyei támogatása.

Az év vezérigéjére támaszkodva igyekezzünk felismerni szerető Atyánk örökérvényű, reánk mindmáig ható biztatását. Mózes kérdésére mondta először, hogy Ő az ismeretlen, kezdettől fogva létező Úr, Aki volt, van és lesz. Krisztus Jézus, mint a Szentháromság tagja ezzel a tekintélyes alappal mondhatja újból, hogy: Én vagyok...! Az Atya és Fiú volt és van, a Szentlélek által pedig közvetlenül és érezhetően örökké lesznek is. A Szentháromság egy örök igaz Isten teljes valóságában ígéri jelenlétét a mi világunkban. Ezeket az elvont igazságokat át kell ismételniünk, mert visszatekintve, minden elakadásunknak, meghátrálásunknak legfőbb oka Isten ismeretének hiányosságából származott.

Aki megismeri Urunk teljes jószágát, az nem sokáig bizonytalankodik, az nem tévelyeg úttalan lelki utakon, az nem lesz hitet csereberélő, hazát és egyházat váltó türelmetlen vándor. A keresztyén ember keserves tapasztalatok árán fogja megtanulni, hogy a „tarisnyahit” és a képmutató hitvallás egyenesen átok lesz az életén. Elképesztően valótlan az, ha elcsigázott vándorok veszélyeztethetik a civilizáció ősi kontinensét a keresztyénség vén Európáját. Pedig ez a valóság, mert a pogányság mesterségesen szított szerzési vágya törvénytelenül tarolja örökségünket, miközben földrészünk minden előnyével együtt gyámoltalankodik, idétlen helyzetekbe keveredik és végül magyarázkodásra is szorul. Sátáni munka az, amikor rongyos hordák csempészik be az évezredek alatt felhalmozott javak közé a pusztító erőt.

Ennek fájdalmas következménye az anyaszentegyház külső és belső ellenségeinek megerősödése, az igazságszolgáltatás befolyásolása és az erkölcsi normák

eltörlése. Agyrém, ha ma némelyeket közpénzből busásan fizetett bársonyszékből az foglalkoztatja, hogyan lehet a fiúkat és a leányokat nemük megtagadására bírni. Az is, hogy ma kérdésessé tették a házasság férfi és nő közötti természetes kapcsolatát. Mint ahogy magasan székelő politikusok csempészbandák támogatását előbbre valónak tekintik, mint saját országaik polgárainak védelmét, amely szolgálatra elígérték magukat valamikor a választások előtt, a politikusi udvarlás füllentős szakaszában.

Nagyon mélyről kell kiemelkednünk, illetve másokkal is megértetnünk, hogy nemcsak tétlen beletörődéssel kell szemlélnünk a mellettünk elmúló időt, hanem meg kell világítanunk az elsötétedett világot, gyógyítanunk a vakot, leleplezni a vakságot. A jó pásztorról szóló evangélium éppen ezért van a vak meggyógyításának története után, mert Krisztus munkája nyomán világosságban élő emberek boldogulnak. Igaz, a meggyógyult vakot kiközösítik a farizeusok és a főpapok, de a jó pásztor mennyei kiállással vezeti az övéit, már itt egészen az Ő országáig.

Vigasztal a jó pásztor példázata, hogy másokat is vigasztaljunk! Ismeri azokat, akik az általa elkészített országban érdemesülnek, mert kegyelme szerint elhívtak. Nincs hatalom, mely ezt a folyamatot eltérítené, vagy meghamisítaná. A jó pásztor név szerint ismeri az övéit, akik a hangja után tájékozódnak mindenkor és minden helyzetben. Tolvajok és útonállók nemcsak a múltban voltak, hanem ma is ott feszítenek nyakkendőös nyugalommal, verítéket nem látott látszatmunkában, mindig a feladat és a felelősség hatókörén kívül. A jó pásztor mindenek ellenére közösségbe hívja, és abban megtartja az övéit – itt a földön a gyülekezetekben, azon túl a mennyei seregben!

Krisztus Jézus pásztorsága minden pásztori szolgálattól több, mert mindezért életét adta! Páratlan áldozat ez, amelynek híradása kétszeres „ámennel” kezdődik. Bizony, bizony; ha eddig kételkedtünk, most minden nyomorúságnak megtapasztalhatjuk a valós okát! Viszont, ha engedelmeskedünk, a szeretet hihetetlen gazdagságát ismerhetjük meg azáltal, Aki ismer bennünket.

CSÚRY ISTVÁN
püspök

REMÉNYIK SÁNDOR

Csendes csodák

Ne várd, hogy a föld meghasadjon
És tűz nyelje el Sodomát.
A mindennap kicsiny csodái
Nagyobb és titkosabb csodák.

Tedd a kezed a szívedre,
Hallgasd, figyeld hogy mit dobog,
Ez a finom kis kalapálás
Nem a legcsodásabb dolog?

Nézz a sötétkék végtelenbe,
Nézd a szürke kis ezüstpontokat:
Nem csoda-e, hogy árva lelked
Feléjük szárnyat bontogat?

Nézd, árnyékod, hogy fut előled,
Hogy nő, hogy törpül el veled.
Nem csoda ez? S hogy tükröződni
Látod a vízben az eget.

Ne várj nagy dolgot életedbe,
Kis hópelyhek az örömök,
Szitáló, halk szírom-csodák:
Rajtuk át Isten szól: jövök.

Január

BOLDOGASSZONY HAVA

1 Kedd	Újév, Fruzsina, Alpár	1Jn 3,1–12	Jer 29,1–19	Zsolt 72,1–7
2 Szerda	Ábel, Ákos, Gergely	3,13–17	29,20–32	
3 Csütörtök	Benjámín, Genováva	3,18–24	30,1–11	
4 Péntek	Angéla, Leona, Titusz	4,1–6	30,12–24	
5 Szombat	Simon, Árpád, Edvárd	4,7–21	31,1–17	

Ki az, a ki legyőzi a világot, ha nem az, a ki hiszi, hogy Jézus az Isten Fia?! 1Jn 5,5

6 Vasárnap	● Gáspár, Menyhért, Boldizsár	5,1–12	31,18–40	Zsolt 29
7 Hétfő	Attila, Etele, Ramóna	5,13–21	32,1–15	
8 Kedd	Gyöngyvér	2Jn	32,16–44	
9 Szerda	Marcell, Juliánusz	3Jn	33	
10 Csütörtök	Melánia, Vilma, Vilmos	Jn 1,1–8	34	
11 Péntek	Ágota, Baltazár, Barna	1,9–13	35	
12 Szombat	Ernő, Erna, Tatjana	1,14–18	36,1–19	

Ímé az Istennek ama báránya, a ki elveszi a világ bűneit! Jn 1,29

13 Vasárnap	Veronika, Vera, Csongor	1,19–34	36,20–32	Zsolt 36
14 Hétfő	Д Bódog, Félix	1,35–51	37	
15 Kedd	Lóránt, Loránd	2,1–12	38,1–13	
16 Szerda	Dániel, Gusztáv, Marcell	2,13–25	38,14–28	
17 Csütörtök	Antal, Antónia	3,1–21	39	
18 Péntek	Piroska, Margit	3,22–30	40	
19 Szombat	Sára, Márió, Máriusz, Márta	3,31–36	41	

Ha állandóan megmaradtok e földön, felépítlek titeket és el nem rontlak. Jer 42,10

20 Vasárnap	Fábián, Sebestyén	4,1–10	42	Zsolt 19
EGYETEMES IMAHÉT KEZDETE				
21 Hétfő	⊗ Ágnes, Agnetta	4,11–18	43	
22 Kedd	Vince, Artúr, Dormánd	4,19–26	44	
23 Szerda	Rajmund, Zelma, Emese	4,27–30	45	
24 Csütörtök	Timót, Ferenc	4,31–38	46,1–12	
25 Péntek	Pál, Bottyán, Henrik	4,39–42	46,13–28	
26 Szombat	Vanda, Paula, Timóteusz	4,43–45	47	

Monda néki Jézus: Menj el, a te fiad él. És hitt az ember a szónak. Jn 4,50

27 Vasárnap	Ⓒ Angelika, Angyalka, Angéla	4,46–54	48,1–25	Zsolt 71, 11–21
28 Hétfő	Károly, Karola, Tamás	5,1–9	48,26–47	
29 Kedd	Adél, Eta, Emőke, Léda	5,10–18	49,1–22	
30 Szerda	Martina, Gerda, Noémi	5,19–23	49,23–39	
31 Csütörtök	Lehár, Marcella, János	5,24–30	50,1–28	

Február

BŐJTELŐ HAVA

1 Péntek	Ignác, Virgínia, Kincső	Jn 5,31–36	Jer 50,29–46
2 Szombat	Karolina, Apor, Aida	5,37–47	51,1–19

Bizonyval ez ama próféta, a ki eljövendő vala a világra. Jn 6,13

3 Vasárnap	Balázs, Nimród, Oszkár	6,1–15	51,20–40	Ézs 6
4 Hétfő	● Csenge, Ráhel, Veronika	6,16–21	51,41–64	
5 Kedd	Ágota, Ingrid, Etelka	6,22–27	52	
6 Szerda	Dorottya, Dóra, Pál	6,28–34	JSir 1	
7 Csütörtök	Tódor, Rómeó, Richárd	6,35–40	2	
8 Péntek	Aranka, Jutocsa, Jeromos	6,41–51	3	
9 Szombat	Abigél, Alex, Ronald	6,52–59	4	

A lélek az, a mi megelevenít, a test nem használ semmit. Jn 6,63

10 Vasárnap	Elvira	6,60–65	5	Zsolt 1
11 Hétfő	Bertold, Dezső, Marietta	6,66–71	Ezsd 1	
12 Kedd	Ⓓ Lídia, Lívia, Eulália	7,1–13	2	
13 Szerda	Levente, Ella, Linda, Katalin	7,14–24	3,1–7	
14 Csütörtök	Bálint, Valentin, Metod	7,25–30	3,8–13	
15 Péntek	Kolos, Kenese, Levente, Georgina	7,31–36	4,1–16	
16 Szombat	Julianna, Lilla, Samu	7,37–39	4,17–24	

Dávid magvából, és Bethlehemből, ama városból jön el a Krisztus, a hol Dávid vala. Jn 7,42

17 Vasárnap	Donát	7,40–53	5	Zsolt 91
18 Hétfő	Zenkő, Bernadett, Simon	8,1–11	6,1–12	
19 Kedd	○ Zsuzsanna, Eliza, Konrád	8,12–20	6,13–22	
20 Szerda	Aladár, Álmos, Leó	8,21–29	7,1–10	
21 Csütörtök	Eleonóra, Norina, Péter	8,30–36	7,11–28	
22 Péntek	Gerzson, Zétény, Margit	8,37–47	8,1–23	
23 Szombat	Alfréd, Mirtill, Polikárp	8,48–59	8,24–36	

Míg e világon vagyok, e világ világossága vagyok. Jn 9,5

24 Vasárnap	Mátyás, Jázmin, Eunike	9,1–12	9	Zsolt 27
25 Hétfő	Géza, Alexander, Vanda	9,13–17	10,1–9	
26 Kedd	Ⓒ Edina, Viktor, Győző	9,18–23	10,10–44	
27 Szerda	Ákos, Bátor, Gábor	9,24–34	Neh 1	
28 Csütörtök	Elemér, Oszvald, Román	9,35–41	2,1–10	

Feljegyzések _____

*Dorottya napon,
Ha csikorog a fagy,
A kemény tél
Nemsoká alábbhagy.*

„Kezében óriás rostával
Áll az Idő és rostál egyre,
Világokat szed és rostál ki
Vidáman és nem keseregve
S búsul csak az, akit kihullat.”

Ady Endre

Március

BÖJTMÁS HAVA

1 Péntek	Albin, Albina, Gyopár, Lea	Jn 10,1–5	Neh 2,11–20
2 Szombat	Lujza, Dalma, Major	10,6–10	3

Én vagyok a jó pásztor; és ismerem az enyéimet, és engem is ismernek az enyéim. Jn 10,14

3 Bibliavasárnap	Kornélia, Nelli, Frigyes	10,11–15	4,1–8	Zsolt 63,1–4
4 Hétfő	Kázmér, Zorán	10,16–21	4,9–17	
5 Kedd	Adorján, Adrián, Koletta	10,22–30	5,1–13	
6 Szerda ●	Leonóra, Inez	10,31–42	5,14–19	
7 Csütörtök	Tamás, Tomaj	11,1–16	6	
8 Péntek	Zoltán, János, Apolka	11,17–32	7	
9 Szombat	Franciska, Fanni	11,33–44	8,1–12	

Jobb nekünk, hogy egy ember haljon meg a népért, és az egész nép el ne vesszen. Jn 11,50

10 Böjtfővasárnap	Ildikó, Melissa, Emil	11,45–52	8,13–18	Zsolt 32
11 Hétfő	Szilárd, Borsika, Tímea	11,53–57	9,1–15	
12 Kedd	Gergő, Gergely	12,1–11	9,16–37	
13 Szerda	Krisztián, Ajtony, Egyed	12,12–19	10	
14 Csütörtök ☽	Matild, Tilda	12,20–26	11	
15 Péntek	Kristóf, Perenna, Lukrécia	12,27–33	12,1–26	
NEMZETI ÜNNEP				
16 Szombat	Henrietta, Vidor, Lujza	12,34–36	12,27–47	

Inkább szerették az emberek dicséretét, mintsem az Istennek dicséretét. Jn 12,43

17 Vasárnap	Gertrúd, Patrik	12,37–43	13,1–22	Zsolt 2
18 Hétfő	Sándor, Ede, Cirill	12,44–50	13,23–31	
19 Kedd	József, Bánk, Józsa	13,1–11	Zsolt 107	
20 Szerda	Koppány, Klaudia, Alexandra	13,12–20	108	
21 Csütörtök ○	Benedek, Bence, Napsugár	13,21–30	109	
22 Péntek	Beáta, Izolda, Lea	13,31–35	110	
23 Szombat	Emőke, Botond, Ottó	13,36–38	111	

Ne nyugtalankodjék a ti szívetek: higgyetek Istenben, és higgyetek én bennem. Jn 14,1

24 Vasárnap	Gábor, Karina	14,1–6	112	Zsolt 63,5–12
25 Hétfő	Irén, Írisz, Csillag	14,7–11	113	
26 Kedd	Emánuel, Larissza, Árpád	14,12–14	114	
27 Szerda	Hajnal, Hajnalka, Alpár	14,15–21	115	
28 Csütörtök ☾	Gedeon, Johanna	14,22–24	116	
29 Péntek	Augusztá, Jónás, Márk	14,25–31	117	
30 Szombat	Zalán, Amadé	15,1–8	118	

Szeressétek egymást, a miképen én szerettelek titeket. Jn 15,12

31 Vasárnap	Árpád, Benő, Benjámin	15,9–11	119,1–64	Zsolt 126
--------------------	-----------------------	---------	----------	-----------

Feljegyzések _____

*Gergely napi szél
Szent György napig él.
Sándor, József, Benedek
Zsákban hozzák a meleget!*

„Kergetni, sürgetni az időt, hogy múltjék, hogy legyen szíves már elmúlni – ezzel tölti az ember életének nagyobbik felét.”

Karácsony Benő

Április

SZENT GYÖRGY HAVA

1 Hétfő	Hugó, Agárd	Jn 15,12–17	Zsolt 119,65–112
2 Kedd	Áron, Ferenc	15,18–27	119,113–176
3 Szerda	Buda, Richárd, Keresztély	16,1–4a	120
4 Csütörtök	Csaba, Ambrus, Izidor	16,4b–11	121
5 Péntek	● Vince, Kocsárd, Irén	16,12–15	122
6 Szombat	Vilmos, Bíborka, Ruben	16,16–23a	123

*Kijöttem az Atyától, és jöttem e világba: ismét elhagytam e világot,
és elmegyek az Atyához. Jn 16,28*

7 Vasárnap	Orsolya, Herman, Armand	16,23b–28	124	Ézs 43,16–21
8 Hétfő	Dénes, Zselyke	16,29–33	125	
9 Kedd	Erhard, Dusán, Döme	17,1–5	126	
10 Szerda	Zsolt	17,6–19	127	
11 Csütörtök	Leó, Szaniszló, Ilma	17,20–26	128	
12 Péntek	☽ Gyula	18,1–11	129	
13 Szombat	Ida	18,12–18	130	

Felele néki Jézus: Én nyilván szólottam a világnak. Jn 18,20a

14 Virágvasárnap	Tibor, Tiborc	18,19–23	131	Zsolt 118,19–29
15 Hétfő	Emese, Tas, Anasztázia	18,24–27	132	
16 Kedd	Csongor, Bernadett	18,28–32	133	
17 Szerda	Klára, Rudolf, Izidóra	18,33–40	134	
18 Csütörtök	Andrea, Ilma, Aladár	19,1–16a	135	2Móz 12,1–14
19 NAGYPÉNTEK	○ Emma, Kocsárd, Gilda	19,16b–30	136	Zsolt 22
20 Szombat	Tivadar, Odett, Tihamér	19,31–42	137	Zsolt 31

*És látta két angyalt fehér ruhában ülni, egyiket fejtől, másikat lábtól,
a hol a Jézus teste feküdt vala. Jn 20,12*

21 V. Húsvét 1.	Konrád, Zsombor, Anzelm	20,1–18	138	Zsolt 16
22 H. Húsvét 2.	Csilla, Noémi	20,19–29	139	Zsolt 114
23 K. Húsvét 3.	Béla, Adalbert	20,30–31	140	
24 Szerda	György, Györgyi, Debóra	21,1–14	141	
25 Csütörtök	Márk, Márkus, Kevin, Keán	21,15–19	142	
26 Péntek	☾ Ervin, Boglárka	21,20–25	143	
27 Szombat	Zita, Gyöngyvér, Pintyő	Gal 1,1–9	144	

*Bizonyára, ha még embereknek igyekezném tetszeni, Krisztus szolgája nem volnék.
Gal 1,10b*

28 Vasárnap	Valéria, Nimród	1,10–24	145	Zsolt 67
29 Hétfő	Péter, Tihamér, Roberta	2,1–10	146	
30 Kedd	Katalin, Kitti, Kata, Zsófia	2,11–14	147	

Feljegyzések _____

*Ha Márk napján
Szól a béka,
Kisebb lesz
Idén a véka!*

*„Hajt az idő, nem vár: elhalunk mi, vének,
Csak híre marad fenn karunk erejének:
Más öltöbéli nép, más ivadék nő fel,
Aki ésszel hódít, nem testi erővel.”*

Arany János

Május

PÜNKÖSD HAVA

1 Szerda	Jakab, Fülöp, Amarillisz	Gal 2,15–21	Zsolt 148
2 Csütörtök	Zsigmond, Zoé, Atanáz	3,1–18	149
3 Péntek	Tímea, Irma	3,19–29	150
4 Szombat	● Mónika, Flórián	4,1–11	Énekek 1

Szép dolog pedig fáradozni a jóban mindenkor. Gal 4,18a

5 Vasárnap	Iren, Györgyi	4,12–20	2	Zsolt 47,1–5
ANYÁK NAPJA				
6 Hétfő	Ivett, Frida, Tamara, Judit	4,21–31	3	
7 Kedd	Gizella, Bendegúz, Gusztáv	5,1–6	4	
8 Szerda	Mihály, Győző	5,7–15	5	
9 Csütörtök	Gergely, Gerő, Katinka	5,16–26	6	
10 Péntek	Ármin, Pálma, Mira	6,1–10	7	
11 Szombat	Albert, Imola, Ferenc	6,11–18	8	

Ne féljetez senkitől, mert az ítélet az Istené. 5Móz 1,17

12 Vasárnap	Đ Pongrácz, György	5Móz 1,1–33	Mk 1,1–8	Zsolt 97
13 Hétfő	Szervác, Imola	1,34–46	1,9–11	
14 Kedd	Bonifác	2,1–25	1,12–15	
15 Szerda	Zsófia, Denissza, Izsák	2,26–37	1,16–20	
16 Csütörtök	Mózes, Botond	3	1,21–28	
17 Péntek	Andor, Ede, Paszkál	4,1–24	1,29–31	
18 Szombat	○ Erik, Alexandra, Szandra	4,25–49	1,32–39	

Ne tégy a te felebarátod ellen hamis tanúbizonyságot. 5Móz 5,20

19 Vasárnap	Ivó, Iván, Milán, Buda	5,1–21	1,40–45	Zsolt 23
A MAGYAR REFORMÁTUS EGYSÉG NAPJA				
20 Hétfő	Bernát, Hanna, Felícia	5,22–33	2,1–12	
21 Kedd	Konstantin, András	6	2,13–17	
22 Szerda	Júlia, Rita, Emil	7	2,18–22	
23 Csütörtök	Vilmos, Dezső, Renáta	8	2,23–28	
24 Péntek	Eszter, Eliza, Vanessza	9	3,1–6	
25 Szombat	Orbán	10	3,7–12	

Szeresd azért az Urat, a te Istenedet, tartsd meg az ő megtartani valóit. 5Móz 11,1

26 Vasárnap	☾ Fülöp, Evelin	11	3,13–21	Zsolt 30
27 Hétfő	Hella, Elbárt	12,1–19	3,22–30	
28 Kedd	Csanád, Emil, Vilmos	12,20–31	3,31–35	
29 Szerda	Magdolna, Magda, Léna	13	4,1–20	
30 Csütörtök	Janka, Zsanett, Nándor	14	4,21–25	Zsolt 47,6–10
MENNYBEMENETEL				
31 Péntek	Angéla, Angyalka	15	4,26–29	

Feljegyzések _____

*Szervác, Pongrác, Bonifác
Mind a fagyos szentek,
Hogy a szőlő el ne fagyjon
Füstöljenek kendtek!*

„Az emberi élet oly rövidre van szabva, mindenki lázas sietséggel munkál a maga javán, nehogy kifogyjon az idejéből, egymás megismerésére alig jut egy-egy futó pillanat.”

Benedek Elek

Június

SZENT IVÁN HAVA

1 Szombat Tünde, Csenge, Kund 5Móz 16 Mk 4,30–34

A törvény szerint cselekedjél, a melyre tanítanak téged, és az ítélet szerint, a melyet mondanak néked. 5Móz 17,11

2 Vasárnap	Kármén, Anita	17	4,35–41	Zsolt 96,1–6
3 Hétfő	● Klotild, Kevin, Cecília	18	5,1–20	
4 Kedd	Bulcsú, Kerény, Kerubin	19	5,21–43	
5 Szerda	Ferdinánd, Kund, Fatime	20	6,1–6	
6 Csütörtök	Norbert, János, Cintia	21	6,7–13	
7 Péntek	Róbert, Roberta, Arianna	22,1–12	6,14–29	
8 Szombat	Medárd, Zaránd, Helga	22,13–29	6,30–44	

Ha fogadással ígérsz valamit az Úrnak, a te Istenednek: ne halogasd annak megadását. 5Móz 23,21

9 V. Pümkösd 1.	Félix, Annabella, Előd	23	6,45–56	ApCsel 2,1–21
10 H. Pümkösd 2.	Ⓜ Margit, Gréta	24	7,1–23	Zsolt 104
11 K. Pümkösd 3.	Barnabás, Barna	25	7,24–30	
12 Szerda	Villő, Józsa, Sebők, Adelaida	26	7,31–37	
13 Csütörtök	Antal, Anett, Tóbiás	27	8,1–10	
14 Péntek	Vazul, Herta	28,1–26	8,11–21	
15 Szombat	Jolán, Zója, Vid, Viola	28,27–48	8,22–26	

Mert mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri, lelkében pedig kárt vall? Mk 8,36

16 Szentháromságvasárnap	Jusztin, Jusztina, Arany	28,49–69	8,27–9,1	Zsolt 8
17 Hétfő	○ Laura, Alida, Alina, Adolf	29	9,2–13	
18 Kedd	Arnold, Levente, Doloróza	30	9,14–29	
19 Szerda	Gyárfás	31,1–13	9,30–41	
20 Csütörtök	Rafael, Dina, Keve	31,14–30	9,42–50	
21 Péntek	Alajos, Leila	32,1–25	10,1–16	
22 Szombat	Bóbita, Paulina	32,26–52	10,17–31	

Áldd meg Uram az ő erejét, és az ő kezének munkája legyen kedves előtted! 5Móz 33,11

23 Vasárnap	Zoltán, Édua, Jázmin	33	10,32–45	Zsolt 42
24 Hétfő	Iván, János	34	10,46–52	
25 Kedd	Ⓒ Vilmos, Maxim, Vilma	Bír 1,1–15	11,1–14	
26 Szerda	János, Pál, Iringó	1,16–2,5	11,15–19	
27 Csütörtök	László, Sámson	2,6–3,6	11,20–26	
28 Péntek	Irén, Iréneusz, Levente	3,7–31	11,27–33	
29 Szombat	Péter, Pál, Emőke, Petra, Ivett	4	12,1–17	

Új isteneket ha választott a nép, mindjárt kigyúlt a harc a kapuk előtt. Bír 5,8

30 Vasárnap	Pál, Tihamér	5	12,18–27	Zsolt 77
--------------------	--------------	---	----------	----------

Feljegyzések _____

*Margit asszony napján
Legyek gyűlnék a konyhán!
Ha Medárd napján esik,
Negyven napig esik.*

„Két jó van, mi fölött sorsnak nincs semmi hatalma,
Szorgalom és az erény. Földön az, égben ez áld.”

Vörösmarty Mihály

Július

JAKAB HAVA

1 Hétfő	Annamária, Renáta, Tihamér	Bír 6,1–24	Mk 12,28–34
2 Kedd ●	Ottó, Ottokár	6,25–40	12,35–44
3 Szerda	Kornél, Soma, Tamás	7	13,1–20
4 Csütörtök	Berta, Ulrik, Babett	8,1–23	13,21–37
5 Péntek	Emese, Sarolta, Liza	8,24–35	14,1–11
6 Szombat	Csaba, Melitta, Ézsaiás	9,1–21	14,12–25

Vigyázzatok és imádkozzatok, hogy kísértetbe ne jussatok. Mk 14,38

7 Vasárnap	Apollónia, Apolka, Cirill	9,22–57	14,26–42	Zsolt 66
8 Hétfő	Teréz, Ellák, Edgár, Kilián	10	14,43–52	
9 Kedd D	Lukrécia, Marina, Vera	11,1–28	14,53–65	
10 Szerda	Amália, Alma, Melina	11,29–40	14,66–72	
11 Csütörtök	Lili, Lilla, Nóra, Nella	12	15,1–19	
12 Péntek	Izabella, Dalma, Eleonóra	13	15,20–32	
13 Szombat	Jenő, Henrik	14	15,33–41	

Te adtad szolgálád kezébe ezt a nagy győzelmet. Bír 15,18

14 Vasárnap	Örs, Stella, Kamill	15	15,42–47	Zsolt 82
15 Hétfő	Jolán, Henrik, Roland, Örkény	16	16,1–8	
16 Kedd ⊗	Valter, Enikő, Irma	17	16,9–20	
17 Szerda	Endre, Elek, András	18	ApCsel 1,1–14	
18 Csütörtök	Frigyes, Kamill, Cecília	19,1–21	1,15–26	
19 Péntek	Emília, Esztella, Rubinka	19,22–30	2,1–13	
20 Szombat	Illés, Éliás, Margaréta	20,1–28	2,14–28	

Ezt a Jézust feltámasztotta az Isten, minek mi mindnyájan tanúbizonyságai vagyunk. ApCsel 2,32

21 Vasárnap	Dániel, Daniella, Léna	20,29–48	2,29–36	Zsolt 52
22 Hétfő	Magdolna, Magda, Mária	21	2,37–47	
23 Kedd	Lenke, Brigitta	1Krón 1	3,1–10	
24 Szerda	Kinga, Kincső, Csenge	2	3,11–26	
25 Csütörtök C	Kristóf, Jakab	3	4,1–12	
26 Péntek	Anna, Anikó, Panna, Anett	4	4,13–22	
27 Szombat	Olga, Liliána, Györk, Natália	5	4,23–37	

És támada nagy félelem az egész gyülekezetben és mindazokban, kik ezeket hallják vala. ApCsel 5,11

28 Vasárnap	Szabolcs, Alina, Ince, Adina	6	5,1–11	Zsolt 85
29 Hétfő	Márta, Flóra, Bea	7	5,12–16	
30 Kedd	Judit, Xénia	8	5,17–32	
31 Szerda	Oszkár, Heléna, Ignác	9	5,33–42	

Feljegyzések _____

*Illés napi vihar
Jéggel csap rád hamar!
Esős Illés rossz,
Nem sok hasznot hoz.*

„Oh, a szárnyas idő hirtelen elrepül,
S minden míve tűnő szárnya körül lebeg!
Minden csak jelenés; minden az ég alatt,
Mint a kis nefelejcs, enyész.”

Berzsenyi Dániel

Augusztus

KISASSZONY HAVA

1 Csütörtök	● Boglárka, Boglár, Ete, Kála	1Krón 10	ApCsel 6,1–7
2 Péntek	Lehel, Özséb	11	6,8–15
3 Szombat	Hermína, Kira, Tea	12	7,1–16

De ama Magasságos nem kézzel csinált templomokban lakik. ApCsel 7,48

4 Vasárnap	Domonkos, Dominik, Dominika	13	7,17–43	Zsolt 4
5 Hétfő	Krisztina, Zita, Kriszta	14	7,44–53	
6 Kedd	Berta, Bettina	15	7,54–60	
7 Szerda	Đ Ibolya, Arabella	16	8,1–8	
8 Csütörtök	László, Eszmeralda	17	8,9–25	
9 Péntek	Emőd, Liliom	18	8,26–40	
10 Szombat	Lőrinc, Bianka, Csilla	19	9,1–9	

Mert én megmutatom néki, mennyit kell néki az én nevemért szenvedni. ApCsel 9,16

11 Vasárnap	Zsuzsanna, Tiborc, Tibor	20	9,10–19a	Zsolt 99
12 Hétfő	Klára, Letícia, Diána	21	9,19b–30	
13 Kedd	Csongor, Ipoly, Ince	22	9,31–43	
14 Szerda	Marcell, Maximilián	23	10,1–16	
15 Csütörtök	○ Mária, Marina	24	10,17–23a	
16 Péntek	Ábrahám, Ábris, Rókus	25	10,23b–48	
17 Szombat	Jácint, Arika, Réka	26	11,1–18	

Az Úr megígérte, hogy megsokasítja Izráelt, mint az égnek csillagait. 1Krón 27,23

18 Vasárnap	Ilona, Ilka	27	11,19–26	Zsolt 50
19 Hétfő	Huba, Emília	28	11,27–30	
20 Kedd	István, Vajk, Bernát	29	12,1–5	

ÁLLAMALAPÍTÁS ÜNNEPE

21 Szerda	Sámuel, Hajna	2Krón 1,1–17	12,6–19	
22 Csütörtök	Menyhért, Mirjam	1,18–2,17	12,20–25	
23 Péntek	☾ Bence, Szidónia, Fülöp, Róza	3	13,1–12	
24 Szombat	Bertalan, Jonatán, Aliz	4	13,13–22	

Az Úr dicsősége töltötte vala be az Istennek házáat. 2Krón 5,14b

25 Vasárnap	Lajos, Patrícia	5	13,23–37	Zsolt 80,1–8
-------------	-----------------	---	----------	--------------

ÚJ KENYÉR ÜNNEPE

26 Hétfő	Endre, Izsó, Tália, Natália	6	13,38–52	
27 Kedd	Gáspár, Zoárd, Mónika	7	14,1–7	
28 Szerda	Ágoston, Mózes	8	14,8–20	
29 Csütörtök	Beatrix, Erna, Szabina	9	14,21–28	
30 Péntek	● Róza, Rózsa, Félix	10	15,1–5	
31 Szombat	Erika, Bella, Hanga	11	15,6–11	

Feljegyzések _____

*Ha Domokos forró
Hosszú tél várható.
Sűrű eső augusztusban
Jó mustot ád a hordóban*

„Most már tudom őt mindenképpen,
minden dolgában tetten értem.
S tudom is, miért szeret engem –
tetten értem az én szívemben.”

József Attila

Szeptember

SZENT MIHÁLY HAVA

Tudja az Isten öröktől fogva minden ő cselekedeteit. ApCsel 15,18

1 Vasárnap	Egyed, Egon, Tamara	2Krón 12	ApCsel 15,12–21	Zsolt 81
2 Hétfő	Rebeka, Töhötöm, Dorina	13	15,22–35	
3 Kedd	Hilda, Szende	14	15,36–41	
4 Szerda	Rozália, Róza, Ida	15	16,1–5	
5 Csütörtök	Viktor, Lőrinc, Ofélia	16	16,6–10	
6 Péntek	☽ Ida, Zakariás, Beáta	17	16,11–40	
7 Szombat	Regina, Ivor	18	17,1–9	

Az Úrnál, a mi Istenünkénél nincsen hamisság, sem személyválogatás, sem ajándékvétel. 2Krón 19,7

8 Vasárnap	Mária, Adrienn	19	17,10–15	Zsolt 139
9 Hétfő	Ádám, Péter	20	17,16–21	
10 Kedd	Hunor, Nikoletta, Nikolett	21	17,22–34	
11 Szerda	Teodóra, Igor, Radakund	22	18,1–17	
12 Csütörtök	Mária, Guidó, Irma	23	18,18–23	
13 Péntek	Kornél, Ludovika	24	18,24–28	
14 Szombat	○ Szeréna, Roxána	25	19,1–7	

Mindaddig, míg az Urat keresé, jó előmenetelt adott néki Isten. 2Krón 26,5

15 Vasárnap	Enikő, Melitta	26	19,8–22	Zsolt 14
16 Hétfő	Edit, Ditta, Ciprián	27	ApCsel 19,23–40	
17 Kedd	Zsófia, Hildegárd, Róbert	28	20,1–6	
18 Szerda	Diána	29	20,7–12	
19 Csütörtök	Vilma, Hajnalka	30	20,13–16	
20 Péntek	Friderika	31	20,17–38	
21 Szombat	Máté, Mirella, Jónás	32	21,1–16	

Semmi nincs új dolog a nap alatt. Préd 1,9b

22 Vasárnap	☾ Móric, Mór	Préd 1,1–11	21,17–26	Zsolt 79
23 Hétfő	Áldó, Tekla, Lina, Líviusz	1,12–18	21,27–40	
24 Kedd	Gellért, Mercédesz, Gerda	2,1–11	22,1–21	
25 Szerda	Kleofás, Kende, Eufrozina	2,12–26	22,22–30	
26 Csütörtök	Jusztina, Kozma	3,1–8	23,1–11	
27 Péntek	Adalbert, Albert	3,9–22	23,12–22	
28 Szombat	● Vencel, Salamon	4,1–6	23,23–35	

Jobb a szűkölködő, de bölcs gyermek a vén és bolond királynál, a ki nem szenved el az intést többé. Préd 4,13

29 Vasárnap	Mihály, Opál, Rafael	4,7–12	24,1–9	Zsolt 51
30 Hétfő	Jeromos, Médea, Hunor	4,13–16	24,10–21	

Feljegyzések _____

*Amilyen az Egyed-nap,
Olyan az egész hónap.
Mihálykor a szél
Sok havat ígér.*

„Nagyon téved az, aki a múlt eltüntetésével hiszi leginkább szolgálhatni a jövőt. Múlt nélkül nincs jövő, s mennél gazdagabb a múltad, annál több fonálon kapaszkodhatsz a jövőbe.”

Babits Mihály

Október

MINDENSZENT HAVA

1 Kedd	Malvin, Malvina, Teréz	Préd 4,17–5,8	ApCsel 24,22–27
2 Szerda	Petra, Örs	5,9–19	25,1–5
3 Csütörtök	Helga, Jozefa	6	25,6–12
4 Péntek	Ferenc, Edvin, Damarisz	7	25,13–27
5 Szombat	Attila, Aurél, Etele	8,1–8	26,1–23

Tudom én, hogy az istenfélőknek léssen jól dolgok, a kik az ő orcáját félik. Préd 8,12

6 Vasárnap Brúnó, Renáta, Kadosa 8,9–17 26,24–32 Zsolt 37,1–11
NEMZETI GYÁSZNAP

7 Hétfő	Amália, Bekény	9,1–12	27,1–8
8 Kedd	Koppány, Etelka, Magor	9,13–18	27,9–26
9 Szerda	Dénes, János	10,1–15	27,27–44
10 Csütörtök	Gedeon, Bendegúz, Ferenc	10,16–11,8	28,1–10
11 Péntek	Brigitta, Gitta, Etel	11,9–12,8	28,11–15
12 Szombat	Miksa, Rezső, Edvin	12,9–14	28,16–31

Szerettelek titeket, azt mondja az Úr, és azt mondjátok: Miben szerettél minket? Mal 1,2

13 Vasárnap	Ó Kálmán, Edgár, Ede, Eduárd	Mal 1,1–5	2Pt 1,1–11	Zsolt 37,12–40
14 Hétfő	Helén, Heléna, Livia	1,6–14	1,12–21	
15 Kedd	Teréz, Terézia, Aranka	2,1–9	2	
16 Szerda	Gál, Aurélia	2,10–16	3,1–13	
17 Csütörtök	Hedvig, Hédi, Szilamér	2,17–3,5	3,14–18	
18 Péntek	Lukács, Juszusz	3,6–12	Júd 1,1–16	
19 Szombat	Nándor	3,13–24	1,17–25	

Aki kételkedik, hasonlatos a tenger habjához, amelyet a szél hajt és ide s tova hány. Jak 1,6

20 Diakónia vasárnap	Irén, Iringó, Vendel	Jak 1,1–8	Eszt 1,1–9	Zsolt 84
21 Hétfő	Orsolya, Orsika, Zsolt	1,9–18	1,10–22	
22 Kedd	Előd, Korina	1,19–27	2,1–18	
23 Szerda	Gyöngyi, Gyöngyvér	2,1–13	2,19–23	

NEMZETI ÜNNEP

24 Csütörtök	Salamon, Ruben, Antal	2,14–26	3	
25 Péntek	Blanka, Bianka, Mór	3,1–12	4	
26 Szombat	Dömötör, Amanda, Armand	3,13–18	5	

Aki azért e világ barátja akar lenni, az Isten ellenségévé lesz. Jak 4,4b

27 Vasárnap	Szabina, Szabrina	4,1–10	6	Zsolt 65
ÚJ BOR ÜNNEPE				
28 Hétfő	Simon, Szimonetta, Taddeus	4,11–17	7	
29 Kedd	Melinda, Nárcisz, Özike	5,1–6	8	
30 Szerda	Alfonz, Kolos, Zenóbia	5,7–12	9,1–19	
31 Csütörtök	Farkas, Cseke	5,13–20	9,20–32	Zsolt 43

REFORMÁCIÓ EMLÉKÜNNEPE

Feljegyzések _____

Orsolyakor takarítsd be

Káposztádat.

Simon, Júdás

Hóval tömi tele szádat!

„Az igazság nincs időponthoz kötve. Mindig időszerű, kiváltképp akkor, mikor időszerűtlennek látszik.”

Albert Schweitzer

November

SZENT ANDRÁS HAVA

1 Péntek	Itala, Marianna	Kol 1,1–8	Eszt 10
2 Szombat	Vitéz, Achilles	1,9–23	Dán 1

Nagy a pogányok között eme titok dicsőségének gazdagsága, az tudniillik, hogy a Krisztus ti köztetek van. Kol 1,27b

3 Vasárnap	Győző, Hubert, Márton, Ilka	1,24–29	2,1–23	Zsolt 73
4 Hétfő	☽ Károly, Karola	2,1–15	2,24–49	
5 Kedd	Imre, Tétény, Zakariás	2,16–23	3,1–25	
6 Szerda	Lénárd, Énók	3,1–4	3,26–33	
7 Csütörtök	Rezső, Csenger	3,5–11	4,1–14	
8 Péntek	Zsombor, Lehel	3,12–17	4,15–34	
9 Szombat	Tivadar, Szibilla	3,18–4,1	5,1–7	

Az imádságban állhatatosak legyetek, vigyáztok abban hálaadással. Kol 4,4

10 Vasárnap	Réka, Ariel	4,2–6	5,8–6,1	Zsolt 17
11 Hétfő	Márton, Martin, Tódor	4,7–18	6,2–18	
12 Kedd	○ Aba, Jónás, Renátó	1Thessz 1	6,19–29	
13 Szerda	Szilvia, Szaniszló	2,1–12	7,1–14	
14 Csütörtök	Aliz, Klementina, Huba	2,13–16	7,15–28	
15 Péntek	Albert, Lipót	2,17–20	8,1–14	
16 Szombat	Ödön, Edmond, Margit	3,1–8	8,15–27	

Titeket pedig gyarapítson az Úr és tegyen bőségesekké az egymás iránt és mindenki iránt való szeretetben. 1Thessz 3,12

17 Vasárnap	Hortenzia, Gergő, Salomé	3, 9–13	9,1–19	Zsolt 100
18 Hétfő	Jenő	4,1–8	9,20–27	
19 Kedd	☾ Erzsébet, Zsóka	4,9–12	10,1–11,1	
20 Szerda	Jolán, Zsolt, Ödön	4,13–18	11,2–20	
21 Csütörtök	Olivér	5,1–11	11,21–45	
22 Péntek	Cecília, Filemon	5,12–28	12,1–4	
23 Szombat	Kelemen, Klementina	2Thessz 1	12,5–13	

Mi pedig mindenkor hálaadással tartozunk az Istennek ti érettetek atyámfiai, akiket szeret az Úr. 2Thessz 2,13

24 Vasárnap	Emma, Flóra	2,1–12	Hós 1	Zsolt 46
25 Hétfő	Katalin, Katinka, Liza	2,13–17	2,1–15	
26 Kedd	● Virág, Áldó	3,1–5	2,16–25	
27 Szerda	Elemér, Virgil, Virginia	3,6–18	3	
28 Csütörtök	Jakab, Stefánia	1Tim 1,1–11	4	
29 Péntek	Ilma, Taksony	1,12–20	5	
30 Szombat	András, Andor, Dormand	2	6	

Feljegyzések _____

*Ha Márton fehér,
Enyhe lesz a tél.
Ha Katalinkor kopog,
Karácsonykor locsog.*

„Óh idő, futós idő!
Eszteideink sasszárnyadon repülnek;
Vissza hozzánk egy se jó,
Mind a setét kaosz ölébe dülnek.”

Csokonai Vitéz Mihály

December

KARÁCSONY HAVA

Ha valaki az ő tulajdon házáat nem tudja igazgatni, mimódon visel gondot az Isten egyházára? 1Tim 3,5

1 Advent 1. vasárnapja	Blanka, Elza	1Tim 3	Hós 7	Zsolt 122
2 Hétfő	Melinda, Vivien	4	8	
3 Kedd	Ferenc, Olívia, Atala	5	9	
4 Szerda	Ⓜ Borbála, Barbara, Boróka	6,1-10	10	
5 Csütörtök	Vilma, Csaba	6,11-21	11	
6 Péntek	Miklós, Gyopár	2Tim 1,1-7	12	
7 Szombat	Ambrus, Ambrózia	1,8-14	13	

Kigyógyítom őket hiűtlenségükből; szeretem őket ingyen kegyelemből, mert elfordult tőlük az én haragom. Hós 14,5

8 Advent 2. vasárnapja	Mária, Márta, Rege	1,15-18	14	Zsolt 72,8-20
9 Hétfő	Natália, Natasa	2,1-13	Ézs 1,1-9	
10 Kedd	Judit, Loretta	2,14-18	1,10-17	
11 Szerda	Árpád	2,19-26	1,18-31	
12 Csütörtök	○ Gabriella, Johanna	3,1-9	2,1-5	
13 Péntek	Luca, Otília	3,10-17	2,6-22	
14 Szombat	Szilárd, Szilárda	4,1-5	3,1-15	

Végezetre eltétem nekem az igazság koronája, melyet megad nekem az Úr ama napon. 2Tim 4,8

15 Advent 3. vasárnapja	Valér, Detre	4,6-8	3,16-4,1	Zsolt 146
16 Hétfő	Etelka, Aletta	4,9-22	4,2-6	
17 Kedd	Lázár, Olimpia	Jel 1,1-8	5,1-7	
18 Szerda	Augusztá	1,9-20	5,8-30	
19 Csütörtök	Ⓞ Viola, Violetta	2,1-7	6	
20 Péntek	Teofil, Apor, Nemere	2,8-11	7,1-9	
21 Szombat	Tamás	2,12-17	7,10-25	

Tudom a te dolgaiddat, és szeretetedet, szolgálatodat, és hitedet és tűrésedet. Jel 2,19a

22 Advent 4. vasárnapja	Anikó, Zénó, Tifani	2,18-29	8,1-15	Zsolt 80,9-20
23 Hétfő	Viktória, Niké	3,1-6	8,16-22	
24 Kedd	Ádám, Éva	3,7-13	8,23-9,4	Zsolt 96,7-13
25 Sz. Karácsony 1.	Eugénia, Noel	3,14-22	9,5-20	Mt 2,1-12
26 Cs. Karácsony 2. ●	István	4	10,1-19	Zsolt 98
27 P. Karácsony 3.	János	5,1-10	10,20-34	
28 Szombat	Kamilla, Apor	5,11-14	11,1-10	

És látám, mikor a Bárány a pecsétekből egyet felnyitott. Jel 6,1

29 Vasárnap	Tamás, Tamara	6,1-8	11,11-16	
30 Hétfő	Annamária, Dávid, Zoárd	6,9-17	12	
31 Kedd	Óév, Szilveszter	7,1-8	13	Zsolt 148

Feljegyzések _____

*Lucának a híres napja
A napot rövidebbre szabja.
Téli mennydörgés,
Meglesz jó termés.*

„Az esztendőnek a halála
Oly ünnepélyes egy halál!
Ilyenkor minden jobb halandó
Elzárkozik, magába száll,
S nem hogy barátnak, hanem még az
Ellenségnek is megbocsát.”

Petőfi Sándor

Mozgó ünnepeink

Év	Böjtfő	Húsvét	Mennybe- menetel	Pünkösöd	Advent első vasárnapja
2019	márc. 10	ápr. 21	máj. 30	jún. 9	dec. 1
2020	márc. 1	ápr. 12	máj. 21	máj. 31	nov. 29
2021	febr. 21	ápr. 4	máj. 13	máj. 23	nov. 28
2022	márc. 6	ápr. 17	máj. 26	jún. 5	nov. 27
2023	febr. 26	ápr. 9	máj. 18	máj. 28	dec. 3
2024	febr. 18	márc. 31	máj. 9	máj. 19	dec. 1
2025	márc. 9	ápr. 20	máj. 29	jún. 8	nov. 30
2026	febr. 22	ápr. 5	máj. 14	máj. 24	nov. 29
2027	febr. 14	márc. 28	máj. 6	máj. 16	nov. 28
2028	márc. 5	ápr. 16	máj. 25	jún. 4	dec. 3
2029	febr. 18	ápr. 1	máj. 10	máj. 20	dec. 2
2030	márc. 10	ápr. 21	máj. 30	jún. 9	dec. 1
2031	márc. 2	ápr. 13	máj. 22	jún. 1	nov. 30
2032	febr. 15	márc. 28	máj. 6	máj. 16	nov. 28
2033	márc. 6	ápr. 17	máj. 26	jún. 5	nov. 27
2034	febr. 26	ápr. 9	máj. 18	máj. 28	dec. 3
2035	febr. 11	márc. 25	máj. 3	máj. 13	dec. 2
2036	márc. 2	ápr. 13	máj. 22	jún. 1	nov. 30
2037	febr. 22	ápr. 5	máj. 14	máj. 24	nov. 29
2038	márc. 14	ápr. 25	jún. 3	jún. 13	nov. 28
2039	febr. 27	ápr. 10	máj. 19	máj. 29	nov. 27
2040	febr. 19	ápr. 1	máj. 10	máj. 20	dec. 2
2041	márc. 10	ápr. 21	máj. 30	jún. 9	dec. 1
2042	febr. 23	ápr. 6	máj. 15	máj. 25	nov. 30
2043	febr. 15	márc. 29	máj. 7	máj. 17	nov. 29
2044	márc. 6	ápr. 17	máj. 26	jún. 5	nov. 27
2045	febr. 26	ápr. 9	máj. 18	máj. 28	dec. 3
2046	febr. 11	márc. 25	máj. 3	máj. 13	dec. 2
2047	márc. 3	ápr. 14	máj. 23	jún. 2	dec. 1

Pollennaptár

Név	Allergenitás	Pollenszórás								
		Febr.	Márc.	Ápr.	Máj.	Jún.	Júl.	Aug.	Szept.	Okt.
Mogyoró	***									
Éger	***									
Tiszafa	**									
Nyár	***									
Szil	*									
Kőris	***									
Juhar	**									
Fűz	***									
Gyertyán	**									
Tölgy	*									
Platán	***									
Bükk	*									
Pázsitfű	****									
Lórom	***									
Útifű	***									
Csalán	*									
Libatop	***									
Üröm	****									
Parlagfű	****									

Horgásznaptár

	Kiváló esély
	Jó esély

Hónap	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31
Január																															
Február																															
Március																															
Április																															
Május																															
Június																															
Július																															
Augusztus																															
Szeptember																															
Október																															
November																															
December																															

Jeles napok

Január

január 1. A béke világnapja
január 22. A magyar kultúra napja
január 27. A holokauszt nemzetközi emléknapja
január 28. Az adatvédelem nemzetközi napja
január harmadik vasárnapja a vallások világnapja
január utolsó vasárnapja a lepra elleni harc világnapja

Február

február 4. Rákellenes világnap
február 11. Betegek világnapja
február 14. Bálint nap, a szerelmesek napja
február 14. Az epilepszia világnapja
február 21. Az anyanyelv nemzetközi napja
február 25. A kommunizmus áldozatainak emléknapja
február második vasárnapja a házasság világnapja

Március

március 2. Az ima világnapja
március 3. A békéért küzdő írók világnapja
március 6. Energiatakarékossági világnap
március 8. Nemzetközi nőnap
március 14. A Pi (π) nemzetközi napja
március 21. A költészet világnapja
március 21. A Down-kór világnapja
március 21. A faji megkülönböztetés (apartheid) elleni küzdelem napja
március 22. A víz világnapja
március 23. A magyar-lengyel barátság napja
március 24. A tuberkulózis (TBC) elleni küzdelem világnapja
március 30. A Föld órája (20.30-21.30)

Április

- április 1. Bolondok napja
- április 2. Gyermekkönyvek nemzetközi napja
- április 2. Az autizmus világnapja
- április 7. Az egészség világnapja
- április 8. Romák világnapja
- április 11. A magyar költészet napja
- április 11. A Parkinson-kór világnapja
- április 12. Az úrhajózás világnapja
- április 14. A könyvtárosok világnapja
- április 20. A csillagászat napja
- április 22. A Föld napja
- április 29. Nemzetközi táncnap
- április 30. A méhek napja
- április 30. A katonai zenekarok napja

Május

- május 3. A nemzetközi sajtószabadság napja
- május 5. Európa-nap
- május 5. Anyák napja
- május 8. A Nemzetközi Vöröskereszt napja
- május 9. Az Európai Unió napja
- május 10. Madarak és fák napja
- május 12. Az ápolók nemzetközi napja
- május 15. A család nemzetközi napja
- május 18. A múzeumok nemzetközi napja
- május 18. Az Internet világnapja
- május 22. Európai elhízás elleni nap
- május 25. Eltűnt gyermekek világnapja
- május 31. A nemdohányzók világnapja

Június

június 4. A trianoni diktátum gyásznapja
június 4. Az erőszak gyermekáldozatainak világnapja
június 5. Környezetvédelmi világnap
június 8. Az óceánok világnapja
június 14. Véralók világnapja
június 16. Apák napja
június 21. A zene világnapja
június 26. Kábítószer-ellenes világnap
június 29. A magyar szabadság napja

Július

július 1. Semmelweis-nap, a magyar egészségügy napja
július 6. A csók világnapja
július 20. A Hold napja
július 22. A nándorfehérvári diadal emléknapja
július 28. A hepatitisz világnapja

Augusztus

augusztus 2. A roma holokauszt emléknapja
augusztus 6. A nukleáris fegyverek betiltásáért folyó harc világnapja
augusztus 12. A fiatalok világnapja
augusztus 13. Balkezesek világnapja
augusztus 30. Az eltűntek világnapja

Szeptember

szeptember 5. Jótékonyági világnap
szeptember 8. Az írástudatlanság elleni küzdelem
nemzetközi napja
szeptember 10. Az öngyilkosság megelőzésének világnapja
szeptember 11. World Trade Center elleni támadás
áldozatainak emléknapja
szeptember 15. A mozdonyvezetők nemzetközi napja
szeptember 15. A demokrácia nemzetközi napja

szeptember 16. Az ózon világnapja
 szeptember 18. Az elsősegélynyújtás világnapja
 szeptember 20. Európai kultúra napja
 szeptember 20. A gyermekek világnapja
 szeptember 21. ENSZ nemzetközi békenap
 szeptember 21. A hála világnapja
 szeptember 21. Alzheimer-világnap
 szeptember 22. Európai autómentes nap
 szeptember 26. Tengerészeti világnap (szeptember utolsó hetében)
 szeptember 30. Turisztikai világnap
 szeptember 30. A szív világnapja (szeptember utolsó vasárnap)
 szeptember 30. A szentírás vasárnapja
 szeptember 30. Siketek világnapja (szeptember utolsó vasárnap)

Október

október 1. A zene világnapja
 október 1. Az idősök világnapja
 október 1. A fájdalomcsillapítás világnapja
 október 2. Az erőszakmentesség világnapja
 október 4-7. A világűr hete
 október 4. Az állatok világnapja
 október 5. Pedagógusjogok világnapja
 október 6. Az aradi vértanúk emléknapja
 október 9. Postai világnap
 október 10. A halálbüntetés elleni harc világnapja
 október 10. A lelki egészség világnapja
 október 11. A látás világnapja (október második csütörtök)
 október 15. A vakok és gyengénlátók nemzetközi napja
 október 15. Az ölelés világnapja
 október 16. A kenyér világnapja
 október 17. A szegénység elleni küzdelem világnapja
 október 20. A csontritkulás nemzetközi napja
 október 21. Missziók világnapja (október utolsó előtti vasárnap)
 október 22. A dadogás világnapja
 október 24. Az ENSZ világnapja
 október 24. Az origami világnapja
 október 28. Az animáció világnapja
 október 31. A reformáció emléknapja

November

november 2. A D-vitamin napja
november 5. Európai kereskedelmi nap
november 8. Radiológiai világnap
november 9. A berlini fal leomlásának évfordulója
november 9. Európai feltalálók napja
november 10. A tudomány világnapja a békéért
és a fejlődésért
november 12. A tüdőgyulladás elleni küzdelem világnapja
november 14. Diabétesz világnapja
november 15. Dohányzásmentes világnap
november 16. A tolerancia nemzetközi napja
november 17. Nemzetközi diáknap
november 17. Budapest napja
november 18. A koraszülöttek világnapja
november 19. Nemzetközi férfinap
november 20. A gyermekek jogainak világnapja
november 21. A televíziózás nemzetközi napja
november 21. A filozófia világnapja
november 21. Halászati világnap
november 27. A Nobel-díj alapításának emléknapja

December

december 1. AIDS elleni világnap
december 1. A békéért bebörtönzöttek nemzetközi napja
december 3. Fogyatékkal élő emberek nemzetközi napja
december 4. Nemzetközi bányásznapi
december 5. A gazdasági és szociális fejlődés
önkénteseinek világnapja
december 6. Mikulás
december 7. A nemzetközi polgári repülés napja
december 9. Korruptióellenes világnap
december 10. Emberi jogok napja
december 10. Labdarúgás világnapja
december 12. A rockzene nemzetközi napja
december 31. Szilveszter – az év utolsó napja

PATAKI ISTVÁN

tebenned

tebenned bíztam
mint eleink
portól a rögit
tebenned bíztam tebenned
mint küszöbön felejtett gyermek
kit el sem űznek
be sem engednek
ki már nem kér bebocsátást
és el sem kóborol
a világgal mégis szembemegy
tebenned bíztam tebenned
ha baráttra leltem
ha megtagadtak
ha tiportam
ha tiportak
ha szidtalak
ha káromlótól védtelek
tebenned bíztam tebenned
ha anyám után sírtam
ha sírása szaggatott
ha kedvessel nevettem
ha a halál faggatott
tebenned bíztam tebenned
ha lázadtam
ha pereltem
befogadva vagy kiverten

tebenned bíztam tebenned
én az istenes eretnek
legyen meg örökké
a te akaratod
akkor is
ha nem akarom

MÚLTUNK ÉS JELENÜNK

Kétszáz éves a koltói templom

Koltóról és Katalinról mindig úgy beszélünk, mintha ikertestvérek lennének. Nem véletlen, hisz nem csak földrajzilag állnak közel egymáshoz, hanem lelkileg is. Nem tehetem azt, hogyha az egyikről beszélek, a másikról hallgassak, ezért mindkettőről igyekszem röviden tájékoztatni a kedves olvasót.

A két település társegyházi státusban van, mindkettő külön templommal és temetővel rendelkezik, de egy lelkipásztor végzi a szolgálatot a gyülekezetekben.

Koltó első írásos említése 1405-ből származik. Koltó nevét először egy pápai tizedlajstromban említik, melyet napjainkban a pozsonyi könyvtárban őriznek. A reformáció igen gyorsan elterjed ezen a vidéken. Kopácsi István Nagybányának és környékének a reformátora. Kopácsi Sárospatakról indul, és Erdőd érintésével Nagybányára érkezik. Ő Nagybánya első lelkésze és a Schola Rivulina megalapítója. A középkorban a Schola Rivulina Erdély egyik legfontosabb iskolája, mely 1547-1755 között működött.

Koltói református templom

A koltói templom tornya

Koltón már 1604-től ismeretes a lelkészek névsora, Vajdaházi Lőrinc az első lelkésze a gyülekezetnek. A gyülekezet első temploma 1565-ben épült. 1819-ben kezdődött el a jelenlegi templom építése. A fennmaradt kéregető könyvecske szerint Técsi Dániel esperes adakozásra buzdítja a híveket. Fél Erdélyt bejárják, adományokat gyűjtenek, de kiderül, hogy nem az előkelőségek, hanem az egyszerű kétkezi munkából élő emberek vállalják az adakozást.

A mögöttünk álló 200 esztendő leforgása alatt a templom és a gyülekezet rendkívül sok változáson ment keresztül. Többször pusztított tűzvész a faluban, melyet megsínylett a gyülekezet és a tűz martalékai lettek az egyházi épületek is. Mivel mindkét település temploma igen gyenge állapotba jutott a 20. század elején, felmerült egy közös templom építésének lehetősége, de az első világháború és az utána következő infláció megghiúsította a két presbitérium szándékát. A két faluban jégverés, árvíz, tűz pusztított a 20. század elején, de az egyháztagok lelkesedése megmaradt, és minden nyomorúságuk ellenére igyekeztek rendben tartani az egyház tulajdonában levő templomokat és parókiát.

Jelenleg egyházközségünk kilenc épülettel rendelkezik, melyek karbantartása a gyülekezeti tagok feladata.

2019-ben ünnepeljük a koltói templom alapkövének a 200. évfordulóját. Ez az alkalom még inkább motivált, hogy minden eszközt megragadva, felújítsuk Istennek házáat. Így 2017-ben Urunk segítségével egyházközségünk mindkét temploma teljesen új köntöst nyert. A presbiterek és gyülekezeti tagok pozitív hozzáállásával a munkálatok egy részét közmunkával sikerült elvégeznünk. A tervek készítésére Jakab Rita építészmérnököt kértük fel. A kivitelezést Daróczi Rudolf és Kádár János koltói vállalkozók végezték. Ugyanezek a személyek munkálkodtak a katalini templom teljes felújításán is. Katalinban a gondnoknak, egyházfinak, presbitereknek és néhány lelkes gyülekezeti tagnak köszönhetően a kis gyülekezeti ház is megújult.

2018-ban a koltói parókia is külső felújításon esett át. Ez pedig Tar Bálint helyi vállalkozó kezének munkáját dicséri.

Jelenleg a koltói gyülekezeti ház felújításán dolgozunk, a Doorni Református Egyházközség (Hollandia) segítségével. Jövő évben annak munkálatait is be szeretnénk fejezni.

Isten után köszönet illesse gyülekezetünk minden lelkes tagját, akik adományaikkal és kétkezi munkájukkal támogatták e nemes célokat.

De ugyanitt kell köszönetet mondanom Csendes Lajos polgármesternek és a helyi tanács tagjainak, a Stichting Hulp Oost Europa (HOE) oldebroeki bizottságának, a Hilfswerk der Evangelischen Kirchen Schweiz (HEKS) segélyszervezetnek és egyházkerületünk előjáróinak, akik ajánlásaikkal sokat munkálkodnak azon, hogy szépüljenek egyházi épületeink.

Katalini református templom

Istennek legyen hála, hogy az általam említett személyeknek, gyülekezeti tagoknak és szervezeteknek köszönhetően másfél év leforgása alatt mindkét templomunkat és parókiánkat kívülről-belülről teljesen felújíthattuk.

Istennek hála, kiemelkedő gyülekezeti életről is beszámolhatok Koltón és Katalinban. Minden esztendőben a március 15-éhez legközelebb levő vasárnapon megemlékezünk nemzeti ünnepünkről, május első vasárnapján az édesanyákat köszöntjük, augusztus második vasárnapján az „ezüstlakodalmások” találkozóját tartjuk, szeptembernek első hétvégéjén Petőfi Sándor és Szendrey Júlia mézesheteinek egyházi és helytörténeti vonatkozásait elevenítjük föl, advent második vasárnapján konfirmándus-találkozót szervezünk. Testvérkapcsolatokat is ápolunk, évente találkozunk a felsővályi (Szlovákia) gyülekezet tagjaival, körülbelül 5 évente a veldhauseni (Németország) és a jármi (Magyarország) gyülekezetek tagjaival, 2018-ban pedig a tiszánánai (Magyarország) gyülekezettel is megállapodást írtunk alá. Ezen testvérkapcsolatok erősítik egyháztagjainkban azt a tudatot, hogy Istennek innen és határon túl élő népe összetartozik. Ennek tudatában imádságban hordozzuk egymást és mindent megteszünk azért, hogy szolgálatunkkal áldjuk és magasztaljuk Istenünket.

Gyülekezetünkben lelkes kóruséneklés is folyik. Az 1940-es évek elején Dr. Vágó Károlyné tiszteletesasszony kezdeményezésére egy kis létszámú kórus alakult. Kezdetben gyülekezeti ünnepélyeken és Petőfi ünnepélyen léptek fel. A változó történelmi körülményeknek köszönhetően az egyház működési területe beszűkült és a kórus megszűnt.

Nógrádi Béla lelkipásztor a hatvanas években felélesztette a kórusi szolgálatot. Az újjraalakult kórus 5 évig vegyeskarként működött a lelkipásztor vezetésével. 1992. március 15-én a kórus még élő tagjai kezdeményezésére ismét megalakult a kórusunk, áldott emlékezetű Téglás Lajos karnagy irányításával.

Napjainkban egy vegyeskar és egy kamarakórus szolgál gyülekezetünkben, akik belföldi és külföldi felkéréseknek is eleget tesznek.

Nagy megtiszteltetés volt számunkra, hogy 2016-ban Erdélyből egyedülként a koltói kamarakórust hívták meg a 40-ik Bárdos Lajos zenei hetek keretében szervezett záróhangversenyre a Pesti Vigadóba. Kórusainkat Fülöp Gábor kántor-karnagyunk vezeti, aki egyben a nagybányai magyar iskolák zenetanára is.

A Koltó-Katalini gyülekezetben két presbitérium, egy nőszövetség és egy ifjúsági csoport működik. Nőszövetségünk tagjai minden télen

Koltói templombelső

Katalini templombelső

száraztésztát készítenek és adományoznak a szilágycsehi Down-szindrómás gyereketthonnak, illetve a Partiumi Keresztyén Egyetem Kollégiumának. Köszönet illesse őket is!

Utolsó gondolatként említem, hogy Koltón és Katalinban 120 család rendeli meg és olvassa el a Harangszót, ez körülbelül a gyülekezet 30%-át jelenti, ezzel tudomásom szerint egyházkerületi szinten „listavezetők” vagyunk.

Isten áldja meg mindazokat, akik erejük, hitük és képességük szerint lan-kadhatatlanul azon fáradoznak, hogy gyülekezeti életünk eredményes legyen. A lelkesedés lángját őrizze meg az Isten a koltóiakban és a kataliniakban egyaránt!

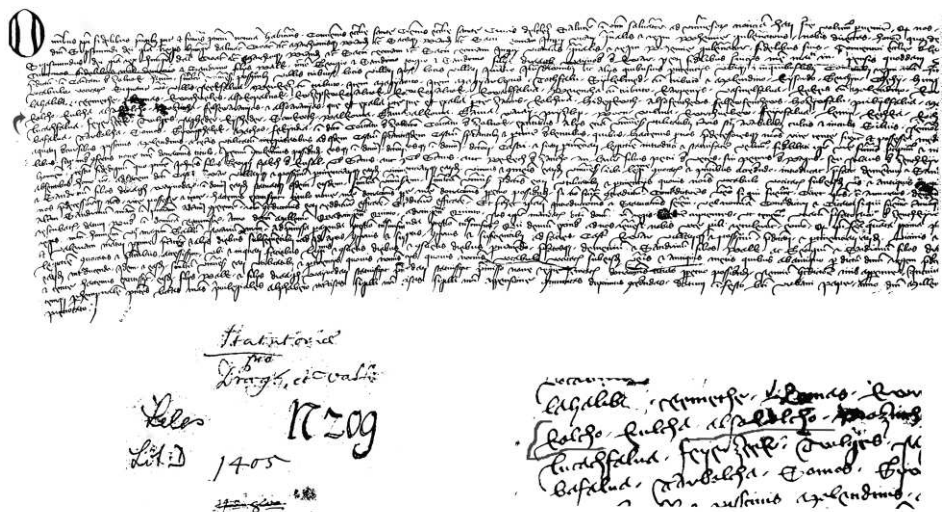
ECSEDI ÁRPÁD
lelkipásztor

Koltó és Katalin hűséges szolgálai

Koltó-Katalin első ismert írásos említése 1405-ből származik. Ennek jegyében a 2005-ös jubileumi esztendő jelentette számomra az indíttatást egy szerény egyháztörténeti kötet megírására. Az alapidokumentumot a pozsonyi levéltárban találtam meg (mellékelve a másolata). Jobb sarkában kiemelve, aláhúzva a reánk vonatkozó szövegrész. A 2006-ban nyomdába került kiadvány előszavában Balogh Béla nagybányai nyugalmazott levéltáros ekképpen vezeti fel a történelmi előzményeket:

„Koltó, Katalin s velük együtt az egykori Kővár vidék negyvennél több települése 2005-ben, írott okmányok által is bizonyított létezésüknek 600. évfordulójáról emlékezhet meg.

A ma Kelet-Szlovákia területén található egykori Lelesz nevű település határában létezett kolostor megbízottjai, Luxemburgi Zsigmond magyar király parancsára a Szamos és Lápos folyók, valamint a Kékes és Kapnik patakok által közrefogott vidéken határjárást végeztek, és ennek alapján 1405-ben a környéket Balk és Drag máramarosi vajdák leszármazottainak birtokába iktatták. Az eljárás nyomán keletkezett okiratban, a leleszi konvent egykori íródeákja által rögzített névváltozatokat megőrizve Karullya, Zakalosfalua, Bozintha, Hozywfa lu és más települések szomszédságában Koltho, Kultha és Alsó Koltho neve is feltűnik. Koltho és Also Koltho összeolvadásából (1492 után) csupán Koltó neve

A pozsonyi levéltárban őrzött korabeli dokumentum

marad meg, a Kultha névváltozatot pedig rövidesen Katalinfalva (1475), illetve Katalin (1715) néven őrizték meg napjainkig.

Bő másfél évszázadon át a környék falvai a Kővár várát uraló Drágffy család birtokában voltak. Az eredetileg Közép Szolnok vármegyéhez tartozó uradalom, még a Drágffyak idejében, közigazgatásilag fokozatosan önállósodik, és az oklevelekben először 1549-ben megjelent Kővár-vidéke elnevezés lassan, mint a megyétől különvált, a nemesi megyével egyenrangú önkormányzási intézmény ismérveivel töltődik fel.”

Kővár vidékének birtoklása a századok folyamán színes képet mutat. Legjelentősebb birtokosának a Teleki család tekinthető. Erre nézve Balogh Béla az alábbiakat írja:

„A birtokszerzés kezdetei Teleki Mihály, Erdély teljhatalmú kancellárjának nevéhez kapcsolódnak, aki Kővár főkapitányává történt kinevezése, majd Apafi által való megerősítése után (1663) céltudatos, lankadatlanul szívós birtokszerző politikával sorra szerzi meg a várhoz tartozó falvakat, így az elsők között Hagymáslápos, Szakállasfalva és Hosszúfalu mellett Koltót és Katalinfalvát is. Halála után fia, II. Teleki Mihály is követi törekvéseiben és 1719-ben, az udvari kamarának a Teleki családdal szembeni óriási adóssága fejében, a kővári uradalom eddig még a fiscus által birtokolt részeit is megszerzi. A XVIII. század utolsó harmadában, majd a XIX. század első két évtizedében, a roppant népes, és időközben több ágra szakadt Telekiek közül Hosszúfalu központtal I. Teleki Imre az általa felépített kastély körül szerez és szervez összefüggő birtokot, míg

A Koltói, illetve a Katalini református templom

Katalini templombelső

Koltón, s a belső erdélyi Sármáson is birtokos Teleki József és közvetlen őse épít kastélyt és szervez a kor színvonalán álló majorsági gazdaságot. Ennek fia, Teleki János és unokája, a legendás szabadságharcos és Petőfi-barát Teleki Sándor révén érkezünk el az 1848-as forradalmat megelőző időszakhoz.”

A múltat jelentő 600 esztendőből 400 év szorosan kapcsolódik a helyi református egyház történetéhez, melyre külön nem térek ki, hanem a címben megfogalmazott felvetéshez szeretnék néhány adattal szolgálni.

Bevezetesként meg kívánom jegyezni, hogy a kötet „Gyülekezeti munkások” névsora című fejezetében szereplő Lelkipásztorok alcím összeállítója néhai Oláh Sándornak, a Nagybányai Egyházmegye volt esperesének köszönhető, aki 1871-ig gyűjtötte össze az adatokat. Eszerint 1604-től ismert a névsor, Vajdaházi Lőrincsel kezdődően. A mostani lelkipásztorral, Ecsedi Árpáddal bezárólag, 34-en szolgáltak Koltó-Katalin társegyházközségben. Külön érdekessége a névsornak, hogy az elmúlt több mint másfél évszázadban, 1852-től 2015-ig, nyugdíjbavonulásomig mindössze 5 lelkipásztora volt a gyülekezetnek. A 34 szolgatárs közül négygel kapcsolatban találtam általam érdekesnek ítélt adatokat. Ezeket osztom meg a kedves olvasókkal.

Időrendi sorrendben *Pásztor János* nevét emelem ki elsőként, aki 1809-1811 között volt a gyülekezet pásztora. Felesége Csizmár Erzsébet, akivel 1780. május 12-én kötött házasságot. Fia, József aranyosmedgyesi lelkipásztor. Ennek fia Dániel, Érmindszenten szolgált. Legkisebb leányát vette feleségül Ady Lőrincz,

A Koltói, illetve a Katalini református templom szószéke

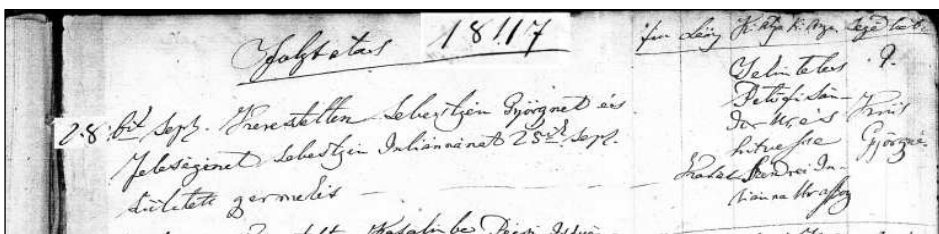
Ady Endre édesapja. Így Pásztor János kiváló költőnk szépapja volt. Ebből adódóan hihető az a felvetés, melyet egy Ady Endréről szóló előadáson hallottam. Eszerint wesselényis diákként légációban megfordult Koltón. Tudvalevő, hogy 1892-96 között Zilahra jött középiskolába, ahol szinte jelesre érettségizett (görögből és matematikából kapott jót). A kor gyakorlatának megfelelően a református kollégiumok légációba kibocsátottak diákokat, tehát elképzelhető, hogy szépapjára való tekintettel került látószögébe a település. Megerősíti a felvetést az is, hogy Koltó nemcsak ma, de a megelőző századokban is kedvelt légációs hely volt (az 1892-96 közötti években is).

Az egyházközségi irattárat tanulmányozva láttam, hogy a Számadási Naplók kiadási oldalán minden sátoros ünnep után szerepel egy ilyen tétel: „Légátusnak”, sajnos a név megjelölése nélkül.

Feltett szándékom, hogy Zilahon utánajárjak az információnak, hisz ez az adat az egyházközség számára kultúrtörténeti kuriózum lehetne.

Egy másik szintén irodalomtörténeti érdekességnek számító keresztelési anyakönyvi bejegyzés miatt tartom fontosnak Vincze Péter nevét megemlíteni, aki 1837-57 között szolgált Koltón.

Közismert, hogy Petőfi Sándor az erdődi esküvőt követően 1847. szeptember 9-én ifjú hitvesével Koltóra érkezik. A „mézeshetek” 6 hete alatt szeptember 28-án sor kerül egy keresztelőre, mely alkalomból a keresztkomaságot az ifjú

pár vállalja. Ennek hiteles bejegyzése Vincze Pétertől származik. Az anyakönyvi kivonat másolatát mellékelem. A „k. atya és k. anya” rovatban olvasható: „Tekintetes Petőfi Sándor úr és hitvese Szendrey Juliánna úrasszony”.

Szabó Lajost, aki a leghosszabb ideig szolgált Koltón, egész pontosan 52 évet, 1857-től 1909-ig, az 1848-49-es szabadságharcban való részvétele miatt szemelem ki. Radnóton született 1827-ben. Koltón temették el. Sírján, melyet Katona Tamás történész jóvoltából '48-as kegyhellyé nyilvánítottak, s ahol minden év március idusán koszorúzás zajlik, ez a felirat olvasható: „Itt nyugszik Szabó Lajos, a koltói ref. Egyház több mint fél évszázadon át hűséges lelkipásztora, az 1848-as szabadságharc hős tizedese”.

Halottak anyakönyve					Koltó-Katalin egyházban az 1910-ik évben.				
Halottak anyakönyve	Halottak anyakönyve	Nevé és polgári állása, esetleg házastársa vagy szülője	Valószínű születési helye	Valószínű születési idője	Előtte	Utána	Betegség	Államotlenek	Jegyzetek
3.	1911. február 6.	Szász Ferenc	ref.	1877. 47.	21.	—	—	—	—

Végül, de nem utolsó sorban Szász Ferencet emelném ki. Ő 1910-25 között volt Koltó-Katalin lelkipásztora, majd Türebé távozott. Róla szájhagyomány őríz egy történetet. Öngyilkos temetésére megérkezve a halottas házhoz, semmit nem szólt, csak indulásra intett. A gyászolók arra gondoltak, hogy a temetőben lesz a szertartás. Nagy megdöbbenésükre a temetőben is csak intett, hogy engedjék le a koporsót a sírba. Utána ennyit mondott: „Ide kívánczotál, ide hoztunk”, majd eltávozott. Teológiailag vitatható a „szertartás”, egy következmény azonban bizonyos, radikálisan csökkent a „morbus hungaricusok” száma. Ennek igazolására mellékelem az 1911-ben elhunytak anyakönyvéből a harmadik sorszámú bejegyzést, mely egy öngyilkossági halálesetet rögzít. A temető lelkész nem más, mint a frissen érkezett Szász Ferenc. A szájhagyomány valóságát megerősíti az a tény, hogy tovább tanulmányozva az anyakönyvet, azt tapasztaltam, újabb öngyilkosságra nem került sor 1925-ig, Szász Ferenc távozásáig.

Szolgálatom idején magam is jóval 10 alatt temettem olyat, aki önkezével vetett véget életének.

Befejezésül szabad legyen megjegyeznem, bizonyára a négy felsorolt lelkipásztor mellett a többi harminc is igyekezett a reá bízott feladatot hittel és hűséggel végezni. Ez természetes kell hogy legyen, mert Lukács evangéliuma világosan tanít: *„Ezenképpen ti is, ha mindazokat megcselekedtétetek, amik néktek parancsoltattak, mondjátok, hogy: Haszontalan szolgák vagyunk, mert amit kötelesek voltunk cselekedni, azt cselekedtük”* (Luk 17,10).

VARGA KÁROLY
ny. lelkipásztor

Koltói templombelső

Katalini református templom

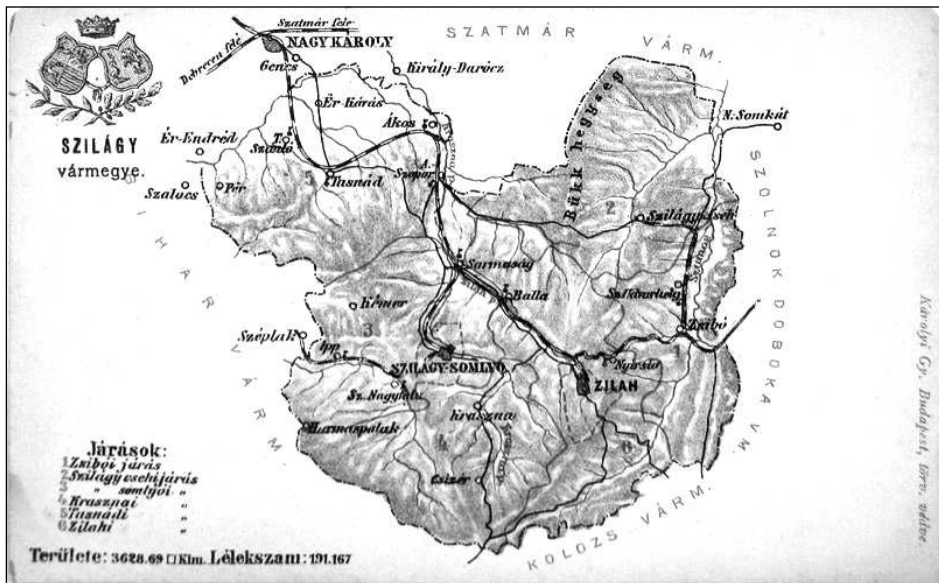
A Szilágyság reformációja

A kezdetek

A reformáció kezdeti eseményeinek keltezése a Szilágyságban látszólag nem okoz gondot. „A Szilágyságot reformálta 1527-ben Derecskei Demeter”. Kisebbség nagyobb változtatásokkal a reformáció kezdetét e tájegységen ezzel a mondattal írják le.

Derecskei Demeter életéről semmit sem tudunk. Az ismertebb reformátoroktól eltérően Derecskeit csak egy szűkebb tájegységgel, a Szilágysággal hozzák összefüggésbe. Míg Dévai Bíró Mátyás, Kopácsi István vagy Batizi András sokat utaztak, addig Derecskei Demeter munkássága úgy tűnik, hogy csak a Szilágyságra korlátozódik. Nincs tudomásunk arról sem, hogy külföldi tanulmányutakon vett volna részt. Neve alapján sem kockáztathatjuk meg, hogy születési helyét valószínűsítsük. Neki tulajdonítják a régi, 17. századi adatok a szilágysági reformáció elindítását, és nagyon korai dátumra, 1530-ra, sőt 1527-re helyezik. Szatmárnémeti Mihály (1638–1689) és Tolnai F. István (1630–1690) közléseit a későbbi egyháztörténészek (Tóth Ferenc 1808-as és Budai Ézsaiás 1805–1812 között megjelent munkái) átveszik. Álljon hát itt a két említett adat:

„...így ír Némethi Mihály: „E méltóságos úrnak (Török Bálintnak) nyomdokát követte a Nagyságos Drágfi Gáspár, ki is bevette a Reformátziót Deretskei

Az egykori Szilágyság vármegye

Demetertől, a ki a Szilágysban reformált János király idejében". (Tóth Ferenc: A magyar és Erdély országi protestáns ekklesiák története, 1808, 37. old.)

„Tolnai István így szól felőle: A Szilágyságot Deretskei Demeter hozá az Evangyéliomi világosságra 1527. Ez reformálá Drágfi Gáspárt is 1530.” (Budai Ézsaiás: Magyarország története a mohácsi veszedelemig, 1833 Pest (III. kiadás) 91. old.)

Sipos Gábor „*Derecskei Demeter, a Partium reformátora*” című tanulmányában részletesen ismerteti azt, ami Derecskeiről tudható. Az első híradás Gönczi Fabritius György debreceni püspöké, aki Félegyházi Tamás újszövetség-fordításához írt ajánlásában elsőként említi Derecskei nevét, a későbbiekben a már említett szerzőkön kívül ezt az adatot veszik át Geleji Katona István, Pápai Páriz Ferenc stb. A tanulmányban Sipos Gábor utal azokra a „19–20. század fordulóján kelt véleményekre, melyek szerint a Partium már 1530 körül reformátussá vált volna.” Ezek a vélemények már a 19. század elején felütötték a fejüket. Tóth Ferenc az első erdődi zsinattal kapcsolatban kifejti, hogy „*azon a vidéken, hol Erdőd is fekszik, a Kálvinista Vallás fészkelte-meg magát, nem pedig a Lutherana, terjesztvén ezen a részen a Reformata Vallást 1529 táján Deretskei Demeter...*” Ezeket a véleményeket „nyilvánvalóan a legendák birodalmába kell utalnunk” – írja Sipos Gábor. Igaz ugyan, hogy az Erdődön elfogadott hitvallás a Confessio Augustana Variatát fogadta el (az 1540. évi, Melanchton által módosított szöveget), de svájci hatást nem kereshetünk ilyen korán. Dévai „kriptokálvinizmusát”, amire szintén gyakran hivatkoznak, többen határozottan cáfolják.

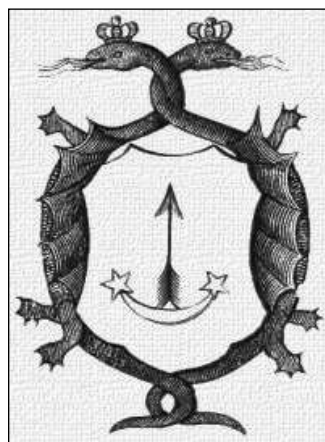
1545. szeptember 20-án pedig az első Erdődi Zsinat egyben reakció az alig pár hónappal korábban tartott debreceni országgyűlés szigorú tiltó határozata

Szilágysági táj

ellen. A júniusi országgyűlés, Fráter György vezetésével megtiltotta, hogy bárki a maga birtokán lutheránust megtűrjön.

A zsinat védnöke Drágfi Gáspár feleségében, Somlyói Báthori Annában szintén a szilágysági reformáció támogatóját tisztelhetjük. A Szilágyság reformátorait Derecskein kívül azok között kell keresnünk, akik Drágfi Gáspár birtokain találtak oltalmat: Dévai Bíró Mátyás, Kopácsi István, Kálmáncsehi Sánta Márton, Szegedi Kis István, Batizi András stb. Több magyar reformátor a ferencesek közül került ki, akiktől nem volt idegen a vándorprédikátorság. A fentiek közül Kopácsi István bizonyosan, egyes vélemények szerint talán

A Drágfi család címere

Dévai Mátyás is, ferences szerzetes volt. A lelkeszhiány is indokoltta tehette, hogy ezek a reformátorok a Szilágyságot bejárják. Dévai Bíró Mátyás tiszántúli működéséről 1543-ban magát Luther Mártont is értesítik. Veit Dietrich említett beszámolója Dévai Bíró Mátyás tiszántúli működéséről találóan jellemzi a szilágysági reformáció kezdeteit is: „...*Matthias Devay, qui nunc in iis partibus, quas Turca nondum occupavit, ultra Tybiscum, Evangelium docet, non in uno loco, sed sicut Apostolus, iam hic, iam alibi.*” A Tiszántúl vidékét a törökök nem háborgatják, hatalmas főurak (pl. Drágfi) oltalmát élvezve a reformátorok az evangéliumot hirdetik, nem helyhez kötöttek, hanem mint az apostolok, „hol itt, hol ott”, bejárva a Szilágyságot is. A reformáció korai küzdelmeiben pedig a Szilágyság a helvét irányzat mellett teszi le a voksát, akár a lutheri iránnyal szemben (1557), a későbbiekben Méliusz Juhász Péter debreceni püspök vezetése alatt, a disputák korában (Váradi disputa, 1569) pedig az unitáriusokkal szemben.

A helvét reformáció megjelenése

A 16. század közepén a reformáció már elterjedt és megerősödött a Szilágyságban, de kezdetét vette a két nagy reformátori irányzat különválását övező küzdelem. Ebben különösen Kálmáncsehi Sánta Márton vette ki a részét és több szilágysági vonatkozása is van ennek a küzdelemnek. Kálmáncsehi a svájci reformáció tanait terjesztette, különösen az úrvacsorával kapcsolatos tanításában. A „szakramentáriusoknak” gúnyolt irányzat vezetőjeként elkerülhetlenné vált az összeütközés az erdélyi lutheri irányt követő táborral, amelynek akkor még Dávid Ferenc állt az élén. Petrovics Péter, aki szintén a svájci reformáció híve volt, 1557-ben Zilahon tartományi zsinatot akart összehívni a vitás kérdések rendezésére. Ezzel Kálmáncsehinek akart kedvezni. A zsinatot azonban

Dávid Ferenc

végül Kolozsváron tartották meg, ahol Dávid Ferenc vezetésével könnyed győzelmet arattak a lutheri irány hívei. Ez többek között a zsinat helyszínének is köszönhető, az erdélyi lutheránusok többségben voltak, de annak is, hogy Kálmáncsehi betegsége miatt Szegedi Lajost, akkor krasznai prédikátort bízta meg a vitán való részvétellel. Szegedi a zsinaton Kálmáncsehi nélkül nem akart vitába bocsátkozni.

Ennek ellenére az 1557. esztendő eseményei a Tiszántúlon kedvezően befolyásolták a helvét irány megerősödését. Zabárdi Mátyás nagyváradai katolikus

püspök 1556 augusztusában meghal, kinevezett utóda, Forgách Ferenc nagyváradai székét nem foglalhatta el. 1557 végén a szatmárvidéki kerület evangélikus püspöke, Károlyi Boldi Sebestyén elhagyja a Tiszántúlt. A két (szatmárvidéki és debrecen-nagyváradvidéki) kerület egyesülése által 1557-ben létre jön a Tiszántúli Szuperintendencia, mely akkoriban 14 egyházmegyét foglalt magába, a Szilágyi Traktuson kívül a beregi, bihari, érmelléki, máramarosi, békési, debreceni, szatmári, szabolcsi, zarándi, nagybányai, ugocsa, nagykunsági és középszolnoki egyházmegyéket. A szilágyi traktust gyakran krasznainak is nevezték, jóllehet nemcsak Kraszna vármegyei települések alkották, hanem Középszolnok vármegye keleti felének települései is hozzá tartoztak. Nagyjából a későbbi, 1876-ban megalakult Szilágy vármegye településeit foglalta magába. A traktus 1822-ben az Erdélyi Egyházkerület kebelébe kerül, és nevében már ezt a kettősséget is hordozza: a szilágy-szolnoki egyházmegye a görgényi egyházmegye után a kerület második legnépesebb egyházmegyéje.

Kevés olyan magyar reformátorról van tudomásunk, aki Kálvinnal személyesen is kapcsolatba lépett volna. Közülük az egyik szilágysági illetőségű, mégpedig krasznai, jóllehet később unitáriussá lett: 1561 decemberében Franciscus Kaprophontes, aki krasznai származásúként írja le önmagát, levelet és ajándékokat küld Kálvinnak. Ősz Sándor Előd tanulmányában több érvet sorakoztat fel amellet, hogy a Kaprophontes álnév egy bizonyos Krasznai Ferencet takar, aki miután külföldi útjáról hazatért, az unitárius vallásra tért.

A református egyház életében a lelkészhiány kérdése állandó gondot okozhatott az egész 16. században, lelkésznévsorok ebből a századból nem állnak rendelkezésünkre, a századvég zsinati határozatai is a lelkészhiányra engednek következtetni. A „papmarasztás” gyakorlata a Szilágyságban is fennállt, súlyos kihágások sem mindig vontak maguk után súlyosabb büntetést. Az 1586-ban Nagyváradon tartott partikuláris zsinaton a menyői lelkészért az eklézsia is közbenjárt és bocsánatot nyert, jóllehet ittasan és fegyveresen rontott patrónusára. Ám a zsinaton kikötötték, hogy bort egy félévig egyáltalán nem ihat. Ugyanezen a részleges zsinaton (csak öt egyházmegye vett részt) viszont a nagyfalusi lelkészt megfosztják hivatalától. Ő azonban titokban már megszökött onnan, így a súlyos ítélet inkább csak jelképes.

Hitviták az unitáriusokkal – a szilágysági Ilosvai Selymes Péter, Méliusz Juhász Péter és Károlyi Péter „kalandos társa”

A leginkább énekszerzőként ismert *Ilosvai Selymes Péter* a Szilágyság szülötte. Kevésbé ismert reformátori tevékenysége, pedig életrajza és életműve alapján jól körvonalazható hitbeli meggyőződése is. Benne a 16. század második felének jelentős reformátorát tisztelhetjük, aki maga is hozzájárult a magyar reformáció arculatának kialakulásához. Feltételezhetően 1520-ban született Selymesilovsán.

Ilosvai Selymes Péter

Eleinte az evangélikus Perényi család birtokain iskolamester, Nagyidán 1548-ban fejezi be Nagy Sándorról írt művét. A Wikipédia Ilosvai Selymes Péterről írt szócikke későbbi működéséről ezt írja: „Később, úgy látszik, megunta a helyhez kötött tanító foglalkozást, inkább vándor lantos deákká lett. 1564 augusztusában Szatmáron, 1568-ban Szántón, 1570 nyarán Kusalkőben fejezte be egy-egy művét.” Elvándorlására ezzel szemben van kézenfekvő magyarázat is: feltehető, hogy összekülönbözött patrónusával, Perényi Gáborral, mégpedig reformátussága miatt. 1564-ben Ilosvai már Szatmáron él, egy „jámbor lakatgyártó házában”. Az 1564-es év nemcsak Ilosvai, hanem több, a Perényi birtokon tevékenykedő református lelkész és

tanító számára fordulópont. Perényi Gábor a reformáció lutheri irányához marad hű. 1564-ben többen, akik a svájci reformációt karolják fel, Perényi birtokairól eltávoznak: Thúri Farkas Pál és Szikszai Fabricius Balázs. Thúri Farkas Pált maga a földbirtokos küldi Wittenbergbe és Lipcsébe, de a reformátor visszatérte után inkább otthagyja állását, és Biharon lesz lelkész. Hasonló Szikszai Fabricius Balázs sorsa, ő sárospataki rektorként Kolozsvárra távozik. Mindhármukban közös még az, hogy Dávid Ferencsel összeütközésbe kerülnek. Ilosvai valószínűleg már nagyidai tanítóskodása alatt megismerkedett Thúri Farkas Pállal. Szoros szálak fűzték egymáshoz a két reformátort. Barátságuk irodalmi formát ölt, 1568-ban Thúri leányának keresztelőjére írja meg Ilosvai a *Sokféle neveknek magyarázatja* című könyvét. A névmagyarázatok hozzátartoztak a korabeli protestáns lelkészek eszköztárához. Thúri Farkas Pál képzett teológus, híres Kálvin főművéről írt latin disztichonja, Szenczi Molnár Albert fordításában:

„A szent könyvek után, kiket az nagy apostolok írtak,
Ennél jobb könyvet még soha senki nem írt.”

Méliusz Juhász Péter vezetésével a későbbi püspök-utód Károlyi Péter, a bibliafordító Károli Gáspár és Thúri Farkas Pál egyaránt kiveszik részüket az unitáriusokkal folytatott hitvitákban. E nagyok sorába emeli Ilosvai Selymes Pétert maga Dávid Ferenc, aki *Az egy atya istennek és az ő áldott szent fiának, az Jézus Krisztusnak istenségekről igaz vallástétel* című Kolozsváron 1571-ben

Méliusz Juhász Péter

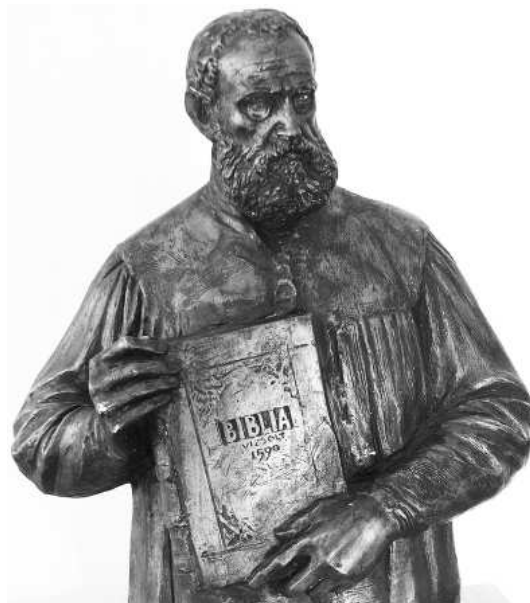
megjelent munkájában névszerint említi ellenfeleinek sorában Méliusz Juhász Péter és Károlyi Péter mellett: „Miképpen tenéked Caroli Péter, Mellius Péter, és Illyosuai Péter, egy közenseges emberségtec vagyton: De tulaydonsagtokban és szömmélyetekben kölembesztec, és egyenettlenec vattoc: Azonképpen a te Háromság Istened is, kit vallottoc. Hogy rovideden minden kereszttyén eszébe vehesse, Hogy Caroli Peter nec, és az ő Kalandos társainac semmi Istene c ninczen: Mert az egy Attya Isten ért harmot költet és talált, ecképpen bizonyítom ...”

Méliusz és Károlyi Péter „kalandos társa” a hitviták idején a Szilágyságban tevékenykedik, 1570-ben Kusalyon írja meg *Ptolemeus király históriáját*:

„Szerzé el-benn sován Szilágyországban,
Kusalkőben az egy havas oldalban,
Egy cellában azaz egy füstös házban,
Elvégezte el-fenn egy som-bokorban”.

Ilosvai Selymes Péter később, 1575-ben már a híres, Kopácsi István által alapított *Schola Rivulina* rektoraként tevékenykedik. Utolsó és leghíresebb műveként az 1574-ben megjelent Toldit tartották, pedig 1575-ben befejezést ír Görcsöni Ambrus Mátyás királyról szóló verséhez. A verslábak őrzik a szerző nevét: ILOSVAI PÉTER AS NAGBAANIAI TAN. EET. Lévay Edit, aki ismereti ezt a művét, így ír: „Az eddig ismeretlen, Mátyás király uralkodásának utolsó öt esztendejéről szóló históriás ének egyértelműen bizonyítja, hogy Ilosvai, a sokszor igen nehéz körülmények között dolgozó énekszerző az eddiginél rangosabb helyet érdemel a XVI. század irodalmában. Nem holmi hiányos műveltségű vándorénekes, udvari lantos.” Ilosvai Selymes Péter az eddiginél rangosabb helyet érdemel reformátoraink között is. Szórványos adatok alapján is úgy ismerhetjük meg, mint a kálvini reformáció elkötelezett, hitvitákban is edződött hívét. Nagybányai iskolamestersége pályájának méltó megkoronázása és elismerése is lehetett.

LUGOSI DÁNIEL
lelkipásztor

Károli Gáspár

A családról a kisperegi nőszövetségi konferencián

„Én és az én házam népe az Úrnak szolgálunk.” (Józs 24,15) – Református családok Krisztus szolgálatában – ez volt az igei mottója a konferenciának, mely 2018. július 14-én, szombaton fél 11-kor kezdődött zászlós felvonulással. Az Arad megyei Kispereg gyönyörűen felújított református temploma akár kétszer is megtelt volna az ünneplő, igei üzenetekre váró sereggel. A templom mellett sátor alatt hallgatták és kivetítőn nézték a történeteket mindazok, akik nem férhettek be. A templom körül felállított standokon könyveket és emléktárgyakat lehetett vásárolni.

Csúry István, a Királyhágómelléki Református Egyházkerület püspöke, a konferencia fővédnöke hirdette az igét: „Hajlékomat közétek helyezem, és nem utállak meg benneteket. Köztetek járok, és Istenetek leszek, ti pedig az én népem lesztek.” (3Móz 26,11-12) – hangzott a napi ige.

Nincs vaskosabb bizonyíték a kinyújtott kezű, cselekvő Teremtő meglátására, mint megannyi imára összekulcsolódó asszonyi kéz – mondotta egyházunk elöljárója. A karba tett kéznek is előbb-utóbb mozdulnia kell. Ilyen összetett

kezü édesanyák, nagymamák fohászkodtak értünk, ha a haragos ellenség ellenünk mozdult, kezét emelte reánk és sárba tiport. Hajdan volt anyák töredelmes könyörgése támogatta az előttünk járókat, megalázott gyermekeket és a nemzetet! Isten a haragvó ellenséget áldott kezekkel tartotta távol, amikor segítséget kívántak Tőle. Évezredekken keresztül érkezik felénk a Szabadító hűsége felől a megnyugtató bizonyágtétel – szolt a püspöki üzenet.

A nagyváradi Continuo együttes lelket gyönyörködtető értékadó zenei szolgálatát Bogya-Kis Mária szatmárnémeti lelkész-nő, a Királyhágómelléki Református Egyházkerület Nőszövetségének elnöke köszöntője követte: „Azzal, hogy a mai napon itt, Kisperegen tarthatjuk nyári konferenciánkat, egy nagy álmunk teljesült. Istennek hála, évről évre gyarapszik konferenciánk résztvevőinek száma, ezért mindig nagytemplomos gyülekezeteket keresünk találkozóink színhelyéül. Célunk az, hogy egyházkerületünk minden egyházmegyéjébe eljussunk. A Királyhágómelléki Református Egyházkerület kilenc egyházmegyéjéből eddig csak az aradiban nem tartottunk kerületi nagytalálkozót. Tudjuk, hogy a szervezők számára nagy gonddal jár egy ilyen nagy horderejű esemény előkészítése. De ha a házi-

gazdák megtapasztalják az ideérkező vendégek szeretetét, akkor már elértük célunkat. Mert minden találkozó egy missziói látogatás is egyúttal. Az egyházkerületi nőszövetség azon szándéka jut kifejezésre, hogy a legkisebb egyházmegyék asszonyközösségét is felkeressük, gondjaikról és örömeikről érdeklődünk és szeretetünkről biztosítjuk őket” – hangzott az elnöki köszöntő.

Módi József, az Aradi Református Egyházmegye esperese, Vinczéné Pálfi Judit a Királyhágómelléki Református Egyházkerület missziói előadótanácsosa, Dénes Erzsébet az Aradi Református Egyházmegye Nőszövetségének elnöke után házigazdaként a Tóbiás lelkészházaspár, Tibor és Emőke köszöntötték az egybegyűlteket. Elhangzott, hogy négy éve, a felújítási munkálatok miatt az ég volt a templom teteje, de azóta méltó helyszíne lehet egy kerületi szintű rendezvénynek.

Előadások gazdagították a konferencia további részét: Dr. Buzogányné Kovács Emese a Kolozsvári Református Egyházmegye Nőszövetségének alelnöke a Református családok Krisztus szolgálatban, Dr. Svébisné Juhász Márta, a Dunamelléki Református Egyházkerület Nőszövetségének elnöke *Öröm, hogy családdal az Úrnak szolgálhatunk* címmel tartott előadást. Művészi

előadást Écsi Gyöngyi lelkész, előadóművész hozott, aki a felvidéki Hetényről érkezett.

Az ebédszünet után kerületi nőszövetségi elnöknők és vendégek köszöntöttek, Bacsoni Szilárdka Szovátáról érkezve a Világimnap Bizottsági szolgálatáról szolt. Az új zászlók avatását követően sor került a záró istentiszteletre, melyen Igét hirdetett Szabó Zsuzsa, a Dunamelléki Református Egyházkerület Nőszövetségének titkára. Az ágendai szolgálatot Baracsiné Dávid Zsuzsa, az Aradi Református Egyházmegye Nőszövetségének alelnöke végezte, a híveket több helyen várta a megtérített úrasztala.

A résztvevők hálaadó szívvel, sokan életre szóló élménnyel indultak haza.

RÁCZ ERVIN
lelkipásztor

(A szerző felvételei)

Szépkorúak találkozója

A zoványi református gyülekezet nőszövetsége minden évben nagy szeretettel készíti elő az idősek találkozóját. Az alkalomra meghívjuk kicsiny falunk 70 évet betöltött, szépkorú tagjait, mert ez a nap az ő tiszteletükről szól.

Időseink megbecsülése magába foglalja elfogadásukat, támogatásukat, szeretetüket és annak kimondását, hogy egyházunknak, közösségünknek hasznos tagjai, és mindannyiunknak nagy szükségünk van rájuk. Szükségünk van az élettapasztalatukra, a higgadt bölcsességre, amivel rendelkeznek, a türelemre, arra, hogy tanítsanak, nevelnek bennünket.

Sütő András gondolatát idézve: „Önmagát becsüli meg minden nemzedék azáltal, hogy tudomásul veszi: a világ nem vele kezdődött.” A mi világunk apáink, nagypapáink imádságos életével, munkás életével kezdődött. Ők építették számunkra a jelent, a mi boldogulásunkat biztosítva. Az emberi életet hasonlíthatjuk a négy évszakhoz, de talán a legszebben egy fa szimbolizálja sorsunkat. Először csak egy kis mag, cseperedve csemete, majd sudár lesz termete, tele lesz rügyekkel, zöld levelekkel, virágba borul, termést hoz, aztán lehullatja a sárguló leveleit, majd téli álmod alszik. Kedves ünnepeltjeink a levél sárguló időszakában vannak. Nehézségeik közepette felnevelték gyerekeiket, majd jövőt biztosítottak

utódaiknak. Életük során számos nehézséggel és akadállyal találkoztak, sok munka és erőfeszítés révén jutottak előre, mert Isten mindig meghallgatta imáikat, és hiszem, hogy az Úr nem hagyja őket magukra. A fiatalság ereje már kiveszni látszik sokuk testéből, a mindennapi teendők egyre nehezebbé válnak, de a lélek sohasem öregszik. Most is tele vannak szeretettel és türelemmel, hisz számos olyan feladatuk van, ahol igazán nagy szükség van ezekre, hisz a legkisebbek számára meghatározó a nagyapa és a nagymama családi szerepe.

Kívánom szépkorú testvéreinknek, hogy bajaik, gondjaik ellenére is örvendezve éljék át az élet minden egyes pillanatát, mert hatalmas ajándék az élet, és nagy kincs az, hogy embernek születünk.

Kívánom, hogy az év minden napján érezzék a család, a közösség becsületét és Isten gondviselését. Érezzék, hogy szükségünk van minden mamára-tatára, tudniuk kell, hogy vannak dolgok, melyeket csak ők adhatnak tovább.

Végezetül kívánok nőszövetségünk nevében jó egészséget, boldogságot családjuk körében és imádságos, áldott éveket!

BARA ENIKŐ
nőszövetségi elnök

A múlt gyökerei a jövőt táplálják

A Pogány Madonna című Bujtor István-film kezdő jelenetei arról szólnak, hogy a Tihanyi Apátság múzeumából ismeretlen tettesek elrabolják a görög eredetű aranyszobrot, a Pogány Madonnát. A szobor értéke, a filmbéli tárlatvezető elmondása szerint, felbecsülhetetlen. Pogány, termékenység istenséget ábrázoló szobor, mégis egyházi múzeumban őrzött érték.

Persze, az csak egy film. De gondolhatunk most a sok egyházi múzeumban őrzött egyházi ereklyére és kegytárgyra. Olyan értékek, melyek a dicső múltat idéző tárgyak és ráadásul még anyagiakban kifejezhető értéket is képviselnek. Rossz szándékú emberek, önös haszon érdekében eltulajdoníthatják, adott esetben beolvaszthatják ezeket, túlradhatnak rajtuk, hogy még több pénzhez juthassanak. Esetünkben úrasztali kelyhek, kancsók és tányérok. Asztalterítők és egyedi könyvek, első-, vagy egyetlen példányban létező Bibliák. Tárgyak, melyeket őriznünk kell a tékozló kezekről és kötelességünk óvni az idő vasfoga ellen. Adott esetben művészeti alkotások, felajánlások és adományok. Látható, megfogható bizonyítékai a hitnek, a hitből fakadó alkotásnak. Számomra azt üzeni egy-egy földesúr által az egyháznak készített és adományozott, pénzben is kifejezhető értéktárgy, hogy számára fontos volt az Isten, az egyház, a gyülekezet, amelyhez tartozott. Adakozott, mert Istené minden, és ő az adományával „csak”

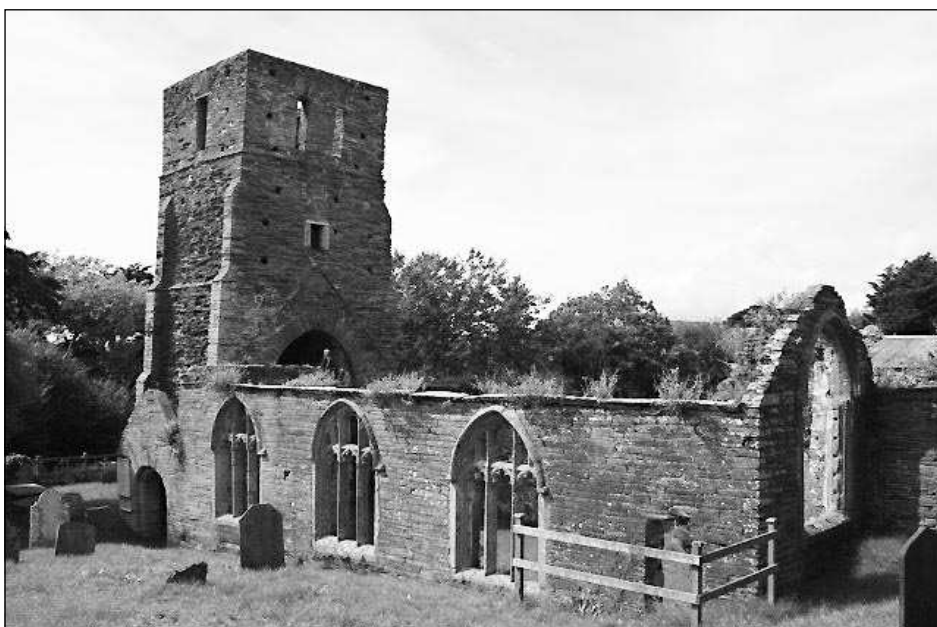

a háláját, tiszteletét, alázatát akarta kifejezni. Nem hivalkodni akart, hanem jó példát akart mutatni.

Régi, egyházi – esetemben a pelbárthidai – jegyzőkönyveket és aranykönyveket lapozgatva arra a következtetésre jutottam, hogy minden adakozó a közösség boldogulását akarta elősegíteni adományával. Akár azok, akik egy szekér szalmát adakoztak, akár a falu nemes embere, Némethy Jenő, aki az úrasztali kelyhet és kenyérosztó tányért készíttette. De említhetném a konfirmálók ajándékait is.

Akadnak félresikerült, majd kitartás és leleményesség által megoldott esetek is. Ezekről is az egyházi, gyülekezeti krónikákból értesülhetünk, illetve tanulhatunk a jövőre nézve. Ilyen eset lehet az, amikor a pelbárthidai eklésia elhatározta, hogy tornyot épített az árpád kori templomához. A földesúr egy földterület hasznának felajánlásával, illetve faanyaggal biztosítja a torony megépítésének feltételeit. Ám amikor elkészül az építmény, a támogatónak nem tetszik a silány ácsmunka, lelövetéssel fenyegeti a mesterembereket. De egy sajnálatos baleset folytán leég az új torony és a templom tetőszerkezete. Az egyházközség tagjai elkeserednek, sokan felekezetet is váltanak a szerencsétlenség-sorozat hatására. De az akkori presbitérium bízik az Isten erejében, új megoldást keresve nagyszabású gyűjtést szervez. Ennek eredménye a ma is álló torony. A krónika, a feljegyzés és a torony együtt érik el céljukat: tudni, hogy Istené a dicsőség. Akik Benne bíznak, kitartanak, nem restek új megoldások után nézni és az Ő egyházát lelkiekben, anyagiakban gyarapítani, azokat megsegíti, munkájukat megáldja. A történet lejegyzése nélkül nem lenne ilyen gazdag a pelbárthidai torony üzenete. De igaz ez a presbitergyűlések jegyzőkönyveire, egyházközségek krónikájára

és az aranykönyvekre. Követendő, vagy elrettentő példák okulására lehetnek az utánunk jövőknek. Jelen történetünk, terveink, munkafolyamataink, nehézségeink, örömeink és megvalósításaink lejegyzése segíthet megérteni minket az utókor számára. És ebből fakadóan talán önmagukat, illetve saját céljaikat is könnyebben meghatározhatják.

Az előbbieket nyomán említeni lehet az egyházi emlékhelyek, műemlékek helyzetét is. Mit üzennek, miért vannak, mire akarják felhívni a figyelmünket? Mi a céljuk és értékük? Valamikor régen megesett többek között az is, hogy egy nemesi család Olaszországban faragtatott családi kápolnája részére egy hatalmas márványtömbből feszületet. A nagykárolyi gróf Károlyi családról van szó. Ez egyike az ősi magyar főnemesi családoknak, mely a Kaplon nemzetségből származott, a honfoglaláskor nyerte birtokait, köztük Kaplonyt is, ahol a család temetkezési helye is található. De visszatérve az emlékműre, az évekig tartó faragás után elkészült márvány feszületet ökrös szekéren hozatta a család Firenzétől Kaplonyig. Mert az ökrök lassan járnak, a márvány pedig könnyen reped. Nyilván nem volt olcsó megoldás, de minőségi és időt álló alkotás. Jel, ami egy temetkezési helyen is az Életre mutat! Nem protestáns, de az Életre mutat. Mellesleg a Károlyi család számos esetben támogatta a közösségeket templomok, kórházak, iskolák építésével is.

Itt most nem is feltétlenül a felekezetek közötti különbségre kellene koncentrálnunk, hanem az üzenetre. Nem bálványimádásra akar buzdítani az

emlékhely sem: a Reformáció Genfi Emlékműve, vagy akár a szoba hozott kaplonyi helyszín. De említhetném itt bármely református templom udvarán felállított kopjafát, megkoszorúzott emléktáblát, sírhelyet és egyebeket. Nem bálványimádás, bizonyos személyek istenítése, hanem az életre mutató jelek. Talán az ideális az lenne, amit Kálvin János is szorgalmazott, amikor „titkos” helyre, jeltelen sírba rendelte földi testének elhelyezését.

Főként nyugati keresztyének hangoztatják, hogy műemlék templom felújítása helyett új és modern templomot kell inkább építeni, mert az célszerűbb és olcsóbb. Nem osztom ezt a véleményt. A régi, de megújuló üzenettel élni a jelenben. A múlt gyökereinek a jelent és a jövőt kell táplálniuk. Gyökér nélkül könnyen kidőlünk. A gyökérnek viszont önmagában nincsenek virágai és gyümölcsei.

Az embernek szüksége van emlékhelyekre, hogy emlékezzen a helyes irányra, a jó példákra, a dicső és sikeres, az Isten szerinti múltra. Szükségünk van arra, hogy amikor a szavak és történetek már nem elegendőek, legyenek látható, tapintható emlékek. Legyenek számunkra a kitartás, a bátorítás és megerősítés, a jó döntések érdekében életre, azaz Istenre mutató jelek.

Így megyünk családtagunk síremlékéhez: nem a halálé az utolsó szó, hanem az életet adó Istené! Ezért avathatunk emléktáblákat és emlékhelyeket, melyek üzenik, hogy nem a tehetetlenségé, a megoldatlan helyzeteké, az önzéssé az utolsó szó, hanem az Isten szerinti megoldásoké és az Ő ereje által megáldott megvalósításoké. Mi nem csak emlékezünk és koszorúzunk, hanem a régiek példájára a magunk újabb és újírtásra alkalmas lehetőségei szerint cselekszünk az élet érdekében.

GHITEA-SZABÓ JÓZSEF-LEVENTE
lelkipásztor

(A képeken nyugat-európai romos templomok láthatók.)

ADY ENDRE

Krisztus-kereszt az erdőn

Havas Krisztus-kereszt az erdőn,
Holdas, nagy, téli éjszakában:
Régi emlék. Csörgős szánkóval
Valamikor én arra jártam
Holdas, nagy, téli éjszakában.

Az apám még vidám legény volt,
Dalolt, hogyha keresztre nézett,
Én meg az apám fia voltam,
Ki unta a faragott képet
S dalolt, hogyha keresztre nézett.

Két nyakas, magyar kálvinista,
Miként az Idő, úgy röptünk,
Apa, fiú: egy Igen s egy Nem,
Egymás mellett dalolva ültünk
S miként az Idő, úgy röptünk.

Húsz éve elmúlt s gondolatban
Ott röpül a szánom az éjben
S amit akkor elmulasztottam,
Megemelem kalapom mélyen.
Ott röpül a szánom az éjben.

TÖRTÉNELMI PORTRÉK

Knox János, Skócia reformátora

A Luther Márton által 1517 októberében elindított reformációs mozgalom néhány év alatt Európa szinte mindegyik államában érezte hatását valamilyen fokon. 1520 táján már nem csak a Magyar Királyság területén kezdtek ismertté válni a wittenbergi professzor hitet megújító tanításai, de a brit szigetvilágban is, így annak északi országrészében, Skóciában is hatni kezdtek a lutheri tanok. Adatok szólnak arról, hogy 1528-ban máglyahalált hal reformátori hitéért Patrick Hamilton, az első skót vértanú. Míg a Skóciától délre fekvő angol királyságban az egyház átalakítá-

Knox John (1505–1572)

sa – minden más európai reformációtól eltérően – királyi érdekből és vezénylet alatt ment végbe, kialakítva a ma is meglévő, sajátos anglikán egyházat, addig a skótok földjén ez az egyházalakítás a társadalom különböző rétegeinek együttes harca révén történt. Ez alkalommal arra a kiváló reformátori személyiségre emlékezünk, aki talán a legtöbbet tette és a legnagyobb áldozatot hozta azért, hogy a skót föld népe hitében megújított egyház keretében dicsérje megtartó Istenét. A továbbiakban Knox János reformátor életútját kísérvük végig, melynek változatos eseményei arról tanúskodnak, hogy ezt jelentős mértékben befolyásolták a szigetország angliai és skóciai politikai eseményei, elsősorban az uralkodók gyors váltakozása.

Knox életpályájának kezdeti adatai bizonytalanok, a kutatóknak nem sikerült tisztázni sem születése, sem fiatalkori tanulmányai pontos idejét. 1505-re teszik születése évét, de az is lehetséges, hogy valamivel később jött a világra. Tanulmányait állítólag 1536 táján végezte a glasgowi egyetemen, majd ezek befejeztével katolikus pappá szentelték. Tudott latinul, franciául, és később kiadott

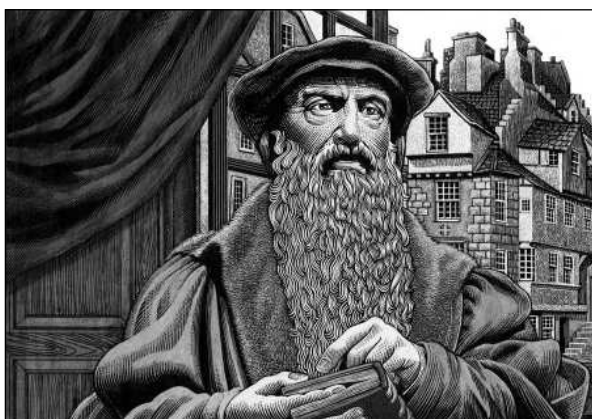
írásai azt tanúsítják, hogy néhány korai egyházatya művét is jól ismerte. Az 1540-46 közötti időszakban kezd megismerni katolikus hitében, és mindinkább érdeklődni a reformátorok tanítása iránt.

1547 táján VIII. Henrik, Anglia királya szerette volna a maga alapította anglikán egyház tanítását és szervezetét Skócia földjén is érvényesíteni, és arra ösztökelte a skót társadalom egy részét, hogy egy bizonyos ottani kolostort támadjanak meg, és egyházzsakadást idézzenek elő. A skót reformációs csapatok elfoglalták ugyan a megcélzott egyházi központot, de a közelben levő francia tengeri erők ezt visszafoglalták, s a foglyul ejtett katonákat (köztük lelkipásztorukat, Knox Jánost is) elhurcolták és gályarabságba vetették. Knox maga 19 hónapot raboskodott francia fogságban, részben a gályákon, részben Rouen városában, és valamikor 1549 táján szabadult.

A szigetországba visszatérve, Londonban folytatta munkásságát, ahol jelentős mértékben járult hozzá a már meglévő s említett anglikán egyház mellett a valóban reformátorinak mondható *presbiteriánus egyház* megszervezéséhez és megerősítéséhez. A történetírás Knoxot VI. Edward kiskorú angol király udvari káplánjaként is számon tartja. Véleményét számos esetben kikérték az angol imádságos könyv (Common Prayer Book), az istentiszteleti rendtartás (liturgia) kialakításában és számos egyházzjogi kérdésben is. Elért hírnevére utal az a tény is, hogy a rochesteri püspöki szék megürülése nyomán őt kérték fel e tisztt betöltésére, de a reformátor nem élt ezzel a hivatali előmenetelt jelentő lehetőséggel, nem fogadta el a püspöki méltóságot.

A reformátor életének újabb fordulatát – mint fentebb már jeleztük – az uralkodóváltás hozza el. Az ifjú VI. Edward 1553-ban meghal, s utóda, az ugyancsak fiatal Jane uralkodása pedig mindössze néhány napig tart. Ekkor a trónt VIII. Henrik első házasságából született lánya, Mária foglalja el erőszakkal, aki a katolikus egyház visszaállítását tekinti elsőszámú uralkodói feladatának. Ezt a munkát tűzzel-vassal végzi, s a kivégzések hosszú sora nyomán szerzi meg magának a „Véres Mária” nevet. Öt évig tartó uralma arra volt jó, hogy a protestáns gyülekezetek lelkipásztorai és tagjai világgá széledjenek,

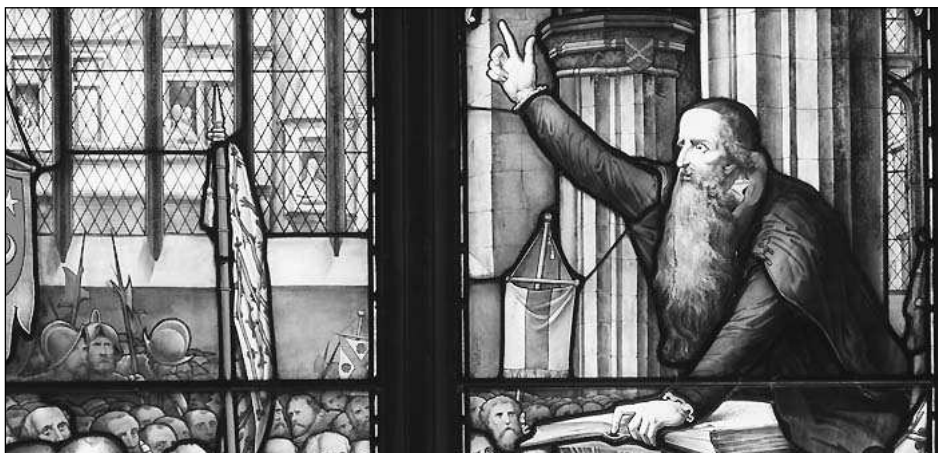

így Knox János is, aki 1555-ben kénytelen visszatérni a kontinensre, ahol korábban francia fogságban raboskodott. Előbb Frankfurtot látogatta meg, majd a svájci reformáció legjelentősebb központjába, Genfbe ment, ahol Kálvin tanítványa lett. A mesterénél négy évvel idősebb skót reformátor az egyik leghűségesebb

követője lett, és élete további részében a legkövetkezetesebben érvényesítette a Genfben tanultakat, mind hitelvi, mind egyházszerkezeti téren. Knox genfi tartózkodása idején alapított családot, kálvinista nőt vett feleségül, akitől két fiúgyermeke született.

Ebben az időben írta különösnek tartott felhívását, melyben a női uralkodók ellen kelt ki, gondolva itt elsősorban az angol trónon ülő Vörös Máriára, az egykori skót királynőre, az I. Erzsébet angol királynő által majd később kivégeztetett Stuart Máriára, a francia trónörökösnőre és mindazokra, akik valamiképpen a hatalom birtokosává váltak vagy válhattak. I. Erzsébet angol királynő, aki 45 évet ült Anglia trónján (1558–1603), soha nem bocsátotta meg a skót reformátornak ezt a női uralom ellen írt felhívását.

1559-ben Knox visszatért hazájába, hogy a skót református egyház megszervezésének szentelje további életét. Hajthatatlannak bizonyult mestere, Kálvin tanításának követésében, s ezt a legmesszebbmenően érvényesítette egyháza

életében. A skót kálvini-református egyházszervezet kialakításában oroszlánrészt vállalt a főnemesség. Országgyűlési végzés mondta ki a skót református egyház megalakítását, s ennek nyomán a helyi gyülekezetek létrehozásának szükségességét.

Knox ebben a folyamatban megalkuvás nélkül képviselte és érvényesítette az egyház szervezetének kálvini alapelveit, miszerint a gyülekezet önálló, s annak egyedüli vezetője és kormányzója a hívek közössége által megválasztott *presbitérium*.

Több lelkésztestvére közreműködésével állította össze a Skót Hitvallást (*Confessio Scotica*), és egyházalkotmányt (*Book of Discipline*), illetve megírta a skót reformáció történetét is.

A polgárháborúba torkolló politikai események következtében élete vége felé kénytelen volt eltávoznia Edinburgh-ból, s csak egy bő esztendő múltán térhetett vissza, ahol romló egészségi állapota ellenére néhány hónapig még folytatta lelkészi szolgálatát a St. Giles székesegyházban. Dörgő hangvételű prédikációiban ítélte el a franciaországi Szent Bertalan-éji vérengzéseket (1572. augusztus 22-ről 23-ra virradó éjjelen a franciaországi katolikus ellenreformáció több ezer hugenottát, azaz francia reformátust mészárolt le Párizsban és az ország többi részén).

1572. november 24-én halt meg, a székesegyház melletti temetőben helyezték örök nyugalomra. A jelenleg méltatlan módon parkolóként szolgáló területen emléktábla jelzi sírjának helyét.

Knox életének elemzői eltérően ítélik meg a skót reformátor és egyházszervező egyéniségét és életművét. Lutherhez és Kálvinhoz mérve megjegyzik, hogy nem volt olyan finoman kimunkált elme, mint azok, de bátorságban, következetességben és elhűségben csak tisztelettel lehet említeni nevét. A hagyomány szerint temetésekor mondta róla egyik méltatója: „*Itt nyugszik, aki egy embertől sem félt.*”

ZSIGMOND JÓZSEF
ny. lelképásztor

A jövőre tekintő Szenczi Kertész Ábrahám és a Váradi Biblia

Az Ige-időknek egyik jellemzője éppen az eljövendő dolgokra való bibliás-rátekintés, éspedig a hitvalló példamutatás és a szorgalmas tanulás által. Szenczi Kertész Ábrahám megnevesítő ármálisának a címerpajzsára nem véletlenül került ez a jelmondat: „Távol kell tartani a restséget, mely a jelenre figyel, és követni kell a szorgalmat, mely a jövőre tekint.” A tudós tipográfus kitartó szolgálata nyomán közel kétszáz nyomtatvánnyal gazdagodott a magyar tudományosság könyvtára, és a tankönyvek meg a szép magyar Biblia mellett 1639 és 1667 között még számos, értékesnél értékesebb „szent kints és fegyver” került ki a sajtója alól. Mindezért ma is hálával emlékezünk a munkásságára, családjára, nemesi levelére, címerére, és főművének, a Váradi Bibliának az előszavára, illetve néhány jellemző adatára.

A híres Szenczi Ábrahám életéről

Születési helyére nézve valószínűleg a származására utaló Szenc az eligazító, az a valamikori magyar városka, ahol Szenczi Molnár Albert is napvilágot látott. Pozsony vármegye monográfiájában ezt olvashatjuk: „Szempcz, a Mátyusföld szélén fekvő magyar nagyközség.”

Életéről, családjáról éppen az 1660-as török pusztítás miatt, eddig csupán néhány évszám ismeretes, úgymint a Váradra való elszegődésének, kolozsvári

Szenczi Kertész Ábrahám ármálisa (szöveg és címer)

tartózkodásának az 1660 és 1662 közötti, majd 1662-től 1667 tavaszáig tartó szebeni korszakának a dátumai. Születésének az ideje ismeretlen, elhalálozásának az ideje pedig hozzávetőlegesen 1667 áprilisára esik. A folyamatos nyomdatörténeti és irodalomtörténeti kutatásoknak köszönhetően azonban máris többet lehet „kikövetkeztetni” sorsának alakulásáról, mint például két évtizede, hiszen az általa írott előszavak szüksézáú tudósításához csatlakozik az újabban előkerült hagyatéki leltárának a tanúskodása. Arról, hogy legalább kétszer járt külföldön, onnan értesülünk, hogy az 1642-es énekeskönyvnek az előszavában megköszöni a jötevőjének azt, hogy „az felső országokból” való alájövedelekor őt két alkalommal is kisegítette a megszorultságából, Kassán, illetve Eperjesen.

Nyomdász-üstökösként jelenik meg 1639-ben Váradon, és bár semmiféle kézzelfoghatót sem tudunk a korábbi iskoláztatásáról, mégis nyilvánvaló, hogy művelt ember volt. Tudásánál csak a szerénysége volt nagyobb, és ezt nem más mondta, mint Köleséri Sámuel professzor. Pápai Páriz Ferenc egyik levelében Heltai Gáspárhoz hasonlítható tudós férfiúnak nevezi, és a Misztótfalusi Kis Miklós halálára írott, 1702-es búcsúztató versében megemlíti, hogy Szenczi Kertész egyenesen Hollandiából hozta a betűkészletét, és általa terjedt tovább a typográfia tudománya:

- „39. Várad városába hata e jó aztán,
Ki eddig jótól üres vala s pusztán;
De bezzeg e hibát kárpótolá aztán
A híres Szenczi Ábrahám, oda szállván.
40. Ez Hollandiából szép betűket hoza,
Teljes könyvnyomtató-műhelyt felállata,
Melyből sok szép haszon nemzetünkre szálla
Mindaddig, míg Várad török kézre juta.
41. Azon műhely onnan Erdélybe bájöve,
Szenczi helyezetté bátorságos helyre.
De nem sok időre világból kiméne,
Mester nélkül, árván maradt műhelye.
42. Szebenből magához fogadja Kolozsvár,
Kit száz esztendővel már azelőtt Gáspár
Nyomtató-műhellyel ékesite, de már
Kopott-fogyott mátrix, betű új mestert vár”.

Szenczi Kertész Ábrahám elsősorban hitépítő iratokat adott ki az országos református egyház szolgálatában: különféle katekizmusokat, kátémagyarázatot, énekeskönyveket, prédikációs köteteket és apológiai céllal szerkesztett

vitairatokat. A szokásos alkalmi iratok mellett közérdekű nyomtatványokat és számos iskolai, nevelésű célzatú művet jelentetett meg, többek között az illustis váradi schola kebelében elhangzott disputatiokat. Könyvkötéssel is foglalkozott, ő a meghonosítója az úgynevezett legyezős díszítésnek, így „compactorként” szintén híressé vált.

Tíz évig tartó, sikeres váradi tevékenységét követően – a váradi eklézsia alkalmazta a nyomdája működtetőjeként – a reá vonatkozó, második személyes okirat nem más, mint egy elismerő kitüntetés, jelesen egy 1648-as keltű nemesi levél és a hozzá tartozó címer. Ebben II. Rákóczi György fejedelem, akinek a címere ott díszlik a Szenczi Kertész címerpajzsának az ormán, utal arra, hogy becsületes és tehetsős szülei mindent megtettek azért, hogy taníttassák, aminek során külföldre is eljutott. A Ledán István által latinból fordított szöveg így hangzik:

„Mi Rákóczi György, Erdély fejedelme, a Magyar Királyság Részeinek ura, a székelyek grófja stb. Hívünknek, a Szenczinek nevezett Kertész Ábrahámnak, a váradi igazhitű eklézsia kiváló nyomdászának üdvözlét, és irántad való fejedelmi kegyünknek folytonos gyarapodása. (...) Világosan kinyilvánítjuk, hogy mostantól fogva örök időkhig, te Szenczi Kertész Ábrahám, és mindkét nembeli valamennyi örökösöd és utódod a valódi és minden kétség fölött álló nemesek sorába befogadtassatok és beszámíttassatok. Ennek a valódi és kétség nélküli nemességnek jeléül ez legyen a címer, avagy nemesi jelvény: tudniillik egy egyenesen álló pajzs, két részre osztva, felső része kék, az alsó fekete színű. A felső rész alján egy nyomdagépen, melyen különféle betűk vannak, egy griff látható, természetes színben avagy tolakkal, felegyenesedett testtartásban, mintha lépni készülne, fejét a pajzs jobb oldala felé fordítva, felemelt szárnyakkal, mindkét mellső lábában a megszokott munkához szánt festéklabdákat tartva. A pajzs alsó részének mindkét sarkát egymással szemközt két egyforma fehér rózsza foglalja el, alattuk sárga liliomvirág. A pajzs fölé nyitott katonai sisak van helyezve, melyet értékes gyöngyöktől ragyogó királyi korona fed be. Innen egy, az előbbihez mindenben hasonló, derékban kettévágott griff emelkedik ki. Ha mindezeket figyelmesen elgondolkodsz, sorsod egyáltalán nem homályos értelmét fedezed fel azokban; mivel a griff fürge és elmélkedésre hajlamos állat, az erényre úgyszintén csak

II. Rákóczi György

állandó és lankadatlan iparkodással és szorgalommal lehet eljutni. A nyomdagép a te dicséretes jártasságotat fejezi ki ebben a művészetben, melyre a legnagyobb fáradtsággal tettél szert a külhoni nemzetek között. A pajzs alsó része azt mutatja, hogy te szüleid alacsony sorsából kilépve, szüntelen lelki tisztasággal, életed kellemetességével, melyet a rózsák és a liliom igen találóan jelképeznek, hírnevet szereztél magadnak. Mindezek levelünk elején avagy fő helyén, hozzáértő kézzel és festői művészettel, természetes színekkel kifejezve és lefestve szemlélhetők.

Ezt, neked Szenczinek nevezett Kertész Ábrahám, és mindkét nembeli valamennyi örökösödnek és utódodnak, szabad elhatározással, eltökélt szándékkal, és fejedelmi bőkezűségünkkel, kegyelmesen adtuk, adományoztuk és átengedtük, beleegyezvén és megengedvén, hogy te és mindkét nembeli valamennyi örökösöd és utódod nevezett címet, avagy nemesi jelvényt Erdély és a hozzá csatolt Részek más valódi és kiváló nemeseinek és katonaembereinek módjára, csatákban, harcokban, lándzsatöréseken, lovagi tornákon, bajvívásokban, párviadalokban és minden más nemesi és katonai gyakorlaton, ugyanakkor pecséteken, lobogókon, függönyökön, szőnyegeken, udvarokban, gyűrűkön, házakon, pajzsokon, tábori sátrakon, sírhelyeken általában bárminemű dologban és ügyben, a valódi és tökéletes nemesség címén használjátok. Akarjuk, hogy e nemesség által mindenki, bármely rangú, méltóságú, helyzetű, kiválóságú legyen is, téged, és mindkét nembeli valamennyi örökösödöt és utódodat nemeseknek mondja, tartsa és nevezze. (...) Ennek emlékezetére és örök megerősítésére, neked Szenczinek nevezett Kertész Ábrahám, valamint mindkét nembeli valamennyi örökösödnek és utódodnak, hiteles függőpecsétünk erejével megerősített jelen levelünket kegyesen adjuk és rendelkezésre bocsátjuk.

Kelt Gyulafehérvár városunkban, december 10-én, az Úr 1648. esztendejében.

Rákóczi György, s.k.

Szalárdi János, s.k. (vice secretarius)”

A szolgálataiért nyert ármálist (szöveget és címet) a XIX. század végén fedték fel, és ma is megtekinthető a nagyszebeni állami levéltárban. A Szenczi Kertész Ábrahám nemesítésének a kihirdetése 1649. március 30-ik napjára esett, és pedig a váradi közgyűlés keretei közé, és ettől kezdve mentesült az adófizetés és az egyéb terhek alól. Munkája nyomán nemcsak elismerésre, hanem jelentős jövedelemre tett szert, mert háza vagy házai voltak Váradon a kortársak emlékei szerint. „Szomszédságban” volt Szalárdi Jánossal is, akinek szintén háza volt a várban.

Említettük, hogy nemrégiben szintén Szebenben fedezték fel azt a hagyatéki leltárt, aminek az alapján jócskán változik a róla, illetve a családi állapotáról alkotott képünk. Elhalálkozásának az ideje 1667 késő tavaszára esik, és hónapokkal később a Nagyszebenben elhunyt Szenczi Kertész Ábrahám vagyonát az első

Várad ostroma korabeli ábrázoláson

házasságából származó gyermekei és feltehetőleg az új asszonynak számító özvegye között osztották el. Többen is elmondták, hogy a Szenczi Kertész Ábrahám részéről vérségi ágon senki sem folytatta a nyomdászmesterséget, amihez hozzátesszük, hogy egyelőre nem is tudjuk, hogy fiú- vagy leánygyermekeket említenek a vagyonleltár felvevői. A feleségek többes számú emlegetése, valamint a gyermekek említése végképpen megdönti azt az elterjedt állítást, hogy nem volt családja és hogy magányosan élt. (Első feleségének a neve Székesfehérvári Anna. Bornemissza Anna nagyasszony 1667. jún. 4-iki feljegyzése szerint ennyit tudunk a második feleség nevééről: „Küldte e könyvet Enyedi Imréné, mely most Szenci Ábrahám özvegyné.”)

Szenczi Kertész Ábrahám mindenképpen életrevaló ember volt, amit az is bizonyít, hogy amikor a török hódítók Váradról elűzték Debrecenbe, a nagy romlást követően ő a megmentett nyomdafelszereléssel együtt Kolozsvárra húzódott, és 1661 februárjában elvállalta a város harangoztató gazdájának a tiszteltreméltó hivatalát, ami pénzbeli juttatással járt. Befejezte a Biblia nyomtatását, fellélegezhetett volna. Kolozsvárról viszont a pestis és a háborúk miatt 1662 novemberében a biztonságos Szebenbe telepedett, Sárdi Nagy János nyomdászlegénye kíséretében, aki Váradtól kezdve hűségesen kísérte mesterét.

Apró családtörténeti adat, de a magyar familiáris viszonyok ismeretében mindenképpen fontos, hogy keresztszülői kötelékben volt Kovásznai Péter váradi, később pedig kolozsvári lelkipásztorral, aki az 1660-as menekülésük után őt egy levélben „kedves komájaként” említi. Az azonban nem derül ki, hogy

ki, kinek a gyermekét tartotta keresztvíz alá. A hollandiai egyetemeken tanult Kovásznai Péter puritán beállítottságú lelkész, aki szintén végigélte Nagyvárad ostromát, végül 1668-ban az erdélyi egyházkerület püspöke lett. Az életkorokat tekintve úgy véljük, hogy a Kovásznai Péterék családjában született valamelyik gyermeknek lehetett a keresztapja Szcnczi Kertész Ábrahám.

Az ötven év körüli Kovásznai Péter koronatanúként idézhető annak a megállapításában, hogy ki az eredeti tulajdonosa a váradi nyomdának. Amikor Kovásznai 1666-ban levelet ír Teleki Mihály erdélyi kancellárnak, abban leszögezi, hogy a nyomda a váradi egyházközség tulajdona, amit Szcnczi Kertész Ábrahám csak használatra vett át, és őt ezért békesseges úton és szeretettel kell rávenni arra, hogy ezt a tényt ismerje el, hiszen már az öregséghez közelít.

Szcnczi Kertész Ábrahám halála után a nyomda ügye úgy rendeződött, hogy az átmenetileg az állam, vagyis a fiscus tulajdonába került, és így, bölcs döntéssel, Apafi Mihály fejedelem az időlegesen megszűnt váradi református egyház tulajdonát, vagyis a Szcnczi Kertész Ábrahám kezelésében működő nyomdát 1672. október 12-én az Enyedi és Kolozsvári Kollégiumnak adományozta.

**„Ez a Biblia sokkal nagyobb
betsületet érdemlene, mint-sem
szokták betsülneni, a benne-való
szép Magyarázatokért.” (Bod Péter)**

A könyvkiadások rendjén a Váradi Biblia jelenti Szcnczi Kertész Ábrahám életművének a koronáját. Mintaképül Szcnczi Molnár Albert 1608-as Hanaui Bibliája, és az 1637-es hollandiai Staten Bijbel szolgált a kiadáshoz. A nagy magyar biblia előkészítésének a gondolata Bod Péter szerint már 1638-ban szárnyra kelt a „bibliás őrálló”, I. Rákóczi György (1593–1648) fejedelem felhívása nyomán. Címere mégsem fémjelzi a Váradi Bibliát, látható viszont egy másik erdélyi bibliában, az 1648-as gyulafehérvári, románra fordított újszövetség kiadásán. Feleségével, Lorántffy Zsuzsannával sokat tettek a későbbi váradi bibliának a kiadatásáért is, de

A Váradi Biblia címlapja

hirtelen halála őt, a „bibliás fejedelmet” is megakadályozta ennek a szent könyvnek a használatában, akárcsak az utódait, Rédey Ferenc és Apafi Mihály fejedelmek kivételével.

Iktári Bethlen István főúr, Bethlen Gábor fejedelem öccse korszerű nyomdát állított fel, 1646-os végrendeletében és ötszáz aranyat adományozott a biblia kiadására. Bölcs megfontolás nyomán ezért látható a hattyús Bethlenek címere a címlapon. II. Rákóczi György 1657-es lengyelországi hadjárata, törökökkel való szembekerülése, a trónért való háborúskodásai, Erdély elvesztése: bizony rossz emlékeket támaszthattak volna a Biblia korabeli olvasóiban. Bethlen Istvánról így ír Szalárdi János a Siralmas magyar krónikájában: *„Mind az üdönek sok változó hányattatási miatt azért s mind a sok nyavalyák, keserűségek miatt jobban-jobban elgyőzöttetvén s erejében is fogyattatván, die 10. Januarii anni 1649. e világi föld sátorából életinek hatvanhatodik esztendejében becsületes, szép vénségben maga is fiai után elköltözött vala.*

És ekképpen a pacificatio szerént a fejedelemnek minden odaki való dolgai kívánatos végbenmenvén, die 6. Februarii Kassárúl megindulván, Munkácsra, s onnan ad diem 11. Martii Fejérvárra bement vala, azhová ugyan az fejedelem tetszése és parancsolatja szerént is üdvezült gróf Bethlen István meghidegedett teste ecsedi házánál méltóságos maradékitúl nagy tisztességgel felvételvén, Fejérvárra kísértetett, és az egész országbeli úr és főrendek, úrasszonyok egybehívattatván, azoknak igen nagy gyülekezettel való tisztességes kísérések által boldog emlékezetű bátyja a felséges Bethlen Gábor fejedelem temetőhelyében az öregbik egyházba die 29. Martii nagy solennitással és tisztességgel temettetett vala. (...)

Az váradi nevezetes oskolához és ecclesiához szinte a luneburgumi hercegségből ugyan Luneburgumból igen szép typographiát nagy költségével hozatott volt; az öreg formában már kezünknel levő szép magyar Biblia nyomtatására is testamentumában ezer tallér summát hagyott volt, s egyéb sok szép beneficiumit, jótéteményit, adakozásit elég sok helyeken való ecclesiák, oskolák predikálhatják, s ez szerént óhajthatják is.”

Az újszövetség kinyomtatása a címlap szerint már Váradon elkészült 1660-ban, az ószövetségi részt az ostrom és a menekülés után Kolozsváron fejezték be 1661-ben. Meggyőződésünk, hogy Barcsay fejedelem nélkül hamvába hullott volna a váradi bibliakiadás. Az ostrom idején Barcsay Ákost egy kisebb magyar sereggel a törökök valóságos „tábori fogságban” tartották, de ahonnan alkalma adódott, hogy beüzenjen a védőknek: álljanak ellent és ne adják fel ezt a végvárat. Korábban Gyulai Ferenc várkapitány, aki II. Rákóczi Györgynek volt a híve, sem Rédey Ferencnek, sem Barcsay Ákosnak nem engedte át a várat, de amikor híre jött a hatalmas török felvonulásnak, katonáival elvonult a június 7-én elhunyt Rákóczi koporsójának a Sárospatakra való kísérésére.

Amikor a vár állapota már tarthatatlan volt, a nyomda megkímélése és a könyvek elszállíthatósága fejében Barcsay Ákos fejedelem ezer tallért juttatott Ali basának. Úgy tűnik, hogy a pénzt valamilyen módon Kemény Jánostól kölcsönözte, akinek ezért az összegért bizonyos példányszámú bibliát kellett volna adni, de ez már nem történhetett meg Kemény eleste miatt. Rövid fejedelmi tisztsége idején a papírmalmok működtetésére is volt gondja.

Bod Péter szerint négyezer példány pusztult el és maradt hatezer biblia. Misztótfalusi Kis Miklós nyomán 1500-as példányszámról értesülünk, és az 1667-es leltározáskor jelenlévő nyomdászok szakszerű feljegyzése is megerősíti az ezerötszázat. Az, hogy 1500, vagyis ezerötszáz darab nyomdatermék előállításán gondolkoztak, abból is kiderül, hogy az apokrifus könyvek szövegéből szintén kinyomtattak 12 árkussal, de megjegyezték, hogy a teljes kiadáshoz 1500 árkus kellett volna. Emlékeztetünk arra, hogy a Hanai Biblia szintén ezerötszáz példányban hagyta el a sajtót.

Szólnunk kell pár szót az ostromról, hiszen a nyomda a várban működött. Váradot 1660. július 14-én hatvanezres török hadsereg zárta körül, és a negyvenhat napig tartó élet-halál harc veszteségeinek hangulatát követően, a jó 800 várvédőből csupán 300 katonára, továbbá 35 önként jelentkezett diákra és a hős asszonyokra apadt lélekszámú gyülekezetben megtörténhetett a csoda, az, hogy

a capituláció idején a törökök még őrsképet is biztosítottak a biblia védelmére, továbbá a szemtanú Szalárdi János szerint kétszáz szekér beállítását is megengedték az elvonuláshoz. Jelenlegi adataink immáron perdöntő jellegűek: ezeröttszáz példányban tervezték kiadni a bibliát. A szebeni leltározáskor, 1667-ben még 566 bekötésre váró példányt találtak. Ezeknek a terjesztése további figyelmet érdemel, hiszen több adat maradt fenn például a Debrecenbe való szállításról és a gyülekezetekbe való juttatásról. Megfejtetlen titok még bőven akad, ezeknek egyike: vajon az ostrom előtt már elszállították a kinyomott íveket Kolozsvárra, ahogyan azt érintőleg Bod Péter írja?

Az összes kutató egyetért abban, hogy Szenczi Kertész Ábrahám híres könyvkötő, tanult, szerény, bátor és „a szerző kéziratát tiszteletben tartó, pontosan nyomtató tipográfus volt.” Ecsedy Judit nyomán (Tipográfia régtől fogva) ismételjük, hogy: „hat zsoltár- és énekeskönyv, 12 református elmélkedés és tanítás, nyolc református vitairat, 17 prédikációs kötet található a kiadványai között”.

Végül: a Szenczi Kertész Ábrahám iránti tiszteletünk és a Várad Biblia iránti megbecsülésünk ihletett ennek a megemlékezésnek az írására, valamint a Szenczi Kertész Ábrahám által írott Előszó lemásolására, amely az eredeti kötet hiányos volta miatt nem került reprodukcióra a 2002-es hasonló kiadásban.

*Igaz lelki boldogságot az Isten szent könyveiből keresni akaró
Keresztyén Olvasónak, mennyei világosítást és idvességes nevededést kíván,*

Keresztyén Olvasó, az Istennek szentséges munkája, méltóságos beszéde nem szűkölködik ugyan emberi mentegető palást, avagy simogató ajánlás nélkül; de mivel ritkán esik még az idvesség eszközei környül-is oly tiszta szándék, melyhez a veszettség miatt gonosz gyanú nem férne; ritka az olly használatos munka, mellyben a Momus gántsot nem találna; hogy a nyomtatást néző holmi aprólék dolgokban magad is meg ne ütközzél, ez egynehány pontról meg-intetned, szükségesnek ítélem.

I. Arra kellene minden szent buzgósággal igyekeznünk, hogy mentül tisztább és hibátlanb Biblia jőne szemünk eleibe és forgana kezünkben, tudván hogy ez egy kiváltképpen való fegyverünk minden mi lelki ellenségeink ellen: de erre való derék gondviselést, az Istennek a mi sok bűneinkért ránk omlott méltó haragja e néhány esztendőben sokképpen akadékoza meg. És jóllehet, ez szent kints és fegyver a mi igaz hitű s vallású Ecclesiáinkban, valósága essentiája szerént, nyelvünkben való fordításban-is meg vagyon: mindazonáltal annak teljesebb mértékét, tökéletesebb állapotját szívesen kívánnunk igen méltó, ha szintén azt a tökéletességet nem reménlhetjük-is, melly minden hibát ki-rekesztene; a mint hogy nem is lehet olly fordítás, mellybe valami fogyatkozás, ha tsak kitsiny-is, nem esnék.(...)

II. Az Apocryphusoknak ki nem nyomtatása, kételenség, nem szánt-szándék: mivel sem idő, sem papiros, sem költség arra való nem volt, az országnak-is villongásban lévén dolga, jobbnak ítéltetett, hogy a kétség nélkül való Szent Írás szem eleiben bocsáttassék a közönséges haszonért, mint sem véka alatt tartassék, a' kétségben forgó Apocryphus könyvekbéli historiákért és emberi oktatásokért: Ha azért Isten arra való időt enged, és nyomorult országunknak elveszett békeségét meg-adja, lévén illendő költség azoknak-is kinyomtatására, abban-is nem léssen hátra maradás.

III. Amaz Isten embere, Moses, fel-jedzette és emlékezetben hagyta az Izrael népe Vezérinek, Fejedelminek neveket, kik a Ceremoniás oltár fel-szentelésére hol mi ajándékokat adtanak vala, Szám. 7. mi-is hogy talám nagy háládatlansággal, vagy káros példa adással ne vádoltassunk, nem illett (senkinek meg-sértésre nem igyekezhén) el-takarnunk azoknak istenes buzgóságokat, kik avagy tsak ennyire-is, ez Bibliának világosságra való mostani jövetelit procurálták, istenes adakozásokkal segéllették, kiváltképpen a' b.e. Nagy Groff Betlen István, Rákoci György, Redei Ferencz, Barcsai Akos Fejedelmek; Gyulai Ferencz, Váradi Capitán, és némelyly Ecclesiák: kiknek mindnyájan boldog emlekezetek örök áldásban, cselekedetek minden buzgó nagy rendeknél és a' posteritásnál-is dicséretes követésben legyen.

IV. Hogy pedig illyen nagy formában nyomtattassék; az említett idvezült öregbik Groff Betlen Istvánnak ez Typographiának, és a' Biblia nyomtatásának fő és el ő Patronussának testamentumában letett kívánsága volt; egyszersmind

penig a' Tanítóknak tettzése, és az Ecclesiának-is szüksége kívánta: Mert Isten kegyelméből már némelly Lelki – Tanítóknak jó példa adások által fel kezdetett vala csak nem minden nevezetesb Ecclesiákban vétetni a Bibliának közönséges helyen való olvasása és magyarázása: hogy az hajlott idejű, és szeme világában homálosodottabb Lelki – Tanítók – is inkább előmehessenek tisztekben a' nagyobb betűkkel való nyomtatás által. Ide járult, a kisebb formában-is ki-nyomtatásának, Isten kívánt békességünket meg-adván, jó reménsége.

Szenczi, a könyvnyomtató

Tizenöt évvel ezelőtt a KRE vezetőségének a kérésére, a magyar állam anyagi támogatásával (Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma) és Balog Zoltán miniszter közvetítésével a Balassi Kiadó vállalta el a Váradi Biblia hasonmásának a kiadását, amelyhez egyházkerületünk részéről „Nemes örökség” címen Tőkés László püspök írt magyar és angol nyelvű ajánlást. E helyen illesse köszönet ennek a nemes vállalkozásnak a műszaki előmozdítóit is, így Kőszeghy Péter igazgatót a munkatársaival együtt. A Váradi Biblia 2002-es hasonmás kiadása a „Bibliotheca Hungarica Antiqua” sorozat XXXVI. köteteként jelent meg a Balassi Kiadó, a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézete és az Országos Széchényi Könyvtár közös kiadványaként Budapesten.

DR. HERMÁN M. JÁNOS
ny. lelkipásztor

Szász Károly, a költő püspök

„Mint lenn, a tenger sötét rejtekén
Virágok nyílnak, miket senki sem lát,
Úgy kél imádság lelkem fenekén,
S felszáll titokban és hallgatva hozzád.
Uram, hallgatva, hozzád.
Tisztán, forrón, hallgatva, hozzád!

Mint csillagához, bár felhő fedi,
A reszkető tű fordul egyre híven:
Úgy, bár az élet vése kergeti,
Csak tehozzád fordul reszketve szívem.
Uram, reszketve, hozzád.
Remélve, bízva, hozzád!”

Az angol költő, Moore gondolatai mélyen megérintették Szász Károly lelkét, saját érzéseit olvasta ki e sorokból. Azért is fordította le a verset.

Élete a szép élet példája. 1829. június 15-én született Nagyenyeden, ahol édesapja, id. Szász Károly a nagyenyedi főiskola híres jogtanára. Édesapja sokoldalúságát, széleskörű műveltségét állította maga elé követendő példaként. Az ifjút a költészet érdekelte, tizenhét éves, amikor első verse megjelenik az Életképekben, elnyeri a Kisfaludy Társaság koszorúját is. A magyar szabadságharc idején honvéd, mivel az egyetemen matematikát és hadtudományt hallgatott, műszaki tiszt lett. Szemtanúja volt a visszavonulásnak, neki is menekülnie kell. Gömör megyében rejtőzködött, mint nevelő. Ekkor ismeri meg Tompa Mihályt, a református lelkészt, a költőt, akinek hatására végleg eldönti pályaválasztását: teológiát tanul, lelkésznek készül, közben verseket ír, fordít angolból, franciából, németből.

1851-ben papi vizsgát tett. A fegyverletétel után a nagykőrösi gimnáziumba hívták magyar nyelvet és irodalmat tanítani, de ő Arany Jánosnak engedte át azt a megbízatást, ő pedig ugyanott matematikatanár lett. 1854-től kezdve a lelkési pálya mellett dönt, előbb Kézdivásárhelyen, 1857-től Kunszentmiklóson lelkész, majd Szabadszálláson folytatja egyházi szolgálatát. A versírást sem hagyja abba, különböző műfajokkal próbálkozik. Egyre több vallásos témájú költeménye lát napvilágot.

1867-ben Pest megyében folytatja áldásos tevékenységét. Így lesz a Vallás – és Közoktatási Minisztériumban a protestáns ügyek tanácsosa. 1884-ben lett a Dunamelléki egyházkerület püspöke.

A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság elnökeként vezette Károli Gáspár bibliafordításának átdolgozását. 1890-ben, a Károli Biblia megjelenésének négy-századik évfordulójára írta meg egyik legszebb versét: *Károli Gáspár szobra előtt* címen, melynek záró versszaka így hangzik:

„Te a lélek tolmácsa vagy:
Tolmácsa vagy – s maradsz minékünk
örökre – Árpád népének:
Nyelvünk dísze, fő büszkeségünk!
Vajh, tudjuk úgy becsülni meg
Munkád – amint megérdemelte!
Hogy megtartván a tudományt:
Járjon e könyvben Isten lelke
Előttünk tűz-oszlop gyanánt!”

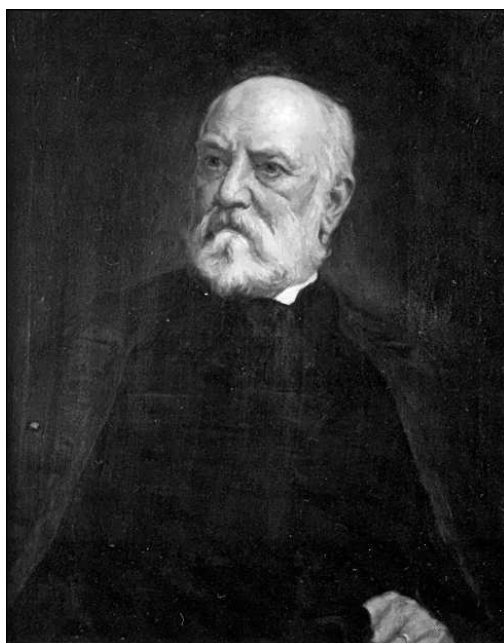

Szász Károly és testvére, a szintén püspök Szász Domokos

A Kisfaludy Társaság tagjaként Shakespeare-műveket fordított, Molière hét színdarabját is ő ültette át magyar nyelvre. A 19. században divatos műfajokat műveli, ír balladát, allegóriát, ódákat, eposzt, elbeszélő költeményt, történelmi tárgyú drámákat. Legsikerültebb fordítása Dante Isteni színjátéka, de a Niebelung-ének magyar szövege is az ő fordításában olvasható. Főleg műfordítóként járult hozzá a magyar irodalom polgárosodásához, világirodalmi szemhatárának szélesítéséhez.

1903-ban visszavonult, miután Istentől kapott talentumait bőven kamatoztatta egyháza és a magyar irodalom szolgálatában. 1905-ben búcsúzott a földi élettől.

Befejezésül néhány sor álljon itt *Uram* című verséből, melyből átfénylik megkérdőjelezhetetlen keresztyén hite:

„Uram, e csodás mindenségnek
Élete, fénye te vagy egyedül.
A föld mosolya, fénye az égnek,
Csak visz-sugárok arcod fényibül.
Mindenütt ragyog teremő kezed,
Mind ami szép és fényes, a tied!

Az ifjú tavasz lágy fuvalmán
Meleg szerelmed lehellete van.
Szemednek fénye ragyog, nyilván,
A nyárnak ékes virágaiban.
Mindenütt látszik ragyogó kezed,
Mind ami szép és fényes, a tied!”

JÁROSI ÉVA
ny. tanár

Szenci Molnár Albert, a zsoltáros

Sütő András fogalmazta meg a magyar psalmographusról a következőket: „Sokan elhallgattak már. Szenci Molnár Albert... még mindig énekel-teti a századokat...”. Szenci valóban nemcsak irodalmi és reformatoriörökséget hagyott ránk, de olyan francia gyökerű dallamokkal is gazdagította a magyarságot, amely bejövetele óta szinte teljesen meghonosodott nálunk, olyannyira, hogy „azóta is a hazai reformáció zenei anyanyelve”, A Szenci-féle zsoltárfordítások recepciójáról írva elengedhetetlen tehát, hogy az énekek dallama és az ezekhez való viszonyulás is megemlíttessék e helyen.

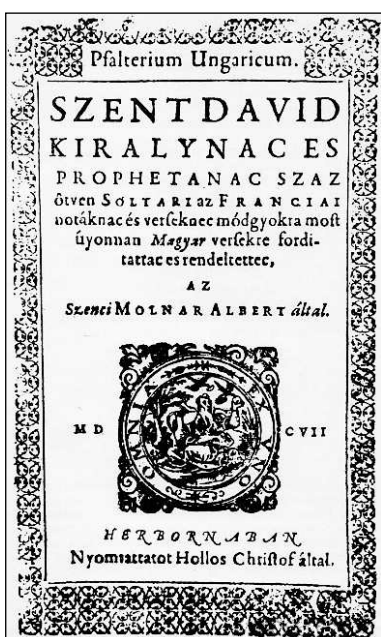
Szenci Molnár Albert, a zsoltárfordító

Ahogy a Szenci-féle zsoltárok szövege többeket megosztott a 20. és 21.

században azzal kapcsolatban, hogy azok megfelelőek-e a magyar emberek számára, vagy sem, valamint kell-e őket idővel újítani vagy sem, ugyanígy a dallamokról sem volt sohasem egybehangzó vélemény: egyesek teljesen megfelelőnek tartották a francia dallamokat, mások szívesen megváltak volna tőlük, mert azokat nehezen megtanulhatóaknak érezték a magyar emberek számára.

Karácsony Sándor például azoknak a táborát képviselte, akik szerint ezek a dallamok tökéletesen megfelelnek, hiba volna tőlük megválni vagy újítani rajtuk (ahogyan a szövegek eredeti formában való közléséhez is ő ragaszkodott a leginkább). A következőket írta a zsoltárok dallamával kapcsolatban: „a Szenci Molnár-féle zsoltárversek a magyar ember füle számára éppen olyan jól énekelhetők, mint az ezerszámra eddig összegyűjtött parasztnóta-szövegek. Az sem akadály, hogy a zsoltárok dallamai francia, ún. genfi ritmus szerint mennek”.

Mások mellett érveltek, hogy a francia dallamok nem jók a magyarok számára, és ezeket le kellene cserélni, vagy meg kellene újítani. Egyesek például úgy látták, hogy ezek a Szenci által behozott dallamok túl idegenek, és a következőt javasolták: „adjuk ki pályázatra jó zeneszerzőknek, hogy készítsenek szép, nemes magyar dallamot hozzá”!

A herborni 1607-es Psalterium ungaricum

A dallamok valóban nem egyszerűek, és Hodossy Béla ír arról, hogy már a kezdetekkor is nehézséget okozott a magyarok számára az elsajátításuk, ezért Szencit elhívták az egyes magyarországi gyülekezetekbe, hogy tanítsa meg nekik, hogyan kell énekelni a külhoni dallamokat.

H. Hubert Gabriella fogalmazta meg azt, hogy „sokáig élt az a probléma, hogy Szenci Molnár zsoltárainak dallamát nem tudták a magyarok, csak hallomásból tanulták meg, és teljesen hibásan énekelték azokat”. Mivel a dallamok nehezek voltak, a gyülekezeti tagok átalakították azokat a saját ízlésük szerint, énekelhetőbbé téve őket. Ezen jelenség a jelenkori gyülekezetekben is megfigyelhető: sok éneket más dallammal énekelnek, mint ahogy a kotta előírná. Általában a gyülekezetek kisebb hányada tud kottát olvasni, ezért hallomásból tanulják az énekeket, így számukra az

sem gond, ha az ő dallamuk eltér az énekeskönyvben jelzettől. Sok esetben a kántor megpróbálja visszavezetni az „eltévedt nyáját” a helyes, előírt útra, azonban van, hogy nem jár sikerrel, így az orgonajátékot is a nép ajkához igazítja. Erre idővel az énekeskönyvek szerkesztői is igyekeztek megoldást találni, így a 2000-es kiadásban egyes énekek például több változatban is megjelentek, más-más kottával.

Ezen énekeskönyv előszava így ír erről: „Néhány ének esetében úgy látuk, hogy olyan erős a hagyományokhoz való ragaszkodás, hogy indokoltá teszi egyes dallamok két, esetleg három változatban való közlését”.

Szenci Molnár Albert zsoltárfordításainak irodalmi fontosságát az mutatja igazán, hogy számos irodalmi alkotás merített ezekből a szövegekből. Említést érdemel az, hogy ezek a zsoltárok zenei szempontból is igencsak értékesek, és mi sem mutatja ezt jobban, mint az irodalmisággal hasonló gondolatmenetet követve az a sok utánuk keletkező magyar templomi ének, amely ezekre a Szenci által behozott dallamokra íródtak. Szügyi József tesz említést arról, hogy már 1806-ban a dicséreték több mint kétharmada (238 közül 170 ének) zsoltárdallamra készítettet. A zsoltárok dallamaira való új versek költése a 20. században is folytatódott: Péter Éva leírja, hogy „a genfi zsoltárok elsődleges dallammodellé váltak az egyházi költők számára, így fokozatosan megjelent egy sor új énekvers”,

valamint „figyelemre méltó az a tény, hogy néhány ismert genfi zsoltár dallamára milyen sok új szöveg íródott”.

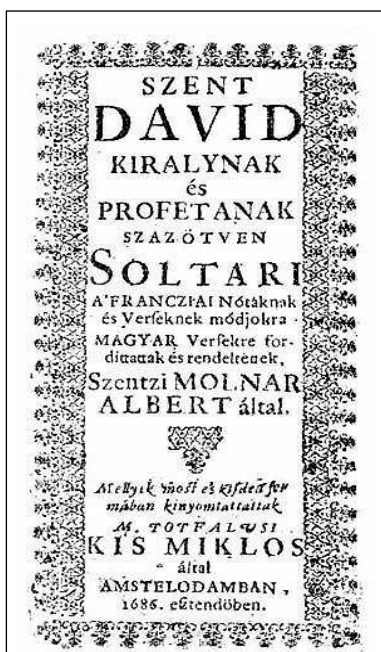
Ilyen ismert dallam például a 42. zsoltaré, a Mint a szép híves patakra kezdetű. Az évek során szétválaszthatatlan lett egymástól ennek a zsoltárnak a szövege és a dallama a református hívek számára, sőt, annyira beleivódott a köztudatba, hogy megérzésem szerint akadnának olyan hithű reformátusok, akik azt vallanák róla, hogy magyar eredetű. Szencinek köszönhetően a jelenben a 42. zsoltáron kívül még hét olyan éneket tartalmaz a 2000-es kiadású Magyar Református Énekeskönyv, amelyeknek ugyanez a dallama, ezek az énekek pedig szinte minden fontos ünnepet, egyházi eseményt vagy témát végigkísérnek. Ugyanez a dallama a 220. dicséretnek, amely egy nagypénteki ének, valamint a 234-iknek, amelyet húsvétkor zengnek a hívek. Szintén ezzel a dallammal énekelendő a 261. dicséret, amely minden második Úrvacsoraosztáskor felcsendül; a 270., ami a konfirmándusok énekelt imádsága a konfirmációs istentiszteleten; a 288., amely egy esti ének; a 398., amely az Istenbe vetett bizalomról, vagy a 432., amely a keresztyén életről szól.

A Szenci zsoltárfordításai kapcsán felmerülő fontos, tisztázásra váró kérdések egyike a ,zsoltár’ szó jelentése köré épül: sokan vannak ugyanis, akik nem értik pontosan, és helytelenül használják a szót. Günter Stemberg A zsidó iro-

dalom történetében azt írja a zsoltárokról, hogy azok olyan kultikus himnuszok, amelyek a Biblia kizárólagosan költői alkotásai közé tartoznak, valamint „a zsoltárok számos bibliai műfajt képviselnek. A templomi liturgia állandó részét alkotják az időtlen himnuszok, amelyek Isten dicsőségét, illetve a teremtésben és a történelemben megnyilvánuló nagy tetteit énekelték meg”.

Számos ember azonban, amikor azt a szót hallja, hogy ,zsoltár’ az énekeskönyvek kapcsán, nemcsak Szenci zsoltárfordításaira gondol, hanem minden egyes énekre, amely az énekeskönyvben van. Sőt, sok gyülekezetben (többek között Élesden is, az én gyülekezetemben) sokan a ,zsoltár’ szót az énekeskönyv szinonimájaként használják.

Csomasz Tóth Kálmán a 20. században javasolta azt, hogy az egyetemes református énekeskönyv (amely zsoltárokat és más

1686-ban Misztótfalusi Kis Miklós nyomtatta ki a zsoltárokat

templomi énekeket is tartalmaz) neve legyen egyszerűen Zsoltároskönyv. Talán innen indult a „zsoltár” szó jelentésének a gyülekezeti tagok által való kibővítése, amikor a „zsoltár” már nemcsak a bibliai zsoltárokat vagy a Szenci-féle 150 zsoltárt jelenti, hanem az énekeskönyvet is, sőt annak minden énekét. Meglepődéssel tapasztaltam, hogy nemcsak gyülekezeti tagok használják olykor tévesen ezt a szót, hanem egy olyan tekintélyes internetes oldal is, mint a reformatus.hu Facebook oldala, mely csaknem 13 ezer kedvelőt és követőt számlál. Az oldal nemrég tett közzé egy olyan videót, melynek azt a címet adták: Így érdemes református zsoltárokat énekelni. A videón iskolás gyerekek népes kórusa énekel. A címmel azonban gond van: az zsoltárokat említ, míg a gyerekek nem zsoltárokat énekelnek, hanem más, Krisztusról szóló énekeket. Lelkesedésük és éneklésük példaértékű, csupán a videó címét bírálom, amely helytelenül fogalmaz ebben a tekintetben. A videóhoz hozzászólók közül egyetlenegy ember vette észre ezt a pontatlan fogalmazást, másnak nem tűnt fel vagy, ha feltűnt, nem említette).

1784-es, debreceni kiadás

A Psalterium jelenkori kiadása

A másik fontos, tisztázásra váró kérdés, amely Szenci zsoltárfordításai kapcsán felmerül, az a szerzőség kérdése. Tapasztalatom szerint a gyülekezetből, annak ellenére, hogy évek óta heti rendszerességgel éneklük a zsoltárokat, sokan nem tudják, hogy ezek a zsoltárok honnan vannak, ki írta, hovatovább ki fordította őket. Tapasztalatom szerint sokan azt sem tudják, hogy ezek fordítások – eredeti magyar szerzeménynek tekintik őket.

Az 1925-ös, 1970-es és 1995-ös kiadásban a zsoltárok szerzőiről és fordítóiról két rövid mondat olvasható egy rövid tájékoztató részben (mely a három énekeskönyvben azonos): „a zsoltárokat francia versekbe Marót

Kelemen és Béza Tódor foglalták. Magyar versekbe Szenci Molnár Albert foglalta.” Ennél a 2000-es kiadásban valamelyest jobb a helyzet: ott minden egyes zsoltár szövege alatt fel van tüntetve a francia író neve, a 150 zsoltár legvégén pedig, mielőtt a dicséretetek kezdődnének, egy teljes oldalt kap Szenci, akiről ezt írja az énekeskönyv: „zsoltáraink szövegét Szenci Molnár Albert fordította magyar nyelvre Marot Kelemen és Béza Tódor francia verseiből nem egészen száz nap alatt. Az elmúlt századok alatt versei nemcsak a reformátusság, de az egész magyarság féltve őrzött kincsévé lettek. Munkája végeztével Szenci Molnár Albert ezt írta naplójába: „Laus viventi Deo” (Dicsőség az élő Istennek), s mi is csak neki adhatunk hálát énekelt imádságaink szépségéért”.

KAJÁNTÓ BEÁTA

Szenci Molnár Albert csengeri szobra

Végvár poéta esperese

Ifj. Zöld Mihály Végváron (akkor Rittberg, ma Tormac) született 1880. március 16-án. Apja Zöld Mihály végvári református lelkész, a családja a Háromszék megyei Illyefalváról származott el a Bihar megyei Gálospetribbe, onnan Gyomára, Szeghalomra, Debrecenbe költöztek. Anyja Fábián Gizella (Fábián Gábor tudós professzor és Szakál Rozália lánya), unokatestvére Szakál Lajosnak, a Cimbalom című népdalkötet szerzőjének.

Iskoláit szülőfaluja református iskolájában kezdi, mely ma is fennáll, s a Bánság Romániához csatolt részének legnagyobb magyar falusi népiskolája. A középiskola első osztályától a hódmezővásárhelyi református gimnáziumban vizsgázik, mint magántanuló, színjeles eredménnyel. Azután három osztályt a piaristák temesvári főgimnáziumában végez. Innen az evangélikusok szarvasi iskolájába kerül, és az érettségi után, 1898 szeptemberében beiratkozik a debreceni református teológiára. IV. éves teológusként kivételes köztanítói és esküdtfelügyelői tisztséget is visel (rendesen csak végzett teológusok jutalmazása ez). 1902 nyarán Hódmezővásárhelyre megy káplánnak a nagytudományú Szeremlei Sámuel mellé, majd 1903 őszén Makón káplánkodik. 1904 tavaszán a szilágysámsoni református gyülekezet választja lelkészéül, ahol négy évig marad (1904-1908). Édesapja halála után szülőfaluja hívja meg papjául 1908-ban.

Apai és anyai ágon irodalommal foglalkozó elődökre tekint vissza, mégis keveset ír az 1918-as nagy tragédiáig, melynek szomorú valósága és leverő tényei elől menekül az irodalom gyógyító forrásaihoz. Verseiben felcsendül a nemzeti tragédia miatt érzett állandó szívfájdalom:

Mával is kevesebb

„Ismét letűnt egy napja életemnek:
Ez sem volt könnyebb mint a többiek !
Fáradt vagyok, a gondok földre vernek,
Nem tudok már örülni semminek !
Egy van csak amin örülni lehet
Hogy az élet mával is kevesebb.”

Végvár, 1920. október 21.

Húsz év után című verse mintha egyenesen az Üzenet egykori iskolámba ellenverse lenne. Ady Endre „...*bár zord a harc, megéri a világ, /Ha az ember az marad, ami volt: /Nemes, küzdő, szabadlelkű diák*” soraival összevetve Zöld Mihály sorai sötét hangulatot árasztanak:

„Én sem kesergek, hogy fogytán az élet;
Hogy észrevétlen közeleg a vég
Hogy nincs már annyi, mint amennyit éltem:
Szent igaz, de bánat maradt elég!

Azt elfogyasztom és aztán körülem,
Sötétté válhat ez a nagy világ.
Mit ér az élet: ha többé úgy sem leszek
Szebb jövőben reménykedő diák?”

Húsz év után, Végvár, 1922. június 9.

Már előbb lelkészi aljegyzője a Békésbánati Református Egyházmegyének, mikor pedig bekövetkezik a bánági rész leszakítása, a Bánati Református Egyházmegye bizalma ülteti Szabolcska Mihály esperessége mellett a főjegyzői székbe. A Vöröskereszt hadielismervény és ezüstéremmel, szülőfalujának társadalmi és gazdasági egyesületei pedig elnökséggel, díszelnökséggel tüntetik ki.

1926-tól Szabolcska Mihály utódjaként esperes. Abban az esztendőben tavasszal a temesvári Arany János Társaság tiszteletbeli tagjául választja, ugyanakkor Jókai című ódáját dicséretre érdemesíti.

Első írásai a Debreceni Főiskolai Lapokban jelentek meg. Verset és prózát egyaránt közölt. Ír a 10 kötetes Debreceni Lelkeszi Tárba is (1917).

1919-től kezdve mintegy 30 verse jelenik meg a következő kiadványokban: Temesvári Hírlap (1919), Újélet/ Temesvár (1919), Szegedi Új Nemzedék/ (1920), Magyar Nép / Kolozsvár (1922, 1923, 1924), Magyarok Naptára/ Kolozsvár (1922), Erdélyi Magyar Naptár/ Kolozsvár (1923, 1924), Jópásztor / Máramarossziget (1924, 1925), Harangszó / Székelyudvarhely (1923, 1924), Magyarok Naptára / Marosvásárhely (1920), Hangya Naptár / Nagyvárad (1925), Református Naptár / Máramarossziget (1925).

Könyv alakban megjelent műve A református gyermek első valláskönyve, pályázaton nyertes vallástani kézikönyv (a Királyhágómelléki Református Egyházkerület kiadványa, Nagyvárad 1923.)

BÓDIS FERENC
esperes

ZÖLD MIHÁLY

Csak Te tűrheted

Mivé fajult a te néped;
Íme nézzed !
Üres hitünk temploma;
Bűnös e nép szíve, ajka;
Nem óhajtja:
Hajlékod Uram soha!

Kegyelmedre nincs szüksége;
Se ígédre !
Megveti, kineveti;
Bűneit nem szánja-bánja,
Azok száma:
Gondot se okoz neki!

Fel-feltekint az Egekre;
Fellegekre;
Esőt, napfényt onnan vár;
De az áldást megköszönni,
Eléd jönni:
Nem kíván ez Uram már!

Ha vétkiért lakoltatod;
Megcsapdosod;
Csapást küldvén csapásra:
Kemény szíve, kemény nyaka;
Se ő maga:
Nem hajol meg hiába!

Nincs e népnek már Istene;
Nem vagy Te se:
Téged Uram elhagyott;
Bűnnek szolgál robotolva;
Megbotolva:
Ez a nép lelki halott!

Egy nap százszor is felveszi;
Mi ez neki?
Átkozódva szent Neved:
S míg élvezi a sok áldást
Gonosz átkát:
Visszaverik az Egek.

Mindezt Uram búsan látom
És csodálom:
Végtelen türelmedet.
Ennyi rút bűnt, gonoszságot;
Szitkot-átkot
Nem tűrnének emberek;
Hosszútűrő, kegyes Isten:
Ezt csupán Te tűrheted!

Végvár, 1919. április 17.

HISTÓRIA

A térképek rövid története

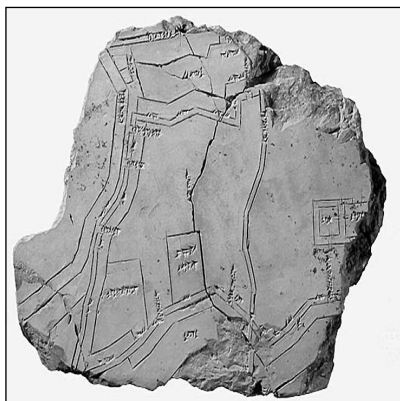
Ma már többnyire még a gépkocsiban sem hordunk magunkkal térképet, hiszen ha nagyobb útra megyünk, bekapcsoljuk a GPS-t vagy az okostelefon navigál bennünket. Mindez azonban azért lehetséges, mert a történelem előtti időkben az ember már azon törte a fejét, hogyan lehet az útvonalakat, helyeket, utakat ábrázolni, hogy mások is tájékozódhassanak. A térkép a földfelszín arányosan kisebbitett, alaprajzszerű képe, amelyet meghatározott matematikai szabályok vagy mértani törvények szerint síkba vetítve készítenek el. A térkép jelölhet domborzatot, útvonalakat, politikai viszonyokat és még sok mindent. De ki rajzolt először térképet?

A térképek és a térképészet több évezre-
des múltra néznek vissza. Nem tudjuk, hogy
mikor rajzolták az első térképeket, de már a
barlangrajzok, csontokra karcolt rajzok kö-
zött különböző helyeknek, településeknek,
folyóknak és hegyeknek a primitív ábrázolá-
sát vélhetjük felfedezni.

Az egyik legkorábbi, ismert térkép
Babilonban született, némelyek szerint 2500
évvel Krisztus előtt. Az agyagtáblára készült
térképen ékírásos feliratok mellett folyók és dombok láthatók, és az égtájakat

**Mamutcsontra faragott képek –
egyesek szerint térkép**

Babiloni térkép

is feltüntették. Ehhez a térképhez már vi-
szonylag pontos méréseket készíthettek,
ezért egyértelmű, hogy amikor készült,
már fejlett tudományként tekinthetünk a
térképészetre.

Később, Kr. e. 600 esztendővel szintén
Babilonban készült, az inkább művészi jel-
legű, okostelefon nagyságú térkép (Imago
Mundi), amin a világot körnek ábrázolják,
amit körbevesz az óceán, a középpontban
pedig Babilon áll az Eufrátesz folyóval. Ez
az agyagtábla persze nem alkalmas pontos

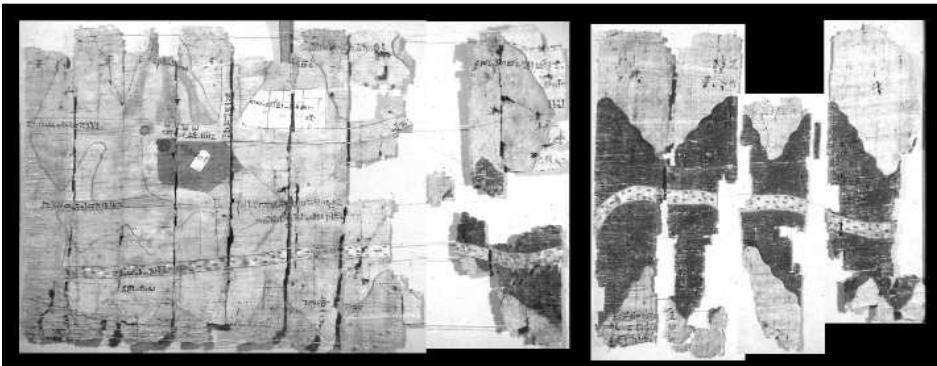

Imago Mundi

navigálásra, csak nagyjából eligazít, és felfedi azt is, hogy Babilont a világ közepének tartották.

A mai értelemben vett térképek őseinek az I. Széthi vagy IV. Ramszesz fáraó idején papiruszra készült térképet tekinthetjük (Kr. e. 13-12. század). A térkép különböző nemesfémeknek és értékes köveknek a lelőhelyeit, bányáit tünteti fel, megjelölve az oda vezető utakat és a kutakat.

Az ókori görögök, a geometria nagymesterei és úttörői tudásukat a térképészetben is alkalmazták. Püthagorasz Kr. e. 500 évvel már nagyjából azt is kiszámolta, hogy a Föld gömbölyű, Arisztotelész pedig felosztotta a földgolyót öt különböző égövre (egy forró, két mérsékelt, két

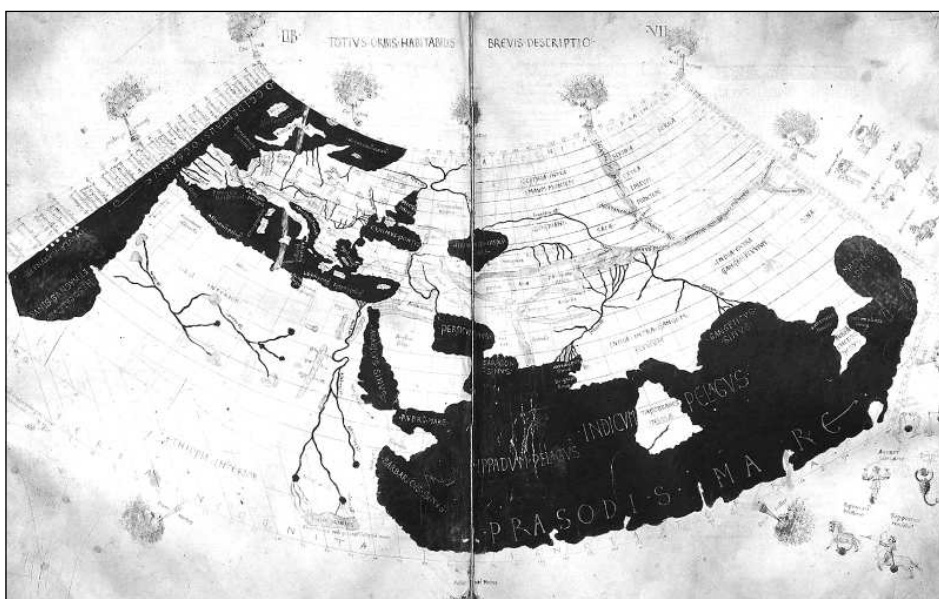

Egyiptomi térkép

Ptolemaiosz

hideg). A térképésztet atyjának Ptolemaioszt tekinthetjük (Kr. e. 100 körül), aki a világtérképét már hosszúsági és szélességi körökkel osztja fel, és a gömbfelület egy szeletét síkban ábrázolja, a ma használt vetülethez hasonlóan. A térképkészítéshez matematikai és csillagászati ismereteit használja fel. Sajnos, az eredeti térkép nem maradt fenn, de módszerei és az általa alkalmazott technika, valamint atlasza évszázadokra meghatározta a térképkészítést és a világszemléletet. Ógörögül írt kéziratát középkori másolatokból ismerjük.

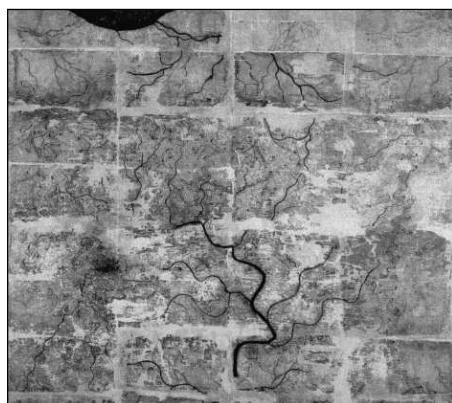

Ptolemaiosz térképének rekonstrukciója

Természetesen nem csak Európában készítettek térképeket az ókorban, hanem a Távol-Keleten is. Kínában a Han-dinasztia idején már részletes térképeket rajzoltak.

Középkori világábrázolás

Kínai térkép (Han-dinasztia)

Az európai középkori térképek viszont többnyire szimbolikusak, mint a korábban említett babiloni Imago Mundi.

A Földet sokszor egyetlen, összefüggő, az óceánon lebegő földdarabként mutatják be. A herefordi katedrálisban őriztek például egy 1290 táján

Piri Reis

készített térképet. A térképeken sokszor fantasztikus alakokat vagy bibliai tárgyú jeleneteket is látunk.

A középkor nagy térképészei az arabok és perzsák, a muszlim hódítók és utazók, akik Ptolemaiosz módszereit és más technikákat is használva, utazásaik során egyre pontosabb térképeket készítenek. Al-Mamún kalifa idején különösen fellendül a térképészet (Kr.u. 800 körül), akinek a parancsára új világtérképet készítenek (sajnos ez sem maradt fenn). Híres az oszmán török Piri Reisz (= tengernagy) térképe (1513), amelyen már Amerika körvonalait is ábrázolják. Tengerek könyve című munkája 215 kikötő, sziget és szoros térképét tartalmazza.

A reneszánsztól Európában megnő az érdeklődés az ókori kultúra, a görög filozófia, a klasszikus művek iránt, és ennek hatására újra elkezdődik a méréseken és matematikai módszereken alapuló térképészet. Természetesen a spanyol és portugál hajósok élen járnak ebben, a Nyugat-afrikai partok vagy az amerikai felfedezések kapcsán rengeteg térkép születik. Pedro Reinel portugál hajós például 1485-ben hajózási térképet készített. Jelentős azonban a német és németalföldi térképkészítők te-

Piri Reisz térképe Amerika partvonalai

Behaim földgömbje

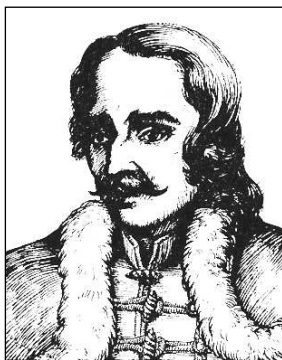
vékenysége is.

Martin Behaim (1459–1507) földgömbje (Erdapfel = „Föld alma”) az első, ami fennmaradt (nem szerepel rajta Amerika), Martin Waldseemüller térképén jelenik meg először az Amerika név (1507). Gerardus Mercator flamand térképkészítő a modern térképészet egyik legnagyobb alakja, hengeres térképészeti vetületét, amit 1569-ben alkalmazott először, mind a mai napig használjuk. Abraham Ortelius nevéhez fűződik az első modern

Mercator

Sámuel és tanítványai, munkatársai európai szintre emelték, tevékenységük egy egész évszázadra meghatározta a magyarországi térképkészítést. A következő jelentős időszak Magyarország katonai felméréseinek a munkálatai (1780-84). Ez az ún. jozefiníanus térkép ábrázolja a domborzatot, utakat, építményeket, vízhálózatot, települések és földrajzi alakulatok nevét, és tájékoztató jelleggel a mezőgazdasági területek

Mikoviny Sámuel

művelési ágát.

atlasz, a Theatrum Orbis Terrarum (1570), lényegében a 16. századi térképészet és földrajzi tudás összefoglalása.

Magyarországi vonatkozásban elmondható, hogy a legrégebb ismert országtérképet, a Tabula Hungariae-t 1528-ban Ingolstadtban nyomtatták ki. A térkép felirata szerint Bakócz Tamás titkárának, Lazarusnak a munkája. Ezt követi négy év múlva Johannes Honterus Erdély szászok lakta vidékét ábrázoló alkotása (1532). A török hódoltság alatt számos haditérképet, készítenek a magyarországi végvárakról és a határvidékről az elsősorban külföldi várépítésszek és mérnökök. A magyarországi térképészetet a 18. század elején Mikoviny

A Magyar Királyság Mercator térképén

Magyarországon a világháborúkat követően az ötvenes évek elejétől létrehozták az Állami Földmérési és Térképészeti Hivatalt, majd megalakult a Budapesti Geodéziai és Térképészeti Vállalat és a Kartográfiai Vállalat, amelynek feladata a polgári térképészet működtetése, a térképek sokszorosítása és kiadása. A 20. században a térképészetet nemzetbiztonsági kérdésként kezelték a legtöbb országban, részletes térképek szinte kizárólag katonai célra készültek.

Egyházkerületünk a Google műholdas térképén

Ma már a műholdak által készített fényképeken is tájékozódhatunk az internet segítségével. Az internetóriás Google vagy az Apple által készített térképek még a nagy supermarketek belsejét is feltérképezik, és bárhova elvezetnek. Persze az ember nem feledkezhet el arról, hogy a mai eszközök sem hibátlanok, különben úgy járhat, mint az az amerikai hölgy, aki a tóban kötött ki, mert pontosan követte a GPS utasításait...

Összeállította: WAGNER ERIK

Így jár, aki rábízta magát a GPS-re

Régi templomi toronyórák Biharban

Mibe került az óraszerkezetek karbantartása a 18-19-ik században?

A bihari templomok toronyóráinak történetét a levéltári iratokból ismerhetjük meg. Minden toronyóra esetében egy olyan kiadási tétel jelenik meg a számadásokban, mely az óra működése, élettartama során követhető. Sok esetben csak ennek előfordulásából lehetett következtetni az óra létezésére, pontosabban működőképes voltára.

all. Gondnok Méltóságos Pletnek	Városov
1855-évi Évről Kiadásai	Rft. K.
Harang, és Óra körül Költség, és Óra igazgató (Dallás) Balnabélvi Pletnek	
Sehmett Ansal gyertya mártól vesseu a Harang és Óra melle egy for. gyertya 554 a 272 Nyugta Mertseu	55
Rakete Imre Pletnek idetől a Órahoz és, haranghoz egy. Istellia fu. olyan a 28-évi Nyugta. Mánytása keredu a Nagy Sándor dala sornát az Óra reparatión, és a 20-évi Nyugta melleu Pletnek két for. 604.	2 50
Óra igazgató Dallás Balnabélvi Jelen Pletnek a 30-évi Nyugta melleu Pletnek egy for. 1000	15
Pletnek helyi szíjával egy új harang szíjával és szíjával Pletnek a 31-évi Nyugta melleu	4

Korabeli számadás

Az órák mozgó alkatrészeinek, tengelyeinek-perselyeinek és kerekeinek kenőanyaga a **faolaj** volt. Ezen a néven fordul elő az összes forrásunkban e nem száradó növényi olajszármazék, melyet kizárólag kereskedelemből lehetett beszerezni, többnyire Váradról, Debrecenből, Székelyhídról, Zilahról.

Margittán 1765 elején a helyi *bóltból* vettek faolajat, pár hónappal később már Debrecenből hozattak egy palackkal. Egy toronyóra kenésének éves faolaj igénye nagyjából 2 vagy 3 font volt (sokszor iccében megadva), azaz másfél liternyi. Ezt általában több részletben vásárolták, leginkább hozatták. Az óraszerkezetek javításakor és új, be nem járatódott toronyórák

esetében a mennyiség két-háromszorosa is elfogyott. A faolaj ára nyilván a beszerzés körülményeinek és a termék minőségének is függvénye volt. Margittán 1754-ben egész évre 2 forint 88 dénárba, 1760/1761-ben két esztendő alatt 4 forint 32 dénárba került a kenőanyag, 1788-ban jóval olcsóbban jutottak hozzá, ugyanis Debrecenből hozattak két fontnyit 1 forint 8 dénárért. 1792-ben 1 fontot a zsidótól 42 dénárért vásároltak, később 2 fontnyit Debrecenből 1 forint 2 dénárért hozattak. 1791-ben a szalárdi óraszerkezethez a helybeli görög kereskedővel hozattak faolajat. Bár e kiadási tétel nem volt nagyon megterhelő, a mezőteleghi 1823. április 6-án megtartott presbiteri gyűlésen mégis úgy határoztak, hogy a jövőben az órát nem az Eklézsia hanem a város provideálja olajjal.

Állandó szükség volt **hájra és faggyúra** is, előbbit a csigák kenésére (egyetlen erre vonatkozó adatunk szerint a csigát diófából esztergálták), utóbbit az óráköttelek konzerválására, kenésére használták. Ezen állati eredetű termékeket sokkal egyszerűbben és olcsóbban szerezheték be, többnyire helyben, éppen ezért egyáltalán nem, vagy csak nagyon ritkán jelennek meg a számadásokban, leginkább olyankor, amikor a harangok tengelyeinek kenéséhez és köteleinek tartósításához vásárolt mennyiséggel együtt említették. Szalárdon 1795-ben fél font háj 20 dénárba került, 1798-ban egy font faggyú 18 dénárba. Tasnádon 1828-ban az óracsiga kenésére fél font hájat használtak fel.

A torony belsejében félhomály, az óraházban jóformán sötét volt. Az órasúlyok naponkénti felhúzásakor és az óraigazítások, esetenként órákig vagy napokon át tartó javítások idején bizony fogyott a **gyertya**. A szalárdi gondnoki számadásokban a 18/19. századok fordulóján évente 1-3 font (0,5-1,5 kilogramm) gyertya vétele szerepel kifejezetten az órás számára, ennek ára 1 és 3 forint között mozgott. 1836-ban ugyanott egy évre 2 font gyertya vételét irányozták elő. Margittán 1771 szeptemberében az óra szét- és összeszerelésékor 6 dénár értékű gyertyát használtak el. Tasnádon az 1830-as években havonta 6 szál gyertyát vásároltak 24 krajcárért az óra kezelőjének, így az éves kiadás e tételre 4 forintnál is több volt. Biharpüspökiben 1851-ben az óraszerkezet leszerelését és kifőzését követően az óra visszahelyezésekor, összeszerelésékor 2 forint és 42 krajcár értékben vásároltak – és használtak el – gyertyát.

Fogyóeszköznek számított az órasúlyok felfüggesztésére használt **kötél** is. Ebből fertályos órák esetén háromra volt szükség a három súlyhoz. A kötélmínőségétől függően – a számadások bejegyzéseiből ítélve – azt két-három évenként kellett cserélni, máshol akár tíz-tizenöt esztendeig is eltartott. Nem minden

A nagyvárad-újvárosi templom toronyórája

településen működött kötélverő mester, így sok esetben máshonnan kellett megrendelni az egyenként átlagosan 20 méteres hosszúságú kenderkötetet. Forrásaink minden esetben ölben adják meg a méretét (1 öl = 1,9 m). Margitta toronyórájához rendszerint ottományi kötélverőtől vásárolták a köteleket, 1753-ban egy szálát 1 forint és 2 dénár összegért, 1762-ben két szál

Az árpádi óra fogaskerekei

észrevenni az elmozdulásokat, kopásokat, repedéseket és töréseket, a szerkezetet ilyen esetekben tehermentesíteni kellett a további károk megelőzésére. Az óra felhelyezésekor a készítő mester bizonyára rövid oktatást tartott a leendő órakezelőnek. Ritkább esetben az egyházközségek (és a települések) harangozóikat alkalmazták e munkára, leginkább azonban vasmunkához értő helyi mesterek, kovácsok vagy lakatosok látták el a feladatot. Ez érthető, ugyanis a kisebb javítások zömét is el kellett végezniük s valóban, a számadások számtalan esetben rögzítenek akár a szokásos bér fejében, akár azon felüli fizetségért elvégzett javítgatásokat. Az 1816. évi margittai szerződvényben konkrétan meg is határozták, hogy az 1 forint értéket el nem érő *apróságokat* ingyen tartozik elvégezni az óra kezelője, az annál költségesebb *újításokat* külön fizetségért. Az óra kezelőjének megnevezése többnyire *órás* volt, ám Biharpüspökiben, Szalárdon és Margittán *órás mesternek* is nevezték, ez utóbbi helyen és Tasnádon néha az *óraigazító* megnevezéssel is találkoztunk. Szalárdon az 1820-as éveket követően az *órára gondviselő* kifejezést használták. Szilágynagyfalu számadásaiban egyszerűen csak *órahúzó* volt a megnevezése, Tasnádon a szokásos *órás* és *óraigazító* mellett az *óramoderátor* megnevezést is használták a szerkezet elindítását követő néhány esztendeig.

Az órás szerződéses alkalmazottja volt az egyházközségnek, éppen ezért szinte mindenhol évenként szerepel a gondnoki számadásokban az *órás*

kötelet 3 forint és 24 dénárért, az 1770-es és 1780-as években rendszerint 2-3 forintért egy-egy szálát. A fokozatos pénzromlás korszakának kezdetén, 1790-ben egy 9 öles kötelet 4 forint és 32 krajcárért vettek, 1830-ban egy 24 öles kötélért 12 forintot, 1833-ban egy 20 ölesért már csak 6 forintot fizettek.

Az óra működtetésére azonban mindenekelőtt **emberi erő** volt szükség, ugyanis annak roppant súlyait naponta fel kellett húzni, azaz felcsévélni a súlyhengerekre egy hajtókar segítségével. Ugyanakkor folyamatosan oda kellett figyelni a számos forgó és mozgó alkatrész állapotára,

*conventiójában fizettem... paszszus. Szalárdon (1792-től több ízben) és Hegyközszentimrén (1820-1840 között) az órához való látásért megjegyzéssel fizették az órás szokásos bérét. Néhány esetben fennmaradt maga a *conventió*, azaz az órás szerződvénye is. Ez néhol nem rögzített időtartamot, máshol évenként kötötték, megújították.*

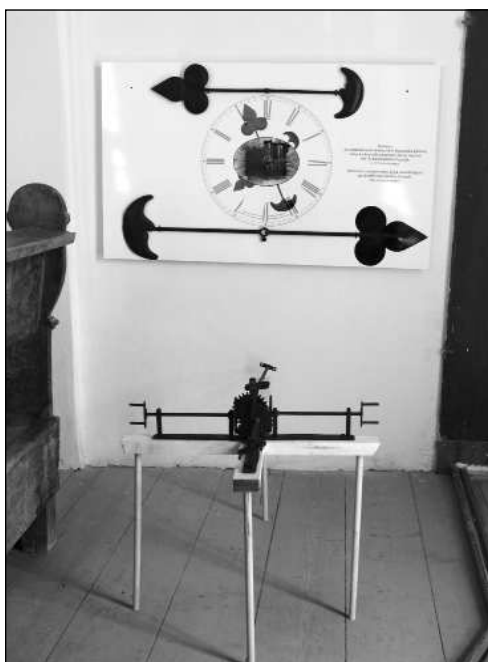
Toronyóra az érkeserői templomban

Az 1750-es évek elejétől az 1785 körüli évekig Margittán órasként szolgáló lakatosmester, Virág János éves *conventiója* mindvégig 5 forint és 10 dénár volt s néhány köből búza, ám ezen felül számos esetben kapott természetbeni juttatásokat is, többnyire bort, húst vagy kenyeret a javítások, óraigazítások idején.

Biharpüspökiben az órának jóval nagyobb fizetése volt, *conventiója* 12-14 forint közötti összegeket írt elő az 1770-es években, majd a század vége felé 17 rénes forintot *csizmával és olajra való pénzzel együtt*. A biharpüspöki toronyban szolgáló órásaink közül – bár kisebb javítási munkáik mindegyiküknek

adatulható – Oláh Istvánnak jutott a legtöbb feladat, hiszen 1851-ben és 1854-ben is teljesen szétszedte a kilencven esztendeje működő óraszerkezetet. Az 1851. évi munkáért, melynek során a szétszedett szerkezet elemeit *kifőzte* s az egészet igazította, fizetésén felüli 53 rénes forintot kapott, s az esemény olyan fontosnak látszott, hogy az anyakönyvnek a jelentősebb történeti adatokat felsoroló lajstromában is szerepelt ekképpen: 1851. Az óra az *olaj mocsoktól kifőzetett*.

Szalárdon 1773-tól Katona István órás *conventiója* (máskor a *város órássa conventiója*) 6 forint és 12 krajcár volt. 1775-ben ebből 4 forint 8 krajcárt pénzben kapott, 2 forint és 4 krajcár értékben pedig egy

A nagyvárad-újvárosi templom órájának mánusai

csizmát. 2 köböl búza is járt neki szerződvénye szerint. 1780 után bére 8 forint és 16 krajcárra emelkedett, majd 1782-től Szabó Mihály harangozónak fizetett a számadó-gondnok az *óra igazításért* 4 forintot. 1791-ben már ifjú Katona István kezelte az órát, apjához hasonlóan ő is számos egyéb lakatosmunkát végzett az egyház számára.

Az óraszerkezet súlyai Hegyközszentimrén

kezetet, azonban a javításokat idegenből hívott vagy helybéli lakatosok végezték!

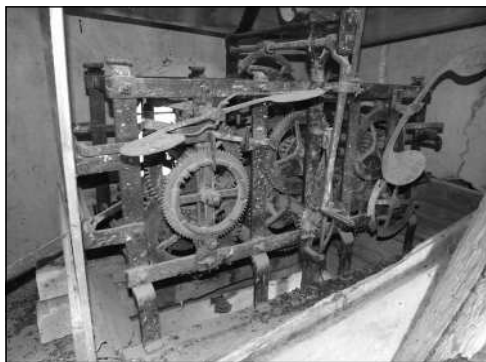
Dobrán 1818-ban *a toronybeli óra került egész esztendő által 19 forint 57 krajcárba*. Az ottani gondnoki számadások általában nem részletezték a summa mibenlétét.

Hegyközcsatár órásának már a szerkezet felhelyezésének évéből (1817) fennmaradt a conventiója s majd az 1828. és 1838. évekből is.

Az adatgyűjtésünk földrajzi határain kívül eső, már említett Szilágysámson 1856-ban állított toronyóráját *szegődvény szerint* mintegy három évtizeden keresztül évi 35 veder (máskor 4 hektoliter) borért gondozták, húzták. Helyi külön-

legesség, hogy mivel 1868-tól folyamatosan panasz volt az óra rossz kezelésére, 1869. január első napjától Verestóy György helyi iskolarektor vállalta az óra gondviselését azzal a feltétellel, hogy lakat kerüljön az óraház ajtajára. 1873 után távozott Sámsonból, ám 1877-től ismét egy iskolatanító, Boross Ferenc kapott megbízást a munkára, ugyanis a lelkész *ezután az óra kezelést biztos kezekre óhajtja bízni*. A tanító felvállalta a toronyóra járatását, az eddig szokásban volt 35 veder bor fizetés feléért. Felét, az az 16 veder bort pedig ez évben taneszközök

Hegyközszentimrén az óra felállítását követő három évtizedben nincs órás adat a számadásokban, 1824-től Oláh József harangozónak fizettek évi 10 forintot az *óra gondviseléséért*. Azt, hogy ő mennyire értett a szerkezethez nem tudhatjuk, ám 1827-ben a kifőzéséért 4 forintot kapott. A későbbiekben sincs szó órásról, mindvégig a harangozók látták el a naponkénti felhúzás feladatát és időnként tisztították a szerkezetet.

Hegyközcsatári toronyóra

beszerzésére kívánja fentartani. 1878-tól Veres Ferenc tanító ismét 35 veder bor fizetésért vállalja az órahúzást, a hozzá szükséges éltető olajat is ő adván.

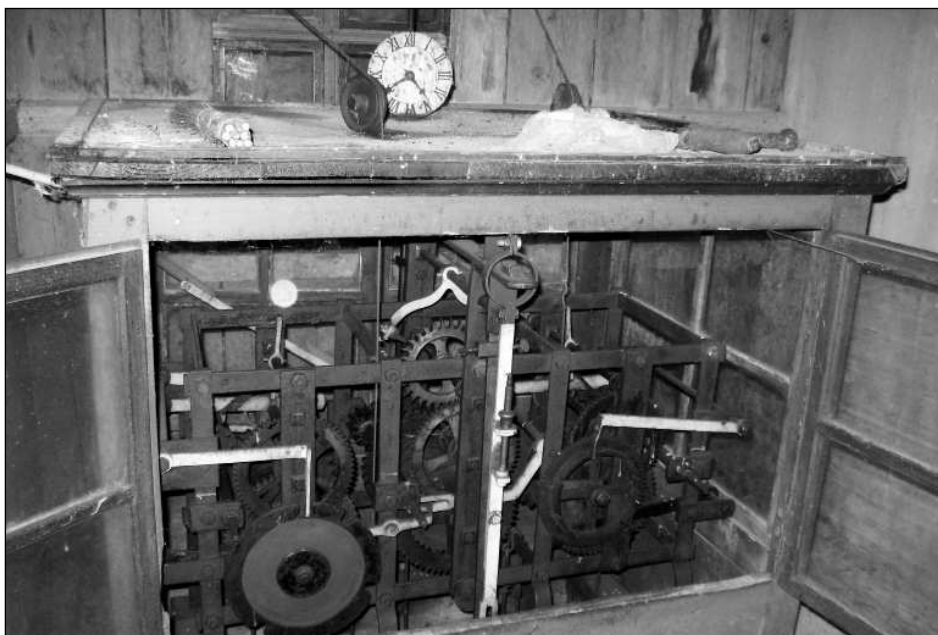
Bár ideiglenes jelleggel, de a hegyközi Siter toronyórájának kezelését is egy pedagógus, Dobos László leánytanító vállalta fel évi 3 forint és 20 krajcárért 1859/1860-ban. Egyébként a mindenkori harangozó kötelességei között sorolták fel a fennmaradt iratok az ottani óra felhúzását.

Összességében az óra gondozójának kifizetett éves bérösszeg tekintetében a mindenkori számadások adatai azt mutatják, hogy az általában másfélszerese volt a harangozó bérének, ám kevesebb mint fele a kántor és negyede az iskolarektor pénzbeli fizetésének. Ez utóbbiaknak természetbeni juttatásai is jóval jelentékenyebbek voltak az órás általában csak néhány köbölnyi búzájánál.

A fenti adatsorok alapján egy toronyórára tett éves költség – amennyiben nem került sor komolyabb javításra – nagyjából 15-40 ezüstforint közötti összeg lehetett, fogyasztásközből (faolaj, ház, kötél, gyertya stb.) durván átlagolva 5-10 forint értékben vásároltak, s az óra kezelőjének bére a természetbeni juttatásokkal együtt 10-30 forint között mozgott.

EMŐDI ANDRÁS
levéltáros

Részlet a szerző Régi templomi toronyórák Biharban és környékén c. könyvéből.

Toronyóra Telegden

A magyar börtön

A magyar államiság történetét hűségesen végigkíséri a büntetés-végrehajtás története is. A magyar börtön sokszor fegyelmező és igazságszolgáltató intézményként, de olykor a hatalmi bosszú eszközeként volt jelen a magyar közéletben. Az összeállítás Marosi Krisztina és más történészek kutatásai nyomán készült.

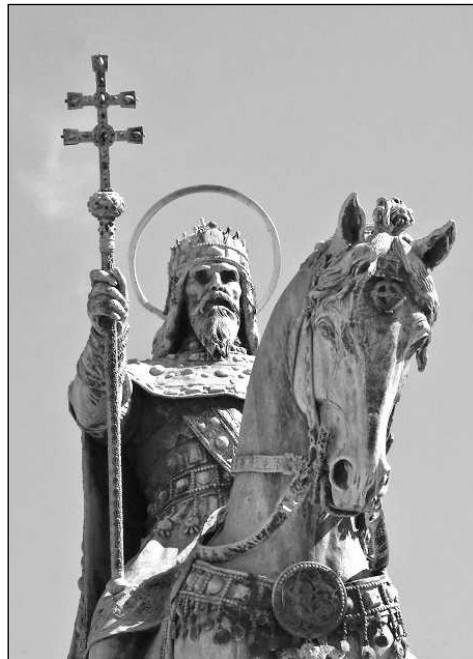
A magyar büntetés-végrehajtás története a messze őshazáig nyúlik vissza. Ezt biztosan tudjuk, írásos emlékek híján ennél többet viszont nem. A vad lovasnépként számon tartott magyar közösségben a nomád népekre jellemző bűnök és közösségi büntetések voltak minden bizonnyal elterjedtek.

A honfoglalást követő államalapítás és a magyarok számára merőben idegen keresztény erkölcs és egyházi közvetítésű jogrend keretei között nem könnyen találták a helyüket derék magyar őseink. Hogy alkalmazkodásuk az európai normákhoz könnyebben történjen, nomád létükre kénytelenek voltak megismerkedni egy számukra teljesen új intézménnyel: a börtönnel.

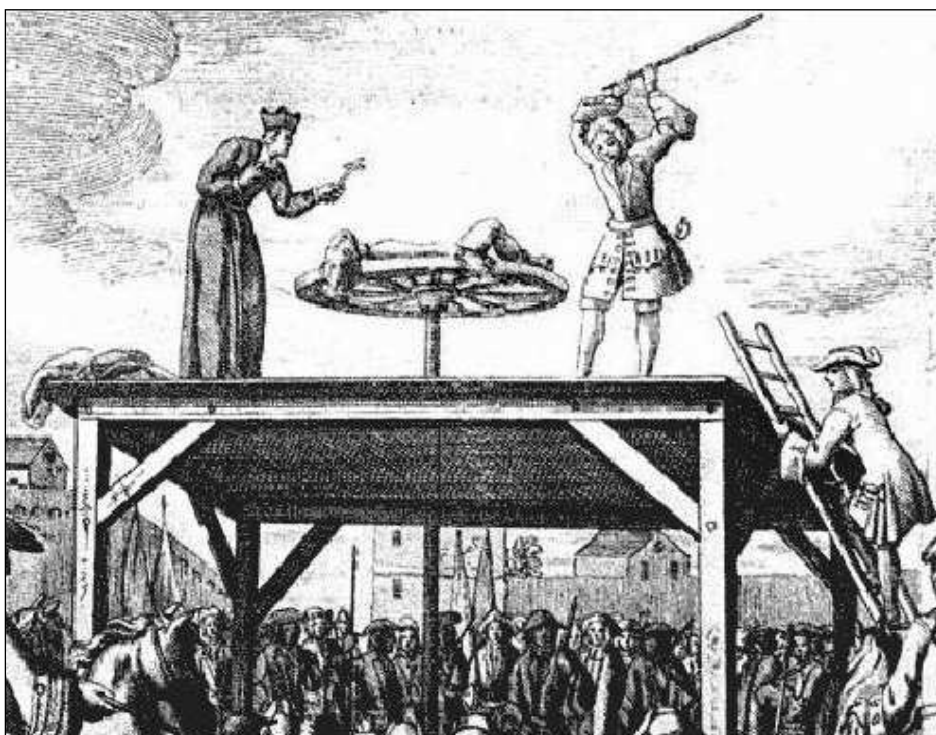
Már első árpádházi királyaink vaskos és szigorú törvénykönyveket adtak a népnek, amikben részletesen leírták és be is tartatták mindazokat a törvényeket, amelyeknek szellemében üdvösnek látták a népet nevelni.

Szent István, Szent László és Könyves Kálmán királyok különösen jeleskedtek a törvényalkotásban. Munkásságuk gyümölcseként megszülettek tehát azok a törvények, melyekből már teljesen világossá vált, hogy mit szabad, és mit nem. Aki pedig olyan cselekményt követett el, amit tiltottak, azt meg kellett büntetni. Nem tetszett ez minden esetben a magyaroknak, ezért királyaink nem egyszer a toll és a tinta mellett a fegyver vasával is nyomatékosítaniuk kellett akaratukat.

A magyar középkor mindennapjait az erőszak, a háború, az ínség, a nyomor és a járványok jellemezték. Az ember értékei ilyen viszonyok közepette élete, testi épsége, egészsége,

Szent István lovasszobra

Kerékbetörés

becsülete, esetleg javai és személyes szabadsága voltak. Mint minden más nép-nél, a magyaroknál is ezekhez igazodtak a büntetések.

A büntetés-végrehajtás mozgatórugója a nyilvánosság és az elrettentés volt. A középkorban – nem csak a magyaroknál – a halálbüntetésnek nemcsak maga a büntetés volt a célja, hanem az oktatás, figyelmeztetés, és a kellemest a hasznossal összekötése alapján a „szórakoztatás” is.

A „rettenet színházában” a vásárnapok piactereinek látványosságaként lefejezés, akasztás, kerékbetörés, megégetés, élve eltemetés, és még ki tudja hányféle agyafúrt kivégzési mód került bemutatásra. A per költségén kívül csak a hóhér munkadíját kellett megfizetni, melyre akár az elítélt vagyona is fedezetet nyújthatott.

A büntetés nagyon hamar a magyar társadalmi élet szerves része lett, a mindennapok élményének alkotóeleme. A középkori bűnhődés színpadi esemény, katartikus élmény, a tömegpszichózis sajátos megtestesülése volt. Mindezt rendszeres időközönként törvénykönyvek kiadása kísérte, hogy az ámuló nép megtanulja, mit szabad és mit nem. A magyarok számára sajátosan új intézmény megszületésével megjelent egy új szakember is, a hóhér.

A magyar büntetés-végrehajtás történetében a hóhér külön szakmát jelentett. A hóhéri hivatást hosszú tanulóévek, mesterpróba, és felesketés után általában a városi bírók által átnyújtott pallossal nyerte el a szakember. Mivel a korabeli ember megaláazónak tekintette e hivatást, és borzadt a hóhérral való érintkezéstől, családjával a közösségtől elkülönülve élte mindennapi életét: a településen kívül laktak, nem lehetett egyházi esküvőjük és temetésük, a templomban utolsóként részesülhettek az úrvacsora szentségében, és külön helyen ültek. Ennek okán gyakorta egész hóhérdinasztiák alakultak ki: a mesterség apáról fiúra szállt.

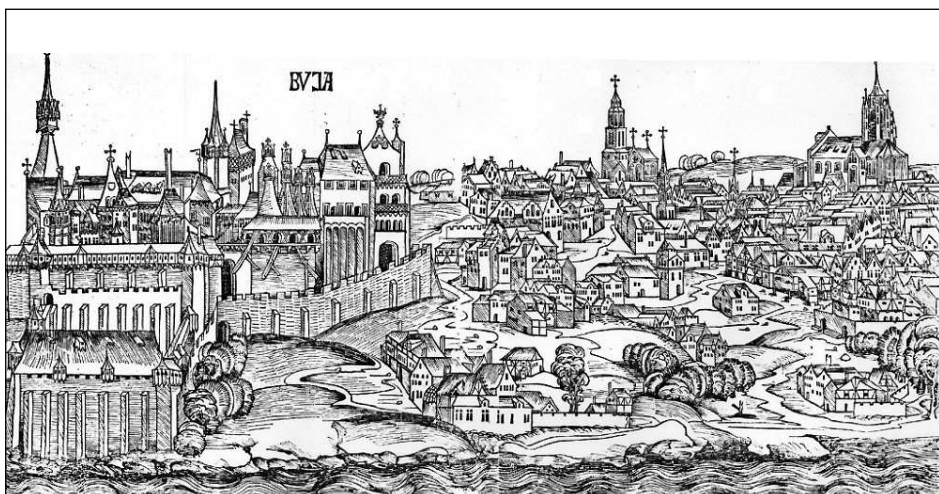
Pedig a hóhérok nem éltek rosszul: a várostól kapott rendes évi fizetésen kívül az elvégzett munkákért – meghatározott díjszabás alapján – különpénz, a másutt végzett tevékenységért „költségtérítés”, valamint „természetbeni juttatás”-ként lakás, ételmezés, és a – kivégzettekről lekerülő – ruha illette meg.

A hóhér feladatát képezte a halálbüntetés különböző neveinek végrehajtásán kívül a vallomás kicsikarását szolgáló kínvallatás is.

A szabadságvesztés-büntetés megjelölésére napjainkban leginkább elterjedt börtön kifejezés meglepően későn, a 17. században bukkant fel először a magyar nyelvben.

A korábbi magyar nyelvű szövegekben általában a tömlöc szó szerepel – mely valószínűleg a szláv *tyemnyica*-ból (sötét, elsötétített) ered, a latin forrásokban pedig a *carcer* és az *arestum* elnevezéseket használják.

A börtön szó eleinte nem az épületet, hanem az ítéletvégrehajtó házát jelölte. A hóhér házában tartották ugyanis fogva a lefűlelt gonosztevőket az ítélet meghozataláig, és itt történt a vallomás kikényszerítését szolgáló esetleges kínvallatás

A budai vár

is. A pincékben, őrtornyokban, várárokból, várfalban kialakított tömlöcök valószínűleg minden jelentősebb várnak szerves tartozékai voltak.

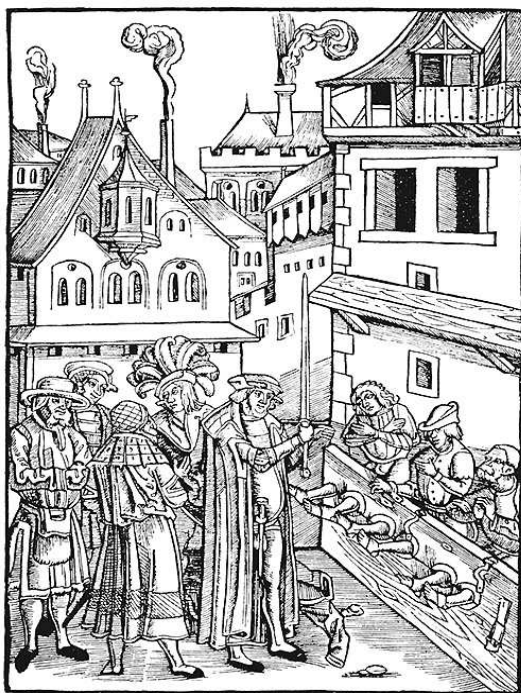
Azt, hogy rabtartásra alkalmas helyiségek már közvetlenül az államalapítás után léteztek, több oklevél bizonyítja, melyek bizonyos bűnök elkövetőinek tömlöcöztetését írták elő. Szent István 2. törvénykönyvének 10. fejezetében írja: „Ha valaki pénteki napon, melyet az egész kereszténységben megtartanak, húst eszik, egy hétig börtönljön bezárva.” Szent László 2. törvénykönyvének 8. fejezetében rendelkezik a következőképpen:

„Aki kivont karddal embert öl, vessék tömlöcbe a király ítélete szerint és osszák három részre minden vagyonát... Ne szenvedjen akasztófát vagy testi veszedelmet, hanem adják el, mint számkivetett, ha közrendű ember, ha pedig nemes embert kapnak ezen vétekben rokonai, azt nem kell eladni, hanem vessék tömlöc fogásába.” III. András úgy rendelkezett, hogy „aki az erőszakoskodási ügyben megítélt büntetést nem képes megfizetni, vessék fogságra és megfelelő büntetéssel lakoljon.”

Zsigmond király 1435. évi II. törvényében szerepel a következő rendelkezés: „A kiról pedig kiderül, hogy esküje ellenére hamisan járt el, vagy hamis jelentést tett, az olyan, mint hamisító és hamis esküvő javadalmának (ha van neki) elvesztésével fogságba kerüljön.” Ezt a törvényt később Miksa kiegészítette, és a csaló és hitszegő ügyvédekkel kapcsolatban úgy rendelkezett, hogy „mint csalókat és hamis esküvőket örökös fogságra vessék őket.”

Mátyás király 1486-os törvényében olvashatjuk: „A főbenjáró ítéletében marasztaltat bírója azonnal fogja el és egyezkedés végett három napig tartsa fogva: az egyezkedés nem sikerültével harmadnap szolgáltassa ki az ellenfeleknek.”

A 16. század közepére azonban olyan gyakorivá vált az ilyfajta tömlöcöztetés, hogy Ferdinándnak törvényben kellett megtiltania a „nyilvánvaló vétséget, vagy kihágásokat elkövető” jobbágyok börtönbe zárását. Miksa egyébként ezzel kapcsolatosan is adott ki dekrétumot, melyben a véghelyek kapitányait eltiltotta

Kaloda

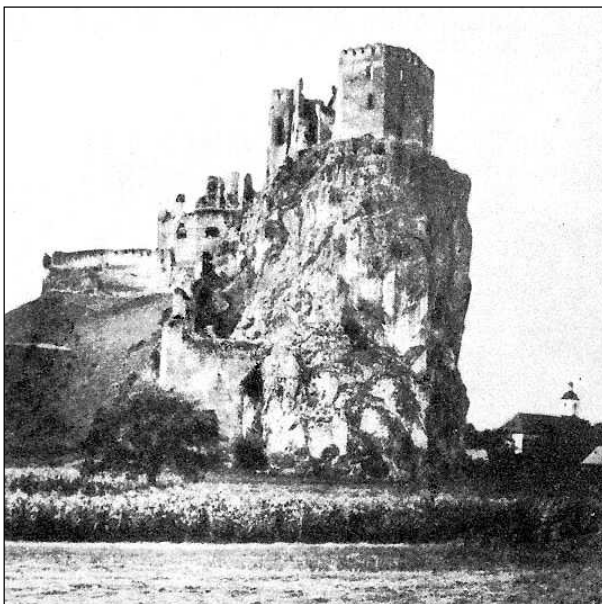
attól az elterjedt szokástól, hogy *„valamely keresett ürügy alatt a szegény jobbágyoknak az elfogását, fogságba vagy tömlöcbe vetését pénz, termények kicsikarására használják.”* Bölcsen tette.

A helyzetet sokszor az bonyolította, hogy ugyanazért a bűncselekményért más büntetés járt az ország különböző vidékein, igazodva természetesen az előkövető rendi helyzetéhez is: báró, köznemes, paraszt, vagy városi polgár az illető. Azt, hogy azonosságok alig figyelhetők meg, a jogszabályi hiányosságokon kívül a törvénykező hatóságok sokfélesége okozta.

Ráadásul nem feltétlenül kellett processzus a tömlöcbe kerüléshez: a nagyhatalmú tartományurak éppúgy bebörtönözhatték politikai ellenfeleiket, kényelmetlenné váló családtagjaikat, engedetlen alattvalóikat, mint a befogott csavargókat, zsványokat, vagy épp jobbágyaikat, hogy így csikarjanak ki minél nagyobb részt a termésből. A bebörtönözöttek többsége egyébként e társadalmi csoportból került ki, de csak attól az időtől fogva, mikor munkaerejükre már nem volt égetően szüksége földesuruknak.

Veszprém városa az egyik legősibb magyar város. Témánk tekintetében azért híres, mert az első utalásokat az intézményesített börtönre nézve itt találjuk. Már a honfoglalás előtti időkben – valószínűleg már az avar kortól – erős vár, és fejedelmi székhely, a frank-szláv uralom alatt templomot építettek ide, és feltehetőleg Bezprem szláv csapatvezértől származik a város neve is. Katonailag fontos vára, egyházi létesítményei, és vármegyei központ lévén az ispán jelenléte a környék legfontosabb településé tették. Mint ilyen, bizonyára helyt adott tömlöcnek is, de erre közvetlen bizonyítékot nehéz találni az okiratok többségének elpusztulása.

A középkori Veszprém azonban nem dicsekedhetett olyan nevezetes foglyokkal, mint például Visegrád, ahol a torony névadója, Salamon raboskodott I. László idején, majd Zsigmond király budai letartóztatása után, siklósi fogsága előtt. Vagy Buda vára, ahol a Csonka-

Beckó vára

Báthory Erzsébet

az ételt-italt csak egy piciny ablakon adhatta be neki a szolgálatára rendelt vénasszony, és kizárólag lelkipásztorával érintkezhetett.

A börtönök belső rendjét a középkorban nemigen szabályozták. Ritka kivétel ez alól a Kolozsvárott 1728-ban kidolgozott Tömlőczi Regulák, melyhez a tömlőctartónak, cselédjeinek, és természetesen a raboknak is tartaniuk kellett magukat. A következőkben ennek néhány érdekesebb rendelkezését idézem.

A bíróság értesítése nélkül a tömlőctartó nem vehetett be és nem is bocsáthatott el rabot. A bevitt fogolytól el kellett venni kést, villát és minden egyéb vasszerszámot.

A büntetésre váró rabot éjjel-nappal vasban, bilincsben kellett tartani. A tömlőctartó kötelessége volt, hogy minden reggel és este megvizsgálja a rabok lábain levő vasakat, valamint ellenőriznie kellett a tömlőcnek és valamennyi rabtartó háznak a falait, vasakat, „fenekeit”, ajtóit és zárait. Este és reggel szemügyre kellett vennie, hogy nem történt-e valamiféle ásás, vésés, továbbá, hogy a rabok nem rejtenek-e ágyneműjükben földet vagy követ. Mikor a tömlőctartónak a magisztrátus parancsára, vagy valamely fogoly ügyében el kellett mennie, akkor a rabokat helyükön, vagy az alsó tömlőcben, illetve a fogházban „erős zár alá bé rekeszse”.

toronyban Podjebrad Viktorin, Mátyás király sógora töltött hosszabb időt.

Természetesen a középkori várfogságot nem szabad összetéveszteni a 18-19. század speciálisan a politikai, államellenes cselekményekért kiszabott, vagy ítélet nélkül foganatosított szabadságvesztésével.

Ha különlegességeket keresünk, ezidőtájt van bőven: Beckó börtöne egy sziklafennsík, ahol a rabok még az időjárás viszontagságainak is ki voltak téve, Boldogkő pedig kötélen engedte le elítélteit egy 5-6 méter mély verembe – innen nemigen vezetett visszaút.

És ne feledkezzünk meg a „csejtei szörny”-ről, Báthory Erzsébetről, akit saját várába „falazott be” korának igazságszolgáltatása – valószínűleg koholmányok alapján. Haláláig egyetlen szobában élt, azt soha el nem hagyhatta,

A tömlöc korabeli gyakorlati alkalmazásáról leginkább Werbőczy István törvénné ugyan nem váló, de a bírói gyakorlatba beépülő, ily módon nagyhatású művéből, a szokásjogot rögzítő Tripartitumból (1517) kaphatunk képet.

Ebben a szerző a rabság több fajtáját különböztette meg az ellenség kezébe kerüléstől az eljárási fogságon át a büntetésként fogatosított tömlőcig. Utalt a fogva tartás körülményeire is, mikor előírta: a foglyot legalább kenyérrel és vízzel el kell látni, és tilos testi bántalmazása. Az első tanácsot még csak-csak, de a másodikat legtöbbször csak fizetség ellenében tartották be.

Werbőczy a végrehajtás helyszíne szerint kétféle szabadságvesztést ismert: „saját börtönben” a sértett (károsult, hitelező) tarthatta fogva a károkozót vagy a nem fizető adóst, „hivatalos tömlöc”-be pedig a bíró által elítélt személyek kerültek: *„legott és nyomban fogságba teheti és – a mondott rend szerint – őrizet alatt tarthatja és büntetheti, nemesi szabadsága ellent nem állván”*.

A nemesek megbüntetésére a 18. századtól kezdték a szabadságvesztést alkalmazni, eleinte kegyelemként, a halálbüntetés helyett, majd a rájuk ki nem szabható testi büntetések kiváltása céljából. Természetesen a főurak szobafogságszerű raboskodása össze sem hasonlítható az átlagos körülményekkel.

A nehéz rabláncok

A szabadságvesztés-büntetés súlyosbítására kétféleképpen nyílt mód: vagy a tartamát nyújtották minél hosszabbra, vagy a legkülönbébb sanyargatásokkal kapcsolták össze.

Utóbbinak egyik lehetősége az éheztetés, böjt volt: a táplálónak amúgy sem nevezhető börtönkoszt megvonásával kenyéren és vízen tartották a delikvenst. Sajátos tény, hogy aki viszont megengedhette magának, az lehetőséget kapott a magánúton történő élelmezésre.

A súlyosbítás második lehetősége a testi fenyegetés alkalmazása volt. Ennek mértékét vagy már a bírói ítélet tartalmazta (*„hány bot méressék a bekerülőre”*), vagy az intézet vezetőjének parancsára került rá sor. A bírói döntés általában

Középkori bilincs

előírta, milyen eszközzel (bot, vessző, sós vízbe mártott kötél), mikor, hány részletben történjen a verés. A végrehajtás vagy deresen folyt, vagy kikötés után korbácsolnak. A tömlöcbe bevonuláskor kimért botbüntetést *„Willkomm”*-nak (Isten hozott), a távozáskori ütlegelést *„Abschied”*-nek (viszont látásra) keresztelte el a köznyelv. A büntetés egyébként a többi polgár

okulására is szolgált: ilyenkor rendszerint megnyíltak a börtön kapui, és a becsődülő tömeg végignézhette az eljárást, a kivégzésekhez hasonlóan.

A fogság elszenvedését harmadsorban megnehezíthették a cellabeli mozgást korlátozó eszközökkel is: a kalodának például rengeteg fajtájával találkozhatunk – nemcsak megszégyenítő büntetőeszközként.

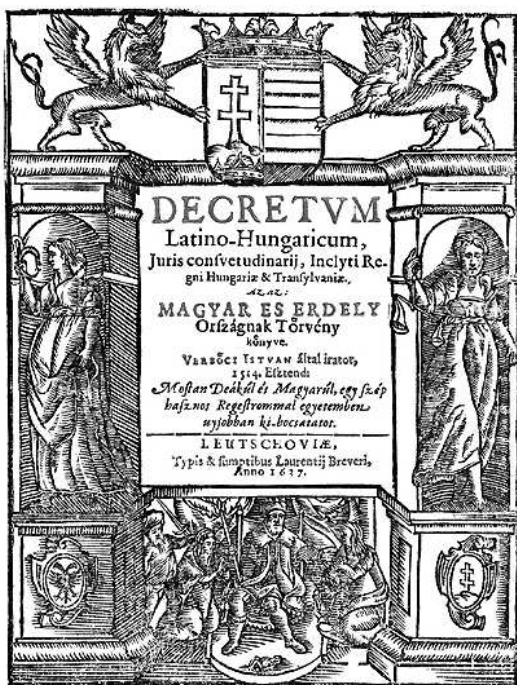
A bilincsnek is számos fajtája létezett súly, nagyság, és a felerősítés módja szerint. Általában 1000-3000 gramm közötti súlyúak voltak, a kézre kerülő viselte a bilincs nevet, a lábra vasat/golyóbist/béklyót vertek.

A „*vasban letöltendő büntetés*” bilincs és lábvas együttes alkalmazását jelentette. Még súlyosabb esetben láncokkal a falhoz, padlóhoz erősítették a szerencsétleneket álló, ülő, vagy fekvő helyzetben – általában annak függvényében, hogy mennyire működött együtt a bírói tárgyalás során. A makacskodók rosszul jártak.

Ha mindehhez még hozzávesszük, hogy a börtönök sötétjébe ritkán jutathott napsugár, és hogy a fűtéssel, szellőzéssel, takarítással nemigen foglalkoztak – már lehet némi fogalmunk a körülményekről.

Kalodába zárt fogoly

A Tripartitum nyomtatványának címlapja

A korabeli tömlöcök egészségügyi szempontból is kifejezetten veszélyesek voltak: a kitörő járvány ugyanis nemcsak a rabokat pusztíthatta el, hanem az őrszemélyzet közvetítésével áttérjedhetett (és számos alkalommal át is terjed) a börtönt fenntartó vár, város lakóira. Ennek ellenére a börtönlakók rendszeres orvosi ellenőrzése, gyógyszerrel való ellátása meglehetősen bizonytalan, területenként eltérő volt. A magas halálozási arányt az előbbieken kívül az is okozhatta, hogy a rabok nem juthattak ki a szabad levegőre.

A századok előrehaladtával a fejlődés pozitív változást csak abban a tekintetben hozott, hogy kezdték felismerni a lelki nevelés

és a munka fontosságát, bár ez utóbbit inkább gazdasági megfontolásból, az ingyen munkaerőt kihasználandó.

A hit és a vallás által nyújtott lelki támaszra nagy gondot fordítottak: csaknem minden börtön rendelkezett oltárral. De a lelkipásztorok tevékenysége eltéréseket mutat: a mise, istentisztelet megtartásán kívül egyéni elhivatottságtól függött, hogy mennyiben próbáltak könnyíteni a megtevélyedettek helyzetén.

A középkori fogva tartás nem igényelt speciális beosztású épületeket, nem kellett fegyelmet tartani. Egyetlen egy vezérlő elv volt csak, hogy senki meg ne szökjön. Megállapíthatjuk: egyszerű és olcsó módszer volt. Azonban egyáltalán nem alkalmas arra, hogy a kevésbé rosszakat, vagy az első ízben bűnösnek találtakat jó útra térítse, bűnbánatot ébresszen bennük. Viszont kitűnő hely a bűnözömesterség kitanulására, és a szabadulás utáni terv szövögetésére.

A haladás felé tett első lépést börtön téren az jelentette, mikor felismerték a fennálló állapot helytelenségét, és felmerült az igény arra, hogy javítsanak a helyzeten. Erre hazánkban tulajdonképpen csak a reformkor szellemi pezsgésének idején, a fogházjavító mozgalom megjelenésével került sor.

VISKY ISTVÁN
lelkipásztor

A völcsöki jobbágyok szolgálmányai

Szolgálmányok alatt az adófizetésen kívül a természetben lerótt kötelezettségeket és az ígás vagy tenyeres munkát, régi szóval az ún. „robotot” kell érteni. Az ős-szes, az adófizetésből, a beszolgáltatásokból, a munkateljesítésből eredő terheket a jobbágnép viselte. Az egyházi tized kezdettől fogva megvolt, 1342 óta a telekadó, 1351-től fizeti a földesúrnak a kilencedet is, 1467-től a kincstári adó, 1715 óta a hadi contributio fizetendő s ugyanakkor szakadt a jobbágyra az örökös katonáskodás terhe is. Közmunkák kezdettől fogva voltak. Az Árpád-házi uralkodók idejében például kő- és földvárak építése, nagyobbítása, erősítése, gyepek vágása, árkok ásása, királyi épületek és kertek emelése, javítása, gondozása és még mások is. Ezekre a munkákra a király a nemesek embereit rendelte ki. Így a közmunka a kisbirokosokat jobban terhelte mint a nagyobbakat, leginkább pedig a rabszolgákat.

Jobbágy – korabeli ábrázoláson

A tizedfizetés természetben lett volna törlesztendő. Az ún. Aranybullában II. Endre (András) király 1222-ben kimondja (IV.c.20. pont), hogy a jobbágy a tizedet nemcsak pénzben, hanem termékekben is fizetheti. Ez intézkedés arra bizonyos, hogy a földművesnek pénzhez jutni már akkor is nehéz lehetett.

Völcsök első írásbeli megörökítései az ún. Aranyosi várhoz fűződnek, de a szolgálmányokra vonatkozó részletezés hiányzik. Gondolni lehet arra, hogy annyi volt mint más váraknál, de ez megtévesztő lehet, ugyanis a szolgálmányok hely és időtől függően mások és mások voltak.

Újlaki Miklós és Dengelegi Pongrácz János erdélyi vajdaságának idejében, 1463-ban hozott határozat szerint a török veszedelemre való tekintettel a teljes jobbágyosság hadra szervezendő, és mindenki lássa el magát társadalmi helyzete szerint való fegyverzettel. A határozat valóságos végrehajtása nem ismeretes, csak annyi, hogy a földesurak védelme volt a fontos.

Hogy azok, akikre az erdélyi nép sorsa volt bízva miképpen töltötték be hivatásukat, az egyházi krónika Zápolya János 15 évig tartó erdélyi vajdaságáról a

következőket örökítette meg: „Zápolya a székelyeket kirabolta, csalta és gyalázta és ha valaki panaszra ment ellene a királyhoz, azt megölette, úgy hogy egyszer dölőfösen azt mondá, hogy aki ellene panaszra akar menni, annak két feje kell legyen, egy, amit odamenőben, másik, mit visszajövet elveszthessen. Szóval, míg a főurak kormányzói Erdélynek, a testvérhon s a nép oly nyomorult állapotra jutott, hogy emiatt 180.000 székely vándorolt a török uralom alatt álló Moldvába.” (Jókai Mór: A magyar nemzet története)

Az erdélyi területeken nemcsak nagyobb adót fizettek a magyarországinál, hanem a robot (úr-munka) arányosítása sem volt meg. Magyarországon a jobbágy 4, a zsellér 2 napi munkával tartozott, Erdélyben a robotot az úr a mindenkori szükséglet szerint vette igénybe. 1538 február 24-én az ún. nagyváradi béke, Habsburg Feridánd és Zápolya János közt az azelőtt Magyarországhoz és nem az erdélyi vajdasághoz tartozó szilágyi, szatmári és bihari területeket Erdélyhez csatolta s ezután nevük: Partium, azaz (csatolt) Részek lett. Ezt a lakosság eléggé

Az Aranybulla

megszenvedte, lévén ezután 3 uruk is: az erdélyi fejedelem, a magyar király, s 1660-tól – Nagyváradnak a török által történt elfoglalása után –, a török is, mikor a foglaltság nagy általánosságban a Szamosig terjedt ki. Volt, hogy ugyanabban az évben mind a három igénybe vette.

Szulejmán török szultán Buda várába 1544 július 22-én történt bevonulása előtt már 10.000 aranyat, szarvasmarhákat, juhokat és lisztet kapott Martinuzzi Fráter Györgytől, melyeket a jobbágyság szolgáltatott össze. Völcsök hozzájárulása nem ismeretes.

1546-ban a Habsburg Ferdinánd által uralt területeken a jobbágyság visszanyerte az 1514 óta elvesztett szabad költözködést, de inkább csak papíron. Erdélyben még papíron sem volt meg, természetesen a Partiumban sem, noha 1551 és 1556 között itt is Habsburg fennhatóság volt Castaldo tábornok vezetésével. Sőt ebben az időben ismerkedtek meg először az erdélyiek az idegen zsoldosoknak kikívánt keserves szolgáltatásokkal is.

1567-ben ingyen munkásokat kellett adni Völcsök részéről is Szatmár városának. Mennyit és mennyi időre, arról nincs feljegyzés. 1569-ben szintén ugyanúgy, szintén bővebb tájékoztatás nélkül. Erdélyben ekkor János Zsigmond uralkodott.

Ahol tehette s amikor szüksége volt rá, a népet a török is hajtotta dolgozni, nemcsak a földesurak. Volt földesúr, kinek egy helységen 2-3 jobbágya volt, az egyiket bírónak tette, aki helyett a többi kellett dolgozzon. Olyan eset is volt, mikor az úr a jobbágybíró is dolgoztatta s a nehéz időkben a falu hetekig bíró nélkül maradt. Egy faluban több jobbágybíró is volt, valahány úrnak ott birtoka volt. Bírónak lenni nem volt kellemes. Nemcsak ő kellett gondoskodjon a különböző szolgáltatások és a robot rendezéséről, hanem a legtöbb szidást, sőt verést is ő kapta.

Török robotjában többnyire Nagyváradon kellett szolgálni, gyalog is, szekérral is, szükség szerint. Részletes adatok erről a munkáról sem maradtak. A

G. B. Castaldo

tizedet mindenből, még a kertben termelt zöldségféléből is kivették. A búza mérését a legsúlyosabb kérések után eszközölték, szénapénzt is kellett fizetni. Ajándékba 2 ejtel (kb 1,5 l) vajat, mézet, túrót vártak, fejőstehenet helységenként többet is, vagy ugyanannyiszor 30 forintot. Abban az esetben, ha nem volt szükséges, vagy a falu nem tudott munkára menni, a falvak munka-váltása 150 forint volt. Kellett még: minden gazdaember halálakor temetés-váltás címen egy tehén vagy 30 forint értékben terményszállítás-hoz szekér, lovak és melléjük ember, vagy ezek váltása 50 forint, illetve tarisznyák és zsákok is, melyeknek

Szulejmán szultán

váltása 30-30 dénár volt. A török igyekezett váratlanul törni a falvakra, ha a beszolgáltatások összeszedése késett, raboltak, foglyokat szedtek, mely utóbbiakat szintén pénzen kellett kiváltani. Néha egész falvak szolgáltatását haszonbérbe adták és a bérlő a rendes szolgáltatások háromszorosát is beszedte. Nem csoda, ha a jobbágyság lakhelyükről megszöktek s akkor a megszököttek helyett is az otthonmaradtak kellett szolgáljanak. Azután azok is nincstelenek lettek s ők is elmenekültek, elvadtak. Egész falvak maradtak üresen és ezeket később idegenből jött néppel telepítették újra.

1576-ban a nagyváradi vár munkáira mozgosították a jobbágyságot. Minden 10 kapu után egy személy kellett munkára kiálljon. Völcsök 2 munkást adott. Többet is kívántak volna, de a vármegye – a munkaerő hiányra való tekintettel – többet nem volt hajlandó megszavazni. Abban az évben kezdődött Báthory Zsigmond uralkodása, kinek Báthory István megparancsolta az elmenekült jobbágyságnak erőszakkal való visszahozását.

Az ún. tizenöt éves háború (1591-1606) évei Erdély egyik legszomorúbb korszakát jelentették. Báthory Zsigmond, az ideggyenge fejedelem négyszer hagyta el országát, hogy újra és újra visszatérjen. Minden visszatérése újabb adókat és újabb beszolgáltatásokat hozott magával. A szolgálmányok összecsúszva nem ismeretesek. Az egykori krónika ezekről az évekről ezt írja: a szabad hajdúk, a vallon és német zsoldosok, Básta, Vitéz Mihály (Mihai Viteazul), Radul emberei és különböző rablásra szövetkezett csoportok „egyaránt bántják a parasztok,

urak és papok javait, feltörik a templomokat, fölássák a sírokat, hogy a halottakon található ékszereket elrabolják, gazdáikat veréssel, sebekkel illetik, sőt gyakran meg is ölik, a férjeiktől hitveseiket, a szülőkől gyermekeiket, az anyáktól 8-9 éves leánykáikat elrabolják s csak nagy váltságért adják vissza. A jobbágyság elfoglalt vagy felgyűjtött hajlékaikból vadállatok módjára erdőkbe, barlangokba, sziklaüregekbe kénytelenek menekülni.”

Az oly sok vérrel és verítéssel épült kastélyoknak, urasági lakoknak gyakran csak romjai maradtak, de az épen maradtaknak is elpusztult falvak, kifosztott vidékek, felperzselt tanyák képezték környezetüket. Ennek a fertelmes állapotnak vetett véget Bocskai István dicsőséges fegyverfogása. Egykorú becslés szerint 1599-1601 években Erdély és a Részek lakosságának 50%-a pusztult el vagy vált nincstelen földönfutóvá.

1604-ben és 1608-ban Völcsök is ingyen munkásokat volt köteles Szatmár városának küldeni. Részletes adatok nem ismeretesek.

1627-ben Bethlen Gábor megadta a jobbágy-származékoknak a szabad tanulás jogát.

1632-ben a vármegye tele van gyűlevész hadakkal, akik a krónika szerint a régi pogányoknál is pogányabbak. A házakat feltörték, a bort elhordták, megrészegedtek, ordítottak, a gazdát előbb itatták,

Báthory Zsigmond

Vitéz Mihály

azután beletöltötték, házából kiverték, feleségén erőszakot tettek – panasztak a követek a fejedelemnek – Básta idejétől nem volt ilyen rettenetes szorongatás. Sajnos a kóborlókra nézve csak az 1644-i gyulafehérvári gyűlés intézkedett, de nem sok eredménnyel. Völcsök falu helyzetét a Népesedési adatok című fejezetben ismertették.

Ugyancsak I. Rákóczi György idejében, 1642-ben minden porta után 2 ökör és 2 ember kellett kiálljon hadianyag szállítására a székellyhídi várhoz. Ez Völcsök részére körülbelül, a kapuk száma szerint, 24 embert és 12 pár ökröt jelentett. Különben az állatokkal való robot nem volt határozottan megállapítva, annyiszor és oda kellett menni dolgozni, ahogy a körülmények kívánatossá tették, derül ki a Wesselényi uradalom feljegyzéseiből.

1685-ben a német császári katonák, akik mint zsoldos hadsereg az ún. bécsi tárgyalás alapján kerültek Erdélybe, mely tárgyaláson I. Apafi Mihály elismerte a Habsburg császárok fennhatóságát, semmi zsoldot nem kaptak s így kiélték az egész környéket. Az ún. kvártély-adás volt a legnehezebb szolgálma a jobbágságnak. A falvakra nagy tétel gabonát és pénzösszeget vetettek. 1686-ban Krajnik István csehi várnagy 600 kenyert, 6 zsák lisztet, 12 vágómarhát és egyéb apróságokat kellett nekik kiszolgáltatson, amit természetesen a falvakból szedett össze. A sok kenyér, zab, vágómarha állandóan kell a sok „alás feljáró németnek.” A katonai elszállásolás- okozta gyötrelmeket igen sok jobbágy nem bírta, ezek megszöktek a falvakból s vagy a

I. Apafi Mihály

„gazokon lappangtak,” vagy rablócsapatokba szervezkedtek, vagy a török hódoltságba menekültek. Ott is rossz volt, de a Habsburg fennhatóság alatt még rosszabb. Különben a legnagyobb katonai szálláshelyek nem is a Partiumban, hanem Kolozsvárt és Déván voltak.

Az osztrák zsoldosok garázdálkodása 1687-ben csak folytatódott, kóboroltak, fosztogattak, nyíltan raboltak. Minden elérhető gabonát összeszedtek, állatokat vágtak le s magukat emberektől vont szekérrel szállíttatták. Egész falvak menekültek el előlük. A somlyói és szilágycsehi várak kapitányait utasították, hogy igyekezzenek a törökkel békességben élni, de azért a környező falvakat is védelmezzék megrohanásaik ellen, valamint a szabad rablók csoportjait is számolják fel. A zsoldosok azonban a farkasok voltak már benn a karámban a juhok között, ellenük semmit sem tehettek. A végvárok őrsége többnyire magyar volt és szigorú fegyelem alatt éltek, tilos volt a részegeskedés és a káromkodás. Életük nehéz, sokszor éheztek és fáztak is. A falvak jelentése alapján a prédálókat és sarcolókat összefogdossák és karóba húzzák. Az a falusi is, aki nem jelentette azonnal a török vagy másféle kóborlókat, halállal bűnhődött.

1689-ben Völcsök falu Szilágycseh várához tartozott, Gyulaffy Ferenc birtokaként. Szolgalmányai az ötödrész gabonán, Szent György és Szent Mihály adóján felül vaj, vágóbarom, túró és széna, 10 legelő disznó után egy, 10 bárányból egy, méhrajból, borból szintén tized. A román jobbágyok kedvezménye az, hogy 100 bárányból is csak egyet kell adjanak.

1697-ben még mindig sok a panasz a császári német katonaság ellen. A török uralomtól való felszabadító háborúk után az önkényesen behozott adók, a beszállásolt és a kíméletet nem ismerő idegen katonaság ellátása a falvak népét koldusszegénnyé tették, előfordult, hogy az éhhalálhoz közel állók asszonyaikat és leányaikat voltak kénytelenek az idegen zsoldosoknak pénzért eladni.

1702-ben egy angol követ utazott át a Szilágyságon. 50 ökrös és 21 lovas szekér szállította kíséretét és poggyászát. Volt gond és erőszakoskodás, amíg a leszegényedett falvakból ennyi állatot össze lehetett szedni.

A hadadi Wesselényi uradalom 1703. évi feljegyzéseiben a következők olvashatók: A Völcsök faluban lakó 23 jobbágy közül egy kulcsár a várban, 5 a kurucok közé állott. Az eredeti feljegyzésben előforduló „12 napos” kifejezés azt jelenti, hogy 12 napos munkaszolgálattal tartoznak. A földekből, sőt a telkekből sem volt eddig jövedelme a földesúrnak, „mindazáltal a tiszt úgy alkalmaztatta magát, hogy hasznót szerezzen a földesuraknak.” A szolgálat úgy van, mint más helyen. Minden sátoros ünnepre egy-egy tyúkot adtak. „Drabant-pénzt is tartoztak adni ez előtt, de mennyit nem tudható.

Szolgálatjuk mindennapi, amire amikor megkívánták, hol ökörrrel, hol gyalogszerben. Szent Mihály adója volt azelőtt (Várad eleste előtt?), de most az

Völcsök napjainkban

úr elengedte. A régi időben minden ember az ünnepekre 10 tyúktojást, 12 frt. drabant-pénzt adott, de el lett engedve. Vetésből nem adnak a földesúr számára dézsmát, hanem csak borból kilencedet, juhból, sertésből és méhből szintén kilencedet. Méhnek és juhnak váltója 2 dénár.”

Érthetetlen, hogy néha a feljegyzésben a szőlőshegy mint pusztá szerepel, mégis tudtak a borból kilencedet adni.

A császári német zsoldos katonák garázdálkodása a megyében 1703-ban is sok kárt okozott.

FIKKER DÉNES
néhai völcsöki lelkipásztor

1919 – a magyar történelem gyászos éve

„Átkozott, aki elmozdítja az ő felebarátjának határát!” (5Móz 27,17)

„Több is veszett Mohácsnál” – ezzel a szólással vigasztaljuk magunkat, ha valami nagy csapás ér minket, mely a nemzetünket ért mohácsi vészhez képest eltörpül. Ez a legtöbb esetben igaz is. Hiszen mi fogható az 1526-ban Mohácsnál bekövetkezett csatavesztéshez, melynek következtében három részre szakadt az Apostoli Magyar Királyság? A válasz: 1919. Amikor öt részre szakadt a Magyar Apostoli Királyság. Az öt részből négy idegen megszállás alá került, és még a maradék Csonka-országnak is előbb kommunista rémuralmat kellett elszenvedni, majd pedig román megszállást.

Száz évvel ezelőtt, 1919-ben ugyanis a Magyar Apostoli Királyság megszűnt. Az I. világháborút megszenvedő Magyarországon kitört az Őszirozsás forradalom, a *királyság* helyett kikiáltották a *népköztársaságot* (1918. november 16.), majd 1919. március 21-én kikiáltották a *tanácsköztársaságot* és a kommunisták 133 napig tartó vörös-terrorja és rémuralma következett. Ám mindezzel még nem tetőződött be a magyarságot ért csapások és megaláztatások sorozata: 1919-ben bekövetkezett az, ami még egy évvel korábban is elképzelhetetlen volt, a román megszállás. A Román Királyság hadserege 1919. augusztus 4-én elfoglalta Budapestet és a magyar országházra kitézték a bocskort.

Bukarestben magyarok masíroznak

Hogyan történhetett meg mindez? Hogyan lehet az, hogy 1918 november 4-én, amikor az Antant és az Osztrák-Magyar Monarchia között aláírták a *Pádivai fegyverszünetet*, mely lezárta az I. világháborút, a Magyar Királyság területén egyetlen idegen katona sem tartózkodott? Négy évi, kemény háborúskodás és hatalmas véráldozat után is, az Osztrák-Magyar Monarchia csapatai Olaszországban Isonzónál, Doberdónál tartották a frontot, néhány hónap múlva pedig már önvédelemre sem volt hadseregünk? Oroszországban kitört a forradalom, Szerbiát és Romániát megszállva tartottuk 1918-ra. Hogyan omlott össze mindössze egy év alatt a Magyar Királyság és vele együtt a Kárpát-medence területi egysége?

Hogy közelebb jussunk az események megértéséhez, fontos, hogy néhány előzményt megismerjünk.

1914-es román árulás

Az I. világháború kitörése tulajdonképpen annak következménye, hogy egy szerb terrorista megölte Ferenc Ferdinánd osztrák-magyar trónörökös, Szarajevóban. Ekkor az *Antant-hatalmak* (Oroszország, Franciaország és Anglia) Szerbia mellé álltak, míg a *Központi-hatalmak* Ausztria-Magyarországot támogatták. A Központi-hatalmak: Németország, Ausztria-Magyarország, Olaszország és Románia voltak. Ám Olaszország szövetségeseit cserben hagyva, semlegessé nyilvánította magát. Példáján felbátorodva Románia is ezt tette. A románok számára fontos cél lett volna osztrák-magyar oldalon, Oroszország ellen harcolni Besszarábiáért, ám még kecsesebb volt az Antant oldalán harcolni Erdélyért.

A románok hadicélja: Nagy-Románia megalapítása

A 19. században a román nép is végigjárta a „nemzetté válás útját”, amelyben döntő szerepe volt az erdélyi triásként emlegetett Samuil Micu-Klein, Gheorghe Sincai és Petru Maior munkásságának. Megszületett a román „eredetmonda”, a – mai napig hivatalos álláspontként hangoztatott – dák-román folytonosság elmélete, lezajlott a román nyelvújítás, azaz a román szókészlet és nyelvtan erős közelítése a latinhoz.

Havaselve és Moldva egyesítéséből létrejött a Román Királyság 1859-ben, majd egy évvel később megváltozott az „írásbeliség” is: az új állam a cirill abc-ről áttért a latinra. Mindezek eredőjeként az értelmiség megfogalmazta igényét a románság egy államban való összefogására, azaz a „román fejedelemségek újbóli egyesítésére”. A 19. század végének és a 20. század elejének román propagandája ugyanis Erdélyt ősi dák-román földnek állította be, ahol a magyar állam erőszakos betelepítései és asszimilációs gyakorlata változtatta meg az eredetileg homogén nemzetiségi viszonyokat.

Magyar válasz röviden: a fellelhető összes forrás tanúsága szerint Erdélybe a 13. századtól kezdve kezdett beszivárogni a román népesség, ami a török pusztítás nyomán a 16-17. században öltött tömeges méreteket. Az 1900-as évek elején Erdély népességének fele volt román nemzetiségű, kb. 35% magyar anyanyelvű, a többi szász és egyéb.

Az „újbolí egyesítés” fogalmának alapja Erdély viharos két évszázadának egy rövid epizódjából táplálkozik. A 16. század fordulóján Vitéz Mihály, Havaselve vajdája szövetkezett az erdélyi fejedelemmel a törökök ellen, majd amikor Báthory Zsigmond lemondott a trónról, a Habsburg uralkodó nevében átvette a hatalmat. A székelyeket hamis ígéretekkel maga mellé állítva elfoglalta Erdélyt: 1599. november 1. és 1601. augusztus 5. között uralkodott. Megszerezte Moldva trónját is, ezért a román történetírás a „fejedelemségek” első egyesítőjét, vagyis Nagy-Románia megalapítóját tiszteli benne. Mihály vajda azonban soha nem egyesítette tartományait, erdélyi tartózkodása alatt román bojárjaival kormányzott, mindennaposra vált a rablás és az erőszak. Az anarchiát megelégedő rendek végül Habsburg segítséggel győzték le. Román nemzetről csak a 19. század közepe után lehet beszélni, amikor a havaselyi vlachok (oláhok) és a moldovánok felvették a közös identitást és egy új népvét alkottak maguknak.

1916-os román hátbatámadás

1915-ben Olaszország, felrúgva 30 éves szövetségi viszonyát a Központi-hatalmakkal, és a korábban kinyilvánított semlegességet, hadba lépett az Antant oldalán. Az Antant Romániának is könnyen ígért területeket (a másébol...). Románia 1916. augusztus 17-én titkos szerződést kötött az Antant-hatalmakkal Bukarestben. E szerint, *ha megtámadja Ausztria-Magyarországot és ha a háború végéig nem köt különbékét, az országhoz csatolják Erdélyt és Kelet-Magyarországot (Partium) a Vásárosnamény–Debrecen–Csongrád–Tisza vonalig.*

Így a románok is hadba léptek az Antant oldalán és betörték Erdélybe, 1916. augusztus 27-én. Az olaszok legalább adtak a formára: a hadüzenet előtt felmondták a *Hármaszövetséget*, a románok annyira siettek, hogy erre nem került sor, pedig ezt a 30 éve életben lévő szerződést folyamatosan megújították, utoljára 1913-ban. A négy hadseregből álló román haderő 380 ezer fővel (három hadsereggel) támadt a Déli- és Keleti-Kárpátok hágóin, az Orsovától Borgóig terjedő 500 km-es szakaszon. Brassót és a Székelyföldet hamar elfoglalták, hiszen ekkor Erdélyben alig 40 ezer osztrák-magyar katona állt velük szemben.

A románok kiverése Erdélyből – két hónap alatt

Az osztrák-magyar csapatok hamarosan erősítést kaptak, létszámukat feltöltötték így védekezésből ellentámadásba lendültek át. A 2. osztrák-magyar

August von Mackensen,
német császári tábornagy

Erich von Falkenhayn, tábornok

hegyidandár, a bajor Alpenkorpszal kiegészülve támadást indított a románok ellen és október 25-ére a német és osztrák-magyar haderők felszabadították Erdélyt. Az osztrák-magyar hadsereg nemcsak kiűzte a román csapatokat Erdélyből, hanem folyamatosan előrehaladva elfoglalták és megszállták Havasalföldet.

Bukarest megszállása

August von Mackensen német tábornok vezette a *Duna-hadsereget*, mely német, bolgár és török katonából állt és 70 ezer katonát számlált. A románok ezzel szemben csak egy hadsereget tudtak állítani (a többi épp visszavonulóban volt Erdély felől). Szeptember legelején a Duna-hadsereg délről, Bulgária irányából áttörte a román védelmet, két hét múlva pedig Mackensen a dunai osztrák-magyar monitorflotta segítségével szeptember 23-án elfoglalta Konstancát. A román parlament, a kormány és maga I. Ferdinánd király is *Jászvásárra* (Iași) tette át székhelyét, a ploiești-i olajmezők infrastruktúráját pedig az angolok bombázták le. A román hadsereg puskalövés nélkül feladta Bukarestet és visszavonult

Moldva területére. Az osztrák-magyar és német csapatok Erich von Falkenhayn tábornok vezetésével bevonultak Bukarestbe 1916. december 6-án.

Az 1917-es román összeomlás

Bár Moldva északi részén Oroszország segítségével a román hadsereg meg tudta vetni a lábát, az 1917-es októberi orosz forradalom és a *breszt-litovszki béke* után a román kormány kénytelen volt fegyverszünetet kérni 1917. december 9-én.

Az 1918-as Buftea-Bukaresti béke

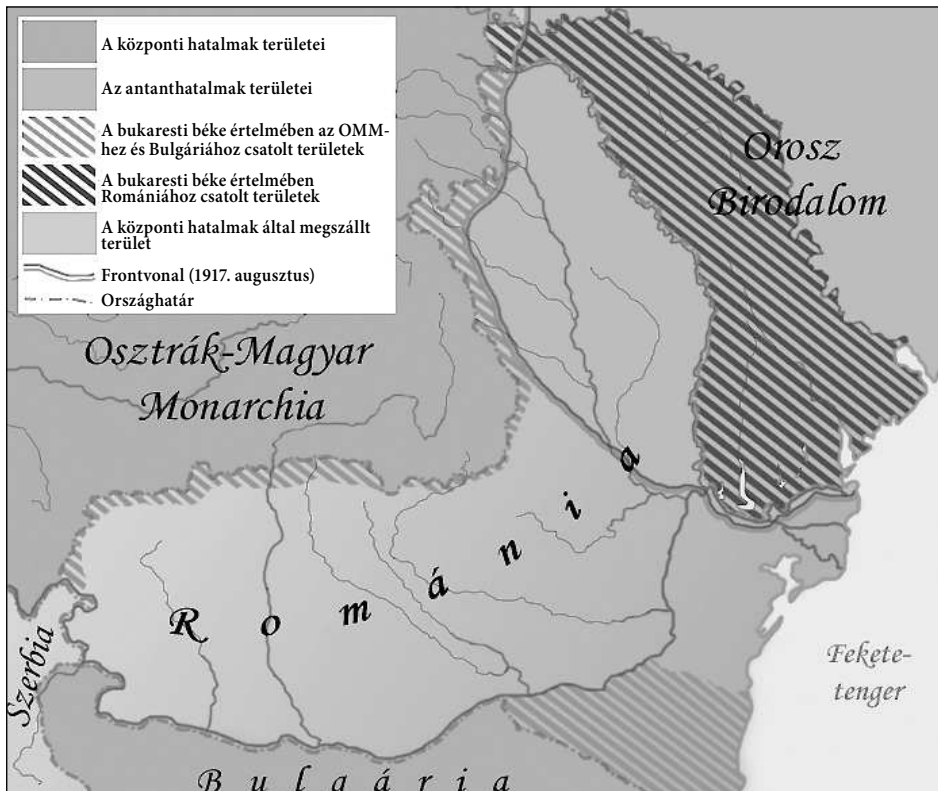
A Román Királyság és a Központi-hatalmak 1918. május 7-én különbékét kötöttek. Ezzel lezárultak a Romániában folyó harcok. Bár a béke-

szerződés területileg *csak kis mértékben károsította meg Romániát*, amely Dobrudzsát Bulgáriának ítélte, viszont helyette megkapta Besszarábiát, a románok mégis „rablóbéke” névvel illették a szerződést. A béke megkötésével Románia megszegte az Antantnak tett azon ígéretét, hogy nem köt különbékét, ám ennek ellenére később mégis győztes hatalomként fejezhette be a világháborút. Az Antant e román szószegés felett szemet hunyt, így a Román Királyság a különbéke dacára is megkapta később a követelt területek túlnyomó többségét. (Ugyanezért a szovjet-országi delegációt kizárták az 1919-es párizsi béketárgyalásokról.)

Kik árulták el 1918-ban Magyarországot?

Feltevődik a kérdés, ha az I. világháború végén, 1918 novemberében nincs idegen katona a Magyar Királyság területén, akkor mégis mikor veszítettük el országunk kétharmadát?! Fájó kimondani, de belső árulás következtében történt mindez így. Országunkat nem a harctereken, nem nyílt csatában, hanem a hátszágban kitört belső ellenségeskedés, széthúzás miatt veszítettük el. Ezekben a nehéz időkben lett volna leginkább szükség a magyar nemzeti egységre. Ehelyett az 1917-es szovjet forradalom mintájára a szociáldemokraták Károlyi Mihály

(a „vörös gróf”) és a szabadkőművesek vezetésével, a kommunistákkal együtt, szervezkedni kezdtek, *az ország védelme helyett* a hatalom megszerzésére. Hazug jelszavakkal maguk mögé állították a nép és a munkások egy részét, csatlakoztak hozzájuk a hadsereg olyan elemei, akik a fegyelem helyett jobban szerették a káoszt és az anarchiát.

IV. Károly király, látva a forradalmi hangulatot, lemondott. Gróf Tisza István miniszterelnök talán még megmenthette volna a helyzetet, őt azonban 1918. október 31-én, az őszirózsás forradalom utolsó napjaiban meggyilkolták.

A Vörös-terror

1919. március 21.-én a kommunisták ragadták magukhoz a hatalmat és Kun (Kohn) Béla, Szamuely Tibor valamint Cserny József vezetésével 200 fő különítményt állítottak fel, akik „*Lenin-fiúk*”-nak nevezték magukat. Hírhedt páncélvonatukon járták az országot és mindenütt felléptek, ahol a „*tanácsrendszer*” veszélyeztető megmozdulást sejtettek. Több száz embert kivégeztek, kiknek legnagyobb bűne az volt, hogy szót emeltek a kommunizmus ellen.

A magyar emberek nem tudták eldönteni, hogy a vörösök ellen harcoljanak vagy az idegen megszállók ellen. Ám pont ez volt az ellenség célja. Ilyen zűrzavaros helyzetet kellett előidézni ahhoz, hogy Magyarországot elfoglalják. A Trianoni békeszerződés egy papírdarab maradt volna, ha az elcsatolandó területekről a hazaáruló „forradalmi” magyar kormány nem vonja vissza a magyar hadosztályokat, ahogyan négy év küzdelmeiben megtartottuk, úgy azután is megtarthattuk volna hősiecs harcok árán területeinket. Ehelyett a legnehezebb időkben a „magyar” honvédelmi miniszter feloszlatta az olasz hadszíntérről hazaérkező *győztes* magyar hadsereget. Linder Béla, a hazaáruló Károlyi Mihály kormányának hadügyminisztere, azt mondta 1918 őszén, hogy „nem akarok többé katonát látni”. Lefegyverezték és hazaküldték a magyar katonákat. Aztán mégiscsak látott katonát, bár román egyenruhában.

Román megszállás

1918. november végén – *az osztrák-magyar fegyverletétel után 3 héttel* – a román csapatok ismét támadásba lendültek Magyarország ellen. A Székely-hadosztály elkeseredett küzdelmétől eltekintve mindenféle nehézség nélkül haladhattak nyugat felé. A Károlyi-kormány ugyanis nemhogy nem fejtett ki ellenállást, de azt meg is tiltotta.

1918. december 1-jén a Román Nemzeti Tanács Gyulafehérvárott népgyűlést szervezett, ahol kimondták Erdély, a Bánság és Máramaros egyesülését a Román Királysággal. A „leendő kisebbségeknek” *teljes körű nemzeti- és szabadságjogokat ígértek*.

1918. december 22-én Kolozsvárott magyar népgyűlést tartottak, ahol a Magyarországhoz való tartozás fenntartása mellett álltak ki. Karácsony napján a román hadsereg bevonult Kolozsvárra, és minden demokratikus intézményt megszüntetett. 1919 januárjában a medgyesi szász közösség is a Romániával való egyesülés mellett döntött.

Míg az ország szívében a vörösökkel folytatott a magyarság élet-halálharcot, közben a Felvidéket a frissen megalakult Csehszlovákia foglalta el, Délvidéket a szerbek és a franciák szállták meg. A román hadsereg közben szinte zavartalanul haladt előre, 1919. április végére a Tiszáig jutottak. Ekkor már a vörösök is szembeszálltak a csehszlovákokkal, majd a Tiszánál támadást indítottak a románok ellen, de már késő volt. Elképzelhető milyen lehetett a magyar katonák morálja, mikor a vörösök még azt sem akarták engedni, hogy a magyarok piros-fehér-zöld lobogó alatt harcoljanak, hanem a vörös lobogót akarták az „internacionalista pacifizmus” jegyében rájuk kényszeríteni...

A Tanácsköztársaság augusztus 1-jei bukása után az Antant „határozott tiltása ellenére” a románok átlépték a folyót, és augusztus 4-én bevonultak Budapestre. A Tiszántúlon katonai kormányzóságot szerveztek, ennek ellenőrzése alá rendelték a helyi közigazgatást, s ez ott 1920 márciusáig tartott. Büntető-hadjáratot folytattak azok ellen, akiket „magyar érzelműnek” tartottak. Mindennapossá tették a botbüntetést, több internálótábort állítottak fel, százakat hurcoltak román börtönökbe és végeztek ki az ország területén. Constantin Dia-mandi szeptember közepi nyilatkozata szerint 27 000 magyar hadifoglyuk volt.

A román megszállás alá került területeken gyakoriak voltak a visszaélések és az erőszakos cselekmények. Eltervezetten folyt Magyarország kirablása is,

amihez indokokat is gyártottak. Egyrészt az országban állomásozó csapataik ellátására hivatkoztak, másrészt háborús jóvátételre: így kárpótolták magukat a károkért, amit a Monarchia hadserege okozott Romániában. Ehhez gyorsan tegyük hozzá, hogy 1916-ban az addig semleges Román Királyság volt az „agresszor”, ő támadt rá a Központi-hatalmakra.

Így került Romániába több ezer mozdony, vasúti kocsik tízezrei, egész gyárak teljes gyártósorai, vagonszámra cipők, takarók, a legkülönbébb ipari és mezőgazdasági cikkek, nem utolsósorban múzeumok gyűjteményei, műkincsek. Bár az Antant többször erősen követelte a nyilvánvaló szabadrablás leállítását, a román tábornokok erre nem reagáltak.

Több mint három hónap után a román katonaság 1919. november 14-16. kiűrtette Budapestet és a Duna-Tisza közét. 1920-ban az egyre közeledő béketárgyalások és a belpolitikai helyzet meginduló konszolidációja nyomán február-március folyamán az Antant a demarkációs vonalak mögé parancsolta a román katonaságot.

Magyarország 1920. május 6-án kapta meg az első világháborút lezáró béke feltételeit, június 4-én pedig a Trianoni békediktátum véglegesítette a mai határokat, Erdély elvesztését. Magyarországból 104 000 négyzetkilométernyi területet csatoltak Romániához, amelynek 5,2 millió lakosából 2,9 millió volt román, 1,7 millió magyar, 560 ezer pedig német anyanyelvű. A románság 53,8 százalékkal éppen úgy alkotott többséget Erdélyben, mint a soknemzetiségű, ezért széthullásra ítélt Magyar Királyság területén a magyarság.

Erdély, Dél-Dobrudda és Besszarábia megszerzésével Románia 140 ezerről 297 ezer négyzetkilométerre növelte területét az első világháború után, lakossága 8-ról 16 millió főre nőtt.

Összegzés

Elmondhatjuk, hogy az elmúlt évszázad sok vészt hozott ránk, ugyanakkor sok lehetőségünk is volt, hogy sorsunk jobb irányba formálódjon. Van, ami végleg elveszett. Az elmúlt száz év pontot tett az erdélyi német (szász és sváb) nemzet 800 éves történetére. Az erdélyi románság helyzete vajon javult-e mióta Közép-Európától elválasztva a Balkán része lett? Vajon az erdélyi magyarság és székelység története hogyan folytatódik az elkövetkező évszázadban?

„Bárcsak megáldanál engem s kiterjesztenéd határaitam s velem lenne kezed s nem engednéd, hogy elnyomjon a baj!” (1Krón 4,10)

URI IMRE
lelkipásztor

Kálvin-ábrázolások

Az 510 éve született Kálvin Jánosról, a nagy reformátorról sokkal kevesebb kép készült, mint például Luther Mártonról. A reformátor külsejét illetően az egyetlen közvetlen képi forrás Jacques Bourgouin nevű diákjának tollrajza, 1564 körül, mely röviddel a reformátor halála előtt készülhetett és Robert Gaguin könyvében található.

A Kálvinról készült legkorábbi portrék általában csak a reformátor fejét és vállát mutatják, semleges háttér előtt ábrázolva őt. A későbbi művészek, mint például a tizenkilencedik századi svájci festő, Joseph Hornung a reformátort már halálos ágyán ábrázolja, sápadtan de éberen, Genf minisztereivel és bíráival.

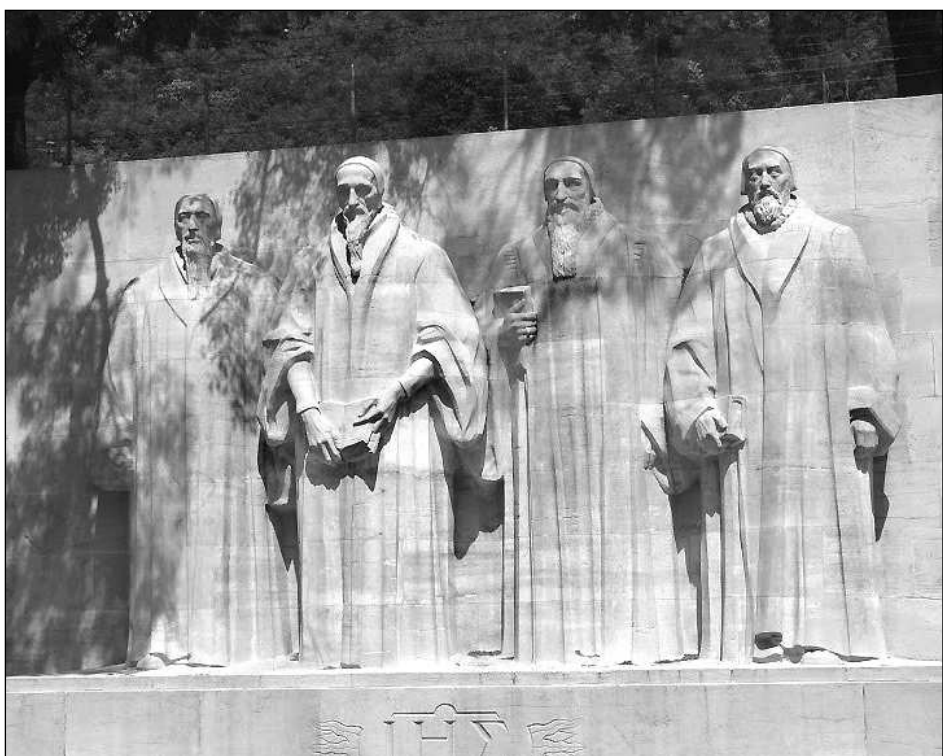
A huszadik század elején épített Reformáció Emlékműve, melyet Kálvin

Jacques Bourgouin tollrajza Kálvinról
1564 körül

Joseph Hornung: Kálvin halálos ágyán

A reformáció emlékműve, Genf, 1517

születésének 400. évfordulója alkalmából emeltek, Kálvin magas alakját mutatja be, Guillaume Farel, Theodore Beza és John Knox társaságában. Mindenikük egy-egy könyvet tart.

De hogyan is nézhetett ki Kálvin valójában? Ami a külsejét illeti, az egyetlen közvetlen írott forrás, Theodore Beza leírása, 1575-ből. Rácz Kálmán fordításában ez így hangzik: „Alakjára nézve középtermetű volt, arca kissé halovány és sötétbarnás, szemei egész haláláig átható fénnel ragyogtak és éles értelemre mutattak. Öltözte se nem cicomás, se el nem hanyagolt, ahogyan illik ez a példás szerénységhez.”

Balthasar Jenichen: Kálvin (fametszet)

A 19. században a kutatók Beza szövegéből és a képzőművészeti alkotásokból igyekeztek következtetni Kálvin külsejére. Így például Révész Imre leírása szerint: „Kálvin középtermetű, vékony növésű és sovány testalkatú volt. Haja fekete, arcszíne haloványbarna, homloka magas és oly szabású, mely vasakaratot s ellenállhatatlan elszántságot mutatott; orra szabályos és finom metszésű, szemei feketék, s átható tüsszel ragyogók. Amint Kálvin az ő hosszú fekete öltönyében, amelyen egy porszemnek sem volt szabad lenni, megjelent, mintha csak a megtestesült komolyságot, elhatározottságot, rendet és lelkierőt láttad volna. Ruházatában egyáltalán nem fényűző, de mindenkor tiszta.”

Pierre Woeiriot de Bouzey: Kálvin
(rézmetszet), 1566

Charles Henri van Muyden: Kálvin és Farel távoznak Genfből, 1909

Maurice Raymond:
Kálvin szobra, 1862

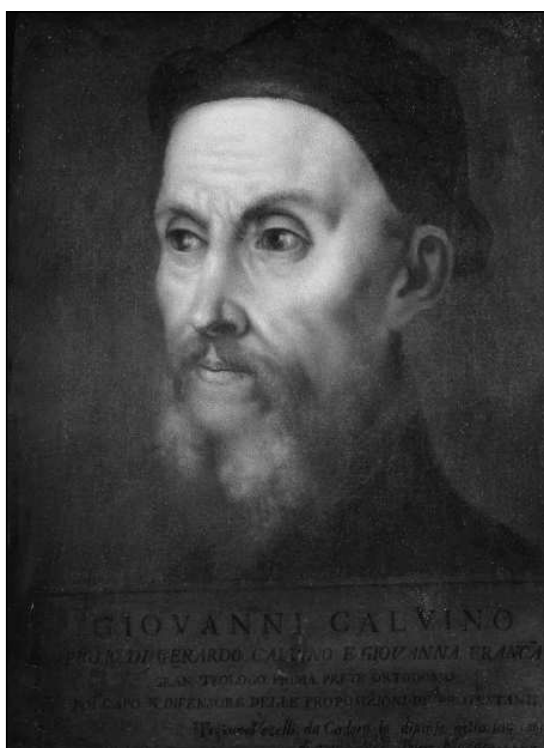

Paul Schoeni-Mina Ramball: Kálvin
egészalakos szobra, 1876

Egyes 16. századi ábrázolások azonban jelentősen eltérnek ettől a hagyománytól. A 16. század második negyedétől kezdődően metszetek és érmék mellett olajfestmények, tollrajzok, akvarellek, szobrok, domborművek, freskók és üvegablakok ábrázolják Kálvin alakját. Az alkotások egy része nem önállóan, hanem kiadványok illusztrációiként jelennek meg.

Az ábrázolás szempontjából a Kálvinról készült alkotásokat több csoportra oszthatjuk. A legáltalánosabbak azok az alkotások, amelyek Kálvin mellképét háromnegyed profilba vagy profilba beállítva mutatják be. A második csoportot alkotják a fél és egészalakos ülő és álló portrék, a harmadik csoportba sorolt alkotásokon Kálvin más reformátorok társaságában szerepel, vagy allegorikus jeleneten látjuk. A negyedik csoportot alkotják azok a festmények, metszetek, amelyeken Kálvin életének egyes jelenetei láthatóak.

Ami a képzőművészeket illeti, találunk közöttük németeket, franciákat, hollandokat és svájciakat. A Kálvinról készült alkotások egyik legjelentősebb összefoglalását Emile Doumergue írta, *Iconographie calvinienne* címen, 1909-ben. Újszerű ugyanakkor a német Balthasar Jenichen Kálvin-ábrázolása, aki 1560 és 1621 között Nürnbergben dolgozott, és ő fametszeten, később rézmetszeten örökítette meg Kálvint. Mindkét ábrázoláson jobb profilból látjuk a reformátor mellképét, közös elem a prémes kabát és a svájci sapka. Egyetlen eltérés, hogy a későbbi metszeten Kálvin írástekerceset tart kezében. Az első alkotás röplapként terjedt, a második megjelent Jenichen kora tudósait bemutató sorozatában 1588-ban.

Tiziano Vecellio: Kálvin, 1563

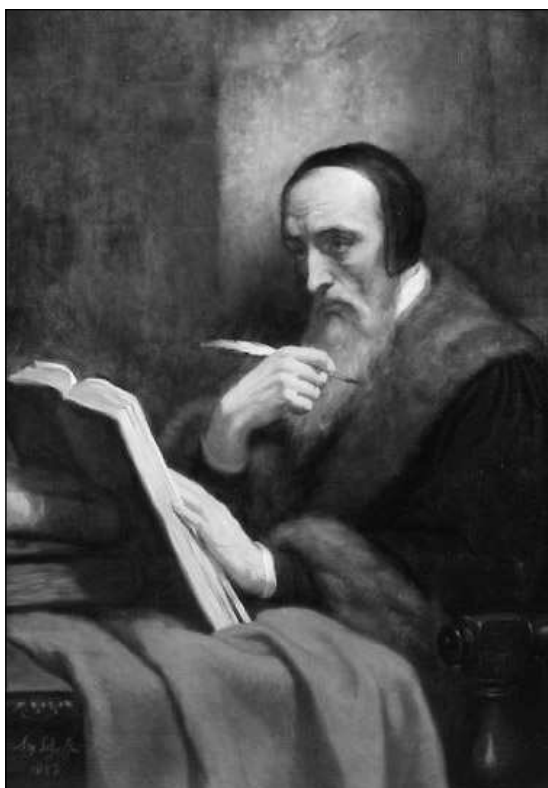
Pierre Woeiriot de Bouzey 1566-ban két rézmetszetet készített Kálvinról: az elsőn félalakban, baljában könyvet tartva, jobbajával gesztikulálva látható.

Charles Henri van Muyden svájci festő, a Savièse iskola tagja, 1909-ben tizenkét részből álló metszetsorozatban ábrázolta Kálvin életének főbb mozzanatait. Kompozíciói eltérnek az évszázadok során rögzült Kálvin-ábrázolások konvencióitól, s megújítják az ikonográfiát. Korábban nem ábrázolt, az életrajz szempontjából meghatározó momentumokat örökítenek meg metszetei, így például Kálvin a párizsi Montaigu kollégiumban tanul, vagy Farel és Kálvin távoznak Genfből.

A Kálvin-ábrázolások terjesztésének központjaira elsősorban a sokszorosított grafikák nyomdahelyéből következtethetünk. A 16–19. századi metszetanyagban számos metszet és kiadvány nyomdája vagy nyomdahelye ismert. A 16. században a legtöbb mű Genfben készült, továbbiak Kölnben, Párizsban, Drezdában, Pylgramsthalban és Frankfurtban. A 18. században az ismert nyomdahelyek alapján Augsburgban készült a legtöbb metszet. A 19. században számos alkotás készült Párizsban, Lyonban, Genfben és Strassburgban.

Az alkotásokról technikájukat tekintve megállapítható, hogy többségük érem és rézmetszet. Az olajfestmények száma alacsony. A szobrok és domborművek száma is kevés, ezenkívül a freskók, zománcképek és színes üveglakok száma sem túl magas. A fametszetek a 16–18. században terjednek el, a mezzotinto eljárás a 18. században a legkedveltebb. Az első dombormű-ábrázolás a 17. század második feléből maradt fenn, de a szobrászi megjelenítés csak a 19. század elejétől jellemző, s a reformáció 1909-es genfi emlékművében éri el csúcspontját.

A fontosabb ábrázolások között megemlíthető Léonard Limousin 1535-re datált színes zománcképe. A háromnegyed

Ary Scheffer: Kálvin dolgozószobájában, 1858

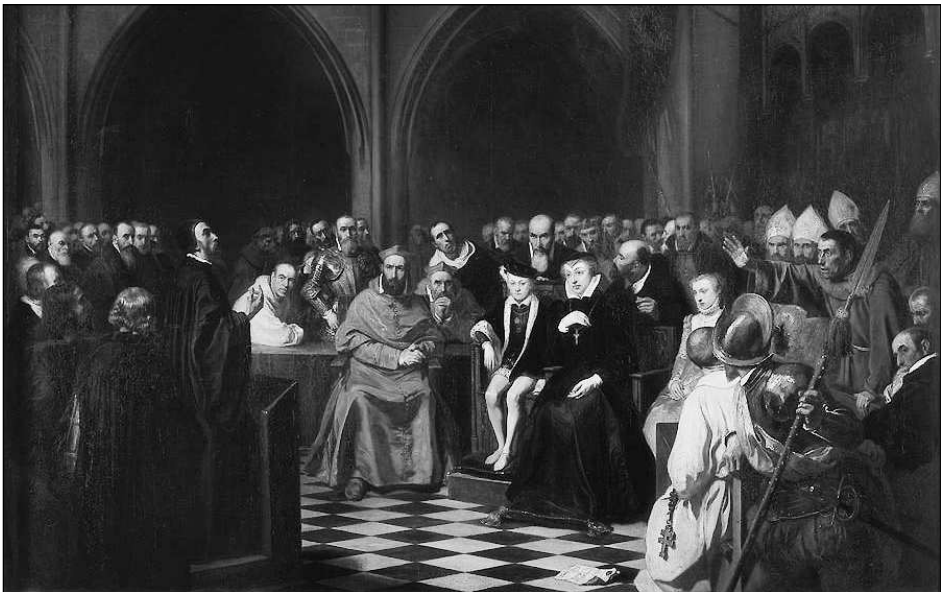
profil beállítás látható egy Tizianónak tulajdonított, 1563-ra datált képen. Az ábrázolt férfi vonásai nagymértékben eltérnek a konvencionális portréktól: az orr alakja és a szakáll világos színe távol áll az autentikusnak elismert alkotásoktól.

Az ún. hanaui portré háromnegyed profil beállításban, baljában kesztyűt tartva, jobbában az előtte álló párkányra támaszkodva ábrázolja Kálvint. A klasszikus Kálvin-portrékhoz hasonlítva az orr enyhén rövidebb, de a szemöldökívek és az orr kapcsolódása közel áll Limousin képéhez és a fenti festményekhez. A szakáll kevésbé dús, s látni engedi az erőteljes állat, amely később a reformátor jellegzetes fizionómiai jegyévé vált. Az eddig ismertetett portrék hitelessége kétséges, a típusok egyediek, a továbbiakban nem találtak követőre.

A 19. század közepén tűnik fel az ikonográfiában a félalakos ülő portré típusa. Az első ismert alkotás Ary Scheffer olajfestménye, melyen Kálvin dolgozószobájában, íróasztala mellett karosszékben ülve látható. Baljában két csukott könyvnek támasztott nyitott könyvet, jobbában tollat tart. Fülvédős sapkát és prémgalléros, ill. prémujjas kabátot visel. Scheffer képét számos metszet és litográfia követte.

Kálvin más reformátorok társaságában

Joseph-Nicolas Robert-Fleury: A Poissy-i vallási vita 1561-ben (1840)

Kálvin ikonográfiáján végigvonuló jelenség, hogy gyakran más reformátorokkal együtt ábrázolják. A 19. században két fő ábrázolástípus jellemző: Kálvin Lutherrel, illetve Lutherrel, Melanchthonnal és Zwinglivel együtt látható.

A 19. és a 20. században egyéni formanyelvet tükröző alkotásokkal emlékeztek meg a reformációról és Kálvin alakjáról.

Wilhelm von Kaulbach müncheni udvari festő a berlini Neues Museumot díszítő, az emberiség történelmének sorsfordító eseményeit bemutató freskó sorozatában önálló kompozíciót szentelt a reformáció korszakának.

Kálvin a jelenet háttérében, a könyvet feje fölé emelő Luther közelében áll, portréja René Boyvin 1562-es rézmetszetének típusát követi.

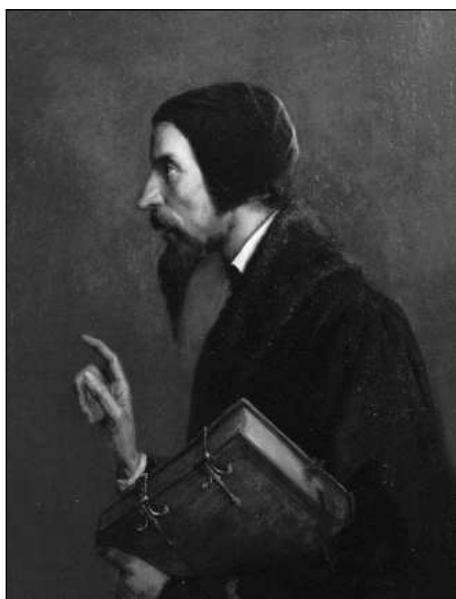
Kálvin életének jeleneteit csak a 19. század elején kezdték el ábrázolni a művészek. A leggyakrabban ábrázolt jelenetek: az első jutalomosztás a genfi akadémia diákjainak a Saint-Pierre székesegyházban 1559 júniusában, a Poissy-i vallási vita 1561-ben, Kálvin mint rektor, Kálvin halálos ágyán. A jelenetet feldolgozó egyik első kép a svájci Joseph Hornung 1831-ben festett Kálvin halálos ágyán című festménye.

Wilhelm von Kaulbach freskója a reformációról, 1854/55

**Kálvin öregkorában, Nemzetközi
Reformáció Múzeuma, Genf**

**Albert Anker: Kálvin,
1859**

Kálvin, mint rektor

Kálvin olajfestmény,
Kálvin Múzeum, Noyon

A Kálvin ábrázolások legfontosabb meghatározója tehát a témák, technikák, műfajok és típusok igen nagy változatossága. Az összes reformátor közül Luther Márton után Kálvin János jutott a legközvetlenebb kapcsolatba a sokszorosított grafika műfajával.

Ennek kapcsán azt is meg kell említenünk, hogy ellenségei gúnyképeket is rajzoltak a nagy reformátorról. A komoly hittudós munkájának örökvényűségét azonban ezzel sem csorbíthatták.

Összeállította: WAGNER EDIT

(Tüskés Anna: Kálvin János képi ábrázolásai a Kárpát-medencén kívül a 16. század második negyedétől napjainkig című írása felhasználásával)

Eugene Deveria: Kálvin halálos ágyán

A fiatal Kálvin
(Flamand iskola,
ismeretlen festő)

MÜLLER DEZSŐ

Kálvin

Amikor Genfben megtébolyultak a lelkek
szemed korhadó kútjából könnyet merítettél
haragra dühre izzó sebekre nyári szellőt tettél
s Ige-fuvalával tisztogattad lelked

Ha próbálták fejedet elcsavarni itt lenn
s a bárgyúk gyűlölete szívedbe ötlött
keményen susogott közöttük az öklöd
madárként röpitett csúcsokra az Isten

De bölcs könyveidet ma megszállja a por
legendás híredet elnyeli az utókor
már nem tündökölnék nálunk az antik fegyverek

S ott is ahol szólnak még harangjaink
s épülnek gyorsan délceg imaházaink
bágyadt kezünkből kisiklanak az emberek.

SÓLYOMKŐVÁRI REFORMÁTUS IFJÚSÁGI KÖZPONT

Konferenciákra, gyülekezeti csendesnapokra

Cím: loc. Şinteu nr. 7, jud. Bihor

MEGKÖZELÍTHETŐ

Szilágysomlyó irányából jó minőségű
műúton (25 km), vagy Élesd felől (20 km).

ELÉRHETŐSÉGEK: Miklós Károly – gondnok

Tel.: 0749-193727 e-mail: miklos_kari@yahoo.com

Facebook: Solyomkővári Református Ifjúsági Központ

KONFERENCIATEREM ÉS SZÁLLÁS NAGYVÁRADON

A Királyhágómelléki Református Egyházkerület Székházában
(Nagyvárad, Sulyok István u. 9. szám) lehetőséget biztosítunk
konferenciák, értekezletek, előadások megtartására.

Tanácstermünk 50 személy befogadására alkalmas.

- Teremdíj: 40 lej/óra vagy 250 lej/nap
- Projektor, laptop, hangosítás: 100 lej/rendezvény

Emeleti vendégszobáinkban 16 személyt tudunk elszállásolni.

- Szállás: 60 lej/személy/nap reggeli nélkül vagy 70 lej/személy/nap reggelivel

Elérhetőség: Farkas Zsolt, zsolif@yahoo.com, 0762-638-210

IRODALMUNK KINCSESTÁRA

Ady – Léda – Csinszka

A huszadik század elején új utakon elinduló költőt sok támadás érte, nehezen fogadták el bátor szókimondását, magánéleti kalandozásait, „új vizekre evezését”. Ellentmondásokkal bőven megtűzdelt gondolkodása, életfelfogása és életvitele egyaránt próbára tette a költészetét kedvelő, elfogadó pályatársakat és rajongókat is.

Munkásságának sokszínűségéből, témagazdagságából ezúttal szerelmi költészetének hangulatváltásait vizsgáljuk, azt bizonyítandó, hogy más érzelem, más érzésvilág, más hang hallszik ki a Léda-dalok és a Csinszka-dalok soraiból.

Talán semmiben sem volt Ady Magyarországon annyira újíto és annyira európai, mint ahogy a szerelmet felfogta. Jöttéig a szerelem magyar költő számára még mindig a biedermeier-hagyományok Petőfi által szentesített idillikus érzés volt, a szőke, kékszemű „kislány” meg nem kísértett tisztaságának a kultusza, a reménytelen és az enyelgő szerelem kellékeivel felszerelve. Ha összehasonlítjuk Ady szerelmes verseit a Petőfiéivel, az első, ami feltűnik, Ady verseinek komorsága. Minden nyájasság hiányzik ezekből a versekből. A szerelmesek sosem mosolyognak egymásra, szerelmük örök harc, „héja-nász az avaron”. Másik feltűnő nagy különbség, hogy Ady szakított a magyar költészet hagyományos szemérmességével. Előtte magyar költő nemigen írt a szerelem testi oldaláról és a vágyakról, melyek nem elégszenek meg az enyelgéssel. Ady csatlakozik a nyugati költők nagy táborához, ezek közül is főleg Baudelaire felfogásához, aki azt

hirdette, hogy a szerelem végzet, végzetes szenvedély, mint az ópium, ellene küzdeni lehetetlen.

Ezeknek a véleményeknek, eszméknek hatása alatt találkozik Nagyváradon Diósiné Brüll Adéllal, a nála idősebb, művelt, Párizsban élő, de néha hazalátogató különös, elegáns asszonnyal, akit Lédának nevez. A Léda-szerelem megrendítő, nagy, titokzatos élményként jelenik meg Ady verseiben. A Léda-versekben könyörgés, hódolás, fenyegetés, átkozódás, megbánás olvasható, de az együttlét öröme hiányzik belőlük. Az együttlét „örök harc és nász”, két érzékeny, hiú, büszke,

független, személyiségét szabadon érvényesítő ember konfliktusos, de érzelemgazdag viszonya.

Ez a nagyon bonyolult, sok szálból összenőtt, ellentmondásos érzelem kap hangot a *Héja-nász az avaron* című költeményében:

„Útra kelünk. Megyünk az őszbe,	Szállunk a Nyárból, űzve szállunk.
Vijjogva, sírva, kergetőzve,	Valahol az Őszben megállunk,
Két lankadt szárnyú héja-madár.	Fölborzolt tollal, szerelmesen.
Új rablói vannak a Nyárnak,	Ez az utolsó nászunk nekünk:
Csattognak az új héja-szárnyak,	Egymás húsába beletépünk
Dúlnak a csókos ütközetek.	S lehullunk az őszi avaron.”

A szerelmesek jelképe a ragadozó héjapár. Útjuk a Nyárból az Őszbe tart: az életből a halálba. A mozgás egyre gyorsabb, egyre féktelenebb tempójú: útra kelünk, megyünk, szállunk, űzve szállunk, még sor kerül az utolsó nászra, az egymás húsába beletépő, halálos ölelésre. Sorsuk a természet rendjét követi, a Nyár már másoké: „Csattognak az új héja-szárnyak”, az ő szerelmük az elmúlás felé halad, az Őszbe. Nem boldogságot, búfelejtő idillt sugallnak a költemény jelképei, hanem vergődő nyugtalanságot, gyötrelmes fájdalmat, céltalanságot. Bántó, kellemetlen hanghatások kísérik a szerelmi vágyat: vijjogás, sírás, csattogás. A harmónia hiányát tükrözi a vers külső formája is: a strófák páros rímű sorait egy-egy rímtelen harmadik sor követi.

A Léda-regénynek végül az *Elbocsátó szép üzenet* vetett véget 1912-ben. De Ady nem sokáig marad társ nélkül. Ha ő nem is tartja nagy fontosságúnak, nem-sokára megjelenik életében egy fiatal „kis csitri”, egy úrilány, Boncza Berta, aki Lausanne-ban, nevelőintézetben él, akihez eljutottak az irodalmi folyóiratok, s

ezek megismertették vele Ady Endre nevét és verseit. Érdekesnek találta ezeket a verseket, közel álltak a gondolatvilágához. És ő lépett. Letagadhatatlanul az első lépést a tizenhat éves kislány tette meg a már idősnek számító költő felé. Majd mintha Adyt is sodorta volna a sors Bertuka felé, meglátogatta a szünidőben Csucsán, a Boncza-kastélyban. Talán maga a költő sem vette észre, milyen természetesen sodródott ebbe az új kapcsolatba, amelyben először is nem a nőt kereste, hanem a fiatal, friss, modern levelező és beszélgető társat. Új volt számára maga a tisztaság is, ami fogadta, ő nem az ilyen nőkhöz szokott sem Nagyváradon, sem Párizsban, sem Pesten. Ő is elfogadta a feléje nyújtott kezet, belekapaszkodott.

A ragaszkodás, a vágy még erősebb lett, amikor 1914-ben kitört az első világháború, amely teljesen felkavarta az európai nyugalmat, csendet, s a már igen beteg költő, a szerelem áldozataként menedéket, biztonságot keresett a hozzá annyira ragaszkodó Bertuka – Csinszka mellett, s 1915 márciusában feleségül vette a huszonegy éves leányt.

Megjelennek a feleséghez írott Csinszka-dalok, ezek bensőségesek, boldogságtól áradók. Amint kibékült a halállal, kibékült a szerelemmel is. Most már nem végzet-küldötte harc a szerelem, hanem megbékélés a megindult világban, csöndes hazaérkezés. Ez érződik ki például a *Nézz, drágám, kincseimre* című költeményéből.

Boncza Berta és Ady Endre. Csúcsa, 1915

„Nézz, Drágám, kincseimre,
Lázáros, szomorú nincseimre,
Nézz egy hű, igaz élet sorsára
S őszülő tincseimre.

Ha te nem jöttél vóna,
Ma már tán panaszló szám se szólna
S gúnyolói hívó életeknek
Raknak a koporsóba

Nem mentem erre-arra,
Búsan büszke voltam a magyarra.
S ezért is, hajh, sokszor kerültem
Sok hajhra, jajra, bajra.

Nézz, Drágám, rám szeretve,
Téged találtalak menekedve
S ha van még kedv az aljas világban:
Te vagy a szívem kedve.

Jó voltam szerelemben:
Egy Isten sem gondolhatná szebben,
Ahogy én gyermekül elgondoltam.
S nézz lázban, vérben, sebben.

Nézz, Drágám, kincseimre,
Lázáros, szomorú nincseimre
S legyenek neked sötétek, ifjak:
Őszülő tincseimre.”

A vers a tiszta érzés szépségét fejezi ki. Egyszerre szerelmi vallomás és hitvallás a tiszta, egészséges emberi élet mellett. Verse szerint a „nincsek”, a tagadások az ő „kincsei”, s hogy tiltó nemet mond az őt körülvevő embertelen világra. A szerelem most óvó, biztonságot adó menedék a halállal szemben. Ezért a védő oltalomért ajánlja fel a költő maradék, hű, igaz életét feleségének. Már nem követel, már nem akar minden áron felülkerekedni a nőn, hanem kér, Drágámnak nevezi feleségét, kedveskedik neki, szüksége van rá. Belefáradt az Élet-harcba, sokat és nagyot akart, minden lehetőséget kihasznált. Vall élete hibáiról, álmairól. Népéhez, nemzetéhez hű maradt, magyarsága miatt sajátos magyarsága miatt sokszor támadták, más hangot vártak tőle. Számot vet mindennel, szinte összegezi kudarcait, keserűségét. Talán nem kellett volna elpazarolnia erejét. Gyermekes lendülettel vágott bele álmai megvalósításába, ebbe betegedett, öregedett bele. Élete megmentőjét látja feleségében: „Ha te nem jöttél vóna, Ma már tán panaszló szám se szólna”.

Kérve, könyörögve fordul hozzá, hogy szeresse, hiszen csak mellette tud még felvidulni, felesége a védelem az aljas világgal szemben. Háromszor ismétli meg a „Nézz, Drágám” megszólítást, kérést, ma már ez a legfontosabb, hogy csak rá figyeljen, vele foglalkozzék, s feledtesse el vele, hogy megöregedett, megöszült. Lássa sötétnek, ifjúnak őszülő tincseit, hiszen számára nem létezik már más csak szerető hitvese.

Mennyivel egyszerűbb ennek a versnek a nyelvezete, nincs már szükség szimbólumokra, jelképekre. A nála annyira megszokott új tájak felé nyíló távlatok helyett nyugalmat és vigaszt remél a költő. A verssorok vége összecseng, ez a házasságban megtalált szerelmi harmóniát jelzi.

Székely János, a filozófus költő-író

Székely János életének és műveinek drámaisága abból a szakadatlan vívódásból fakad, hogy az alkotónak és általában a termékeny embernek mennyit és mit kell vagy szabad feladnia önmagából, egyéniségéből – az alkotásnak szentelt élet feltételeinek biztosítása érdekében.

A filozófia szakot végzett erdélyi költő-író, Székely János a lírában sem tudott lemondani a filozófiáról, az elmélkedésről.

„Lám a világ! Egyetlenegy pillantásba fogja szemem.
Fölöttem a csillagok, és alattam a történelem.
Fölöttem, a fejem körül, csillagövek, és alattam
Múlt, amiből sarjadok, és ami visszahozhatatlan.

Ember, aki immár minden hiúságot levetkőzött:
Állok itt a lázas idők és a hűvös egek között.

Nem lelhetek otthonomra sem alattam, sem fölöttem,
Hacsak nem a bürökszagú bolyhos éjben – körülöttem,
Hacsak nem az emberek közt, akikből a jövő kinő,
Kiket konok társaimul jelölt ki az örök idő,
S akik között megállhatok felviharzó álmaimmal,
Nevelni a történelmet többel, mint a csontjaimmal!”

Csillagfényben, 1955

De élete úgy is alakult a külső körülmények, a tőle független események miatt, hogy sokszor elgondolkodhatott, lehetett volna másként is, könnyebben átvészelhette volna a huszadik század negyvenes éveinek történelmét.

1929. március 7-én született Tordán. Szülővárosában végezte az elemi iskolát, majd 1940-ben Marosvásárhelyre költözött a család, a fiú a Református Kollégiumban folytatta gimnáziumi tanulmányait. A marosvásárhelyi Katonai Reáliskola kadétja, huszárapródjá lett. Ez a választás szólt bele ifjú életének a megszokottól eltérő fordulatába. Ugyanis az egész osztályt úgy kezelték a második

világháborús események miatt, mint tartalékos katonaköteleseket, kimozdították diákéletükből, s a nyugati frontra vezényelték őket. Ezek az évek mély nyomot hagytak a fiatal Székely Jánosban, s az írói vénával megáldott tollforgató több kisregényben számol be ezekről az évekről. Katonaéletét, fogságba esését: *Soó Péter bánata*, *Az árnyék* és *A nyugati hadtest* című írásokban örökítette meg. Megrendítő, szinte hihetetlen képek tárulnak elénk.

Négy év lemaradás után csak 1948-ban érettségizhetett, ezután került Kolozsvárra a Bolyai Tudományegyetem filozófia szakára. Ezt a megérkezést is lírába öntötte:

„Imitt gubbasztok jó huszonhat éve
Hamar, nagy felhők szárnylását lesve.
Tűnődő, szép, eső utáni este
Homálya hull a sarjadó vidékre.

Az égbolt tükrén hűvös, messzi kékség,
Hibátlan-karcsú csillagok ragyognak.
Lágy hömpölyén a párálló haboknak.
Ott érzem sorsom gyémánt reszketését.

Jaj, roppant hittel óvtam tisztaságom,
Jaj, minden mocskot ugyan megvettem,
S ma végzetlen kínokkal kiáltom:

Magam maradtam huszonhat telemmel,
S azzal, hogy ember nem lehet megáldva
A tisztaságnál súlyosabb teherrel.”

Szamos-part, 1953

Az egyetem elvégzése után a bukaresti Irodalmi Könyvkiadó kolozsvári fiókszerkesztőségének lektora lett. 1956-tól az Igaz Szó versrovatának szerkesztője Marosvásárhelyen nyugdíjba vonulásáig, 1989-ig.

A háború utáni első költőnemzedéken belül a modern magyar líra nyugatos hagyományait követő mívelt formakultúrája, esztétizáló hajlama révén elkülönült a korszakra jellemző népies-realista irányzattól.

Szakadatlan vívódás jellemzi életét. Igazából belső világába zárkózva éli ki magát Székely János. A legtudatosabban filozofáló költő az erdélyi magyar lírában. Gyönyörűek természeti képei, ahogy megfesti a táj apró változásait, örökké újat mutató látványát:

„Párás és kurta már a reggel, az este tiszta és örök.
A csipkelombú fenyvesekből alágörögnek a ködök.
A nyájak is alágörögnek – csupán a girhes szél ugat,
A völgytorokból híva vissza el-elhaló kolompjukat.

Az ősuta az erdőszélről szintén a völgybe költözött.
A tisztáson, a bükkös alján, a mogyoróbokrok között,
Ahol naponta ráakadtunk, s némán figyeltük, mint figyel,
A szél motoz, a Semmi jár-keel rugalmas lépéseivel.

Egyetlen költözés az élet ilyenkor, ősszel, a hegyen.
Most kényszeríti rá erővel mindenre, ami eleven.
Kietlen nagyságát a csúcs és kegyetlen törvényét a tél:
Aki kitart, az elpusztul, aki alászáll, az megél.”

Ilyenkor ősszel

Nagy természetbarát, minden szabad idejét havasalji vadászházakban, vad-
vizek vagy a Maros partján tölti. Versei nem általában gondolatiak, ahogyan ez

sok költőtárs alkotásairól elmondható. Székely János egy-egy történeti pillanat történelemfilozófiai lényegével vitatkozik minden jelentős versében. Így van ez az 1964-ben megjelent *Dózsa* című poémában is. Nem a mindenki által ismert történelmi tényeket ismétli, hanem Dózsa György gondolatait, elmélkedését a nagy feladat elvállalásától a parasztvezér tetteinek megtorlásáig:

„Azt mondják, meghalok. - Ezt persze tudtam.
Félek?

Nem félek én már semmitől.

Eléggé vártam, eléggé kerestem

A jó halált még odakünt a harcban.

Mindent megtettem, csak hogy rám találjon:

Elébe mentem.

S nem talált reám.

Nem, nem talált reám a jó halál.

Most hát pótolják mulasztásait,

Csak persze cifrán, úgy, hogy meggyalázzon -

Kíváncsi vagyok, mit szabtak reám,

Mit ötlöttek ki érthető dühükben.

Akármi lesz – egyszer csak vége lesz.

Igyekszem majd türelmesen viselni.

Hát igyekszem majd nem sikoltani.

Visznek valóban. Visznek a világból.

Nem különös, hogy végső perceimben

Jut még erőmből tréfaszóra is?”

1978-ban bemutatták *Caligula helytartója* című drámáját a Gyulai Várszínházban. Ez megpecsételte további írói pályáját. Hiába viszi el a nézőt, olvasót az ókori történelmi korba, a mondanivaló félreismerhetetlen, s az addig is sokszor vitatott költő, író művei kikerülnek az iskolai tankönyvekből, nem beszélnek róla. Műveit sem itthon adják ki. Az irodalmi életben a szereptelenség szerepét vállalta, ami a díjak, kitüntetések, például a *A nyugati hadtest* Pezsgő-díja elutasításával is járt. 1990 után neve többször szóba került József Attila- és Kossuth-díjra jelölésekor, de mindent megtett, hogy ne kapja meg egyiket sem.

Az 1985-ben megjelent *A mítosz értelme* című esszéjét, amelynek néhány fejezetében önéletrajzi vallomásokra bukkanhatunk. Utolsó éveit történelmi tanulmányok írásával telnek, választ keres történelmünk sokat vitatott kérdéseire. Elvonultan él Marosvásárhelyen, 1992. augusztus 23-án szívroham miatt bekövetkezett haláláig.

Szabédi László, az „árva csillag”

A fáradtság, a reménytelenség költészetétől a „külön kerékként” intellektuális vívódásáig önemésztő utat járó Szabédi (Székely) László az 1945 előtti erdélyi irodalom egyik legnagyobb ígérete. Nem véletlen, hogy éppen Illyés Gyula állapította meg róla 1940-ben: „a regionalizmust is úgy szóltatja meg, ahogy kell: európai színvonalon.”

Szabédi László, családi nevén Székely László, édesapja Székely Sándor állomáselőjáró, ezüstcsillagos vasúti tisztviselő pillanatnyi szolgálati helyén, a Marostorda megyei Sáromberken született harmadik gyermekként 1907. május 7-én. Ez volt az első bántás, amely érte: a szülőhelytől való megfosztottság.

Ő nem lehetett büszke szülőföldjére, őt nem fűzték elszakíthatatlan gyermekkori szálak, emlékek szomszéd játszótársakhoz, nem kapcsolódott a családi hagyományokhoz sem. Talán csak a vasutasok és a hivatásos katonák gyermekeitől tagadja meg ezt az életre szóló ajándékot a sors. De Székely László segített a maga módján ezen a helyzeten. Lelki szülőhelyének azt a falut választotta, ahol apja született, és apai családja évszázadokon át élt, és ahol anyai nagyapja, az unitárius papköltő lelkészkedett. Innen vette tehát írói nevét, innen költészetének visszatérő motívumai között a szabédi képek, a szabédi emlékek olyan verseiben, amelyek az élet és halál, az értelem és a kaosz harcairól szólnak.

A *Szabédi nagyréten* című költeményét olvasva közelebbi magyarázatot kapunk a költő szavaival erre a nem mindennapi életkezdésre és a körülmények okozta személyes érzésekre:

„Vasúti sín mellett
jöttem idegennek
egy idegen világra,
Tüzes vasúti sín
volt legelőbb kicsiny
talpam alatt a járda,
Vasúti síneken
később hány idegen
messzi várost bejártam!

Hol útnak híre sincs
vonatnak nyoma sincs
ottan is úton lenni!
Apáddal, anyáddal
lenni, a családdal,
s mégis otthon nem lenni!
A szülőfalutól
messze, a vasúton –
A vasúton születni!

Mint aki eltévedt,
huszonkilenc életét
bolyongtam vasutakon
alattam mindig az
ingatag vashidak
morajló folyamokon,
utak és vasak és
nyakamon a kés –
zakatol a vonatom.”

A Szabédból kiszármazott család a vasutas élet viszontagságai után végül Kolozsváron telepedett le. Az apa szerzett örökségének maradványaiból szerény kis házat vett, az lett a család, a külső világtól védő kerítésével elzárt, parányi, de örökös biztos menedékévé: „Az apám számára ez a kis ház a függetlenséget jelentette, számunkra bizony a társtalanságot, a börtönnek egy enyhébb fajta kiadását. Sajnos annyira megszoktuk, hogy bennünket a végén nem azért kellett büntetni, mert az utcán kószálunk, hanem azzal lehetett fenyegetni, hogy kikergetnek az utcára.” De ez a kis ház olyan kincsekkel rendelkezett, amely egy életre meghatározta a gyermek érdeklődési körét: könyvekkel. Édesapja rengeteg könyvet vásárolt. Így vált Szabédi László menedékévé gyermekkorától haláláig a könyvtár.

Eképpen páratlan műveltségre tett szert. Mikó Imre, volt osztálytársa az unitárius gimnáziumban, így emlékezett rá: „Két ritka tulajdonság egyesült benne: az erkölcsi tisztaság és a zsenialitás. Mert szédületes gyorsasággal jutott fel arra a szellemi magaslatra, ahova a közönséges tehetség fáradságos munka árán sem mindig jut el, bonyolult kérdéseknek azonnal felismerte a lényegét, ítélete mindig fején találta a szegyet, világosan tudott gondolkozni és fogalmazni, írásban és szóban egyaránt.”

Iskolai tanulmányait ösztöndíjasként Strassburgban folytatta, ahol mint az irodalmi kar hallgatója töltött két évet, majd Kolozsváron az unitárius teológia hallgatója lett, de párhuzamosan az akkor Ferdinánd-egyetem irodalmi szakán is tanult. A francia nyelvet oly mértékben sajátította el, hogy nemcsak fordította magyar költők verseit, hanem francia nyelven is írt verseket.

És ez a nagy műveltségű, örökké olvasó tanárjelölt a saját akaratából, a kíméletlen igazmondás szellemétől és a megalkuvást nem ismerő etikai tartástól vezettetve, maga zárta el maga előtt az érvényesülés, s még a szerény, de biztos kenyér felé vezető utakat is. Magánórákból, alkalmi keresetekből élt. A lemondás, a minden mindegy hangulat szólal meg *Külön kerék* című verséből:

„Mikor születtem, kész volt a világ:
tudásomnak volt híja, nem az égnek,
tudatlanságom láttatott hibát
Ott is, hol lelkesedtek már a vének.

Sokáig ünnepeltem úgy magam
– táplálta büszkeségemet alázat –
mint alkatrészt, melyre szüksége van
a mindenséget összetartó váznak.

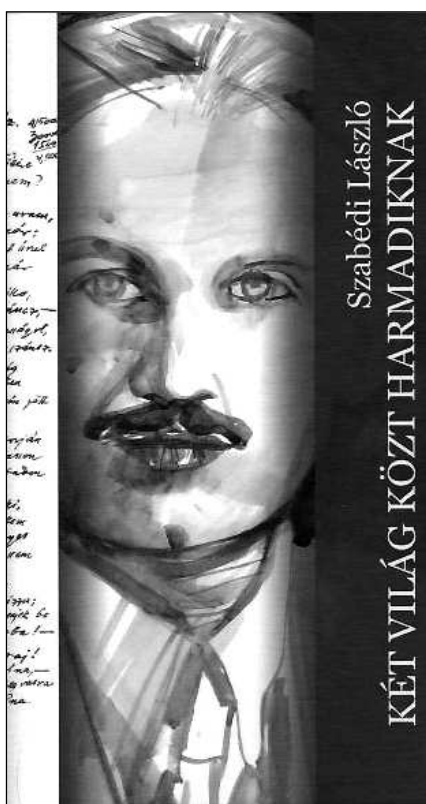
Soká hitette velem valami,
hogy küldetés az én megszületésem:
az ó világon kijavítani,
ami rosszul van, vagy nincs jól egészen.

Országokat bejártam: otthon is
– látszatra tétlen ott se ültem resten,
betűk világába merülve is
a helyemet, a helyemet kerestem!

Hiába. Ép, egész, tökéletes
a pokol is, a föld is és az ég is.
Hadd járjon a világ! Fölösleges
külön kerékként elkeringek én is.”

Egy ideig magántisztviselő is volt Aradon. Szentimrei Jenő pártfogásával íróasztalt kapott az Ellenzék szerkesztőségében, de ott sem volt maradása. Kezdetét vette a munka- és állásnélküliség időszaka, de újból és újból menedéket talált a szülők és testvérek mellett, ahol mindig terített asztal és az íráshoz nyugalmas sarok várta. 1940-ben egy ideig Báren tanítóskodott egy román nyelvű iskolában, majd Kolozsvárra került az Egyetemi Könyvtárba tisztviselőnek. A Nemzeti Színházhoz báró Kemény János hívta lektor-dramaturgnak. A háború vége felé a Püski-féle könyvkiadó vállalat lektora lett.

Életét az állandó útkeresés töltötte be. Nyugtalan, megalkudni nem tudó természete örök mozgásra kényszerítette. 1944-45 telén francia nyelvet tanít a hóstáti polgári iskolában. 1945 áprilisában megalakul a Romániai Magyar Írók Szövetsége, alelnökké választják. 1945 őszén családi helyzetében is változás áll be, megnősül, feleségül veszi Tompa László költő leányát, Margitot, s feleségével együtt Sepsiszentgyörgyre költözik. Tanár lesz a Székely Mikó Kollégiumban. 1947. szeptember 1-től a kolozsvári Bolyai Tudományegyetemen a távozó Benedek Marcell professzor örökébe lép. Irodalmat, művészettörténetet, nyelvtörténetet ad elő, és stíluselemző gyakorlatokat végez a magyar szakos hallgatók örömére.

Komoly tudományos munkát folytat, de a közélettől sem szakad el, három ízben választják néptanácsi képviselőnek. Mint egyetemi tanár, költő, kritikus és irodalomtudós egyaránt nagy tekintélyt vív ki magának. Az elismerések, kitüntetések mellett sok támadás is éri. Az ötvenes években nem volt nehéz gyanússá válni. Ma szinte érthetetlen, hihetetlen, mit kértek számon tőle, miért marasztalták el. Egyesek védelmére keltek, mások a hibákat olvasták fejére. 1953 után verset többé nem ír. Érdeklődése mindinkább a nyelvészet irányába fordul. 1958-ban készül el *A magyar nyelv őstörténete* című alkotás, amelyet élete főművének tart. De ezt is elutasító szakvéleményezés követi, a mű megjelenését késleltetik. A befelé fordulásra amúgy is hajlamos Szabédi László egyre inkább úgy érzi, hogy szakmai és általánosabb értelmiségi gondjaival magára maradt:

„Senyvedek, sanyargok,
s nyergelek, s nyargalok,
maradásom nincs sehol,
alattam üresség,
felettem üres ég,
se mennyország, se pokol,
réveteg álmokon
rémeket álmodom –
a vonatom zakatol –”

Szabédi nem volt a „humánus lovagja”, hanem a valóság minden belső ellentmondásosságának dühödt megélője – és tagadója. Nem ismert taktikát és taktikai pillanatot, csak végső célt és teljes megoldást. A visszafordíthatatlanul teljes megoldást választotta: 1959. április 18-án Szamosfalva határában vonat elé vetette magát, élete befejezésének helyszínéül is a vasutat választotta, „a végtelebenbe futó sínpart”.

Móricz Zsigmond, „a rangrejtett fejedelem”

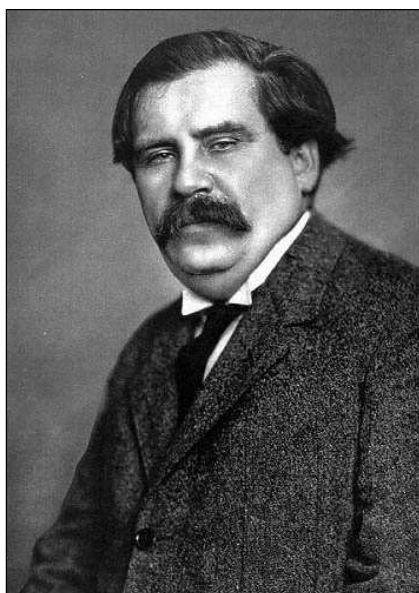
A megszokott életrajz-bemutatástól eltértek, műveit sem én akarom méltatni. A huszadik század nagy magyar írójáról beszéljenek kortársai, mondják el ők, mit jelentett számukra Móricz Zsigmond, és hogyan fogadták írásait.

Birtokomban van egy csodálatos gyűjtemény, melyet Czine Mihály író és irodalomtörténész szerkesztett és válogatott. Innen kölcsönöztem a címben megjelent értelmező jelzőt, a szerkesztő nevezte így a nagy realistát. Ebből a sok megemlékezésből válogattam néhány érdekes részletet, természetesen a teljesség igénye nélkül.

„Az íróról művei beszélnek a legteljesebben. Az írás azonban sohasem fejezheti ki teljesen az író. Személyisége gazdagságából, élete lobogásából a kortársak is őriznek színeket, tényeket, s maguk is hitelesítik az életművet. Az emlékezésekből is egyértelmű: Móricz Zsigmond nemcsak íróként volt óriás. Nagy volt emberként is, magyarként is. Ahogy az erdélyi Bözödi György írta róla: »A Nagy Fejedelem« volt, aki úgy élt közöttünk, mint a népmesék táltos szolgalegénye, szívesen viselve a mostoha sorsot, mellőzést és megaláztatást, a nélkülözéseket és oktalan támadásokat, s a vele járó szenvedést, mert tudta, hogy nagy feladat van rábízva, amit csak így teljesíthet.” Czine Mihály az Utószó zárószavaiként állapítja meg: „Most már sokan tudjuk: Fejedelem volt, a magyar lelkek fejedelme. Rangrejtett fejedelem.”

Ady Endre költeménnyel köszönti az első világháború idején Móricz Zsigmondot. Közös világnézet, közös harc kötötte össze őket. Ady ragaszkodott Móriczhoz, és büszkén vallotta igaz barátjának: *Levélféle Móricz Zsigmondhoz* című versében:

„Boldog Móricz Zsigmond, ki nem korán kezdted,
Aszúra fog érni minden szép gerezded,
Rajtad már nem ülhet rohadt, magyar átok,
Ez okos elkésés: ez a magyarságod.
És mégis siettél: meglepődve vitted
Súlyát az újságos, magyaros, szent hitnek...

Adassék e levél Móricz Zsigmond úrnak,
Kit most érdemelten, szépen koszorúznak.
Koszorút nem viszek, írás megy helyette,
De ott leszek mégis, míg élek, mellette.
Készül, mert készítik az én szemfedelem,
De Móricz Zsigmond is megmarad én velem,
Magyar sors-kockákon ez igyen döntődött,
Mind összekerülünk közös márír-hősök,
S ha a Lehetetlent nem tudtuk lebírni,
Volt egy szent szándékunk: gyönyörüket írni.”

Veres Péter a parasztság ábrázolója szemszögéből közelíti meg Móricz Zsigmond egyéniségét: „A kicsi Móricz Zsigmond, éppen mert annyira önálló, érzékeny és szabad egyéniség volt, nemcsak az apját, a nagyon jellegzetesen mókány, akaratos Móricz Bálintot szívta fel az idegzetébe, hanem Csécs és Prügyl többi parasztjait, a leendő Turi Danikat és Joó Györgyöket is. De bámulatos írói fogékonyságával felszívta debreceni diákkorában a XVII. századi módra magyar tanárokat, a debreceni cíviseket és pásztorokat, a kisújszállási kun parasztokat s

néprajzi gyűjtés közben Szabolcs és Szatmár primitív módon agyafúrt szegény-parasztjait is. Az író, az igazi művész azonosul a tárgyával, s Móriczban benne élt az egész magyar világ.”

Kovács Imre – *Találkozásom Móricz Zsigmonddal* című írása szerint így emlékezik kortársára: „Derűs arcát, nevető szemét, dús, tömött, lecsüngő bajuszát állandóan magam előtt látom. Magyar ember volt Móricz Zsigmond. Külsejére is, ahogy kinézett, szemlélődő természetével is, ahogy figyelt, nézett, gondolkozott. Mert inkább nézett és gondolkozott, mint beszélt. Amikor én megismertem, túl volt férfikorán, deres volt a haja, deres volt a bajusza, öreg volt már. Bölcs volt, tudta, hogy vannak kérdések, amelyekről nem kell vitatkozni, vannak emberek, akikkel nem kell törődni, akikkel nem kell beszélni. Vannak kérdések, amelyeket önmagunkban oldhatunk csak meg, és vannak emberek, akikkel sohasem tudunk kapcsolatot teremteni.”

Ilyés Gyula szerint: „Ritka és állandó ihletű prózaíró. Csaknem száz kötetet írt. Rengeteg anyagot gyűjtött össze hozzájuk. Mégis azt mondhatjuk, hogy szinte öntudatlanul írt. Varázsát nem tudom másképp megmagyarázni, mint azzal, hogy mihelyt papírt vett elő, révületbe merült, elúrhodott rajta az alkotásnak ez a különös lelkiállapota. Ez a külsőre látszólag csendes, tempós férfi az indulatok és szenvedélyek embere volt. Ezért vonzódott kortársai közül épp Adyhoz, a legszenvedélyesebb költőhöz. Lobogásuk magva maga eléghetetlen volt, mint valami csodálatos szén. Elérhetetlen is volt. Úgy értem, hogy egyek voltak a könnyörtelen világ kálvinista szemléletében: az öntudatlan, de épp oly könnyörtelen kálvinista ítélkezésben. Azt mondták rá a világra, ami. Nem ismertek a világ számára felmentést, azaz kegyelmet.”

Kós Károly visszaemlékezései a legérdekesebbek, sajnos nem tudom ide másolni sokrétű kapcsolatuk minden mozzanatát. De Kós Károly véleményét Móriczról, az íróról, mégis megpróbálom összesűríteni: „Éppen harminc esztendeje, hogy megismerkedtem vele. (1938-at írtak ekkor). Amiről persze ő akkor nem tudott. Mert az úgy történt, hogy valami újságban olvastam, hogy megjelent egy Móricz Zsigmond nevű újságírónak Hét Krajcár című novellás kötete. Megvettem a Hét krajcárt, elolvastam. És Móricz Zsiga megfogott velük. Egy életre való barátomul és bajtársamul fogadtam. Amiről persze ő nem tudott, sőt bizonyára azt sem tudta, hogy a világon vagyok. De az nem volt baj. 1911-ben Sztánán lapot indítottam Kalotaszeg címen. Többek között ajánlatot tettem Móricz Zsigmondnak és Ady Endrének is. Az ajánlat szövege így szólt: a tisztelt író úrnak bárhol található írását a Kalotaszeg leközlheti minden előleges bejelentés vagy figyelmeztetés nélkül, s ezzel szemben a főmunkatárs úr ingyen és bérmentve kapja rendesen a lap tiszteletpéldányát... Így lett Móricz Zsigmond a sztánai Kalotaszeg című képes hetilap munkatársa. 1914-ben meghívtuk a

sztánai református bálra. Móricz Zsigmond Úgy forgolódott az emberek között, mintha közünk való lett volna. Mosolygott, beszélgetett, táncolt, és rengeteget jegyzett egész éjszaka. Hiszem, nem bánta meg, hogy eljött volt, mert ebből a muzsikás, vidám, szánkózó, havas téli napból született meg talán legnapsugarasabb írása, a *Nem élhetek muzsikaszó nélkül*.

Jött tehát a háború, utána a forradalom, és egyszer csak közénk nőtt a két országot elválasztó határsorompó. S ezt a sorompót sok esztendeig nem léptem át, sem én, sem Móricz Zsiga. De 1922-ben mégis találkoztunk. Eljött hozzám könyve, a *Tündérkert*. Küldötte maga személye helyett: Kós Károlynak, kedves barátomnak, szeretettel, Móricz Zs. Az Erdély-széli magyar ott, Pesten írta meg Erdélyt, úgy, ahogy Kemény Zsigmond óta senki, és magyarul, ahogy magyarul nem írtak Mikes Kelemen óta. Ő tudta, talán csak ő, hogy a betegnek orvosság kell, az éhezőnek és szomjúhozónak étel és ital kell, a hitében tántorgónak biztatás kell. És ezt cselekedte írásban Móricz Zsiga és küldötte nékem: bizonyára őszinte szeretettel. Nagyobb jót akkor és rég nem cselekedett magyar író.”

Bartalis János is személyes találkozásról számol be 1926-ból, amikor „Kosályból jöttem be Kolozsvárra, hogy találkozzam a kor legnagyobb magyar írójával. Az újságok jó előre megírták, hogy Móricz Zsigmond Erdélybe érkezett, hogy a *Tündérkert* folytatásához, a Nagy Fejedelem alakjának megmintázásához adatokat gyűjtsön és kútfoket olvasson.” Kolozsváron előadást is tartott. Aztán vacsorához ültünk. Nekem azelőtt való hetekben jelent meg az első nagy verseskönyvem: a *Hajh, rózsafa*, mely széles körökben fordította felém a figyelmet. Valaki hírül vitte az asztalfőn, tőlem nagy távolságban ülő Móricz Zsigmondnak, hogy én is itt vagyok az asztalok egyikénél. Móricz Zsigmond a körülötte ülőknek éppen marosvásárhelyi élményeit mesélgette, többek között azt is, amikor az egyik mágnáskörben rendezett vacsorán megvédte a verseimet. A hír, hogy ott vagyok, kapóra jött. Móricz Zsigmond felkiáltott:

– Hol van az a Bartalis? Hívjátok ide!

Móricz Zsigmond felkelt székéről, megfogta a kezemet, és erősen a szemembe nézett, majd végigmért tetőtől talpig.

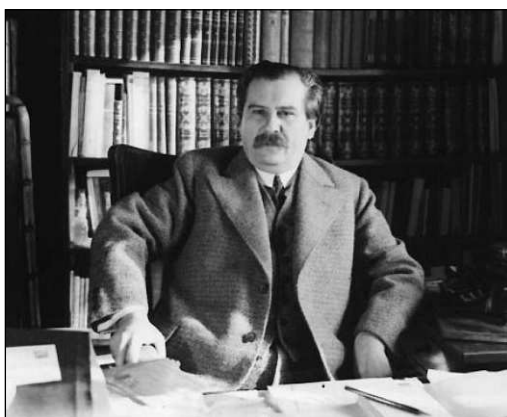
– Hát te vagy az a Bartalis? Ülj ide mellém – mondotta.

– Majd elmesélem neked is esetemet a grófkisasszonyokkal, kiknek megmagyaráztam verseidet. – Marosvásárhelyen. Nem értették – tette hozzá. – De hát hol van az a Kosály? – ugrált képzelete. – Hogy élsz és mit csinálsz ott?

A kezeimet nézte, bütykös ujjaimat, melyekkel a kapa és a kasza nyelét fogtam. Akadozva feleltem kérdéseire, elfogódva. De az ő egyszerű, természetes és meleg közvetlensége hamar feloldotta zavaromat. A gazdálkodás nagyon érdekelte. Aprólékosan kérdezgetett földről, állatról, időjárásról, emberekről.

– Aztán ha Pesten jársz, keress fel otthonomban – mondotta.

Aztán sokáig nem találkoztunk, csak a leveleivel keresett fel olykor, ha verset kért a Kelet Népe számára. 1940 vagy 41 táján egy délelőtti felmentem a Kelet Népe szerkesztőségébe, verset vittem. Zsiga bácsi ott ült a szerkesztőségi asztalnál. Csak egyedül volt. Lábfájásaira panaszkodott, de a következő pillanatban már kedélyesen viccelődött. Mikor menni készültem, megállított. – Nem vol-

na-e egy példányod a Hajh rózsafából?... Virág lányom részére kellene, aki nagy bámulója verseidnek. – Aztán várlak Leányfalura... bármikor jöhetsz.

1942. szeptember egyik napjának tűzvészes, riadt, félelmetes hajnalára és reggelére emlékszem. Akkor jártak először bombázók Budapest felett. A város fel volt bolydulva. Emberek szaladgáltak az utcákon ide-oda, a füstölgő romokat nézték. Rémhírek keringtek... Ekkor hasított be a mindennél rémesebb és borzasztóbb hír: meghalt Móricz Zsigmond.”

Itt meg kell jegyezni, hogy Móricz Zsigmond nem a bombázás áldozata volt. Beteg volt, haldoklott a bombázás idején. Már az óvóhelyre sem lehetett levinni.

Gellért Sándor 1942-ben a Don-kanyarban katonáskodott, ott nézett szembe a halállal naponként. „Késő délután. A közeli kis erdőre ráborult az alkony. Akkor jön a posta. S azt írja apám a piros tábori lap alján: Móricz Zsigmond meghalt. Én, aki mindennap láttam a halált, a szemem előtt hullott a magyar nép színe-virága, ebben a halálzáporban is meg tudtam külön rendülni a Móricz halálán. Megsirattam Móricz Zsigmondot a dubovói lápos alján. S még aznap verset írtam a halálára:

Hatvanhárom daruszőrű megyén
nem volt párom, de öreg a legény.
Görcsös botja, nagyszélű kalapja,
Tisza hídját nehezen haladja.
Szent Péter, ma remek asztalt keríts,
a sarokba négy hordót hengeríts.
Tíz muzsikusz parancsamat várja:
Móricz Zsigmond itt lesz vacsorára.
Szüzek-ifjak ki-ki okos fővel,
fehér tányért fehér terítővel.

Tányér mellé szedjeteK virágot,
az övéhez szép szekfű virágot.
Még az éjjel elrúgnak a hordók,
mi is rúgunk, talán az utolsót.
Tíz muzsikus, hamarán húzd rája,
Zsiga bácsi, hogy is a nótája?
„A szatmári gubaszínbe süt a nap,
ott vannak a vizitáló tiszt urak.
Verd ki a nótát, járjuk ki a táncot,
szakítsuk le ezt a mennyországot.”

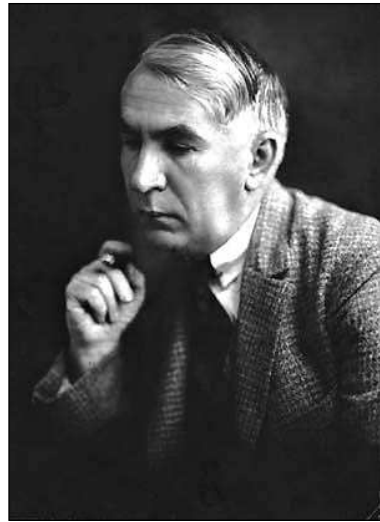
Mennyország, 1942

Móra Ferenc, az ifjúság írója

Móra Ferenc nevét mindenki ismeri. Írt mesét gyermekeknek, ifjakknak érdekes történeteket, verseket, felnőtteknek regényeket, cikkeket, tanulmányokat. Egész élettörténetét megismerhetjük írásaiból, elbeszéléseinek, regényeinek hőseit a környezetében élő emberekről mintázta.

Igen szomorú nevezetességű esztendőben, 1879. július 19-én született Kiskunfélegyházán a Szarvas utcában. Néhány hónapos volt a legényke, amikor szülei átköltöztek a Daru utcába. Ezért hitte még az író is, hogy a Daru utcai kis házban látta meg a napvilágot. Itt halmozódtak fel eszmélő lelkében a gyerekkor felejthetetlen emlékei, amelyek aztán végigkísérték egész életén. A Daru utca világa mintázta meg egyéniségét, az tanította meg igazlításra, és telítette képzeletét olyan mesékkal, amelyeknek mindig a valóság volt. A szomorú esemény pedig, ami születéséhez kötődik, a nagy tiszai árvíz, amely elmosta Szegedet a föld színéről. A szörnyű katasztrófa emléke elevenen élt a városban még a századforduló idején is, amikor Móra Ferenc megkezdte ott írói és újságírói pályáját. Hatása alá került ő is, mint első mestere, a másik nagy szegedi író, Tömörkény István. Életük végéig igen sokszor felrémlik írásaikban. A világnak sok nemzete és nagyvárosa nyújtott segítséget Szeged újjáépítéséhez.

No de menjünk vissza Kiskunfélegyházára, a Daru utcába, s induljunk el a gyermek Móra Ferkóval, s kövessük nyomon életének fontosabb állomásait. Ferkó jó eszű, eleven fiúcska volt, aki korán megismerte a nélkülözést, pedig édesapja szorgalmas szücsmester volt, de keresetének nagy része az adóba vándorolt. Édesanyja se restellte a munkát, kenyeret sütött, s árulta a félegyházi piacon. A gyermek Móra korán megismerte ezt a szót: nincs. Így emlékezik erre a korszakra:

– „Mit vacsorázunk máma? – kérdezte egyszer mindig szomorú szemű édesanyjától.

– Háromfélét: kenyeret, haját, belit.

– Jobb szeretnék csak kétfélét enni, mint máskor. Szalonnát kenyérrel –elégedetlenkedett Ferkó.

– Jaj, gyermekem, a szalonna elment adóba.”

De megesett az is, hogy már kenyér sem volt a háznál. A kis legényke éhesen ödöngött a Daru utca gyepes árokpartján, amikor az egyik szomszédasszony megkérte, szedjen egy kis papsajtfüvet a malacának. Tőle kapott egy karéj fehér kenyeret. De nem ette meg, hazavitte. Azt füllentette, hogy ő már megette a másik karéjt.

– Akkor elteesszük a kenyeret apádnak – sóhajtotta Móra Mártonné. – Szegény, ha hazaér a szőlőből, ki lesz éhezve.”

Az apa vitte el másnap a szelet kenyeret, de mikor este hazaérkezett, vidáman megcsóválta a tarisznnyáját.

– „No, Ferkó, találd ki, mit hoztam neked! Nézd-e, madárlátta kenyeret!”

Már nyújtotta is a fiának ugyanazt a karéjt, amit előző nap a fiú adott oda édesanyjának.

A madárlátta kenyér históriája akkor történt, amikor Ferkó még egészen járatlan fiúcska volt a tudományok világában. A következő hideg télen kellett volna megkezdenie iskolai tanulmányait, megismerkednie a betűvetés művészetével. De szülei nem küldték ekkor iskolába a vékonycsontú, sápadt kisfiút, sajnálták a dermesztő hidegben a távoli iskolába engedni, hiszen még melegebb cipője, ruhája sem volt.

„Ne félj kincsecském – húzta az anya ölébe Ferkót –, úgy megtanítlak én téged írni, olvasni, hogy püspökkorodban sem felejtet el.”

Olyan fortélyt eszelt ki, amilyen csak az anyaszívekből telik. A búbos kemence akármennyire befűtötte a kis szobát, a kis ablak üvege mindig jégvirágos volt. Hát ez az ablaküveg lett a palatábla. Arra karcolgatta gyűrűsujja körmével az ide-oda csúszkáló, hol hanyattvágódó, hol orra bukó furcsa betűket. Az s-sel pedig az történt, hogy anyja munkától reszkető ujjja nyomán fordítva karcolódott a jégvirágok közé. „Ha gyorsan írok – vallotta be régi emlékeiről beszélve a nagy író –, most is sokszor megesik velem, hogy megfordítva írom az s-et. Mikor észreveszem a hibát, mindig teleszalad a szemem könnyel, s megcsókolom szívemmel a ráncos öreg kezét, amely a kigyóbetűt először mutatta meg nekem.”

Mikor rendes iskolába került, már folyékonyan írt és olvasott, bizonyítványjaiban mindig csupa kitűnőt vitt haza. Móra Mártonnak, a szegény foltozószücsnek nagy gondot okozott ez a kitűnő bizonyítvány, mert úgy érezte, hogy kisfiában nagy képességek szunnyadoznak. Bűn lenne, ha elkallódnának. Bármennyire nehezebbre is esett, az elemi osztályok után beíratta a gyermeket a félegyházi gimnáziumba. Nem is csalatkozott benne. Dísze, büszkesége lett a latin iskolának is. A II. osztály elvégzése után azonban a teljes nincstelenség köszöntött be a Daru utcai házikóba, de egész Kiskunfélegyházán gondot okozott a kegyetlen időjárás. A szőlő termését elpusztította a fagy, elverte a jég, pedig a lakosok ebből biztosították volna megélhetésük javát. Őszre nem gyűlt össze

Mórának annyi pénz, hogy beírassák a III. osztályba a kisfiút. Szegénységi bizonyítványt a tandíjmentességhez nem kaptak, mert apja iparos embernek minősült, no meg nem tetszett a hivatalokban, hogy az apa gyakran Kossuth Lajost emlegette. Így otthon maradt azon az őszön a színjeles tanuló.

Ahogy teltek a napok, és az udvaruk kerítése mögül szégyenkezve leselkedő kisfiú meglátta reggelenként iskolába tartó volt osztálytársait, leküzdhetetlen vágy kényszerítette arra, hogy titokban utánuk osonjon. A tanítási idő alatt a gimnázium hosszú folyosóján volt osztályának ajtajához lopakodva hallgatta a becsukott ajtón át, hogyan folyik a tanítás odabent, hogyan felelnek a diákok. Az egyik latin órán a tanár úr föltette a kérdést: „ki tudná megmondani, hogyan fejezhető ki magyarul ennek a latin mondatnak a pontos értelme: Unus es Deus?” – Megkezdődött a találgatás. Az egyik kisdíák „Egy vagy Isten”-nek fordította, a másik: „Egy az Isten” -nek, a harmadik „Egy Isten vagy”-nak, de a tanár úrnak egyik sem tetszett. „Nem érzitek, hogy a latinban valahogy több van?” – kérdezte.

A csukott ajtó mögött a kis Móra Ferkónak a szíve hevesen dobogott. Most már nem bírta magával. Be kellett kiáltania az ajtódeszkán át a tanterembe: „Egyedül te vagy az Isten!” A derék latin tanár kirohant a tanteremből, az ölében vitte be a félig eszméletlen gyermeket. Az ő érdeme, hogy elvégezhetette a kisfiú a gimnáziumot, és színjeles érettségi bizonyítvánnyal örvendeztethette meg szüleit.

Elég korán belekóstolt a közszereplésbe is. Kisdíák korában neki kellett karácsonykor a templomban ünnepi verset szavalnia. Nagyobb diák korában többször volt a március 15-én rendezett ünnepségek versmondója. A millennium évében, 1896-ban, amikor felavatták a honalapító Árpád fejedelem szobrát a pusztaszeri síkon, az akkor VII. gimnazista Móra Ferenc ünnepi verset írt. Ez a költemény már nyomtatásban is megjelent a Félégyházi Hírlap ünnepi számában.

Tízennyolc éves korában színjeles érettségi bizonyítványával együtt a Daru utcát is magával vitte a budapesti egyetemre. Az egyetemi évekkal párhuzamosan vált ismert költővé, versei megjelentek már az országos nagy lapokban, folyóiratokban is, így a Vasárnapi Újság, az Új Idők, a Budapesti Hírlap közölte verseit, de ekkor még álnév mögé rejtőzködött. Móra Ferenc tanárnak készült, bár igazán az irodalom, az írás vonzotta. De a tanárkodásba is belekóstolt, még a diploma megszerzése előtt felajánlották egy különleges középiskolában a tanárságot, ahova a tanulni nem szerető jómódú családok gyerekei jártak, azzal a céllal, hogy megszerezzék az érettségi bizonyítványt, mert e nélkül senki sem lehetett kaszinótag az akkori Magyarországon, sőt tartalékos tiszt sem lehetett diploma nélkül. Móra Ferenc itt, a pesti „bizonyítvány-gyárban” döbbsen rá, hogy nem való tanárnak. De az egyetem elvégzése után mégis állást kellett

szereznie, hiszen hetedik éve várt rá Félegyházán hűséges menyasszonya, nem csak ön maga jövője lebegett előtte.

Bátyja összeköttetései és ismeretsége révén, no meg saját írói képességeit is meglobogtatva lett 1902-ben a Szegedi Napló szerkesztőségében belső munkatárs. Így valóra vált régi álma, Szegeden telepedett le, ide hozta ifjú feleségét, s kezdte meg új életét. Nevét a Napló hasábjairól gyorsan megismerte a szegedi közönség, írásait, lágy lejtésű verseit pedig rögtön megszerette. Igen népszerűek voltak aranyos humorral, szelíd iróniával megírt glosszái, amelyekkel töménytelen visszasságot, oktalanságot gyomlált ki a közéletből. Szeretett csipkelődni. Ezért is volt későbbi állandó rovatának is a kettős értelmű *Csipke* a címe. Őszinte szeretettel fogadta be az újságírói gárda is a soraiba. Sikereiben ők is osztoztak, nem féltékenykedtek rá, egyre büszkébbek voltak, hogy közéjük tartozik. De nemcsak a Szegedi Napló olvasóit örvendeztette meg verseivel, cikkeivel. Pósa Lajos, a 20. század első évtizedeiben népszerű gyermeklapot szerkesztett, *Az én újságom*-at. Felkérte Mórát, írjon gyermekeknek való meséket a lap számára. Az író szívesen vállalta a meseírást, hiszen ezek a mesék első eszmélése óta éltek a szívében. Meséiben új életre keltek azok az alakok, történetek, tréfák, amelyek a Daru utca világában születtek. A legmélyebb és legőszintébb emberszeretet melegé áradt belőlük: az igazak mindig megkapták jutalmukat, a rosszak, gonoszak pedig végül mindig ráeszméltek bűneikre, és megtisztultak.

Aztán újra bővült munkaköre, Tömörkény István, a Kultúrpalota igazgatója meghívta munkatársnak a sokoldalú intézménybe. Itt hasznosíthatta tanári diplomáját, ugyanis növény- és állattan képesítése volt, értett a régészethez, a

A makói színház előtt (1924) Juhász Gyula, dr. Espersit János, József Attila, Károlyi Lajos, Vertán Endre, Móra Ferenc és Réti Ödön

könyvtári munkához. A Kultúrpalota lett később második otthona. Akármennyi elfoglaltságot jelentett ez a sokféle tevékenység, a szülői házba, Félegyházára gyakran hazalátogatott családjával együtt, szeretett leányával és kis unokájával is meg akarta szerettetni a kunok földjét. Édesapja korábban elköltözött az örök-kévalóság birodalmába, de édesanyja szeretettel várta őket. Édesapja emlékére verset írt, melyből sugárzik az iránta érzett tisztelet és szeretet:

Az utolsó suba

Kis temetőnkben tudok egy zugot:
Az öreg remekes szűcs nyugszik ott,
Híres, amit varrt, ködmön és suba,
Neve sokáig él a faluba.

Az öreg műhelye sírja vissza tán,
Fáj a sötétség néki s a magány.
A hideg ellen hallat tán panaszt, -
Mi fáj a holtak, isten tudja azt.

Magam is sokat elemlegetem,
Számon mosollyal, könnyel lelkemen
S ilyenkor ifjú bimbóm, gyermekem,
Szívemre melegebben ölelem.

Ám megjött a tél tegnap délelőtt,
Beszítalta hóval a temetőt,
S az öreg szűcs már nem panaszkodik
Az öreg szűcs már szépet álmodik.

Sírhathékom van, ha eszembe jut
A szeles éj, amelyen elaludt
S valahányszor hörögve sír a szél,
Mindig azt gondolom, hogy ő beszél.

A hó fehér, selymes, sűrű, puha,
Úgy takarja be, mint meleg suba
S a télizöld, mely hegyig belevész,
Az rajta zöld irhából a szegés.

A könyvkiadók is megkeresték, regényt vártak tőle. Nehezen írt hosszabb lélegzetű művet, néhányat azért mégis kicsikartak tőle. Megemlítendő: *A festő halála*, *Ének a búzamezőkről*, *Hannibál feltámasztása* című regényeit. Ez utób-ból film is készült, *Hannibál tanár úr* címen került a filmvászonra. Utolsó regénye 1932-ben készült el, mely a Római Birodalom válságos időszakába vi-szi el az olvasót. Az *Aranykoporsó* című regény Diocletianus uralkodásába és a nagy ellentmondásokba enged betekintést, a hanyatló birodalomnak és az egyenlőséget hirdető, a szeretet jelszavával fellépő kereszténység gigászi küz-delmét ábrázolja.

Móra Ferenc 1934-ben tette le végleg a tollat, betegsége erősebb volt, mint az élethez való ragaszkodása. Legtalálóbban saját maga jellemezte művészetét: „Énutánam nem maradnak piramisok, sokat kell fűrnöm-farigcsálnom. Nem vagyok nagy regiszterű orgona, kolompszó vagyok a magyar mezők felett, de a fáradt emberek ezt is szeretik hallgatni néha. Nem vagyok csillag, csak rőzsetűz, de amíg égek, meleget tud adni az embereknek.”

Benedek Elek, mindenki „Elek nagyapója”

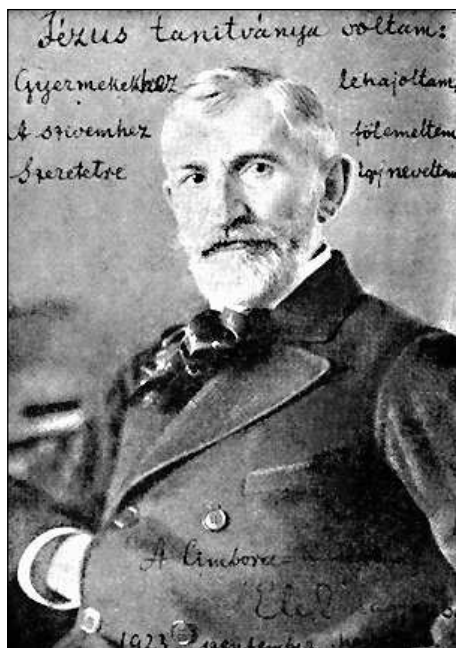
Benedek Elek, vagy ahogy az olvasók többsége nevezi: Elek apó, az az erdélyi író, aki Istentől kapott hetvenkét éve alatt halhatatlanná vált, hiszen irodalmi alkotásaival mindenkit megszólított, a mesét kedvelő gyermeket, az érdeklődő, olvasni szerető ifjút, a felnőtt szülőket és nagyszülőket. Mindig az igazság oldalán állt, és nagyon tudott harcolni érte. Azt vallotta: „Ha emberek közt élsz, vedd ki a magad részét minden igaz, becsületes küzdelemből. Állj a védtelenek, a gyengék közé, az erősek, hatalmasok oldalán harcolni nem virtus.”

Úgy élt, ahogy tanított. S nemcsak a tollat forgatta mesterien, hanem szerette a földműves munkát, kertjében ő maga kaszálta a fűvet. Még öregkorában is örömmel dolgozott a mezőn, ahová először édesapja vitte ki, s adott kicsi kaszát a kezébe. Elek nagyapó így ír a mezei munkáról: „Higgyétek el nekem, hogy csak az valamennyire egész ember, akinek könnyű a toll s nem nehéz a kasza.”

Többnnyire a nagy mesemondó Benedek Elek vált ismertté, híressé. Csodálatos székel mesegyűjteményét tanulságokkal megtűzdelve indította útjára, ezzel is hasznos nevelő szándéka húzódott meg. Mindig a jóra, a nemesre, a jó erkölcsre, Istennek tetsző életet szem előtt tartva, buzdítva, nevelve írta meg történeteit, akár mese, akár novella vagy regény kerekedett ki gondolataiból.

1859. szeptember 30-án született Kisbaconban. Földművelő székel katonacsaládból származik, egész életén át megőrizte felelősségét szülőföldje iránt. Isten teremtette világát, a hegyeket, a fát és virágokat élőlényként tisztelte, védte, s erre is buzdította olvasóit:

„Ne bánts a fát, hisz ő is érez,
Vigázva nyúl a leveléhez.
Ágát ne törd, lombját ne tépjed,
Hadd annak, ami: épnek, szépnek.
Szeresd a fát!”

Ahogy becsülte és értékelte embertársait, barátait, családját, úgy vigyázott a természetre, környezetére. Kovászna megyei kisbaconi házához a bejárattól az út két oldalán gondozott, öreg fasor vezet a hatalmas kert közepén álló házához, a Mária-lakhoz, melyet feleségéről nevezett el.

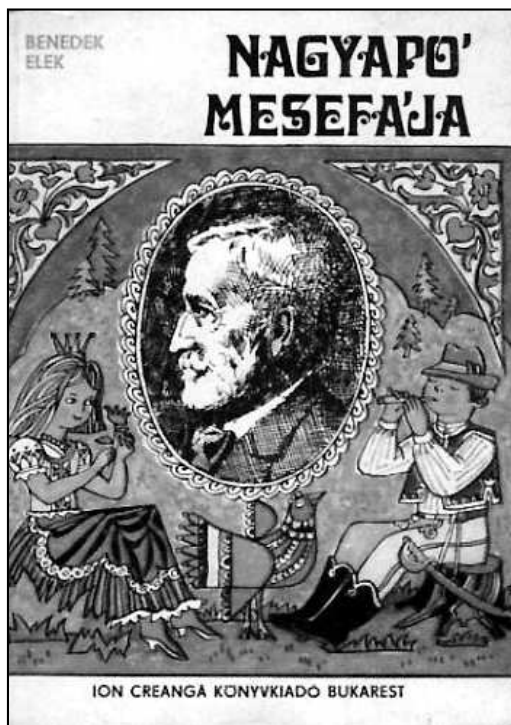
A családi példa, a mély hitben való nevelés, Isten közelségének ébrentartása erősítette benne az egyik legszebb emberi jellemvonást: a hűséget. A hűség jellemezte emberi kapcsolatait, melyek egyre bővültek, gyarapodtak, ahogy irodalmi berkekben egyre ismertebbé vált a neve. Hűséges maradt a gyermekolvasókhoz, egyre ontotta a legszebb magyar és világirodalmi mesefeldolgozásokat, mert legfontosabbnak azt tartotta, hogy a gyermekeket kell olvasókká megnyerni, hiszen belőlük válnak a felnőtt könyvrajongók. A fogékony gyermeklelkeket célozta meg, szépre, jóra tanította őket a mesehősök példája nyomán. „Valamint a házat is alólról kezdik építeni, azonképpen a magyar irodalom olvasóközönségének nevelését is alólról, a gyermekeknél kell kezdeni,” – hangoztatta.

A fiatal lányoknak és fiúknak szánta kedves ifjúsági regényeit, melyek megtörtént eseményeket dolgoztak fel, s rajtuk keresztül a helyes viselkedésre, Isten keresésére, egymás megbecsülésére irányította a figyelmet. De ezeket úgy írta meg, hogy észrevétlenül, természetes módon épüljenek be a fiatalok életébe, semmiképpen sem intelmek halmazaként kerüljön kezükbe.

Igyekezett mind meséivel, mind novelláival, regényeivel a hazai táj varázslatos szépsége felé is terelni olvasói figyelmét. Velük tett hitet szülőföldje iránti mélységes szeretetéről és csodálatáról.

A mai nemzedék inkább a mesemondó Elek nagyapót ismeri, de nem volna teljes az ismertetőm, ha nem mutatnám be Benedek Eleket, a gyermek-, ifjúsági újság-, illetve lapszerkesztőt. Harminc éves, amikor Pósa Lajossal együtt megindítja Az *En Újságom* című gyermeklapot, mely évtizedekig ellátja érdekes olvasmányokkal, fejtörőkkel, keresztrejtvényekkel a nyiladozó értelmű gyermekolvasókat.

Folyóiratot ad tíz éven keresztül a magyar tanítók kezébe

Nemzeti Iskola címen. Célja a tanítóság szellemi anyagi állapotának javítása, a tanítók megbecsülésére való nevelés.

Magyar Kritika címen olyan folyóiratot indít el, mely figyelemmel kíséri a szellemi-irodalmi élet minden megnyilvánulását, meggyőződéséhez híven mindenütt kiáll, ahol igazságtalanságot tapasztal, mert felismeri, hogy egészséges szellemi élet csak ott lehetséges, ahol helye van az igazságos bírálatnak is.

Jó Pajtás címen társszerkesztőként rövid ideig új gyermeklapot indít.

Igazi szívügye azonban a szülőföldjére való hazatérés után megindított írói szervezkedés, amikor meg kellett teremteni az önálló erdélyi irodalmi életet. Írócsapatot akar szervezni, hogy faluról falura járva terjessze a kultúrát. 1922-ben a segesvári Petőfi-ünnepségen találkozik először az erdélyi irodalom kiválóságaival, akik közt ott van Szentimrei Jenő, Tompa László, Nyíró József és mások. Átveszi a *Cimbora* című gyermek- és ifjúsági lap szerkesztését, és igazi baráti és szakmai kapcsolatot alakít ki Kós Károllyal, aki szintén az erélyi magyar művelődési élet megteremtésén fáradozik. A *Cimbora* is az új nemzedék nevelését célozza meg, élete utolsó éveiben ezt a tevékenységet tartja legfontosabbnak. Felolvasó körutakon vesz részt „fiaival”, a legnevesebb erdélyi írókkal. Irányító szerepet vállal ebben a munkakörben. Háromkötetnyi levelezése bizonyítja, hogy átfogta, szervezte a Partium és Erdély magyar művelődési életét, levelezett írókkal, költőkkel, újságírókkal, más értelmiségiekkel, hogy minél szélesebb körben jussanak hozzá az irodalmi művekhez, és a legkisebb helységet is bekapcsolják az új körülmények közé került művelődési vérkeringésbe.

Ha valakit kíváncsivá tettem, és beleolvas három kötetes levelezésébe és Marton Lili írónő *Elek nagyapó* című könyvébe, tartalmas, érdekes és értékes olvasmányokkal fogja tölteni szabad idejét. Lélekben nemesedni fog, és ízelítőt kap a húszas évek sok gonddal járó irodalomszervező munkájából, amelyről oly keveset tud még a könyveket szerető olvasó is.

1929. augusztus 17-én íróasztala mellett ülve, levélírás közben hullt ki kezéből a toll, ezt a levelet Szentimrei Jenőnek írta. Utolsó, ma már jelképesnek ható szavai, melyeket leírt, ezek: „Fő, hogy dolgozzanak...”

Kisbaconban, a temetőben fekete márvány sírkő jelzi nyughelyét, rajta áll Benedek Elek egész életét betöltő és jellemző munkájáról szóló vers:

„Jézus tanítványa voltam.
Gyermekekhez lehajoltam,
A szívemhez felemeltem,
Szeretetre így neveltem...”

Összeállította: JÁROSI ÉVA ny. magyartanár

JÓZSEF ATTILA

Istenem

Dolgaim elől rejtegetlek
Istenem, én nagyon szeretlek.
Ha rikkancs volna mesterséged,
segítnék kiabálni néked.

Hogyha egy szántóvető lennél,
segítnék akkor is mindennél.
A lovadat is szeretném
és szépen, okosan vezetném.

Vagy inkább ekeszarvat fogva
szántanék én is a nyomodba,
a szikre figyelnék, hogy ottan,
a vasat még mélyebbre nyomjam.

Ha csősz volnál, hogy óvd a sarjat
én zavarnám a fele varjat.
S bármi efféle volna munkád,
velem azt soha meg nem unnád.

Ha nevetnél, én is örülnék,
vacsora után melléd ülnék,
pipámat egy kicsit elkérnéd
s én hosszan, mindent elbeszelnék.

BIBLIÁNK ÜZENETE

Az élő kenyér

„Én vagyok amaz élő kenyér, amely a mennyből szállott alá; ha valaki eszik e kenyérből, él örökké. És az a kenyér pedig, amelyet én adok, az én testem, amelyet én adok a világ életéért. (...) Bizony, bizony mondom néktek: Ha nem eszitek az ember Fiának testét és nem isszátok az ő véré, nincs élet bennetek.” János 6,51-53

Azok a családok, amelyeket Isten gyermekáldással ajándékozott meg életük rendjén, nagyon jól tudják, mennyi küszködésbe kerül, míg az anyaölből világra jövő és elinduló gyermek megtanulja ezt a rövidke szót, hogy *köszönöm*. Parányi kis értelmével, lelkével és gondolatával – talán megértjük – ő még nem látja be, hogy ha valamit kap, kézzelfoghatót, számára örömdolgot, azt miért kell néki ezzel a rövidke szóval úgymond honorálnia, hogy *köszönöm*.

Egy picikét valahogy mi is így vagyunk a mi emberi életünkben, hogy belénk rögzül, hogy a dolgok csak úgy jönnek, csak úgy bekopognak az ajtónkon és megvannak, akár fáradságos munkánk gyümölcseképpen, akár pedig tényleg ajándék gyanánt, és esetleg-esetleg sikerül ezt a szót magunkból is kiszorítanunk, hogy *köszönöm*. De ha mélyebben nézzük a mi életünket, akkor nemcsak a világ

felől kapunk mi tárgyi, kézzel megfogható dolgokat, akár egy falat kenyeret vagy bármi egyebet, földi lehetőséget, de mindezek mögött a keresztyén lélek hiszi és belátja, hogy minden földi jó mögött van egy végső forrás és ajándékozó: az Örökkévaló Úristen, Aki nem csak tárgyi dolgokkal veszi körül a mi nagyon ingatag, kicsiny emberi életünket, de lelki javakat és lelki kenyeret is ad nekünk az élet nagyon sokszor terhekkel járó és zezugos emberi útján. A földi dolgokat – mint mondtam – valahogy egyetlen mondatban halkán megköszönjük, hogy köszönöm, de kevésbé jut eszünkbe, hogy az Istentől eleve kapott javakat, lelki ajándékokat és kenyeret is hasonlóképpen megköszönjük. Töredelemmel bevalljuk: sietős életünk arra szorít és mindenkoron arra kényszerít bennünket, hogy reggel felkelve és készülődve akár a munkára, gyorsan elfogyasszuk a reggeli eledelt, de arra már se gondolatunk, se hajlamunk, se készségünk nincsen, hogy összekulcsolt kézzel legalább egy rövidke mondatban elmondjuk: Köszönöm Istenem a test szerinti áldást!

A lelki javakat pedig éppenséggel nemigen köszöni meg a földön járó emberek többsége. És fájó szívvel nyugtázhatjuk és elmondhatjuk, hogy az így berendezett emberi élet, amelynek fő jelmondata, hogy *siess és szerezz és gyűjts és kapj!* – e módon nagyon csonka életnek mondható, bárkinék a futása rendjén. Mert tényleg, az Istennek való hálaadás, a köszönet nagyon ritka, úgymond fehér holló a mindennapi ember vagy akár még a gyülekezet életében is. Ha megnézzük keresztyén naptárunkat, akkor éppen az újkenyér hálaadásának ünnepe az, amelyre mégis mennyei sugár hull: – Ó, ember és közösség! Én jogosan elvárom az én népemtől, amelynek testi és lelki javakat adok futó élete rendjén, hogy összekulcsolt kézzel, egy kétmondatos hálaadó imádságban megköszönje nékem, az ő Atyjának a lelki javakat is. Igen, arra koncentrálunk mindenkoron, hogy a kenyér meglegyen, amely a mi nyelvünk használatában mindenkoron nemcsak a szó szerint vett és megszélhető kenyeret érti, de túl azon mindent, amire szüksége van az én emberi életemnek.

Csonka az életed és csonka marad az életem, amikor semmit meg nem köszönök, vagy csak a kézzelfogható javakat és semmi egyebet! Jézus Krisztus csodálatos módon tanítja a körülötte állókat és hívja fel a figyelmet arra, ami a magunk esztől soha nem jutna el a szívünkbe és a gondolatunkba, hogy *van lelki kenyér is*, amelyre legalább annyira szükség van – még ha be sem látjuk –, mint a naponként háromszor megszegett kenyérre. Ezért mondja a mi Urunk, hogy én vagyok az élet kenyere, aki igazán táplálom és megtartom a földön járó s az én Atyámtól érkezett emberek sokaságát.

Nagyon nagy szorítást kell elszenvedned, akár egyénenként, családonként vagy népi közösségként egyaránt ahhoz, hogy felkapd a fejed és felkapjuk a fejünket, hogy *nem mindig elég a leszelt kenyér!* Talán senki nincs itt e hálaadó

gyülekezetben, aki életében legalább egyszer ne tapasztalta volna azt a szívét-lelkét megrázó állapotot, hogy leült az asztalához kenyeret enni, de akkora volt a belső bánat, szorongattatás és feje fölött magasodó próba, hogy a falat kenyér nem ment le a torkán, vagy hozzá sem tudott ahhoz nyúlni. Ha nem nyúlsz a falat látható kenyér után, az mindenkoron annak a figyelmeztető jele volt és lesz ezután is, hogy valami mélyebb és nagyobb baj és hiba van ott belül, az életed legmélyén.

A második nagy világégés ideje után döbbsen rá az Isten gyermekeinek sokasága, hogy valóban nem elég a kenyér, valami még legalább annyira kell hozzá, az Isten Igéjének tápláló ereje, az Isten Igéjének tápláló hatalma és jósága. S a statisztikák azt mutatják, hogy amikor a világháború 1945 májusában papír szerint lezárult, egyszerre különös módon kezdtek megtelni a templomok, mert a háború minden nyomorúsága, amely ezeket és milliókat örölt be a maga gonosz gépezetében, az a világ egyszerre felkapta a fejét, hogy *valami még kell* a külső békesség s a leszelt kenyér mellé – Azzal az Úrral való találkozás, s az Ő mennyei, szemmel nem látható kenyéréből való részesülés, amely által kerekké lesz a mindenkori embernek és közösségnek az élete. 1945-46 táján a lekipásztörök úgy jegyezték be, hogy egyszerre varázsütésszerűen megnőtt a templomlátogatóknak a száma, s ez mindennél beszédesebben hirdette akkor és hirdeti mindenkoron, hogy újból jelentkezett a bár ritkának mondható belső, lelki éhség. Bárhova menjünk el a napok s az esztendőök folyamán, akár gyülekezetlátogatásra, jobbra vagy balra, és belépünk egy addig nem látott,

idegen templom falai közé, nagyon gyorsan fel tudjuk becsülni, hogy mekkora a lelki éhség. Kijövetelkor megkérdezzük annak a gyülekezetnek a lélekszámát, s ha a lelkipásztor megmondja, hogy vagyunk százötvenen, s voltunk heten ígét hallgatni, akkor nem kell nagy tudomány egyikünk számára sem ahhoz, hogy gyorsan megállapíthassuk: itt múltóban van a lelki éhség. Mert úgy gondolja az ember, ha a belső szerveket csillapítjuk éhségében és ellátjuk földi kenyérrel, akkor minden rendben van. Sokaknak ez a szomorú hitvallása: ha gazdag az asztalom, ha van minden nap mihez nyúlnom akár többször is, ez nekem teljességgel és bőséggel elegendő.

Az Isten Fia azért jelent meg ebben a világban, hogy ezt tanítsa meg: *Én vagyok a belső, Lélek szerinti kenyér, Aki táplálom a magam életével ezt a világot, valami úton és valami módon.* Amikor megjelenik a kánai menyegzőben, akkor kezdi megsejteni az ottlévő ünneplő gyülekezet és közösség, a lakodalmi násznép, hogy fogytán lévén a bor, ez a titokzatos, fiatal mester valami csodát tesz, és nem hagyja, hogy az emberek külső öröme elszálljon, mert anyagi javak híján megszakad. Újból van bor, újból van öröm, újból van békeség, de nem tudjuk, hogy hányan vonták le akkor a következtetést ott Kánában, hogy ez az Úr azért jött, hogy minden tekintetben, testiekben, de lelkiekben is egyaránt a mi életünket egyensúlyba hozza, és mi ne síró, bizonytalankodó, utat kereső, de örvendező emberek legyünk.

Jézus Krisztus a már oly sokszor hallott mai ígében felkínálja magát ennek a világnak, és nem lehetne ezt emberi értelem számára foghatóbban megfogalmazni és összegezni, mint ahogy Jézus mondja el a János evangéliuma hatodik részének eme néhány versében: *hogy én vagyok az élet kenyere.* Elmondja az eredetét: *ez a kenyér a mennyből szállott alá.* Igaz, hogy földi embert láttok itt bennem – mondhatja Jézus –, aki földi anyától született, földi úton indult el, de amiket mond, amiket ígér, amiket megcselekszik, mindenek számára látható módon, az már mennyei útra és mennyei eredetre utal. Azért jövök, hogy én billentsem helyre a ti féllábas, bicegő emberi életeteket. Igen, aki ebből a kenyérből eszik – mondja Jézus az ígében – annak örök élete van. Vannak a Szentírásban ígérek és szavak, amelyeket a mai ember is nagyon nehezen tud – merjem azt mondani – megemésztetni, magáévá tenni, mint akár a falat kenyeret: *hogy annak örök élete van.* Hiszen az ember életének ideje – mondja a Szentírás – hetven vagy nyolcvan esztendő, s aztán mindenneknek a vége.

A nemrégien elhunyt kiváló angol fizikus, Stephen Hawking azt mondta, tudományosan keresve a világ titkait a csillagközben és itt a földön, hogy én valójában tudom és meg kell vallanom: én csak ebben a világban hiszek, és nem gondolom, hogy ezentúl, ha a szemem lehunyom, van még vagy lesz még valami. Ez a nagyon bölcsnek tartott tudósember egy darabját látta a világnak.

De Krisztus ennél sokkal többet ígér minékünk: *annak örök élete van*. Feltehetik a mellette állók, az Őt hallgatók a kérdést: – Hogyha Uram Te ilyen vagy, hogy az élet kenyerének nevezed magadat, akkor *hogyan kaphatunk mi ebből a kenyérből?* Mert a felszelt kenyérből, a tányérra tett étékből tudjuk, hogyan kell részesülni, tudjuk, hogyan kell azt magunkhoz vennünk, hogy abból valóban erő váljék a számunkra, de nem tudjuk, hogy Veled mit kezdjünk? Különleges és soha nem hallott dolgot állítasz minékünk – mondhatják ott – mint hallottuk – a tusakodó zsidók s az Ő hallgatósága, hogy *engem kell egyetek, s az én véremet kell igyátok!* Első pillanatra még meg is borzong a mindennapok szürkeségéhez szokott ember. Lehetetlenséget kíván és kínál ez az Úr, a mennyből jött, az állítólag mennyből jövő, lelki kenyér, és Őt magunkba – úgymond – beolvasszuk.

A 21. század embere már nagyon régóta rabjává lett a látszatok világának, annak, amit látunk a kirakatban, a televízió képernyőjén, olvasunk a napi sajtóban és egyebekben hallunk – hát az megfog bennünket, a dolgok mögé már nem is igen szeretünk és nem is tudunk jócskán belátni. Így voltak a Jézus ellenfelei és igéjének a csodálkozó hallgatói: – Hogyan legyünk egyek Veled? Hogyan lehet ezt megcsinálni, hogy nekünk valóban igazi életünk legyen, és ne csak látszat-életünk?

Bármelyikünket megszólítanak ebben a világban – úgymond megkaparva kicsit az életünk felszínét –, nagyon hamar kiderül, hogy odabent is csak egy látszat-élet van, és nem az igazi és nem a valódi. Hogyan lesz a táplálék, az a valóságos kenyér étletté? A biokémikusok bizonyára el tudnák nekünk magyarázni, amit én nem tudok, hogy a kenyérnek az apró kis részecskéi, morzsái, amelyek fizikai erőt is hordoznak Isten kegyelméből, hogyan válnak a mi vérünkkel, a mi erőnkkel, a mi gondolatunkká. Csak egy nap ne együnk, vagy két nap adassék valamilyen szoros helyzet miatt, máris támolygunk, és keressük, hogy mit fogjunk meg, hogy el ne essünk. Milyen érdekes: kapok egy gazdag reggelit vagy egy nem várt, finom ebédet, és szinte percekben belül érzi a test, a gondolat, a mozdulat, hogy itt valami különleges átváltozás történt a fizikai kenyérből. S ez még inkább igaz és méltánylandó a Jézus esetében. Hogyan válik a Jézus szava, üzenete, Lelke étletté ebben a világban? A bizonyágtévő tanítványok Krisztus feltámadása után tudják igazán – ha tudják – megmagyarázni, hogy a mi Urunk valóban odaáldozta magát, *felszeleltette* magát ezért a világért, és akadt egy maroknyi kis közösség, amely vállalt mindent, de mindent azért, hogy Krisztusnak eme tudománya, a mennyei erő belénk való költözése és erővé válása, az ne csak szép papi mondat legyen, de *étletté váljék*.

Adj a mindenható Úristen a maga ígéje és titkon, de hatalommal munkálkodó Szentlelke által, hogy ez a csoda minél többször és minél többekben végbemenjen, s ne azt feszegezzük, hogyan történik ez! Lelki csoda – merem

mondani – az Isten részéről, hogy én, a dolgaimról lemondó, lélekben éhező, támolgó ember úgy megyek ki innen, hogy már látom értelmét az utamnak, a munkámnak, a cselekedetemnek, és valóban mássá leszek.

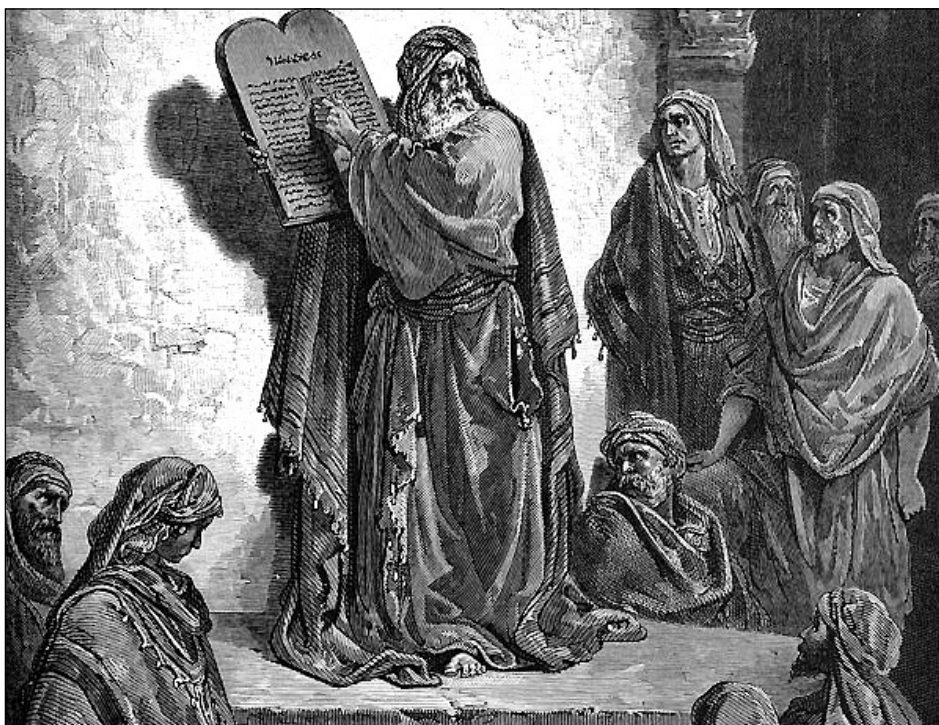
Én vagyok az élet kenyere – mondja Jézus –, és olyan más volna ez a világ, ha mind többen és többen *ellopják* ezt a szent mozdulatot – mondjam így – és a másikért élnének. Akkor lesz teljesebb, kikerekedőbb a mi Istenért való hálaadásunk a földi kenyérért, a lelki kenyérért, Krisztusért s az Ő Lelkéért, Aki nem szűnik meg újból és újból prédikáltatni – hátha az a szó fog rajtunk valamit. Akár újkenyér hálaadásának vasárnapján, de bármely más pillanatában is ebben a gyorsan múló emberi életnek. Adná a kegyelem Ura, hogy így legyen! Ámen!

ZSIGMOND JÓZSEF
ny. lelkipásztor

Isten választott népe a Szentírásban

Szószerinti értelemben a „zsidó” szó Júda törzséből valót jelent. Azonban a Biblia a „héber”, az „izráelita” és a „zsidó” kifejezéseket felváltva használja Ábrahám, Izsák és Jákob leszármazottaira. Ebből az következne, hogy a zsidók alatt a három ősatyától származó utódokat értsük. Azonban Isten másként szabta meg a zsidóság mércéjét, amikor kiszabadította Izráel népét Egyiptomból. Ugyanis az Istentől Mózes által adott törvények a cselekedetekben, a törvény betartásában, az Isten iránti engedelmességben határozták meg a zsidóság mércéjét.

Izráel Istene megparancsolta, hogy az általa kiszabadított népből kigyomláltassék minden törvénszegő (pl. 2Móz 21-22). Vagyis Isten előtt nem a származás számított, hanem a cselekedetek. Ezért a Mindenható megígérte Izráel népének, hogy ha nem engedelmeskedik Istennek, kezdetben csak megbünteti őket, később pedig – ha meg nem térnek – kipusztítja őket fegyverrel, éhséggel, betegséggel és szétszóratással, vagyis beolvasztással (3Móz 26,14-39). Ezt Isten be is teljesítette az Ő tiszteletét elhagyó északi tíz törzs kiirtásával, és a maradéknak a fogságban idegen népekbe olvasztásával (2Kir 17).

A cselekedetek általi zsidóság azt jelentette, hogy aki az egyetlen és igaz Isten szolgálatára tért, Izráel tagjai közé számíttatott. A Teremtő megtiltotta a származás alapján való különbségtételt, amikor azt parancsolta, hogy egy törvény vonatkozzék a jövevényre és a többi zsidóra (2Móz 12,49). Vagyis nem volt szabad különbséget tenni aközött, aki zsidó hitre tért, és aközött, aki már addig is zsidó volt. Ami jól mutatja, hogy Isten szemében zsidó az lehetett, aki az Ő igéjének engedelmeskedett. Ezért volt része Izráel népének a kánaánita Ráhábtól a moábita Ruthig minden pogány, aki az igaz Isten szolgálatára tért.

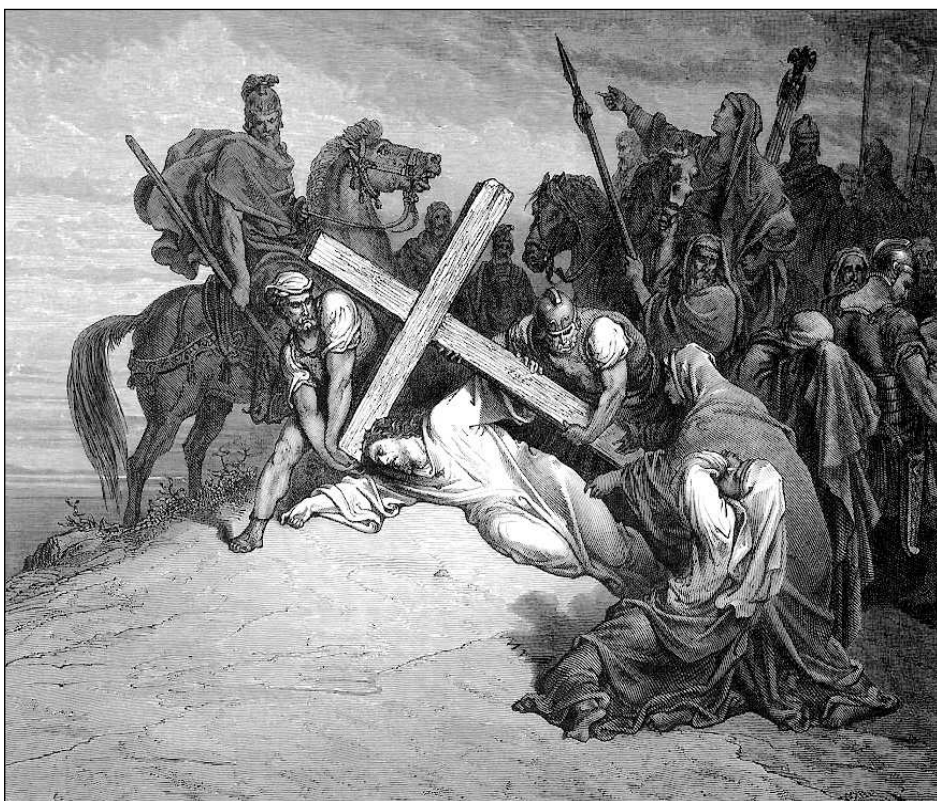
A zsidóság lényegét sokan nem az engedelmességben, az Isten szerinti cselekedetekben látják, hanem a kiválasztottságban, amit úgy értelmeznek, hogy Isten a származásuk miatt különbbé tette a zsidókat, így nekik többjogaik vannak. Ezt az istentelen felfogást sokat ostromozták már az ószövetségi próféták (pl. És 1,4.30,9 Hós 5,5), sőt a Mindenható odáig ment, hogy a magukat kiválasztottnak gondoló izráelitákra azt mondta, hogy „nem népem” többé (Hós 1,9), akiknek „nem kegyelmezek” (Hós 1,6). Ekkor irtotta ki Isten a zsidók közül az északi tíz törzset.

Ugyanis a kiválasztottság nem származást vagy másokhoz képest az emberben lévő állítólagos különbséget jelent, se nem ad okot az elbizakodásra vagy büszkeségre. Hanem a kiválasztás először is Isten kötelező szolgálatát jelenti, másodszor pedig az egész világra kiterjedő megbízatást. Azzal, hogy Isten elhívta Ábrámot (a „nagy nép atyját”), és a nevét Ábrahámra („sok nép atyjára”) változtatta, sőt „gójok” atyjának nevezte (1Móz 17,5), Isten világossá tette azt a célját, hogy az egész földet az Ő szolgálatára akarja téríteni, és ebben eszközként egy népet akar felhasználni (2Móz 19,5-6). Vagyis a kiválasztottság a kötelező engedelmesség mellett megbízatást is jelentett: zsidóvá kellett tenni minden népet.

Ebből már látható, hogy az Ószövetség a zsidóság alatt nem nemzetiséget vagy származást, hanem egy szolgálatot, vagyis az Istenhez való tartozást jelentette. Ilyen értelemben Isten számára zsidónak számít már Ábrahám előtt is minden istenfélő ember.

Az Újtestamentum megerősíti az Ótestamentum tanítását a zsidóságról. Az evangéliumok óvnak a származás alapján való elbizakodottságtól, amikor Keresztelő János azt mondja, hogy Isten a kövekből is tud fiakat teremteni (Mt 3,9). Jézus Krisztus pedig megismétli a zsidóságnak (az Ószövetségben is olvasható) cselekedetek szerinti meghatározását, amikor azt mondja, hogy azok az Ábrahám fiai, akik az Ábrahám cselekedeteit követik (Jn 8,39). Pál apostol még hozzáteszi, hogy nem a testi körülmetéltek a zsidók, hanem akiknek a szívük körülmetélt (Rm 2,29). Ábrahám tehát nem csak a leszármazottainak atyja, hanem azoknak is, akik az Ábrahám hitéből valók (Rm 4,16).

Az Apostolok Cselekedeteiről írt könyv pedig arról tudósít, hogy Péter apostolnak, és általában a zsidóból lett első keresztyéneknek milyen nagy meglepetést okozott, hogy Isten nem tesz különbséget az Ábrahám leszármazottai és a többi nép fiai között, amikor egyformán adta az ő Szent Lelkét minden hívőnek. Mert „nem személyválogató az Isten, hanem minden nemzetben kedves ő előtt, aki őt féli és igazságot cselekszik” (Csel 10, 34-35). Akár csak az Ószövetségben, Isten előtt a cselekedetek számítanak, nem a származás (a test semmit sem használ).

Már az eddigiekből következik, hogy az Újszövetségben megjelenik a hamis zsidóság fogalma. Keresztelő János mérges kígyók fajzatainak, Jézus Krisztus pedig az ördög atyától valóknak nevezi Ábrahámnak az Istentől eltávolodott leszármazottait (Mt 3,7; Jn 8,44). A Jelenések könyve megerősíti az evangéliumokban olvasottakat, amikor Ábrahámnak az Istentől eltávolodott leszármazottait a Sátán Zsinagógájának nevezi, és általában mindenkit, aki zsidónak nevezi magát, de nem az (Jel 2,9).

Vagyis van a Sátánnak is választott népe. Ahogyan az antikrisztus magáról azt hazudja, hogy ő a Krisztus, azt hazudja a saját szolgálóiról (a Sátán zsinagógájáról) is, hogy azok a zsidók. Ezért mondja a Biblia, hogy „ne higgyetek minden léleknek. Valamely lélek Jézust testben megjelent Krisztusnak vallja, az Istentől van; És valamely lélek nem vallja Jézust testben megjelent Krisztusnak, nincsen az Istentől: és az az antikrisztus lelke” (1Jn 4,1-3).

PÁZMÁNY ATTILA
lelkipásztor

A béke megteremtése környezetünkben

Kedves Olvasó! Több mint valószínű, hogy kérdésekkel telve olvassa el írásomat e témával kapcsolatban. Nem könnyű feladat erről írni, hiszen maga a téma túlságosan széles skálán mozog. Írásomban tehát megpróbáltam a Szentírás üzenetére figyelni.

A békesség megteremtése talán akkor lesz fontossá számunkra, ha éppen annak hiányát kell megélnünk. A konfliktus kezelésének egy meghatározott végcélja lehet a lelki és testi béke megteremtése. Ha a Bibliára tekintünk, akkor talán nem túlzó az a kijelentés, hogy a benne levő történelmi és lelki fejezetek nagyon sok konfliktushelyzetet írnak le. Ennek eredménye lehet az a számbeli arány is, ahol a Szentírásban a **béke** szavát és fogalmát 376 esetben használja. Többet, mint a *szeretet* szavát és kifejezését. Ez a tény is aláhúzza, hogy érdemes foglalkozni ezzel a kérdéssel.

Persze nemcsak a Szentírás foglalkozik a béke fogalmával, hanem az irodalom, a költészet és a zene világa is. Akaratlanul is eszembe jut egy ifjúkori olvasmányélményem, aminek a címe is magában hordozza a BÉKE szavát: Háború és Béke. Eszembe jut az egyik főhős alakja, Pierre Bezuhové, aki a regény első

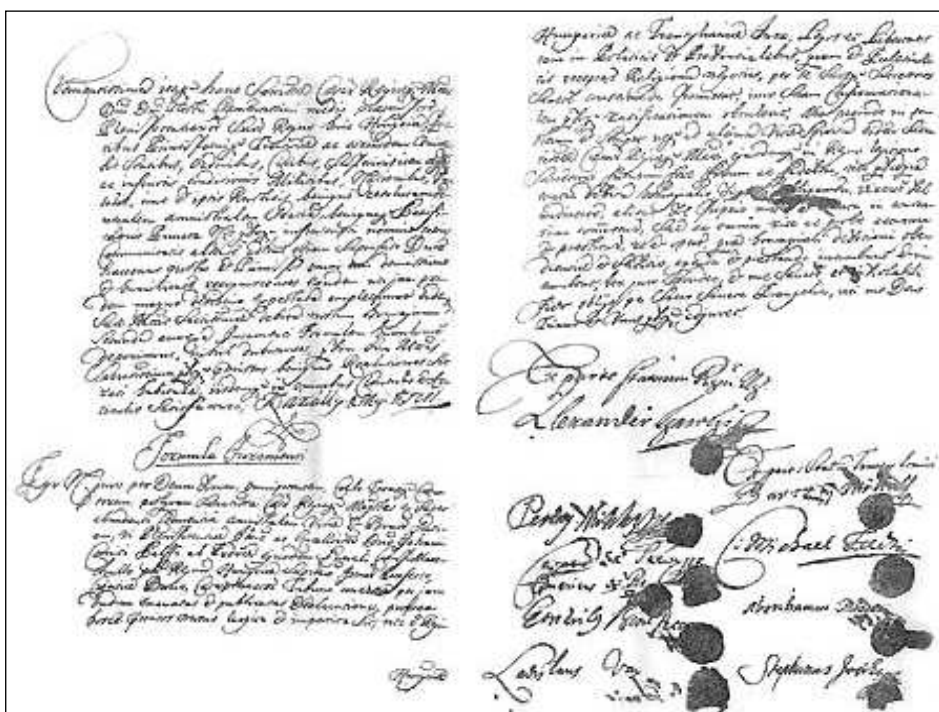
Józsué Amálek ellen harcol

szakaszában megszállottan szeretne harcolni. A vágyak, az eszmék, a forradalmi gondolatok, mind arra vezetnek, hogy harcoljon. A regény további részében és a harci kedv hevületében viszont rájön arra, hogy a harcnak áldozatai vannak, és ez a lelki konfliktus egyre jobban kivezeti hősünket a háború harci zajából. Megundorodik és iszonyodik a harctól, s ez a pillanat lesz az, amikor elkezd beszélni az élet szentségéről, a béke fontosságáról.

Mindezeket azért írom le, hogy kedvet adjak az olvasónak arra, hogy érdeklődéssel keresse akár saját életébe tekintve azt a békére vágyó folyamatot, amely minden emberben jelen kell, hogy legyen.

A fogalom tisztázásának mondataiban említettem a Szentírás központú vezérfonalat. Ennek betartása végett, nézzük meg együtt a BÉKE héber kifejezésének a megjelenési formáit a Bibliában. A **shalom** szó mindenki számára ismerős, s aki a héber gondolkodást egy kicsit ismeri, azt is tudja, hogy egy szónak sok esetben nemcsak egy, hanem akár több jelentése és értelmezése is létezik. Így a béke szavának a héberben 25 különböző értelmezési formája van. A *shalom* jelenti a békét, de jelenti a *jólétet*, a *boldogságot*, a *boldogulást*, és sok minden mást is. Az **Ószövetségben** ezt a szót akkor is használták, amikor két ember közötti jó viszonyt akartak meghatározni, de ugyanez a szóhasználat van jelen akkor is, amikor Isten és ember közötti viszonyról beszél a Biblia. A BÉKE nemcsak a háború megszűnését jelzi, hanem benne található a kölcsönös egyetértés és a jó szándék gondolata is, ahol emberi vagy Istennel kötött jó kapcsolatra mutat rá. Természetesen a meghatározásokban látnunk kell azt is, hogy egyes fejezetek és bibliai versek arról is beszélnek, hogy honnan származik ez a fogalom. A Zsolt 29,11 és Ézs 26,12 arra mutat rá, hogy a BÉKE Isten adománya és áldás az ember életében. Ha nagy léptekkel szeretnénk tovább haladni, akkor az **Újszövetség** világába is be kell tekintenünk egy pillanatra, hiszen itt is sokat használják ezt a fogalmat. Itt sok esetben a BÉKE a messiási üdvígéret beteljesedésére utal (Lk 1,79/2,14). Sőt ha tovább lapozunk, akkor Krisztus sok esetben azonosítja magát a fogalommal és saját magát nevezi meg a béke forrásának. Mindezek mellett a fogalomnak egyetemes jelentése is van, hiszen a páli levelek (Róm 14,19) már arról beszélnek, hogy a gyülekezet belső életének egyik feltétele a békesség, ami amúgy a lelki gyümölcsök közé sorolható (Gal 5,22).

Ennyi talán elég ahhoz, hogy lássuk, mi is igazán a BÉKE, s hogy a keresztyén embernek hogyan kell látnia ezt a fogalmat. Tudom, hogy a nem hívő világ is ismeri a béke fogalmát, és sok esetben ér bennünket a vád, hogy a hívők mindent ki akarnak sajátítani maguknak, tehát béke van Istennel, de akár Isten nélkül is. Azért, hogy ne zárjuk ki a világ álláspontját, megpróbáltam a világ béketörekvéseiből egy csokorra valót összeszedni, de mindezt úgy teszem, hogy az Istent nélkülöző hibákra is felhívom a figyelmet.

A Szatmári békekötés záradéka a nemesi aláírásokkal

A Partiumban maradva és magyar történelmünket előnybe helyezve hozom fel példának a **Szatmári békét**. Ez egy jelentős történelmi békekötést datál (1711. április 30.), ahol a fegyverletétel által kötődik meg a törékeny béke. Történészek beszélnek arról, hogy ámbár békefolyamatról volt szó, mégis a békét inkább kompromisszumkötésnek kellene nevezni, hiszen a magyarok ezzel a lépéssel elfogadták a Habsburgok érvényesülését, csak azért, hogy kibújjanak a török hódoltság alól. A béke tehát csak félig-meddig valósult meg ebben az esetben.

A **Trianoni békekötésről** talán még ennyit sem kell írnom. A politikai nagyhatalmak a BÉKE nevében országokat és nemzeteket darabolnak fel jogtalanul, s a békét ezzel sok száz évre megbélyegzik. Beszélhetünk a II. Világháborút lezáró **Jaltai egyezményről**, amely egyenesen békét diktál a nemzetek között. Roosevel, Churchill és Sztálin béketörekvésről szól ez a fejezet, és komoly határozatokkal akarnak demilitarizálni, számon kérni és Ellenőrző Tanácsot létrehozni. Mindez valóban a BÉKÉT szolgálta, de úgy, hogy közben 10 milliós emberi áldozatról és sok veszteségről szólt mindez.

Láthatjuk tehát, hogy a világi törekvés valóban ismeri a béke fogalmát, de annak megteremtése sohasem tökéletes, mert mindig vannak vesztes felek és civil, ártatlan áldozatok.

Ezzel a kis történelmi intermezzóval szerettem volna az írásom címének második és harmadik szavát életre kelteni, hiszen nem csak a BÉKE fogalmát akartam körülírni, hanem inkább arról beszélni, hogy miképpen lehet megteremteni környezetünkben ezt a fogalmat.

Azt láthattuk, hogy a békét nem lehet kieroszakolni, hanem megteremteni kell azt, bizonyos feltételek mentén. De hogyan lehet ezt megteremteni? Erre a kérdésre lehet a legnehezebben válaszolni, de mégis meg kell próbálnunk.

Az első dolog – és ebben a lelkészársak is egyetértenek –, hogy mielőtt másoknak adnánk, először bennünk kell legyen ebből a békességből. Az első sarkalatos pont tehát a belső béke megteremtése.

A belső béke nem egy keleti filozófiai fogalom, nem is csak pszichológiai gyakorlat, hanem lelki megközelítésében egy szükséges emberi érzés, amit önmagunkban kell megteremtenünk. Erre természetesen nagyon sok módszer létezik, és azt is látnunk kell, hogy hívő és hitetlen egyaránt vágyik ennek az érzésnek a megélésére.

Hívő keresztyén emberként a Szentírás felé fordítanám a figyelmet, és személy szerint ott keresném meg a béke „hozzávalóit”. Azt viszont bátran kijelentem, hogy a lelki dolgok megélésében, a keresztyén embernek szüksége van Istenre. A lélek ajándéka Tőle származik, és minden lelki összetevőnk az Ő keze által teremtetett. Sok olyan történet van a Bibliában, ahol Isten teremti meg az ember lelki békéjét, akár Krisztuson, akár a Szentlélek munkáján keresztül.

Churchill, Roosevelt és Sztálin a Jaltai Konferencián

La galerie des Cotelles – itt írták alá a trianoni békediktátumot

Mégis most az Ószövetség egyik igéjét szeretném alapul venni, amely a 4Móz. 6,23-27-ben található. Ez az Ároni áldás, amit az Úr közöl Mózesrel és Áronnal. A zsidó hitirodalom arról beszél, hogy itt bocsátott meg Isten igazából az aranyborjú imádásának bűnéért, és itt lesz ismét nyilvánvalóvá az Isten és az emberek közötti békesség. Megépül a szent sátor, s a hely kultikus atmoszférájában Isten ismét békét, LELKI BÉKÉT ígér a választott népnek.

Az idézet bibliai részből kiindulva láthatjuk tehát, hogy a belső béke megteremtéséhez Isten kell, és kell az a békességes lakhely (jelen esetben templomaink), amely megszüli bennünk a lélek békéjét. Bizonyára éreztük már sok esetben, hogy a templom szentsége és leírhatatlan csendje különös lelki folyamatokat indítanak el bennünk, s ezekeknek a pillanatoknak csak pozitív hozadékaik vannak. Összegezve tehát elmondhatjuk, hogy lelki békénk megteremtésében szükségünk van Istenre és templomaink, illetve belső szobáink csendjére. Tudom, hogy sok esetben mindezek mellé még kellenek összetett történések és lelki belső és külső hatások, de ha a pillérek megvannak, akkor már bátran lehet építeni azokra.

Lehet, hogy közben nem beszéltünk róla, de ebben az Istenhez lévő lelki közelségben, lassan azt is észrevesszük majd, hogy Isten nem rajtam kívül

hanem már bennem lakozik, s úgy fogalmazhatunk már, mint Pál apostol, aki azt mondta: „*élek többé nem én, hanem él bennem a Krisztus*”. Ez a mondat biztosítja jelképesen az én lelki békességem „szavatosságát”, mert a bennem élő Krisztus lelki rendet teremt bennem.

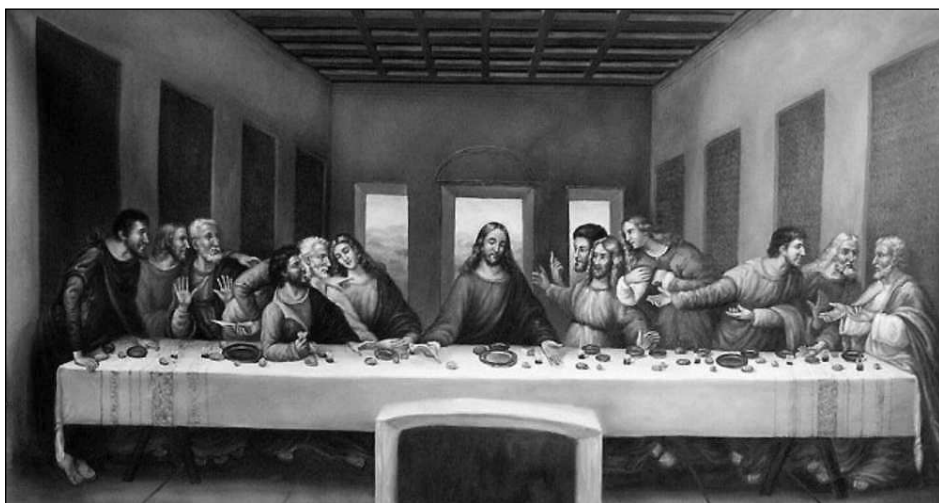
A második a béke megteremtése környezetünkben. Ez feladatul tűzi ki számunkra, hogy a békét ne önző módon önmagunknak tartsuk fenn, hanem próbáljunk közösségünkre pozitívan hatni és számukra is megteremteni a lelki békét, vagy magát a békességet. Tudom, sok függ attól, hogy milyen közösség vesz körül bennünket, de most feltételezzük a legegyszerűbb dolgot, miszerint a hívők közösségében kell Istentől kapott lelki békénket továbbsugározni úgy, hogy mások is békességre jussanak.

Amikor felelősről beszélünk, az ember inkább hárít, mintsem bármit is bevállaljon, de van a Szentírásban egy történet, ami arra mutat rá, hogy a felelősség sok esetben túlmutat Jézus személyén, és a megoldás a tanítványok kezébe kerül. Ugye emlékszünk arra a történetre, amikor Jézus lecsendesíti a háborgó tengert? (Mt 8,23,27). A történetből kiderül, hogy a félelemmel teli tanítványok Jézustól várják a segítséget, sőt kissé számonkérően mondják el: „nem látod, mindjárt elveszünk...” Itt ebben az esetben Jézus az egyetlen megoldás, csak Ő az aki lecsendesíti, megbékíti a tengert. Azért hozom fel ezt a történetet, mert Jézus ebben a fejezetben a tanítványokat „kicsinyhitűnek” nevezi, azaz nem félniük kellett volna, hanem saját hitük erejéből megoldani a problémát, a félelmet és a kétségbeesést kirekeszteni.

Azt hiszem, hogy ez a tanítványi magatartás a mai napokban is jellemző ránk. *Oldja meg Ő a problémákat. Az Ő dolga megmenteni embereket, megteremteni lehetőségeket. Az Ő feladata.* Közben a lehetőség, a megoldás a mi kezünkbe adatott, nekünk kell olykor békét teremteni magunk között, a családban, munkahelyi közösségekben, gyülekezetekben. Imádkozni lehet erőért, de a megkapott erő után a feladat megoldása még azért miránk vár.

Az egyik presbiteri találkozón, a beszélgetések közepette az egyik presbiter a személyes baráti kapcsolatok vonatkozásában így mentegetőzött: *nem vagyok én haragban vele, csak egyszerűen nem beszélünk egymással.* Bizony lehet így is. A tanítványi felelősséget másra hárítani, vagy csak kikerülni azt. Pedig Jézus Krisztus tisztán és világosan idézi a tízparancsolat ide vonatkozó részét: Szeresd felebarátodat, mint magadat.

Komolyan kell vennünk azt, hogy meg kell dolgoznunk bizonyos dolgokért, s ebbe nemcsak a mindennapi kenyér megkeresése fér bele, hanem a közösségemért való munkálkodás is. Békét kell teremteni akár a családban, akár gyülekezeteinkben, s még akkor is, ha nem könnyű a feladat, nem szabad elfelejtenünk, hogy Isten közben méltóvá és képessé tett bennünket a feladatra.

Jézus és tanítványai Leonardo da Vinci híres festményén (Az utolsó vacsora)

Eszembe jut az új liturgiában az úrvacsoraosztásnak egyik új eleme, ahol a lelkipásztor az egyik pillanatban felkéri a jelenlévőket, hogy köszöntsék egymást a békesség és szeretet jelével, azaz fogjanak kezét egymással. Tiszta lelkiismerettel fog majd kezét az úrvacsorára készülődő a mellette, vagy hátánál ülővel? Vagy felháborodik, hogy mire való ez az új elem, mire kell a békesség jelét erőltetni.

Egy szó mint száz, a feladat adott és túlságosan nemes ahhoz, hogy könnyelműen elsiklodjon a figyelmünk felette. Ady Endre soraival szeretném zárni az elhangzottakat, aki hitetlen hívőként látva a pusztulás borzalmait, fohászkodik Istenéhez, és kéri lehetőséggel való élest: „Békíts ki Magaddal, s magammal,/ Hiszen Te vagy a béke.”

KÁNYA ZSOLT ATTILA
lelkipásztor

Egyházunk a társadalomban

A kommunista diktatúrában két részre szakadt az Egyház élete – állapította meg dr. Tőkés István még a rendszerváltás idején. A felső egyházi vezetés szorosan együttműködött a kommunista rendszerrel, míg ezzel ellentétben a gyülekezetek éltek a „rendes” egyházi életet.

A nehezen elkezdődött, majd megrekedt átvilágításnak már az elején kiderült, hogy a fenti tétel sajnos ellentétes a történeti valósággal. Ugyanis igaz, hogy az egyházvezetés nem tudta megőrizni tisztaságának és függetlenségének a látszatát sem, de az is igaz, hogy az átvilágítások nyilvánvalóvá tették, hogy a titkosszolgálatok a gyülekezetekben is működtek. Viszont a gyülekezeti élet meg tudta őrizni annak látszatát, hogy az Egyház a híveiket képviseli.

A '89-es változások, Temesvár, Tőkés László személye végképp megerősítették azt a hitet, hogy az Egyház szava a nép szava. *Vox ecclesiam, vox republicae!*

Való igaz, hogy az Egyház folyamatosan kereste lehetőségét annak, hogy a népfelség névén szóljon. A '90-es évek elején közéleti megnyilvánulásnak számított egy-egy közgyűlési határozat, vagy ünnepi beszéd.

Önámítás lenne azt hinni, hogy a demokratikus berendezkedés egyúttal a közélet damaszkuszi útja lett volna, vagy esetleg az ateista nevelésen átesett fiatal nemzedék egyszeriben megváltozott volna. Egyszerűen igazodni kellett,

és ebben az igazodásban oda fordultak, ahol a népfelség hangját sejtették. Ma is ezért fontos az „egyházi asszisztencia” egy-egy választásnál.

A rendszerváltás utáni harmadik évtized küszöbén kérdőjelessé vált az, hogy az Egyház szava a nép szava lenne. Természetesen az Egyház szeretné megőrizni a társadalomban betöltött vezető szerepét és megőrizni a népfelség hangjának szerepét. Épp azt, amit a magyarországi egyháztestek elvesztettek, sőt mintha a maradékával sem akarnának mit kezdeni. Csakhogy a hagyományos családról szóló népszavazás sikertelensége azt mutatja, hogy itt is egyre kisebb az Egyház ráhatása a társadalomra.

Ahhoz, hogy az Egyház közéleti befolyása megmaradjon szükséges a társadalmi egység megteremtése. Szükséges lesz felvállalni, hogy a szigorúan vett egyházi élet gyakorlásán túl, tanítani, építeni kell, valamint moderátorként kell részt venni a közéleti párbeszédben.

Olyan tanításokra van szükség, melyek a mindennapi életben nyújtanak segítséget és referenciapontot: család, gyermeknevelés, banki kölcsönök, migráció, a román nyelv oktatás, életmód, külföldi munka stb. Jelenleg inkább törvényünk és tiltásunk van mindezekről, de hiányzik a tanítás.

Vége annak a világnak, hogy az Egyház pusztán kijelent valamit és azt a társadalom nagy többsége elfogadja. Amennyiben nem kezdünk el tanítani, az Egyház szava „kiáltó szó” marad a pusztában.

Talán az építéssel állunk a legjobban, hisz óvodák, iskolák, öregotthonok, szociális ellátó központok épülnek.

Társadalmi párbeszéd alig van. Hiányzik Erdély és Partium, magyar pártok és magyar egyházak között. Ami mégis működik, az teljes egészében személyfüggő és nincs intézményes kerete.

Koós Károly szavai pontos diagnózist adnak: „Erdély ez, atyám, meddő hegyek és nyomorodott lelkek tartománya. Imádkozni és átkozódni tud itt mindenki, de hinni gyáva”.

A Királyhágómelléki Református Egyházkerület nemrég adta ki programkötetét Építsük újjá a romokat (Mal 1,4) címmel. Ez már azt jelenti, hogy merünk hinni, imádkozni és dolgozni!

Adja Isten, hogy a lelki és anyagi építkezés útján tudjunk tovább haladni!

FORRÓ LÁSZLÓ
egyházkerületi főjegyző

KICSIKNEK ÉS NAGYOKNAK

Füles és Buksi kalandjai

A város

Verőfényes napsütés volt, amikor Pisti kinyitotta az autó csomagtartóját. A két kutya hunyorítva nézett szét, hova is kerültek. Kitéssékelte őket a csomagtartóból és elhajtott. Egy kisvárosban találták magukat. Valamikor szebb napokat láttak, volt gazdájuk, füves udvaron szaladgálhattak naphosszat, de azt beszélik a rossz nyelvek, hogy tyúkot loptak és rákaptak a tojásra.

Szorosan a tömbházak mellett oldalogtak órákon keresztül, nem mertek az emberek közé vegyülni, mert féltek.

– Te nem vagy éhes? – kérdezte Füles.

– Dehogynem, sőt szomjas is! – válaszolta Buksi.

Viszont sem ennivalót, sem innivalót nem találtak. Ahogy így bandukoltak, egyszer csak finom friss kenyér illata csapta meg az orrukat.

– Füles, szerinted nem adnának nekünk itt egy kis ennivalót? Cserébe őriznénk a pékséget! – mondta Buksi.

– A gazda tyúkjait is jól megőriztük, emlékszel? Milyen fájdalmasan kotkodácsolt a kendermagos tyúk, de csak kiszorítottad belőle a szuszt! – morogta Füles.

– Pedig nem is voltam éhes, csak mérges voltam a tyúkra, mert a fülemben kotkodácsolt, mikor aludni akartam! – sóhajtozott Buksi.

– Most akkor aludhatunk étlen-szomjan, ha nem tetszett a kényelmes kutyaház – mondta fájdalmasan Füles.

Csendesen beosontak a pékségbe. Füles volt a nagyobb, ő ment elől, Buksi utána, ki-kikandikált a Füles háta mögül, hogy lássa, nem kell-e futni. Füles a legfájdalmasabb kutyapofiját vette elő, ez mindig bevált a gazdinál, ha valamit kérni akart. Megálltak a pékség közepén, várták, mikor veszik észre őket. Buksi odabújt Füleshez, csak fél szemmel mert kinézni.

– Nem takarodtok ki innen?! Na, nézd meg, Jancsi, hogy kerültek ide ezek a kutyák? – kiáltott fel a pékség vezetője.

– Adhatok nekik egy kis kenyeret? – kérdezte Jancsi. – Nem kóbor kutyáknak néznek ki!

– Takarodjatok innen! – kiáltotta a pékség vezetője és megrúgta Buksit, aki hátul volt.

Buksi fájdalmasan felvonyított. Nem annyira a rúgás fájt neki, mint az, hogy ilyet még soha életében nem tapasztalt.

Ahogy mentek, elértek egy parkba, ahol frissen csobogó víz illatát szagolták ki a levegőből. Futásnak eredtek és mikor rátaláltak a vízre, gyorsan lefetyeltek a szökőkútból.

– Andris, nézd milyen szép kutyák! – kiáltott fel Ágota, egy iskolás kislány.

– Tényleg! Nekik adom az uzsonnámat. Reggel olyan sokat ettem, hogy nem voltam éhes. Legalább anya nem lesz dühös, amiért visszavittem.

Andris elővette az uzsonnás dobozból a szalámis szendvicset, kettétörte és odaadta a két éhes kutyának. Ágota is talált valami maradékot a táskájában. Buksi és Füles hálás csaholással köszönte meg a gyerekeknek az ételt. Soha nem gondolták volna, hogy egyszer ilyen hálásak lesznek az ételért.

Behúzódtak egy fa alá és ott keseregtek. Nem tudták, mihez kezdenek. Hiányzott a füves udvar, a gazdival való játszások. Kóbor kutyák lettek.

A városi kutyák

A két kutya a parkban éjszakázott. Az tűnt a legbiztonságosabb és legbősegebb helynek, hiszen sokaknak esett meg a szívük a két gazdátlan, elkeseredett eben, akik itt-ott kéregettek.

Hajnalban hangos acsarkodásra ébredtek. Egy falka kutya vette őket körül és dühösen ugattak rájuk:

– Mit kerestek itt? Ez a mi területünk! Itt nincs helyük betolakodóknak! – ugatta a falkavezér.

– Honnan jöttetek és mit akartok itt?

– Takarodjatok innen!

Haragvó kérdések ösztüzében azt sem tudták, mit válaszoljanak.

– Mi csak aludni akartunk... – szólalt meg Buksi.

– Hagyd, nem alacsonyodunk le a szintjükre, morgott rá Füles Buksira. Ez itt egy park, bárki itt tartózkodhat! – válaszolt nekik Füles, hiszen voltak ők már parkban sétálni.

– Itt csak az tartózkodhat, akinek én megengedem! – szólt a falkavezér

– Minket nem érdekel, hogy te megengeded-e! – válaszolt Füles

– Szóval azt hiszed, hogy itt bárki bármit tehet? Akkor nagyon tévedsz!

Vadász, Rex, Bíbor, harcra fel! – adta ki a parancsot a falkavezér

A három kutya rátámadt Fülesre. Mindenhol harapták, hempergették, a torkának estek. Buksi félelmében keservesen vonyított. Füles nem hagyta magát, erős, edzett kutya volt, de ilyen kegyetlenséggel még nem találkozott élete során, pedig volt pár utcai harca már.

A hangos kutyaugatásra, verekedésre előkerült a parkőr is.

– Na nézz oda, már megint itt ez a rettenetes kóbor kutya falka. Engedjétek el azt a kutyát! Nézd meg, még széttépik ezek a hiénák! – kiáltotta, de semmi foganatja nem volt.

Fogott egy dorongot és közéjük ment. Addig hadonászott, míg leszedte a kóbor kutyákat Fülesről, aki sok sebet kapott.

– Hát te ki vagy? – kérdezte Fülest, aki hosszas vonyítással mesélte el az élettörténetét, amiből a parkőr természetesen semmit sem értett.

Buksi egész nap Füles sebeit nyalta, tisztította, fél szemmel pedig leste, hogy nem jönnek-e vissza a támadóik, de a parkőr úgy látszik elvette a kedvüket.

Összebújva pihentek a parkban egész nap. Újra nagyon bántotta őket az otthoni rosszaságuk. Nem gondolták, hogy ilyen következménye lehet a „kis” csínyeknek, amit elkövettek. Jó módának tűnt kilopkodni a tojást a tyúkketrecből, na meg a kendermagos tyúkot is csak kicsit szorongatta meg Buksi. Csak meg szeretne volna leckéztetni.

A hazatérés

Marika egy szembehunyást sem aludt egész éjszaka. Hiányoztak neki a kutyák. Tépelődött, hogy vajon, jól tette-e, hogy útjukra bocsátotta őket. Nem megbüntette őket, hanem megszabadult tőlük. Rossz érzés tört rá, hogy nem cselekedett helyesen. Nem lett volna szabad így bánni velük, hiszen szerette őket. De milyen szeretet az ilyen, ami egy hibánál eltűnik? Sírásra fakadt, és rossz embernek érezte magát. Szemei előtt látta a két zavart kutyatekintetet, amikor betették őket a csomagtartóba. De most mi legyen? Nem tudta, mit tegyen, hiszen azt sem kérdezte meg, hova vitte Pisti a kutyákat.

Reggel az első dolga volt telefonálni.

– Halló! Pisti! Marika vagyok. Ne haragudj, hogy zavarlak, nem tudnád visszahozni a kutyáimat? – kérdezte Marika

– Marika, ne haragudj, nekem ma dolgoznom kell, nem tudok segíteni. Én elvittem a szomszédos kisvárosba, menj, keresd meg a kutyáidat, ha fontosak neked! De ha fontosak lettek volna, nem szabadultál volna meg tőlük – válaszolt Pisti mérgesen –, de örülök, hogy meggondoltad magad. Engem is bánt, ahogy elbántunk velük – tette hozzá.

– Igazad van, megkeresem őket – hebegte zavartan Marika

Fogta magát, beült az autóba és a keresésükre indult. Megérkezett a kisvárosba, leparkolta az autót a központban és fájdalmasan tekintett szét: bárhol lehetnek. Hol keresse őket?

Füles és Buksi még mindig a parkban voltak. Fülesnek minden része fájt a verekedés miatt. Odavonszolta magát a szökőkúthoz és ivott. Kifáradt, mire visszaért a fa alá. Buksi ennivaló után nézett. Beleszagolgatott a kukákba, valami maradék után kutatva. Az utolsó kukának ételillata volt. Kiborította és talált benne némi maradékot. Vitt belőle Fülesnek is, de az még aludt, így letette mellé, hátha eszik majd, mikor felébred.

Buksi is lehunyta a szomorú kutyaszemeit. Hagyta, hogy csak úgy teljen az idő.

– Szóval még mindig itt vagytok?

Buksi ugatásra ébredt. A kóbor kutya falka visszatért és a falkavezér dühösen kérte számon őket.

– Nem tudtunk elmenni. Füles beteg... – mormogta Buksi

– Beteg-e? Akkor az leszél te is! – ugatta a falkavezér és ráuszított a falka tagjait most a kis Buksira.

Hangos verekedés kezdődött és Marika távolról meghallotta a kutyák hangját. Elindult a hang irányába reménykedve. Mikor megérkezett a parkba,

felismerte a kutyáit. Fűles a földön feküdt, Buksi éppen védekezni próbált. Marika addig kiabált, míg előkerült a parkőr, aki ismét elzavarta a kóbor kutyákat.

– Az öné ezek a kutyák? – kérdezte Marikát.

– Igen, az enyéme – válaszolta szemlesütve.

– Elkóboroltak? – kérdezett tovább a parkőr.

– Nem, utcára tettem őket, de már nagyon megbántam és a keresésükre indultam. Nagyon szeretem őket – Marikának könnybe lábadt a szeme.

– Az ember nem teszi ki az utcára azt, amit szeret – mondta a parkőr.

– Igen, igaza van. Soha többet nem teszek ilyet.

Marika és a parkőr a karjukba vitték a kutyákat az autóiig. Egy pokrócra fektették őket. Marika meg sem állt az állatorvosi rendelőig, ahol megnyugtatták, a kutyák fel fognak épülni.

Hazamentek és bár sérültek voltak, boldogan szagolgatták a levegőben terjedő ismerős illatokat. A kutyák örültek, hogy visszatérhettek otthonukba, de nem felejtették el, hogy nem szabad bántani a tyúkokat.

Lassan minden a régi lett. A kutyák felépültek, futkározhattak a szép, nagy udvaron, de azért mindig elszaladtak, ha egy nyitott csomagtartót láttak. Pedig már nem volt okuk félni.

TÓTÖS BEÁTA
lelkipásztor

Tapsoló Füles

Sok furcsaság van az állatvilágban. Az erdőlakók tudomást is vesznek róluk és elnézik különködéseiket. Az egyik ifjú szarvasnak például az a szokása, hogy sündisznókat gurítgat agancsa hegyével. A levelibéka pedig felmászik a fára, és onnan ugrik a fa alatt pihenők nyakába. Sokféle állatról hallottunk már a mesékben, de tapsoló nyusziról eddig nem hallott még senki. Pedig létezik, és itt él nem messze tőlünk, a Kerek-erdő egyik legrejtettebb zugában. Ugyanis testvérei, szülei nagyon féltik őt, mivel ha jó kedve van, fülei azonnal elkezdenek akaratlanul is tapsolni.

Képzeljétek el azt a nagy lármát, melyet két hosszú füle csapkodásával kelt. Csak úgy cseng és visszhangzik tőle az egész erdő. Ezért is félti családja s az összes nemzetség, mivel bajt hoz saját maga és a nyuszi népség fejére. Pedig ő nem

tehet róla, ha csupán így tudja jókedvét kimutatni: míg mások kacagnak, hahotáznak, ő tapsol füleivel. Nevetni szabad, tapsolni miért nem?

Ha jó kedvre derül a nyuszcisapat, bizony őt bujtnák el legjobban, vagy két fülét kötnék le, ha lehetne. Hiszen surranni, lapulni, csendben makogni nyúl-módjára nem is tud, ha öröme nagy, így hát könnyen rátalálhat a tapsi-húsrá éhes róka, hiúz, farkas...

Össze is ült estére a tanács a Gyöngyvirág-tisztás közepén, körbeülve a nagy farönköt, melyen a legöregebb nyúl ült két hátsó lábán. Megvitatták szegény Tapsoló Füles esetét, mivel sürgősen dönteni kellett.

– Tartsuk távol őt a többi nyusztól. Csak bajt hoz ránk! – kiabálta visító hangon az egyik mérges mama.

– Ne mondjunk soha többé vicceket, hogy ne nevéssen, illetve ne tapsoljon – vélte egy másik szülő.

– Küldjük el az erdő másik felére, például a Csalánosba, hogy vissza se jöhessen onnan!

Így vélekedtek a gondoskodó, csemetéiket féltő szülők, csak épp a másik családra nem gondoltak. Pedig Tapsoló Füles szülei és testvérei jóval távolabb, a tisztás szélén sírva-remegve, összebújva hallgatták a többiek véleményét.

– Ne legyetek ilyen gonoszak – csitította őket a tanács Öregje. – Mi lenne, ha inkább jó tanácsokkal állnátok elő?

Ahogy így tanakodtak, egyszer csak egyetlen ugrással a kör közepén termett az egyik mindent látó, mindent tudó nyulacska:

– Hé, jól figyeljetek: egy tisztásnyi káposztáskertet láttam, nem messze, a falu végén. Csak egy kutya őrzi az udvar mélyét, az is öreg már. Engem meg sem szimatolt, pedig az orra előtt lapultam meg.

Mondanom sem kell, mennyire megörültek a jó hírnek, hiszen már megunták az erdei füvet ebben a szárazságban. Friss répára, káposztalevéltre áhítoztak már mindannyian. Összesen húszan éltek a népes rokonságban, a Gyöngyvirág-tisztás területén. Ha felkel a hold ezüst tányérja, a hét kicsi nyuszin kívül mindenkinek mennie kell. De mit csináljanak Tapsolóval, ha megint rájön a nevethetnék? Ő már a nagyok közé tartozik – kötelessége eleséget gyűjteni.

– Hát éppen erről van szó. Maradjon itthon a kicsikkel.

– Menjen el, izzuk el! – javasolta ugyanaz a nyúlmama.

– Kössünk neki egy szoros sapkát, mely lefogja a füleit! – kiáltotta Tapsoló egyik barátja.

– De hogyan fog úgy hallani? Akkor pedig nem hallja meg a kutya ugatását sem, hát még az erdő neszeit?!

– Gondolkodjunk, gondolkodjunk – taposott türelmetlenül hátsó lábain az Öreg nyúl.

– Kössük össze csak füleinek a végét! - szólalt meg az egyik nyuszlány, és már szaladt is fűzfaágért.

Hozott is néhány erős ágat a forrás melletti fűzről, aztán még két társával nyomban vékony kötelet fontak.

– Gyere, Tapsi Tapsoló – becézték –, kössük össze füleidet. Meglásd, milyen jól fog állni.

De nem volt könnyű dolguk, mert, ha elől kötötték össze a két hosszú tapsi fület, akkor nem látott tőle, ha oldalt, akkor félrehúzta szegény nyuszi fejét. Végül megkötötték hátul. Még néhány szál margarétát is fontak bele, de Tapsolónak már annyira fájt a sok szorítástól a füle, hogy elment a kedve mindentől.

Aztán mégis megpróbált szaladni, ugrálni, hallgatózni az új füles-var-koccsal. Úgy látszott, a fülkötés beválik: nem zavarta, nem fájt tőle a tapsolója. Akkor a farönkön, döntést hozott a tanács legöregebbje és így szólt:

– Mehetünk is, ha feljön az első csillag az égen. Egy darabig ez a kötés is jó lesz. De ígérd meg Tapsoló Füles, hogy nem fogsz gondolni káposztaszedés közben semmi viccesre.

Tapsoló ennek is már annyira örült, hogy fülei elkezdtek lassan emelkedni, tapsolásra készen. Azonban a fűzfakötés szorosan fogta, így hát csak magában, visszafojtva nevetett és hálásan pislogott barátaira, a nyuszlányokra.

VERES PIROSKA

FEJTÖRŐK

Repülőtér

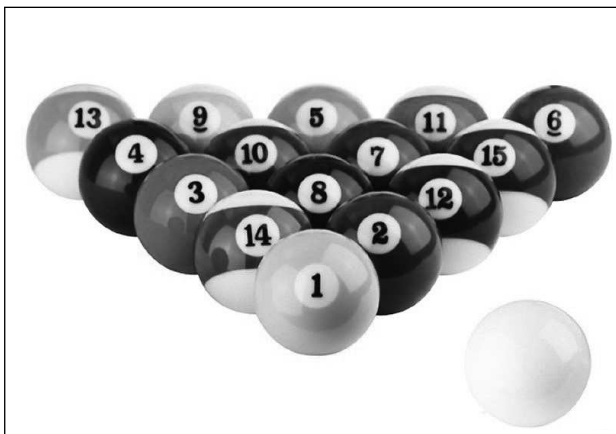
Egy kis sziget repülőtérén számtalan egyforma repülő áll. A repülők képesek arra, hogy körberepüljék a Földet, de csak a fél utat képesek megtenni egy tankolással. A repülőket azonban nagyon gyorsan újra lehet tankolni a levegőben,

ha egy másik hasonló repülő közel jön. Hány repülőre van szükség ahhoz, hogy így pótolva az üzemanyagot egy repülő teljesen körberepülje a Földet leszállás nélkül, és a többi is ép-ségben visszaérjen?

Kézfogás

Egy találkozón 66 kézfogással üdvözlük egymást a résztvevők. Hány résztvevő van összesen, ha mindenki csak egyszer fogott kezet mindenkivel (és természetesen saját magával senki nem fog kezet)?

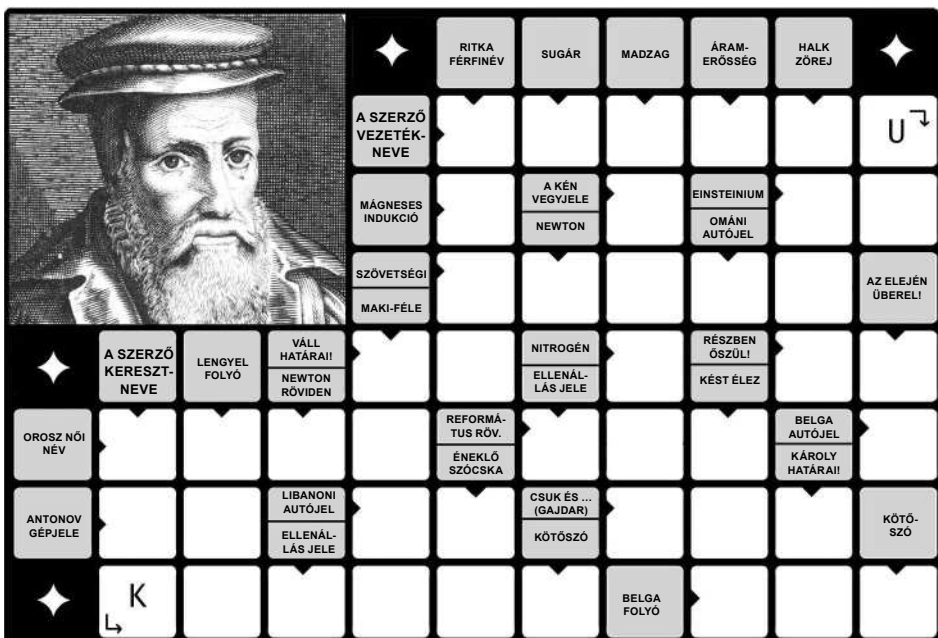
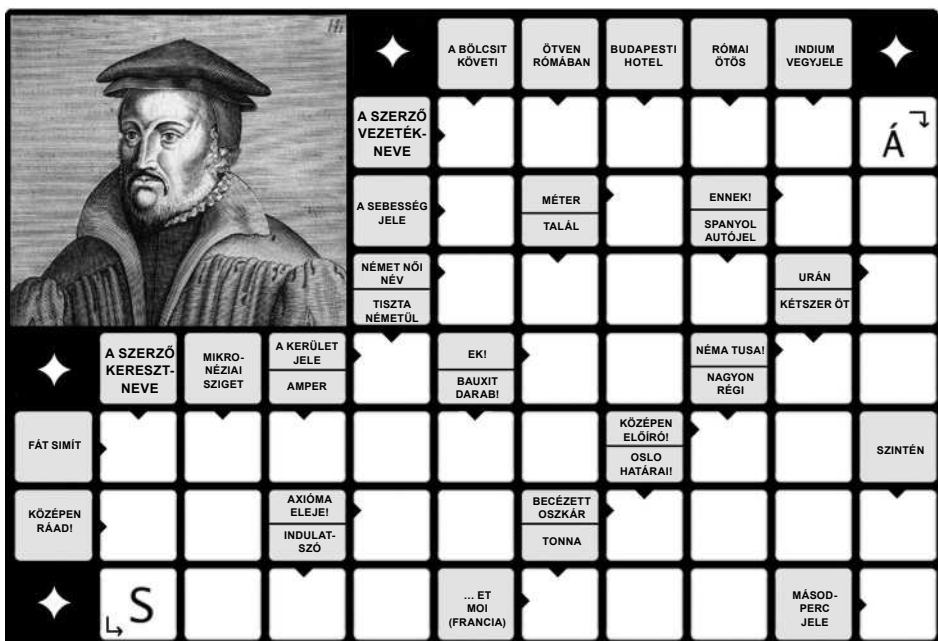

Billiárdgolyók

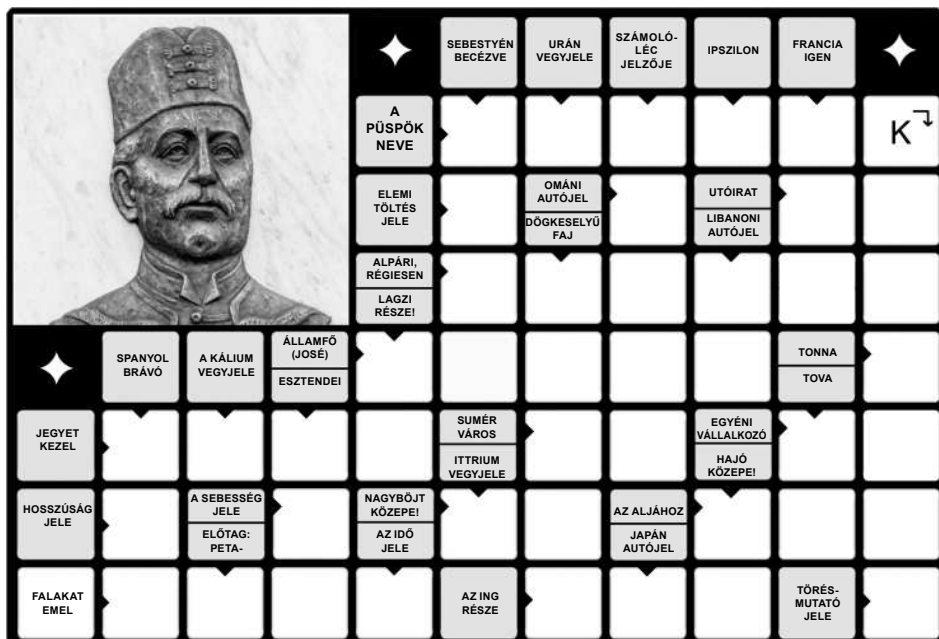
Van 8 billiárdgolyó, de csak hétnek egyforma a súlya, egy nehezebb. Kapsz egy mérleget, aminek két tányérja van, és összesen két mérésből meg kell állapítanod, hogy melyik a nehezebb golyó. Hogyan jársz el?

Skandi

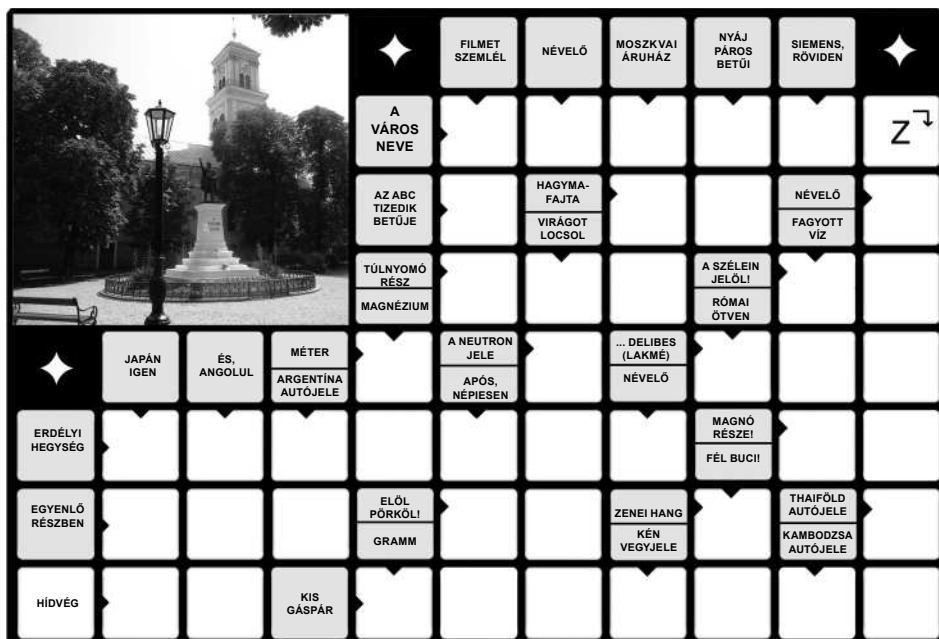
Az alábbi két skandiban a Hedielsbergi Káté két szerzőjének a nevét találhatjuk meg.

A Királyhágómelléki Református Egyházkerület első püspökének nevét találjuk meg a rejtvényben.

A képen látható város nevét találjuk a lenti rejtvényben.

Keresztrejtvény

1		2	3		4	5	6		7	8	
		9		10		11			12		13
14	15		16		17		18	19		20	
21		22		23		24			25		
		26	27			28				29	
30	31		32						33		
	34	35				36		37		38	39
40			41		42		43		44		
		45				46			47	48	
49	50		51			52		53		54	
55		56		57	58		59		60		
	61							62			

VÍZSZINTES

1. Frissen préselt szőlőlé. 4. Tűz martalékává teszi. 9. Terrorelhárítási Központ. 11. Ablak szélei! 12. Francia utca. 14. Fordított ék! 16. Zúz. 18. Európai Unió. 20. Doktor. 21. Tibeti nyelvcsaládba tartozó, kevesek által beszélt nyelv. 23. Női név. 26. Évszak. 28. Orvos (inf.) 30. Véd. 32. Kupagyőztesek Európa Kupája. 33. A görög ábécé betűje. 34. Cipész sorszám. 36. Szórakoztató Elektronikai Kiállítás. 38. Kétezer. 40. Mert nem beszédben áll az Isten országa, hanem ... (1Kor 4,20) 43. Afrika magashegységeiben élő örökzöld cserje. 45. Sok ismerettel rendelkeztek. 47. Létezik. 49. Személyes névmás. 51. Asszonynévképző. 52. ... Shop Boys, pop együttes. 54. Idaho állam postai rövidítése. 55. Becézett Erika. 57. Étélbe kell. 59. Stanislaw ..., lengyel író. 61. Nem soványak. 62. Ön.

FÜGGŐLEGES

1. Tákoló, bütykölő. 2. Summa Theologica. 3. Vietnámi új év. 5. Los Angeles. 6. Diakritikus jelekkel. 7. Vészhelyzet (játékfilmsorozat) eredeti címe. 8. Ismer. 10. Forgalmat. 13. Tehát (latin). 15. Nem halott. 17. Rés széle! 19. Amerikai fizetőeszköz rövid. 22. Földönkívüli. 24. UM. 25. Kevert fia! 27. Egyszerű szerszám. 29. Rang. 31. Kastély. 35. Vörös árnyalatú. 37. Sima eleje és vége! 39. Beszéli. 40. Eötvös Loránd Tudományegyetem. 41. Jó, románul. 42. Neamt megyei autók jelzése. 44. Televízió. 46. Alap vége! 48. Mesterséges intelligencia. 50. Pusztít. 53. Létem fele! 56. Időszámításunk előtt. 58. Lófejben van! 60. Ez a nap.

Készítette: WAGNER ERIK

Bűvös négyzetek

1. Autót kormányoz
2. Attila névváltozata
3. Valamilyen hangszeren játszik
4. Ha nyújtózik, meg tudja érinteni
5. Lassan színültig lesz

1	2	3	4	5
2				
3				
4				
5				

1	2	3	4
2			
3			
4			

1. Fundamentum
2. Pad népiesen
3. Kemény fém
4. Cserép helyett használják tető fedésére

Milyen számok kerüljenek az üres négyzetekbe, hogy a szorzatuk vízszintesen és függőlegesen is mindig 8 legyen?

2		
	2	1
		2

Egészítsd ki!

A szavakból, amelyeket fentről lefele kell olvasni, hiányzik az első betű. Ha ezeket kitalálod, az első rejtvény fősorában egy állat, a második rejtvény fősorában egy növény, a harmadikban pedig egy érzelem nevét kapod meg.

E	Ó	L	A	L	A	T	Á
N	K	L	R	A	R	A	D
U	A	Ó	D	J	U	L	A

É	N	Ó	E	L	Á	P	A
V	Y	T	R	A	N	A	G
E	A	A	T	P	C	R	Y

Á	O	M	É	L	Á	R	O
R	L	M	K	L	D	I	M
A	I	A	A	A	É	K	I

Kötelek

Jóska egy 200 méter magas épület tetején van. Van nála egy 150 méteres kötél és egy zsebkés. Az épület tetején van egy kampó, amire rákötheti a kötelet. Az épület közepén van egy kiugró, amin szintén van egy kampó. Hogyan mászhat le Jóska a kötélről?

Keresd meg a 8 apró különbséget!

Sudoku

A megadott számok segítségével az üres négyzeteket úgy kell kitölteni, hogy minden sorban, oszlopban, illetve 3x3-as négyzetben 1-től 9-ig mindegyik számjegy szerepeljen. (Megfejtések a Kalendárium végén.)

	1	6		5				4
7		4	2					
		9		6				2
3		8	1		5		6	9
	6		9		2			8
	4				3			
4		2		1		8		
				2		9		
		3	7				4	1

			5				8	1
		2		4	6			
7	5		8			6	4	
9			6				3	8
	6	4					9	5
5				1	8			
2	3		4		9	8		
				2		9		
1			3			4		

	4							
2		7	6	4	9	3		
8		6		5				
	8		1					
	3	1		8		9	6	
6				2				
		8						9
		5		9		2		7
			8					

8				6	7		5	
9		2						
	4					9		
					2		3	
		8		7		6		
	2	6			3		4	9
					5		9	6
	6					3	8	
	8	4				2	7	

Készítette: PETRIKÓ ILDIKÓ

RECEPTEK

Valamikor egy háziasszony napi programjának nagy részét a házimunka tette ki. Ma már változott a helyzet, hiszen a háztartási gépek sokat segítenek, de remélem, azért még sokan vagyunk, akik szeretünk főzni, és nem érezzük teherként a konyhai munkát. Nem mindegy, hogy miből főzünk, mit eszünk vagy főzünk-e egyáltalán. Ha szeretünk kísérletezni, ötvözni a hagyományost az újjal, íme egy ebédjavaslat:

Tárkonyos raguleves

Ismerjük a gulyásokat és a csorbákat, de vajon ismerjük-e a raguleveseket? Hogy mi a különbség? Nem használunk savanyításhoz ecetet, csak citromlevet. Lehet készíteni bármilyen húsból, az ízeket fűszerekkel adjuk meg. Vagyis, ha csirke, akkor tárkonnyal fűszerezzük, ha disznóhús, borjúhús, vadhús, akkor lehet petrezselyemmel, s kaporral is. Mindegyik fűszer sajátos ízű ragulevest eredményez. Amit most bemutatok, egy igen gyorsan elkészíthető leves.

Hozzávalók:

- 1-2 fej vöröshagyma
- 1 nagyobb csirkemell filé
- 4 ek olaj
- 3 sárgarépa
- 2 fehérrépa
- 1 kis karalábé
- 1 kis zeller
- 3 gerezd fokhagyma
- 20 dkg zöldborsó
- 1,5 dl tej
- 3 púpos kanál étkezési keményítő
- fél citrom leve
- 1 tk tárkony
- 1 tk só
- kevés bors
- 2 liter víz

Elkészítés:

Egy nagyobb lábosban olajat hevítünk, és hagymát dinsztelünk, hozzáadjuk a húst és fehéredésig sütjük. Hozzáadjuk a répát, karalábét, borsót, a zellert és a hússal együtt 5-10 percig dinszteljük. Hozzáadjuk a fűszereket, valamint a fokhagymát, elkeverjük, és addig főzzük, amíg minden megpuhul. Közben két púpos kanál étkezési keményítőt összekeverünk a tejjel, s mikor a leves kész, kanalazzunk belőle a keményítővel összekevert tejbe, óvatosan adagoljuk a leveshez, majd mikor párat buggyant, adjuk hozzá a citrom levét. Aki sűrűbben szereti, még sűríthet rajta.

Húsos-gombás nokedli

Szoktunk nokedlit készíteni, vagy inkább makarónit főzünk? Sokan félnek belekezdeni, de ezzel a módszerrel garantált a siker. Nagyon hamar elkészül, egyetlen probléma van vele: a mosogatás. Nekem mindig rámegy egy szivacsom, mert olyan ragacsos lesz, hogy el kell dobni mosogatás után, de megéri. Ha egyszer elkészítettük, biztosan felkerül a családi menülistára.

Vágjunk bele!

Hozzávalók:

Húsos gombás pörkölt:

- 4 db csirkecomb
- 2 db vöröshagyma
- 1 dl olaj
- 3 gerezd fokhagyma
- 2 tk paprikakrém
- 5-10 dkg gomba ízlés szerint
- só, bors
- petrezselyemzöld

Nokedli:

- 30 dkg liszt
- 3 tojás
- 3-3,5 dl víz
- só
- 2 ek olaj

Elkészítés:

Először a hússal kezdjük. Az olajat felhevítjük, megdinszteljük benne a hagymát, hozzáadjuk a paprikakrémet, borsot és beleforgatjuk a combokat, hogy minden oldala kicsit kifehéredjen. Felöntjük vízzel és megpároljuk, ha nem elég sós, még teszünk hozzá. Mikor már kezd puhulni, hozzáadjuk a fokhagymát, a gombát és a petrezselyemzöldet, majd a csontról leszedjük és felaprózzuk a húst, és visszatesszük sülni még pár percre. Amikor kész, lezárjuk alatta a lángot.

Közben elkészítjük a nokedlit. Aki készített már palacsintát, annak könnyű dolga van, mert ugyanúgy kell eljárni. Felteszünk 2-3 liter vizet főni, mintha makarónit főznénk, sóval és kevés olajjal. A lisztet beleszítáljuk egy tálba, hozzáütjük a tojásokat, elkezdjük adagolni a kimért hideg vizet és csomómentesre keverjük. Megsózzuk. Mikor a víz már fő, kiskanállal vagy nokedliszaggatóval beleszaggatjuk a masszát a vízbe, időközben megkeverjük, mert a nokedlik a víz tetején főnek, és ha nem kavargatjuk, összeállnak, amit nem szeretnénk. Mikor az utolsót is beleszaggattuk, még 3 percig főzzük, majd lezárjuk alatta a lángot és hagyjuk 10 percig dagadni.

Ezután leszűrjük, meleg vizet engedünk rá és lemoszuk róla a lisztes vizet, majd egy tálba tesszük és összekeverjük a húsos gombával.

Melegen tálaljuk.

Epertorta

Sok időn keresztül azt hittem, hogy nem szeretem a tortát. Ritkán sikerült megenni egy-egy szeletet, míg egyszer rájöttem, hogy azért nem szeretem, mert műtejszínből készül, aminek én nem szeretem az ízét, és túl édes. Felfedeztem viszont azt a tortát, amit én is szeretek, valamint sokkal egészségesebb is, mint a tejszínhabos, mert a krém alapanyaga mascarpone. Nos, itt csupán a képzelet szab határt, annyiféle változatát lehet elkészíteni. Leírok egy receptet, de ízlés szerint lehet ezt módosítani. Bármilyen gyümölcs mehet bele, ízlés szerint. Túró helyett pedig használhatunk joghurtot. Az arány a fontos: 25 dkg mascarpone-hez, ami tulajdonképpen egy sajtféleség, jön egy zacskó zselatinpor, és 3 dl natúr joghurt, vagy 15 dkg túró. Lehet készíteni áfonyával, málnával, eperrel, barackkal, kivivel stb. – ki mivel szereti. A tortalapot is lehet akár vastagabbra is sütni, vagy diósan, én egy diétásabb változat receptjét adom meg, nagyon vékony tortalappal.

Epertorta hozzávalók:

Tortalaphoz:

- 27 cm átmérőjű kapcsos tepsí
- 5 kanál liszt
- 3 tojás
- 3 kanál cukor
- 2 evőkanál víz
- 1 evőkanál olaj
- 1 kiskanál sütőpor
- a tepsí kikenéséhez vaj és kevés liszt

Krémhez:

- 50 dkg mascarpone
- 30 dkg túró
- 2 púpos evőkanál porcukor
- 2 zacskó zselatinpor
- 15 db eper

Elkészítés:

A tepsit kikenjük vajjal és meglisztezzük. Két kis tálat veszünk elő, különválasztjuk a tojásokat, a fehérjét egy kanál cukorral kemény habbá verjük, a sárgáját kikeverjük a maradék cukorral, majd belekeverjük a lisztet, sütőport, vizet, olajat és óvatosan beleforgatjuk a felvert tojásfehérjét. 220 fokos sütőben kb. 20 perc alatt aranybarnára sütjük, tűpróbával ellenőrizzük, hogy kész-e. Amikor készen van, kivesszük és hagyjuk kihűlni.

Közben elkészítjük a krémet. A túrót villával apróra törjük, hozzáöntjük a mascarponet, belekeverjük a cukrot és megkóstoljuk. Akinek nem elég édes, tehet még hozzá cukrot. Az eperszemeket kockára vágjuk és belekeverjük a krémbe. A csomagoláson levő utasítás szerint elkészítjük a zselatint, és amikor langyosra hűlt, belekeverjük a krémbe. Viszonylag híg lesz, de nem kell megijedni, ilyennek kell lennie. Ráöntjük a piskótára és 2 órára a hűtőbe tesszük dermedni.

Két óra múlva kivesszük és megmozgatjuk: ha látjuk, hogy keményre dermedt, egy késsel körbevágjuk, leszedjük a tepsí oldalát, és felszeleteljük a tortánkat. Garantált a siker.

TÓTÖS BEÁTA
lelkipásztor

GAZDANAPTÁR

A kertben az év minden hónapjában lehet munkálkodni. Tavasszal a virágok ültetése, nyáron a gyep ápolása, ősszel a lehullott levelek összegyűjtése és a felkészülés a téli hidegre, fagyra – minden évszakban van valami tennivaló!

Január

Amikor kezdődik az év, nézzük át, tervezzük meg az vetőmagszükségletünket, készítsünk ültetési tervet. A karbantartási munkálatok már megkezdődhetnek. Vizsgáljuk meg a szerszámokat, a kerítést, a virágcserepeket stb. Ilyenkor megjavíthatjuk és cserélhetjük a sérült alkatrészeket. A kerti eszközökre fordítsunk gondot, és dörzsöljük át olajos ronggyal. A metszőollókat, ág-vágó ollókat szükség esetén élezzük meg. A szerszámnyelek kicserélésének is most van itt az ideje. Erősebb fagyok esetén ellenőrizzük, hogy megfelelő-e a kerti vízcsapok szigetelése, mert ilyenkor könnyen szétfagynak a csövek.

Konyhakertünkönél vegyük figyelembe az elmúlt év tapasztalatait: azokból a zöldségfélékből, amelyekből túl sok lett, kevesebbet tervezünk, és fordítva, és fordítsunk figyelmet azokra, amelyekből többet szeretnénk. A cserepes metélőhagymát állítsuk az ablak közelébe, és öntözzük, hogy friss, új hajtásokat hozzon.

Ellenőrizzük a tárolókat (alma, burgonya stb.) és a romlásnak indulókat távolítsuk el, mielőtt a többire is áttérjed. A fóliás hajtásra szánt burgonyát csíráztassuk melegebb helyen. Ha enyhe az idő, szellőztessük a pincét. A kert egy darabját letakarhatjuk fóliával a korai vetéshez.

Szükség szerint rázzuk le a nehéz hótakarót a gyümölcsfákról. Vizsgáljuk meg az idősebb fákat, a beteg, száraz sérült ágakat távolítsuk el.

Üvegházban már vethetünk uborkát, hagymát, répát, hónapos retket, paprikát, sárgarépát, spenótot, káposztát.

Február

Kenjük le favédő szerrel a ke-
rítéseket, a kúszónövények támasz-
tékait. A fákat tisztogassuk meg a
kártevőktől, betegségektől. A lesze-
dett kaparékot, lemetszett fertőzött
ágrészeket óvatosan gyűjtsük ösz-
sze, és távolítsuk el. Trágyázzuk
a fákat, cserjéket. Megkezdjük a
korai zöldségfélék fólia alá vetését, de a hónap végétől a nem
fagyérzékeny fajtákat már szabad földbe is vethetjük. A fóliába
ültethetünk előcsírázott burgonyát, fokhagymát, csicsókát. A
korai fejes salátát trágyázzuk szerves trágyával. Az ágyásokat
és a gyeptet február végétől trágyázhatjuk. Üvegházban vethet-
jük a cserepes virágokat, a paradicsomot, borsót, padlizsánt,
zellert, spenótot, csemegekukoricát, görögdinnyét.

Ha a talaj fagymentes, ültethetjük a fás szárú növényeket
és rózsákat. Nagyobb fákat, cserjéket is áttelepíthetünk meg-
felelő méretű földlabdával. A virágos cserjéket ritkítsuk, fia-
talítsuk a sövényt. A dália, kardvirág és begónia gumóit szel-
lőztessük és ellenőrizzük. A vadrózsákat és azokat a cserjéket,
melyeknek nincs szüksége téli védelemre, fagymentes időben
már februárban metszhetjük.

Ha a talaj felengedett, készítsük elő a zöldborsó, dug-
hagyma, fokhagyma, spenót, sárgarépa helyét. Ha az idő en-
gedi, vethetjük őket. Ha az időjárás keményre fordul, takarjuk
az ágyásokat fátýolfóliával. A sárgarépa és a hagyma vetésénél
gondoljunk arra, hogy ezt a két növényt vegyesen érdemes ter-
melni, hisz a hagymalégy- és sárgarépa-légy elleni megelőző
védekezést szolgálja.

Enyhe időben rendszeresen szellőztessük a zöldségtáro-
lót. A homokba rétegelt zöldséget időnként rakjuk át. Azokat,
melyek nem teljesen épek, használjuk fel.

A korán kiültetésre kerülő növényeket kezdjük elvetni
cserepekbe, ládába, hogy időben ki tudjuk palántázni. A pa-
radicsom és paprika palántákhoz már ültethetjük a magokat.
A vetőburgonyát előcsíráztathatjuk. Ehhez kb. 6 hét szűksé-
ges. 12-15 fokos, világos helyen, ládába tároljuk egy rétegben,

hogy a fény bőségesen érje. Amikor a csírák elérték a 2 cm-es nagyságot és az időjárás engedi, vethetjük a gumókat. A fűtés nélküli fóliasátorban a retek, sárgarépa, káposzta, karalábé, karfiol, spenót és zeller vetését elkezdhethetjük. Megkezdhető a korai kiültetésű paradicsomok magjának vetése is. A paszuly elviseli, ha néhány fokkal fagyponthoz alá megy a hőmérséklet, ezért akár már február végén elültethetjük. Kezdjük el a bogyósok (ribizli, egres stb.), a körte és almafák metszését. A metszést a korona ritkításával, a sérült gallyak eltávolításával kezdjük. A csontthéjasok metszésével még várjunk.

A kajszi, az őszibarack, a szilva, a cseresznye, a meggy és a mandula télen semmilyen metszési műveletet nem igényel. Csak az almatermésűeket metszhetjük télen is, de csak ha fagyponthoz felett van a hőmérséklet. Metszés után ne feledkezzünk meg a sebek gondos kezeléséről valamilyen sebzáró anyaggal, majd elvégezhetjük a lemosó permetezést.

Március

A télire elzárt vízvezeték csapjáról eltávolíthatjuk a védőtakarást. Vetéstervünk alapján már most ideje beszerezni a szükséges vetőmagokat. A fajta kiválasztásánál a betegségekre ellenállókat részesítsük előnyben, mivel ezek kevesebb permetezéssel is termesztethetők. A hibrid fajták vetőmagjai többbe kerülnek, de általában jobb az ellenálló képességük, és nagyobb a terméshozamuk, ugyanakkor intenzívebb termesztési viszonyokat igényelnek. Nem mindegy, hogy friss fogyasztásra, vagy tartósításra, tárolásra szeretnénk termesztetni az adott zöldségféléket, mivel más-más fajtát szükséges ehhez válasszunk. Vásárláskor ellenőrizzük a csomagolóanyagon a vetőmag lejárati dátumát (érvényességét) és a töltőszúlyt, valamint azt, hogy megbízható minőséget vásároljunk.

Márciusban a legfontosabb tennivalók a kiskertben a talajt előkészítő munkálatok és a korai zöldségfélék vetése. Az ősszel felásott és megtrágyázott földet fellazítjuk, jól elgereblyezzük. Az ápolási munkálatokat könnyebben el tudjuk végezni, ha 1-1,2 m szélesre alakítjuk ki az ágyásokat. A sorokat általában 20-25 cm távolságra húzzuk a retek, a tépősaláta és a hagyma vetéséhez. A korai karalábé 10-15 cm, a borsó 30-40

cm-es sortávolságra kerülhet. A vetésmélységnél általános szabály, hogy a vetőmag méreténél 2-3-szor vastagabb földréteggel takarjuk be a magokat. Egyes növények fényre csíráznak (pl.: a zeller, a bazsalikom), ezeket csak kézzel belenyomkodjuk a földbe és nem takarjuk be. A nagyon apró magvakat (rozsmaring, citromfű, dohányvirág stb.) ajánlatos kis cserépbe elvetni, és miután megerősödtek, kipalántázni végleges helyükre.

Ha az időjárás kedvező, eltávolíthatjuk a rózsák takarását, majd megkezdhetjük a metszést. Az elszáradt, beteg részeket gondosan távolítsuk el. Vigyázzunk arra, hogy a legfelső rügy mindig kifelé nézzen, hogy az új hajtások akadálytalanul nőhessenek. A hónap közepe-vége felé metszhetjük a levendulát és a zsályát.

Eljött a fák, bokrok ültetésének fő ideje. A nyáron és ősszel virágzó évelők tőosztásának is most van itt az ideje.

A fűtetlen fóliákban ritkítsuk a saláta és retek palántákat. Ha a karalábé palánták megerősödtek, kiültethetjük a fóliába. Folytassuk a zöldborsó vetését. A korai burgonya talaját készítsük elő.

A zöldségeskertben terítsünk szét egy kevés szerves eredetű trágyát. Fólia alá, enyhe időben a szabadba is vethetünk céklát, borsót, bokorbabot. Vethetünk fejes salátát, zöldhagymát, bimbóskelt. Duggathatunk vöröshagymát és fokhagymát, ültethetünk burgonyát, csicsókát. A februárban üvegházba vetett spenótot és borsót ültessük ki. Palántaneveléshez vethetünk még zellert, karfiolt, brokkolit, paradicsomot, paprikát, uborkát, póréhagymát, fagyérzékeny egynyáriakat, fűszer- és gyógynövényeket. A februárban elvetett paprika-, paradicsom-, padlizsán-, valamint a korai vetésű virágpalántákat ültessük szét.

A gyümölcsfákról, bokrokról távolítsuk el az előtört tősarjakat, úgy, hogy a fák tövét kibontjuk, és kitépjük a sarjakat, majd végezzünk lemosó permetezést. A csonthéjasok metszésével még várjunk. Ez az időszak a ribiszke és köszméte

tőosztással történő szaporításához megfelelő. A télire betakart fagyérzékeny fügebokrokat több szakaszban kibonthatjuk.

Ha a talaj már nem fagyos és nincs rajta pangó víz, a gyeptet fésüljük át gereblyével, a fűvet kezdhethetjük nyírni, pótoljuk a hézagokat, létesítsünk új gyepfelületet. A sövények, cserjék, lombos fák telepítését a hónap végéig fejezzük be. Metsszük meg a rózsát, terítsünk szét szerves eredetű trágyát.

Április

Április elején vessük el a sárgarépat, a tépősalátát, a hónapos retket, nyári retket, céklát és borsót. A korai fejes káposztát kiültethetjük a hónap elején, amennyiben a talaj meleg, és elég edzetek a palánták.

Meleg időben rendszeresen szellőztessük a fóliasátrat, üvegházat. A kelbimbót elvethetjük palántának. A cserépben nevelt paprika- és paradicsom-töveket rakjuk szét a hidegágypba. Ha száraz és meleg az idő, a káposztafélét, a hónapos retket és a korai retket rendszeresen öntözzük.

Április közepétől a burgonyát meleg, humuszban és tápanyagban gazdag földbe ültessük. A paradicsom ágyásába forgassunk négyzetméterenként 5-7 kg érett trágyát vagy komposztot. Kiültethetjük a paradicsomot. A káposztalégycelleni védekezést már a a karfiol kiültetésekor kezdjük el.

Vethetünk még spenótot, spárgatököt, sósót, kaporot és a korai csemegekukoricát. Kiültethetjük a fejes salátát, a korai káposztát, a kelkáposztát, a karlábé és a karfiol edzett palántáit. Készítsük elő a sárgadinnye és görögdinnye ágyásait.

Amint a burgonya hajtásai elérték a 10-15 cm-t, kezdhethetjük a feltöltögetését. A hónap végén palántanevelésre elültethetjük a kései karalábé és káposztafélét, valamint az uborkát, a sárgadinnyét és görögdinnyét.

A hónap elején még ültethetünk bogyósokat, ha erre eddig nem volt módunk. A bogyósok, valamint a gyümölcsfák koronája alatt óvatos talajlazítás után most van az ideje a mustár, a csillagfű vetésének zöldtrágyázás céljából, illetve talajtakarónak. Ha van már erjedt trágyalevünk, akkor azt most 1:5 arányban vízzel hígítsuk fel, és a fák koronája alá, valamint

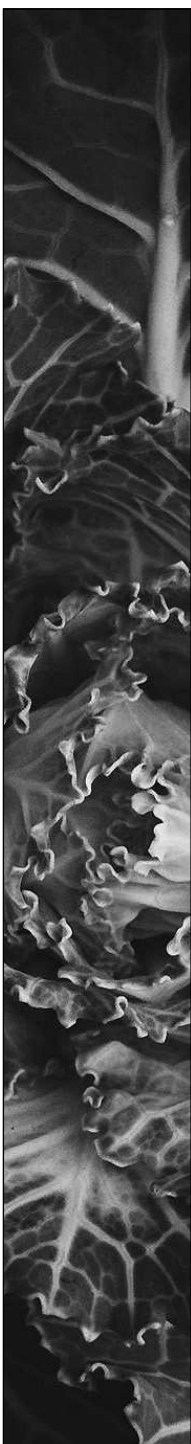
a bogyósok tövéhez öntözzük ki. Ezt 14 nap múlva megismételhetjük. A fák virágzása után a jó terméskötés és a kezdeti fejlődés érdekében a maradék trágyalevet még egyszer 8 rész vízzel hígítsuk fel, és azzal öntözzünk. Ügyeljünk arra, hogy fánként, illetve bokronként egyszeri alkalommal 10 liternél többet ne öntözzünk ki. A zöldtrágyázásra vetett növényeket virágzás után vágjuk le. Utána csalánlével öntözzük meg.

A fagyérzékeny gumósokról, évelőkről, melyeket az üvegházban teleltettünk át, vágjunk dugványokat. Ha a rózsabokron rozsdásodást észlelünk, permetezzük meg.

Május

A hónap elején vessük el a bimbós kelt, fejes és vörös káposztát. A karfiol, a bimbóskel és a többi káposztaféle, a zeller, valamint a majoránna és a bazsalikom palántáit ültessük ki. A hónap közepétől következhet a fagyérzékeny növények – bab, paradicsom, paprika, csemegekukorica, dinnye, uborka és tök – vetése vagy kiültetése. Vetéskor és kiültetéskor ne feledkezzünk meg a januárban betervezett vegyes ültetésről. Ritkítsuk a túl sűrű sárgarépat, petrezselymet, hónapos retket, retket, salátát és hagymát. Fontos a rendszeres talajápolás, kapálás, gyomlálás, végezzünk alapos öntözést. Ne permetezzük a növényeket.

A gyümölcsfák között az összeesett talajtakarót pótoljuk, és a fák koronája alatt lazítsuk meg a talajt. A szamócat és a fiatal csemetéket is öntözzük. A sorokat gyomláljuk ki, öntözzünk. Az őszibarack különösen meghálálja a zöldmetézt. Törekedjünk a szellős, laza szerkezetre. Gyümölcsseit ritkítsuk. Az új telepítésű gyümölcsfákon ne hagyjuk, hogy az első évben gyümölcsök fejlődjenek. Ezek a termések gyengítik a fa növekedését, ezért feltétlen szedjük le akár a virágot, akár a termést a fiatal fákról. A gyümölcsfákon megkezdhetjük a zöldhajtások válogatását. Távolítsuk el a töről jövőket, a törzsmagasság alattiakat, és az oldalágak és vezérvesszők mellett megjelent fölösleges hajtásokat is. A korona belsejében növvő és az egymást keresztező ágakat is vágjuk le. A fal mellett nevelt gyümölcsfákat előbb kötözzük, s csak azután végezzük el a

zöldmetszést. Ha a köszméte sűrű termést ígér, ritkítsuk meg. Kezdjük meg a szőlő zöldmetszését.

Figyeljük a kerti madarak fészket, hogy semmi ne veszélyeztesse a költést. Ne nyitogassuk ki az odúkat, ne fogdossuk össze a tojásokat, a fiókákat.

A káposztafélék palántázását folytassuk. Karalábé, káposzta, brokkoli, a hónap vége felé a karfiol is kerüljön ki végleges helyére. Hüvelyesek közül a földimogyoró és a bab vetését is elkezdhetjük. A bokorbab csak meleg földben csírázik, ha hideg a talaj, hiányosan kel. A karós vagy futóbab szélről védett helyet és gyorsan melegedő, humuszban gazdag talajt kedvel. A futóbab köztes növénye lehet a karalábé, fejes saláta.

Vessünk cserepekbe tököt, és neveljük palántának. Ha van védőbúránk, az edzett palántákat már május közepén kiültethetjük. Ha van helyünk, vethetünk cserepekbe uborkát is. Így biztonságos körülmények között, védett helyen előnevelhetjük őket, és május végén kiültethetjük a palántákat. A paradicsomot is palántázzuk ki, de a padlizsán kiültetésével várjuk meg a májusi fagyok végét. Vethetünk még hónapos- és nyári retket, töltsük fel a borsó tövét, és szintén töltsük fel a burgonyát. A borsót karózhathatjuk is, így a szél nem dönti el, nem sározódik be a növény. Vethetjük a céklát, fodros kelt, salátát, póréhagymát és a kelbimbót is.

Rovarölő szerek helyett az ágyások közé palántázzunk egy-egy tő salátát, s azt locsoljuk rendszeresen.

Ha a burgonya elérte a 20-25 cm-es magasságot, akkor töltsük fel a töveket. A sűrűn kelt sárgarépa, petrezselyem, hagyma és saláta ritkítását ne hanyagoljuk el. Szedjük folyamatosan a hónapos retket, mert hamar pudvásodik.

A jól termő szamócabokrokat jelöljük meg, hogy csak a legjobb tulajdonságokkal rendelkező tövekről szaporítsunk.

A hónap második felétől már csak földlabdás növényeket ültessünk. A rózsá vadhajtásait többször távolítsuk el. Az orgona elvirágzott virágfejeit távolítsuk el. A rózsamandula (*Prunus triloba*) virágzás után erős visszavágással új, termőrügyekkel jól berakott hajtásokat fog fejleszteni.

A futókat rögzítsük kötéssel, a magas növésű évelőknek biztosítsunk támasztékot. A fagyoszentek elmúltával kiültethetjük az érzékeny egynyáriakat, évelőket. Vessünk fűszert

és gyógynövényeket, vessük el a kétnyáriakat is. Az elvirágzott sziklakertieket (pázsitviola, árlevelű lángvirág stb.) vágjuk vissza. Virágzás utáni visszamet-
széssel az új hajtások elága-
zódhatnak, ezáltal tömöttek,
párnásak maradnak.

Június

A zöldségeken kívül öntözzük meg a bokrokat és a fiatal fákat is. Mindenhol kezdjük el a talajt takarni. A zöldséges sorokat nézzük át, és a még sűrűn maradt részeket ritkítsuk. Az első leszedett és üresen maradt sorokat (hónapos retek stb.) gyomtalanítsuk, újra vessük be, a sorközöket takarjuk (lekaszált fűvel). Ha a terület hasznosítását későbbre terveztük, akkor is vessünk bele mustárt, vagy csillagfürtöt, amit később fél ásonyomnyi mélyre az új ültetés vagy vetés előtt beáshatunk.

Ellenőrizzük folyamatosan a gyümölcsfákat, folytassuk a gyümölcsritkítást. A gyümölcsös márciusban és júniusban káliumos trágyázást igényel.

A cékla magját márciustól június közepéig vessük több szakaszban. A vetősorokat 25-30 cm távolságra jelöljük ki, a vetőmélység pedig 2 cm legyen. Ha a növények 2-3 levelet hajtottak, ritkítsuk 10-15 cm tőtávolságra. A korai magvetésből származó céklát már júliusban-augusztusban felszedhetjük, a későbbi vetésűt szeptember-októberben.

Növekedése során a póréhagymát kapálni, majd júniustól szeptemberig kiadósan öntözni kell.

Az uborka termesztése szempontjából a kései júniusi időpont is alkalmas lehet vetésére pl. a spenót, a fejes saláta vagy a korai burgonya után. Ezek a júniusi vetések gyorsan kikelnek, az ültetvény egészségi állapota többnyire jó és a betakarítás olyankor történik, amikor a korai vetemények már beérték.

Mivel a zöldbab tenyészideje rövid, 80-100 nap, meghosszabbíthatjuk a betakarítás idejét, ha június közepéig folyamatosan ültetünk babot.

Az őszi szaporítású fokhagymát júniusban, a tavaszt júliusban takarítsuk be.

Fákat metszeni, útban lévő ágakat levágni legjobb május-júniusban. Amikor egy nagyobb ágot levágunk, a sebet azonnal kezeljük valamilyen vízzáró tulajdonságú anyaggal (lehet lenolaj, viasz, fáradt olaj), ezt pár nap múlva ismételjük meg.

Kétnyári virágaink magvetését most kezdjük el, hogy ősze erőteljes, kiültethető palántáink legyenek, melyek a következő évben már virágjukkal díszítenek.

Hagymás virágaink levelei az elvirágzás után elszáradnak, visszahúzódnak. Hagymáikat ilyenkor szedjük fel, s őszi kiültetésükig száraz, szellős helyen tároljuk.

Az utolsó, melegágyban vagy üvegházban nevelt hagymát is ültessük ki. Ültessük ki az őszi és téli káposztát, védjük a káposztalégy ellen. Kötözzük fel az uborkát. Szedjük fel az újkrumplit, a többit kupacoljuk fel. Ültessük ki a szabadba a kényes zöldségféléket is.

A bogyós gyümölcsökön végezzünk zöldmetszést. A gyümölcsfák nemkívánatos hajtásait vágjuk le, ha szükséges, kötözzük fel. A cseresznyét védjük a madaraktól. A kívánt mennyiségű eperindát gyökereztesse le, a többit távolítsuk el. A szőlőn végezzük el a nyári zöldmetszést.

A gyümölcstermésű zöldségeket (paprika, paradicsom, padlizsán) egyeljük ki és trágyázzuk, a paradicsom oldalhajtásait csípjük ki. A tűző nap ellen árnyékoljunk.

Július

A karalábé őszi betakarításához még júliusban, legkésőbb augusztus elején kiültethetünk korai fajtákat is, olyanokat, amelyek a június eleji magvetésről keltek. A fiatal növényeknek gyorsan, zavartalanul kell növekednie. Az ágyásokat rendszeresen kell kapálni, öntözni. A talajnedvesség megőrzése érdekében a talajt szerves anyagokkal javítsuk, vagy fóliával takarjuk.

A kapor illóolajokat és sok C-vitamint tartalmaz. Március elejétől április végéig 2-3 hetes időközönként vessük el magját, majd pedig június közepétől augusztus derekáig vethetjük

ismét. Szedjük folyamatosan, fagyaszthatjuk is, hogy télen is legyen fogyasztható kaprunk.

Az előreagedett ribiszke- és köszméte bokrokat nagyon egyszerűen tudjuk megújítani, ifjítani. Lombhullás után a töveket talajszintig vágjuk vissza. Ne aggódjunk, gyökérről kihajt. A levágott ágakat égessük is el, mivel biztos, hogy rengeteg kórokozót hordoznak. A töveket lemosó permetezéssel fertőtlenítsük. A következő évben előtörő hajtásokat ritkítani kell, bokronként 8-10 db. hajtásnál ne maradjon több.

A több éve metszés és növényvédelem nélküli egresbokrok – a ribiszkékhöz hasonlóan – hamar előreagednek. A termés a korona szélére szorul, nem ritka az erős „pajzstetűfertőzés” sem. Az egres metszése megegyezik a ribizliével. A törzse formája egy kicsit más, de nagyon egyszerű. Az idős gallyakat úgy kell megritkítani, hogy öklünk a bokor minden részébe kényelmesen beférjen. Ha vannak olyan vesszők, amelyek földig leérnek, akkor ezeket kurtítsuk vissza.

Mind az őszi, mind a tavaszi ültetésű fokhagyma szinte egyszerre, július első felében érik. Ennek kezdetét a levelek sárgulása jelzi, melyek hamarosan elszáradnak. Ezután következik a szedés, melyet ásóval végezzünk. A felszedett fokhagymát először rendre rakva szárítsuk, utána tisztítsuk meg – a pikkelyszerű borító- és a lombleveleket távolítsuk el. Füzérbe fonva, száraz helyen taroljuk.

Július közepétől, végétől a téli vagy a fekete retek vethetjük. A retek nagyméretű magja jól adagolható, ezért mindjárt a kívánt 5-10x25-30 cm-es tö- és sortávolságra vessük. Nagyon sűrű vetéskor a növény nem fejleszt gumót. Figyeljünk arra is, hogy a retek kemény, kötött talajon gyenge és rossz minőségű termést hoz. A retek a kert, a talaj jelzőnövénye is lehet, mert ha jó minőségű, lédús, egyenletesen fejlett, fényes termést hoz, akkor jó minőségű, humuszban gazdag, morzsalékos a talaj, ami a természetes gazdálkodás célkitűzése.

A kis növényeket a földibolhák veszélyeztetik, távoltartásukra az egyenletesen nedves talaj kiváló. Egyenletes mulcsozással, saláta köztes vetésével is védekezhetünk. Jó szomszédja a bab, a sárgarépa, a káposzta, a saláta, a spenót, a paradicsom.

Ha még októberben is szeretnénk salátát enni, akkor vessünk jégсалátát a hónap közepéig. Vethetünk még galamb-begysalátát, melynek télen és kora tavasszal szedhetjük a leveleit. Őszi betakarításhoz júliustól augusztus elejéig ültessük, míg a téli és tavasz eleihez egy hónappal később. 10-15 cm-es sorokba vessük, majd 3-5 cm-es tőkőzre ritkítsuk. Tökéletesen téltűrő. Télre takarjuk le az ágyást a fagyok előtt gallyal.

Július közepéig még lehet vetni a zöldbabot, ekkor még teljes termést lehet róla szedni. Fontos, hogy kellően öntözzük, mert nagy a vízigénye. A júliusi vetés egyetlen hátránya lehet, hogy korai lehűlés esetén kevésbé szép termést adhat.

Figyelni kell a burgonya leggyakoribb betegségére a burgonyavészre, amely a növényt nedves, meleg időjárásban támadja meg. Azok a tövek, amelyek túl sok nitrogéntartalmú trágyát kaptak, kevésbé ellenállóak e betegséggel szemben. Júniustól a leveleken előbb vizenyős sárgászöldes, később pedig barnás foltok alakulnak ki, amelyek befelé terjeszkednek, a levél kocsánya felé. Olykor az egész növényt megtámadják. Ugyanakkor a gumókon barnásszürke foltok jelennek meg, amelyek egyre mélyülnek. Ennek egyik megelőzési módszere, hogy csak módjával használunk nitrogénes trágyát, és rendszeresen feltöltögetjük a növényt. Fontos, hogy a leveleket ne locsoljuk meg, hanem csupán a vetőárokba juttassunk vizet.

A paradicsomot olyan helyeken kell termesztetni, ahol megfelelő a légmozgás és elegendő napfény van, lehetőleg már napfelkeltekor. Soha ne termesszük a paradicsomot épületek és magas növények árnyékában. Ajánlatos az előző évi telepítéshez képest kellő távolságra kiültetni a paradicsomot. Az egyes fajták betegségekre való hajlamában nincsenek számottevő különbségek, főleg a súlyosabb fertőzéseknél, hozzávetőleg június végétől lehet az állományt megfelelő gombaölő szerekkel (réztartalmú készítmények) kezelni. Szükség szerint a permetezést megismételhetjük.

A zöldségeskertben vethetünk újból a sárgarépát. A gyümölcsösben a málnabokrok gyenge vesszőit, miután leértek,

távolítsuk el, az erős hajtásokat kötözzük fel. Az őszi-téli termést adó fákon ritkítsuk meg a sűrűn álló gyümölcsöket. Az üvegházban nevelt uborkát, paradicsomot ismét trágyázhatjuk, az oldalhajtásokat csípjük ki. Vizsgáljuk meg az üvegház konstrukcióját, a hibákat javítsuk ki.

Augusztus

A zöldségeskertben vethetünk gyorsan növő salátaféléket. A vöröshagymát szedjük fel, hagyjuk kicsit a földön száradni, majd tisztogassuk meg és tároljuk el. Elvethetjük a korai fejes káposztát. A gyümölcsösben a nyári almát szüreteljük le, az őszi és téli termést ígérő ágakat támasszuk alá. Miután a bogyósokat leszedtük, az öreg vesszőket metsszük vissza, egyúttal végezzük el a bujtással való szaporítást. Telepítsünk új szamócsát. Permetezzünk alma- és körtevarasodás ellen.

Díszkertünkben az egyényári virágokról távolítsuk el az elnyílt részeket, gyűjtsünk beérett magokat az évelőkről, a fűszer- és gyógynövényekről. A zsályáról, rozmaringról vágjunk zölddugványokat, hasonlóképpen a hangáról és az alpesi növényekről. Vágjuk vissza az elvirágzott cserjéket, nyírjuk meg a túlevelűeket. A tavasszal nyíló hagymásokat dugjuk földbe.

Szeptember

A paradicsomnál egyre nagyobb mértékben jelentkeznek a gombabetegségek, köszönhetően a rengeteg csapadéknak, a hajnali párának, és a kevesebb napsütésnek.

A paprika, bár vízigényes növény, főleg június-júliusban szereti, ha rendszeresen kap nedvességet, szeptemberre ez lecsökken, kevesebb vízzel is beéri. Ugyanígy csökken a tápanyagigénye is, így be kell fejeznünk a trágyaleves öntözését is. Szedjük le a beteg, torzult, foltos termést – ne erre fordítsa az energiáját. Ezzel együtt szedjük le a beteg, száraz leveleket is. Szükséges a talaj lazítása, hisz a sok eső hatására tömörödött a talaja, és a paprika a laza szerkezetű, levegős talajt kedveli.

Szeptemberben vethetünk hónapos retket, salátát, spenótot és sósकát, kaprot, mákot, duggathatjuk a fokhagymát.

A termőkorú diófákat – ha például a korona elsűrűsödött vagy egy ág megsérült, letört – csak szeptemberben szabad megmetszeni, mert ilyenkor viszonylag kisebb mértékű a sebek „könnyezése”. Más időpontban és főleg tavasszal a diófákat nem szabad metszeni, mert ilyenkor olyan nagy a gyökérnyomásuk, hogy a fák a friss sebeken keresztül „elvéreznak”.

Őszi lemosó permetezéseket is végezhetünk. A kártevők és a gombák ellen még be kell iktatni a zárópermetezéseket. A peronoszpóra gombája a lehullott levelekben és a kéregrészekben telel át, ezért az előző kártevőkkel együtt rezes készítményekkel való kezeléssel megelőzhetjük a jövő évi kártételt. Peronoszpóra idén minden kertben, minden gyümölcsfán jelen volt, feltétlen szükséges a jövő évi megelőzés.

A lisztharmat gomba termőtesteit fekete pontok alakjában láthatjuk a leveleken. A kórokozók ősszel sebekben keresztül fertőznek, ezért lombhullás után metszeni, permetezés nélkül nem szabad. Diófák levelein kialakuló barna foltokat a gnomóniás levélfoltosság gombája okozza. A kórokozó a dióburokokban telel át, ezért fontos a lomb elégetése és a rezes lemosó kezelés elvégzése.

A zöldségfélék és a burgonya betakarítása után, a növényi maradványokat szedjük össze és égessük el. Ez különösen ott fontos, ahol paradicsomvész-burgonyavész volt a kiskertben. A kórokozó nem fog eltűnni, ott marad a talajban és ha

a vetésforgót nem tartjuk be, nagy eséllyel jövőre is megbetegszik a paradicsomunk és burgonyánk.

A zöldségeskertben ez a fő betakarítás időszaka. A gyökérzöldségeket szedjük fel, raktározzuk el a téli időszakra. A burgonyát ássuk ki, a lombját – amennyiben egészséges – tegyük a komposzthoz. Ha a burgonya lombján betegség jelei mutatkoznak, égessük azt el és a hamut tegyük a komposzt-hoz. A díszbabról fogjunk magot, szárát vágjuk le és komposztáljuk. A korai káposztát palántázzuk ki a frissen előkészített talajba.

Bővítés és fiatalítás céljából vásároljuk meg a kívánt növényeket a gyümölcsösbe. A hónap végéig fejezzük be a nyári metszést. Fás dugványozáshoz az egresről és a ribiszkéről vágjuk le az érett vesszőket. Az alma- és körtefákat, birscserjéket vizsgáljuk meg, nincs-e rajtuk mézgás seb. Lisztharmatfertőzés esetén a megtámadott ágvégeket az egészséges részig vágjuk le és égessük el. Az áfonya ágait a termés leszedése után metsszük vissza.

Szárazság idején, ha nem öntözzük, ne nyírjuk a gyepet. Végezzük el az esedékes magvetést, a sövényt nyessük meg a kívánt nagyságra és formára, az arra alkalmas tülevelűeket is vágjuk vissza. A tavasszal nyíló hagymások közül a tulipán hagymáit duggassuk el kijelölt helyükre, a lakásban hajtandó virághagymákat cserépbe tehetjük, de még hagyjuk őket egy darabig a szabadban.

Az üvegházban végezhetünk próbafűtést, hogy a rendszer hibáit még időben kijavíthassuk.

Október

A szabadföldi termesztésben az utolsó hónapba léptünk. Október közepe végén leteremnek a meleg igényesek, és más csak a hidegtűrők maradnak az ágyásokban.

Tárolásra termesztett répa, zöldség, zeller felszedésével nem vagyunk elkésve, a kisebb fagyokat jól viselik és fagymentes napokon tovább fejlődnek. A pincét a betakarítás előtt takarítsuk ki, ha szükséges meszeljük is ki.

Ebben a hónapban az áttelelő salátát is ki kell ültetni.

Használjuk ki a rövidülő nappalokat, és szórjuk ki, majd dolgozzuk be a talajba az érett istállótrágyát és a komposztot.

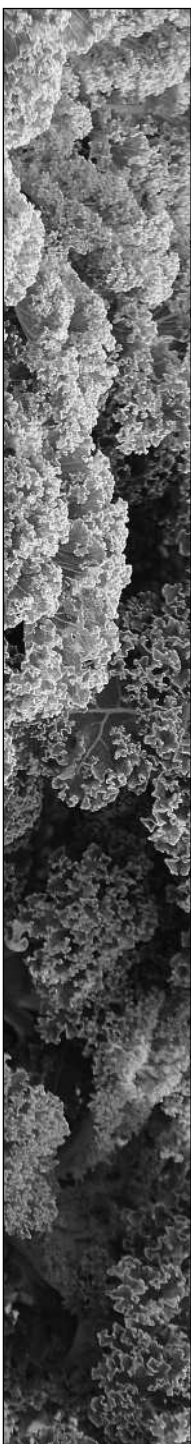
Zöldségeskertünkben a fagytűrő és fagyhatást igénylő növényeket hagyjuk a helyükön, minden más zöldségfélélt szedjük fel és tároljuk el. A bab és borsó szárát vágjuk le, tegyük a komposzthoz, gyökereiket hagyjuk a talajban. A spárga ágát takarjuk be, miután hajtásait levágtuk. A téli salátákat ültessük ki.

A beérő körtét, almát, birset szedjük le és raktározzuk el. Miután leszedtük az őszi szamóca termését, levélzetét vágjuk le és a mulcsszalmával együtt komposztáljuk. Végezzük el a lombját már elhullató ribiszke és az egres téli metszését. A gyümölcsfák törzsére helyezzünk hernyófogó enyves övet. Készítsük el a következő hónapban telepítendő fák, cserjék helyét.

A fű nyírását lassan hagyjuk abba. Ültessük el a hangákat, alpesi növényeket és fagytűrő évelőket. Az idősebb, sűrűn álló évelőket emeljük ki, osszuk szét, ültessük új helyükre. Az egy-nyáriakat a hónap végéig szedjük ki és tegyük a komposzthoz, helyükre ültethetünk kétnyáriakat. A fagyérzékeny évelőket, gumósokat, kardvirágot szedjük ki és tároljuk őket. Megkezdhetjük a földlabda nélküli örökzöld cserjék, fák, sövények telepítését. Vágjunk fás dugványokat.

Üvegházunkban gondosan vizsgáljuk át a növényeket, a gombákkal fertőzött leveleket távolítsuk el és semmisítsük meg. Vessük el a téli, rövid tenyésztésű salátákat. Éjszakánként – ha szükséges – fűtsünk kicsit.

November

A legfőbb dolgunk, hogy előkészítsük kertünket a télre, tegyünk rendbe mindent! Távolítsuk el a betakarítás utáni maradványokat, készítsük elő a kerti ágyásokat a következő évre. A medencéket és automata öntözőrendszereket ürítsük ki, víztelenítsünk. A hagymákat, és gumókat válogassuk át, tisztítsuk meg, és tegyük el télre. Rendszeresen válogassuk át az eltett zöldségeket!

December

A tartósabb fagyok beálltaig fagymentes napokon szedjük az oltóvesszőket, csak egészséges, jól termő fajtákról. A levágott vesszőket tegyük fagymentes, sötét helyre és homokba rétegezve tároljuk. Papírba tekerve, műanyag zacskóba téve a hűtőszekrény zöldséges rekeszében is tárolhatjuk.

Ilyenkor az egerek behúzódnak a fészerbe, ahol sok kárt okozhatnak. Nem csak a madáreleséget dézsmálják meg, hanem fészket készítenek maguknak, és szaporodásukkal jelentős károkat okoznak. Az idejében felállított csapdákkal ez a kár jelentősen csökkenthető, vagy meg is előzhető.

Készítsünk komposztáló árkot. Mindent, amit egyénként a komposztba tennénk, előre megásott árkokba temetjük. Az árok szélessége egy ásónyi, a mélysége is ugyanekkora. A földet az árok egyik oldalára halmozzuk fel, és a konyhai szerves hulladékot az előre megásott árkokba szórjuk. Mikor egy sor megtelt, betakarjuk a mellé halmozott földdel. Amíg a talaj nem fagyott át teljesen, folyamatosan tölthetjük fel és takarhatjuk be az árkokat. Tavaszig a hulladék ülepszik, lebomlik, és remek helye lesz a konyhakerti növényeinknek.

Etessük a madarakat! Bármilyen zsiradék, amely szoba-hőmérsékleten is szilárd, megfelelő táplálék, ha nem sózott. A keményebb állagúak papírban, vagy golyó formájában is elkészíthetők, a lágyabbak inkább dobozokban legyenek, és azokat akasszuk ki. Így a dobozokból a nap melegítő hatására sem fognak csöpögni, s az éjszakai fagy ismét megdermeszti őket.

(Régebbi kalendáriumok anyagából)

RUHAMÉRETEK

Női méretek

S		M		L		XL		XXL		3XL		
36	38	40	42	44	46	48	50	52	54	56	58	60
Testmagaság (tm)												
152	156	158	162	166	170	174	178	180	182	184	186	188
Mellbőség (mb)												
84	88	92	96	100	104	110	116	122	128	134	140	146
Derékbőség (db)												
66	70	74	78	82	86	92	98	104	110	117	124	131
Csípőbőség (csb)												
90	94	98	102	106	110	114	118	124	130	136	142	148
Ujj hossza (uh)												
58	58	60	60	60	61	61	61	62	62	63	63	63

Férfi méretek

S		M		L		XL		XXL		3XL		
44	46	48	50	52	54	56	58	60	62	64	66	
Testmagaság (tm)												
168	171	174	177	180	182	184	186	188	190	192	194	
Mellbőség (mb)												
88	92	96	100	104	108	112	116	120	124	128	132	
Derékbőség (db)												
78	82	86	90	94	98	104	110	116	122	126	130	
Csípőbőség (csb)												
90	94	98	102	106	110	116	120	124	128	132	136	
Ujj hossza (uh)												
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	

HUMOR

– Mit csinálsz? – kérdezi a férj az asszonytól. – Legyeket fogok. – És sikerül?
– Igen, már fogtam két hímet és három nőtényt. – Honnan tudod, melyik hím, melyik nőtény? – kérdezi elképedve a férj. – Hát a hímek a sportújságon ültek, ezek pedig a telefonon.

Egy férfi elhatározta, hogy vásárol valamilyen különleges állatot. Az üzletben talált is valami igazán különlegest: egy beszélő százlábút. Az állatkával házikót is adtak, amit a férfi behelyezett a lakásában a sarokba. Aztán beszélgetni kezdett a százlábúval, és megkérdezte tőle: – Nincs kedved eljönni ma este a templomba? – de nem jött válasz. Újra megkérdezte, de akkor sem kapott feleletet. Végül odahajolt a házikóhoz, és beordított: – Jössz velem a templomba? – mire egy cérnavékony hang válaszolt: – Már mondtam kétszer, hogy IGEN, csak most húzom a cipőmet!!!

Az ateista és a keresztyén beszélgetnek. – Nektek, keresztyéneknek annyi nagy ünnepetek van: húsvét, karácsony, pünkösöd, advent, nekünk pedig nincsenek ünnepeink. – Hogy, hát nektek is ott van április elseje!

Egy gyermek végignézi, ahogy a lelkipásztor prédikációt ír, aztán megkérdezi: – Honnan tudod, hogy mit kell írnod?

– Isten mondja meg nekem.

– Aha. De akkor miért húztál ki pár sort?

Egy lelkipásztornak műfogsort készítenek. Amíg készül a fogsor, vasárnaponként csak tíz percet tud prédikálni, mert nagyon fáj az ínye. Aztán amikor kész az új fogsor, már harminc percet prédikál, de a következő vasárnapon már majdnem másfél órát. Istentisztelet után a főgondnok hűledezve megkérdezi a lelkészt: – Tiszteletes úr, hát hogy tudott ilyen sokat beszélni?

– Ne is mondja, a reggel tévedésből a feleségem fogsorát tettem be a számba, és nem voltam képes elhallgatni...

Egy édesanya meghallja, hogy a város lelkipásztora nagyon ügyesen bánik a gyermekekkel, és a legszemtelenebbeket is megzabolázza. Mivel van két rosszcsont fia, elviszi őket a lelkészhez, hátha a lelkükre tud beszélni.

A lelkész nyájasan leülteti a fiúkat az irodában, és öblös hangján megkérdezi tőlük: – Fiaim, tudjátok, hogy hol van az Isten? A fiúk csak megszeppenve néznek. A lelkész tovább faggatja őket: No, mondjátok, bátran! Hol van az Isten? Erre a két fiú felugrik, és hazaszalad. Otthon ezt mondják az édesanyjuknak: – Anyuka, most aztán nagy bajba keveredtünk! Isten eltűnt, és a pap bácsi azt hiszi, hogy mi loptuk el!

Egy torzonborz, csavargó kinézetű ember odamegy a lelkészhez, és megkérdezi: – Tiszteletes úr, mi okozza az ízületi gyulladást?

Mire az szigorúan ránéz, és kioktató hangon ezt mondja: – Az a sok piálás, fiam, meg a csavargás! Az a sok rossz bagó, az okozza! De miért tőlem kérded?

– Hát mert olvastam az újságban, hogy az esperes úr ebben szenved – mondja elképedve az atyafi.

A lelkész kihirdeti a templomban:

– Következő vasárnap a hazugságról fogok prédikálni. Kérek mindenkit, hogy olvassa el Márk evangéliumának a 17-ik részét!

A következő héten ezzel kezdi beszédét:

– Emelje fel a kezét, aki elolvasta Márk evangéliumának a 17-ik részét!

Sokan feltartják a kezüket.

– No, akkor beszéljünk a hazugságról. Márk evangéliumának amúgy csak 16 része van.

– Miért a férfi után teremtette meg az Úr a nőt?

– Hogy előtte nyugodtan tudjon dolgozni...

Két gyermek a templomban végighallgat egy hosszú igehirdetést, amely a Sátán gonoszságait ecseteli. Mikor mennek hazafelé, az egyik megkérdezi:

– Mondd csak, te hiszel a Sátánban?

– Ó, dehogyan hiszek. Pont az lesz ezzel is, mint a Mikulással; majd kiderül, hogy csak az apád beöltözve!

Bölcs mondások, közmondások

- ✿ Rest munkás jobban szereti a napot nyugtán, mint felkeltében.
- ✿ Mennél rosszabb a pék, annál több cipót ígér.
- ✿ Ki más szájával eszik, nem szokott jóllakni.
- ✿ Ki részegen lop, akadjon fel józanon.
- ✿ Elszenvedi számár a verést, csak enni adjanak.
- ✿ Kinek savával élsz, főztjét megdicsérjed.
- ✿ Ki más szekeren ül, nem oda megy, a hová akar, hanem a hová viszik.
- ✿ Nem kénytelen a szemes, hogy a vakot kalauzul vegye.
- ✿ Nem tudja becsülni a szerencsét, ki soha nem volt szerencsétlen.
- ✿ Szél a tölgyet ledönti, de a náddal nem bír.
- ✿ Addig szép akármi, míg szebbet nem látni.
- ✿ Tarts szolgát, ha parancsolni akarsz.
- ✿ Gyermekért, ebért nem egyszer támad villongás a szomszédban.
- ✿ Ki nem tanul jó beszéddel, tanuljon feje vesztével.

- ✿ Mindennek tetszeni lehetetlen, akarni bolondság.
- ✿ Hamarább meghalunk, hogysen mindent tudunk.
- ✿ Könnyebb a varrást kifejteni, mint az esküvést visszamondani.
- ✿ Ki mindenkire vigyorog, senkit se szeret.
- ✿ Rosszak a templomban is összeülnek.
- ✿ Szegény ember szintúgy gondol az ő kevesére, mint a gazdag az ő sokára.
- ✿ Nem gomba a vitéz, hogy minden ganéjban megteremjen.
- ✿ Meggyújtott gyertyát nem kell csudálni, ha fogy.
- ✿ Rossz gazda, ki maga házára egy szeget faragni nem tud.
- ✿ Erszénynek egy betegsége van: a lapos guta.
- ✿ Könnyű volna megnyírni a disznót, ha malackorában rászoktatták volna.

REMÉNYIK SÁNDOR

Békesség Istentől

Nincs nyugalom, nincs nyugalom, – a szív,
Amíg ver, mindörökre nyugtalan.
De mindörökké nyughatatlanul,
Istentől mégis Békessége van.
Nyugalma nincs, de Békessége van.
Békesség Istentől.

Nincs nyugalom, nincs nyugalom, – vihar,
Örök hullámozás a víz felszíne.
De lent a mélyben háborítlanul
Pihen a tenger s az ember szíve,
Hadd hullámozzék a víz felszíne.
Békesség Istentől.

Nincs nyugalom, nincs nyugalom, – s ez a
Nyugtalanság, mint a járvány, ragad.
Te sugarazd szét békességedet
És szóval, kézfogással másnak add.
Az Isten Békessége is ragad.
Békesség Istentől.

Reggel mondd, délben mondd és este mondd
A Feltámadott első, szép szavát.
És ragyogóbbá lesz a reggeled
És csillaghímesebb az éjszakád.
És békességesebb az éjszakád.
Békesség Istentől.

Békesség Istentől: mi így köszönjünk,
Hogy köszöntésünkben lélek legyen –
Vihartépett fák – ágainkon mégis
Vadgalamb bűg és Békesség terem.
Békesség: köszöntésünk ez legyen.
Békesség Istentől.

KÖNYVAJÁNLÓ

„A Szentlélek munkája politikailag megfoghatatlan”

Hermán M. János a kötet megírása, a felszínre hozott értékes adathalmaz megelevenítése és megszerkesztése által ismételten bebizonyítja alkotásra szomjúzó, szellemiekben (is) örökmozgó természetét. A szerző négy évtizede ingázik Erdély, azaz szülőföldje és Hollandia, felesége miatti, választott hazája között. Eközben megállókat tesz főleg Magyarországon, de szükség szerint másutt is. Megannyi peregrinus deák, későbbi tanítómester, a Misztótfalusi Kis Miklósek és az Apáczai Csere Jánosok sorsa jut osztályrészül neki. Hazahozza Németalföld szellemiségét, otthon és itthon egyaránt termőföldbe szórja a hit, a reformáció eszmeiségét. Miközben Zwolléból Nagyváradra menet éppen Debrecenben, a „kálvinista Rómában” vált szállítóeszközt. A püspöki székhelyen általa – mint egyházkerületi előadótanácsos, későbbi dokumentációs könyvtárigazgató – létrehozott és gondosan ápoltság egyházi dokumentációs könyvtár mindig hazavárta az immár aktív nyugdíjasan alkotó hollandiai

nagykövetét az erdélyi reformációnak. De hazavárja Nagysármás is: a mezőségi dombok, a templomtorony, a rokonság és a temető.

Hermán M. János egy Istenében, családjában, szellemében gazdag ember, szerteágazó életpályája sok helyszínt ölel fel: Kolozsvár, Nagysármás, Beszterce, Kolozsvár, Amszterdam, Mezőkeszű, Magyarrégen, Somkerék, Újös, Fűzkút, Zwolle, Brüsszel, Budapest, London, majd két évtizedes ingázás Nagyvárad, Nagysármás és Zwolle között. A tiszteletes úr mindenhol a tőle megszokott jó orgánummal és őszinte szavakkal szólt és szól ma is az egybegyűltekhöz. Szószékről, egyházi konferencián, vagy most éppen egy tartalmas kiadvány által.

A szerző peregrinációi, alapvetően meghatározó kétlakisága visszatükröződik a kötetben, amely nagyrészt konferenciákon bemutatott, különböző alkalmakra megírt és részben egyházi lapokban megjelentetett írások gyűjteménye. Témaválasztása igen változatos és szerteágazó, stílusa olvasmányos, esetismertetése részletekbe menő.

Alapos lábjegyzet-anyaggal, több esetben értékes mellékletekkel (levelek, fordítások, névjegyzékek) ellátott tanulmányok sorakoznak, amelyek az olvasó számára egyszerre nyújtanak teológiai, egyháztörténelmi, helységnév-földrajzi, nemzetpolitikai, szociológiai ismereteket. Szorgalmas dokumentálás és mármár nyomozás eredményeképpen megrendítő életrajzok, történetek, események, gondolatok tárulkoznak fel, melyek közös vezérfonala a hit megtartó ereje. Amint azt a sorok között olvashatjuk Magda van der Ende nyomán: „a Szentlélek munkája politikailag megfoghatatlan”.

A hetvenes-nyolcvanas években a román titkosrendőrség által megfigyelt Hermán M. János többnyire olyan ismereteket tár az olvasó elé, amelyeket annak idején sülyesztőbe szántak a kommunista vezetők, bizonyára szívük szerint (lélek hiányában) az egyházakkal együtt. Ezért – a személyes indíttatáson túl – az egykori meghurcoltak rehabilitálása, a hallgatás csendjének a megtörése közösségi feladat teljesítése egyúttal. Miközben a börtönbe vetettek, a hitükért szenvedettek, a népükért és vallásukért egyenes gerinccel kiálló papok mellett a könyv lapjain is előbukkannak a jelentők, a júdások, a vörös papok.

A Szamosújváron kivégzett ötvenhatos nemzeti hős Sass Kálmán, a Szekuritáté okozta akasztásos öngyilkosság áldozata, Tőkés Béla, valamint a börtönből már szeretteihez és gyülekezetéhez vissza nem térő Horváth László mártír lelkipásztor földi léptékben krisztusi utat járt be. Megtartó hitük által emléük legyen áldott!

A könyvben a halálos ítéletükkel együtt nevük kiejtésének tiltására ítélt erdélyi református „papkrisztusok” mellett olyan történetek is felszínre bukkannak és ismertté válnak, amelyek felemlegetése a letűnt rendszerben már

bíróági vádpontnak számított. Ilyen a szegyetlenül megszállott könyvtár, a tisztítótűzre dobott pusztakamarási Kemény-féle könyvtár sorsa, a könyveket és az írástudókat gyűlölő Szekuritáté ténykedései, az erdélyi református egyház életét bármiféle mellébeszélés nélkül ismertető előadás-tanulmány, vagy éppenséggel a szerző szülőföldjén a nagysármási, kissármási és nagycégi legáció története egy-egy távoli karácsonyon. Miközben meglevenedik a Mezőségen fél évszázadon át szolgáló édesapa, valamint az igaz testvér, a keserves sorsú Pista alakja.

A hidak összekötnek, például különböző nyelvű, világnézetű embereket közelítenek egymáshoz. De hídként fogható fel, híd szereppel bír maga a hit, a református vallás. Egyszerűségében felemelő történet az agymosás kommunista érájából: egy faluszéli hívő család váltig ragaszkodik ahhoz, hogy a holland légátus keresztelje meg a gyermeküket.

A könyvben ez a történet a híd Erdély és Hollandia között. És következnek a tanulmányok a szerző második hazájához kötöttek: hollandiai peregrinusok, egy magyar sziget-család Hollandiában, a Pennings-Nuszpl házaspár szolgálata, Kuyper Ábrahám munkásságának méltatása, holland-magyar egyházi kapcsolatok. Aztán meglevenedik az első világégést követően mintegy ötvenezer árva, éhező magyar gyermeket Hollandiába és Belgiumba szállító vöröskeresztes gyermekvonatok története, majd a második magyar gyermekmentési akció szükségessége a második világháború után.

Külön tanulmány vállalkozik a magyarok közötti missziói-egyházi munka szervezési történetének vázlatos áttekintésére a Nyugat-Európai Magyar Református Lelkigondozói Szolgálat megalakulása előtti időszakban. Újabb kedves témája a szerzőnek, egyúttal saját lelkipásztori szolgálatának gyakorlata.

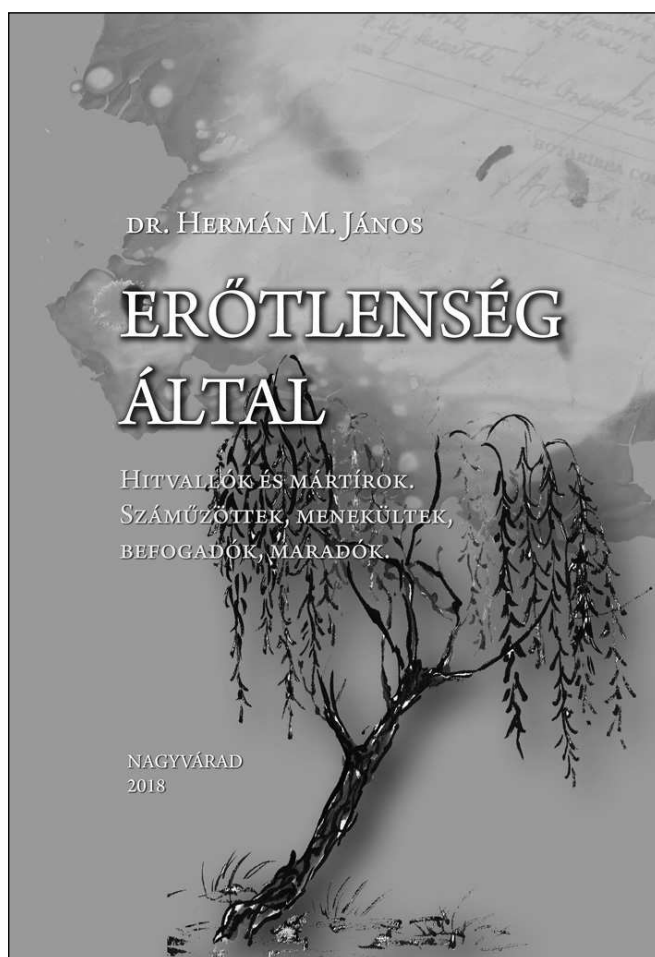
A könyv olvasása közben hidakon közlekedünk a nyugati diaszpóra gyülekezetei között, amelyeken szórványpapok és buzgó gyülekezeti tagok haladnak együtt, majd sietnek a rohanó élet mindennapi kihívásai felé. Aztán az Amszterdam csatornáit felett átvélő hidakról elérkezünk a Dunára épített hidakhoz, kiemelten a nemzetépítő és a nemzetét féltő „hídember”, Széchenyi István alkotásához.

Egy másik igaz magyar értelmiségi vezető vívódásaiba tekinthetünk bele, az éppen soron levő tanulmány témája: Tisza Istvánban az öntudatos kálvinista államférfi emlékezete Hollandiában. Végül, a dunai hidaknál megmaradva, Czíria János életébe és munkásságába kapunk betekintést, majd a nemzet püspöke, Ravasz László tiszta igehirdetésre buzdító egyházpolitikai üzenete szól mindannyiunkhoz, palástosokhoz és palást nélküliekhez egyaránt. Maarten Aalders professzor tanulmányának az itt közölt fordítása pedig a fejezethez illő ráadás.

Hermán M. János tiszta igehirdetésének a műve e jelen kiadvány. Ki-kí megtalálhatja benne a számára érdekeset, a saját életére nézve hasznosat, az önmaga lelki épülésére valót. A krisztusi ige üzenete szellemében: „Ami kezdettől fogva volt, amit hallottunk, amit a szemünkkel láttunk, amit szemléltünk és amit a kezünkkel tapintottunk: az élet Igéjét hirdetjük nektek.” (1Ján 1,1)

ÁBRÁM ZOLTÁN

Dr. Hermán M. János: Erőtlenség által. Hitvallók és mártírok. Száműzöttek, menekültek, befogadók, maradók

A reménység hőse

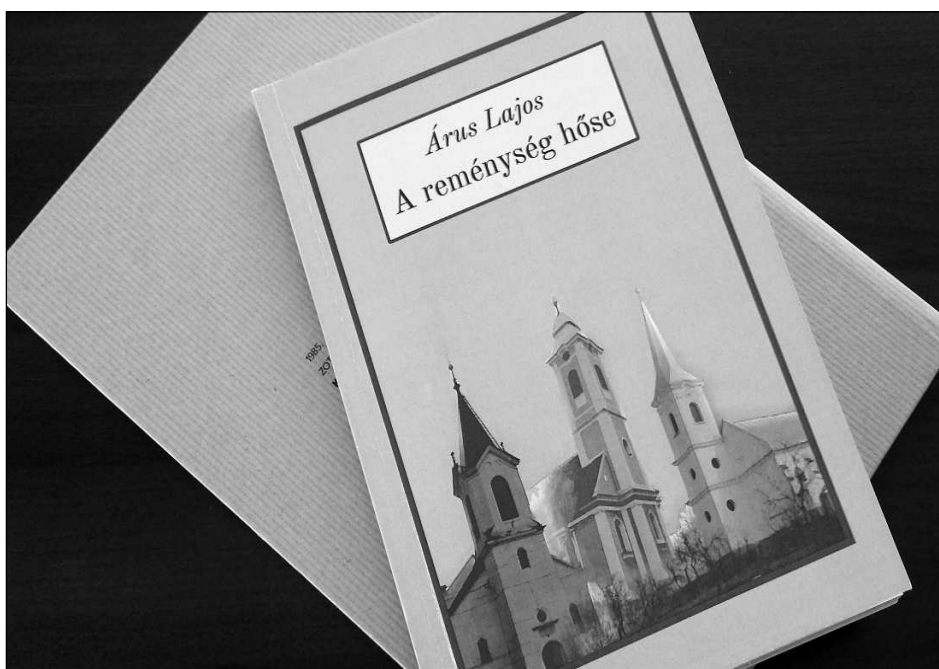
Áldott emlékezetű Árus Lajos Marosvásárhelyen látta meg a napvilágot 1931. szeptember 13-án egy nyolcgyermekes család első gyermekeként. Három szószékről hirdette rendszeresen az Igét. A marosvásárhelyi segédlelkészi évek (1955–1958) után, ahol Adorján Gábor (1892–1958) anyai nagyapám mellett szolgált, Magyarózdra került. Onnan 1972-ben feleségével Adorján Erzsébet körorvosnővel és négy gyermekkel kerekedett fel, a gyergyói medence szórványai, illetve Gyergyószentmiklós missziói egyházközség lett a szolgálati helye. Ötödik gyermeke, e sorok írója már ott született. Előbb kismotorkerékpárral, majd autóval járta a tizenöt szórványt, és minden vasárnap négy, illetve öt szórványban tartott istentiszteletet az otthoni két szolgálat mellett. Emellett családokat látogatott, betegeket istápolt, szegényeket segített és rendkívüli tudományos munkát végzett.

Miközben a gyergyói templom és parókia is megújult, szorgalmasan készült arra, hogy megvédhesse doktori dolgozatát. Még segédlelkész korában beiratkozott a magiszteri tanfolyamra, tizennégy vizsgát tett le és hat szemináriumi dolgozatot írt, valamennyire jeles osztályzatot kapott. Sámuel 1. Könyvéhez írt kommentárt magiszteri dolgozatként, amit 1964-ben adott be a kolozsvári teológia rektori hivatalába.

Négy év eltelte után sem elfogadásra, sem visszautasításra nem került, viszont 1968-ban megszűnt a magiszteri tanfolyam és cím. A doktori értekezését Sámuel, Saul, Dávid – Sámuel könyvének főkérdései címen adta be 1970-ben. Sok huzavona és személyi cserék után, mondvacsinált okokra hivatkozva ezt a dolgozatot nem fogadták el.

1977-ben adta le az Abad (szolgálni) héber igegyökszavainak a feldolgozásával foglalkozó értekezést. 1232 igehelyen fordul elő az Ótestamentumban ez az ige, nem kis munka volt rendszerezni. 1978 és 1981 között a kontraszelekció révén odakerült Eszenyeiné Széles Mária professzorasszony háromszor íratja újra a dolgozatot. 1983-ban a negyedik verziót az Abad gyök szavainak a jelentése az Ótestamentumban címmel elfogadta. 1984-ben Nagy Gyula püspök akadémikuskodása miatt nem védhette meg a dolgozatát (a hivatal packázásának a klasszikus esete forgott fenn).

1985-ben megint megváltozott az Intézeti Szabályzat, újabb két dolgozatot íratnak vele. Mindhiába írta meg, mert 1987-ben újabb akadémikuskodások és utasítások nyomán még két dolgozatot kellett megírnia. Sem ezelőtt, sem

azóta nem akadályozták meg senkinek sem ennyire nyilvánvaló módon, hogy ledoktoráljon.

Oldalakon át lehetne sorolni azt a siralmas helyzetet, amit a kommunista diktatúra hű zsoldosai idéztek elő csak azért, hogy megakadályozzák munkájának az elismerését. A dolgozatok felolvasására és megvédésére soha nem került sor. Hiába kért időpontot több ízben is, válaszra sem méltatták. Amikor az egyik személyes felelőst háromszor is megkereste levélben, hogy választ kapjon égető kérdéseire, a harmadik esetben még a tértivevényt se kapta vissza!

Mindeközben tucatnyi tanulmányt írt a Református Szemlének, előadásokat tartott, tudományos munkákat fordított németből magyarra, elkészítette a teljes Ószövetség Héber-magyar Szómagyarázatát (ebből sajnos csak egy kötet jelent meg nyomtatásban) és szinte minden igehirdetését, vagy azok vázlatát leírta.

Tizennyolc kisebb-nagyobb legévelt és bekötött kötetet tesznek ki prédikációi. Az igehirdetéseket magnóra vette (ez talán egyfajta biztosíték is volt a félremagyarázás ellen) és utána legépelte. Ez a kötet vasárnapi és ünnepi prédikációkból tartalmaz egy csokorra valót. A post mortem doktori címet megkapott tudós lelkipásztornak ezzel is szeretnék emléket állítani.

ÁRUS CSONGOR LÁSZLÓ
lelkipásztor

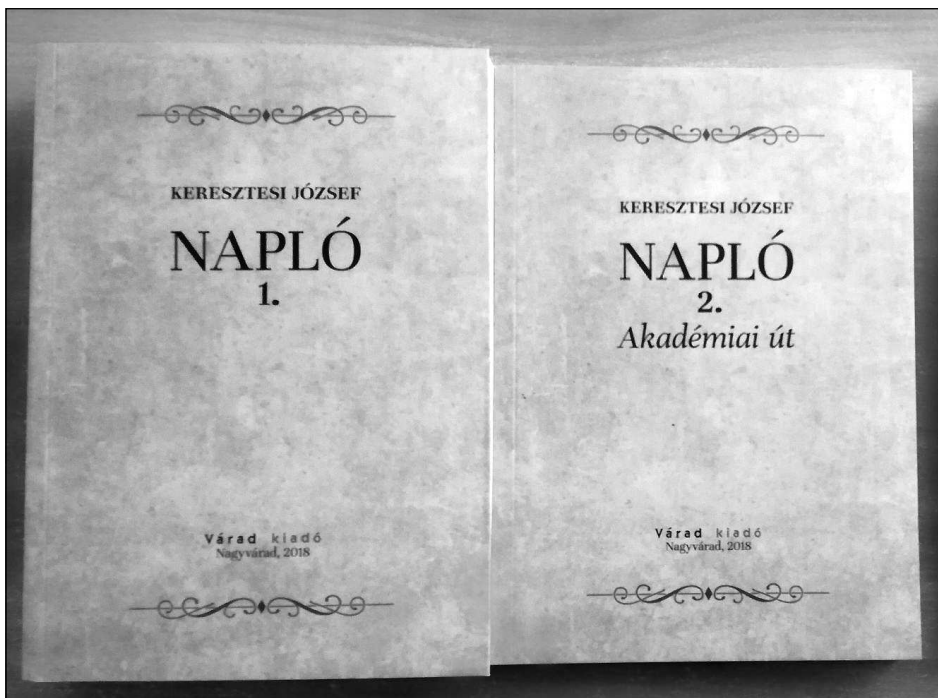
Keresztesi József Naplója

Ezzel a szerény és visszafogott címmel jelent meg a Várad kiadó gondozásában az egykori nagyvárad református lelkész eseményekben gazdag korrajza a 19. század második feléről, a korabeli viszonyokról, egyházi és világi történésekről.

A mai olvasó számára útbaigazítást nyújt a szerző életútjának megismeréséhez a két kötet borítójának belső oldalán olvasható, a Budapesti Szemle című folyóiratban 1937-ben megjelent, a szerző életútjáról és naplójáról írt rövid ismertetés. Ez a szöveg az alábbi összeggel zárul: „Általában becses adalék a XVIII. század közéletéhez, és más tekintetben is érdekes olvasmány”.

Az új, immár a harmadik kiadáshoz Tavaszai Hajnal írt tartalmas és eligazító előszót a mai olvasók számára. Megindokolja, hogy miért tartották szükségesnek és időszerűnek újból kiadni ezt az igen értékes és gondolatgazdag művet, kiegészítve a lelkész családi és közéleti életére vonatkozó adatokkal.

Ebből idézünk: „A Napló társadalom-rajza átfogó képet alkot a Tiszántúli régió rendi világáról, amelyben a köznemesség politikai befolyása meghatározó volt. Ugyanakkor diagnosztizálja a református egyháznak és a református

közembereknek a római katolikus egyházhoz való viszonyát, az ellenreformáció és a királyi pátensek, ediktumok és rezolúciók által kiváltott feszültségek mentén a Keresztesi Naplójában felvázolt történések súlypontja éppen az 1780-1791-es országgyűlés idejére és az azt követő periódusokra esik.

Ez a Tiszántúli Református Egyház szervezeti átalakításának a superintendenciában dülő belső ellentéteknek is az időszaka. Ezt a periódust az egyháztörténész Zoványi Jenő »a világi elleni küzdelme«-ként határozza meg.

Ennek a belharcnak lesz áldozata a Debreceni Református Kollégium tanára Sinai Miklós püspök, valamint szenvedő alanya és időnként aktív résztvevője Keresztesi József is. Keresztesi feljegyzései azt bizonyítják, hogy Nagyváradon a II. József tolerancia-rendeletét követően is napirenden maradtak a római katolikusok és a református egyház közötti csatározások.”

E figyelemfelkeltőnek szánt könyvismertetést azzal zárjuk, hogy Istennek hála ma már a felekezetek közötti béke és együttműködés megvalósult. Ennek bizonyítéka, hogy a vallási reformáció 500. évfordulóján Nagyváradon is együtt ünnepeltek az evangélikusokkal, reformátusokkal, unitáriusokkal a római- és görög katolikus, valamint az ortodox egyház vezetői is.

Reméljük, ez a békés együttélés a jövőben is folytatódni fog.

Dum spiro, spero – Amíg élek, remélek.

KUPÁN ÁRPÁD
történész

JELENTŐS ÉVFORDULÓK 2019-BEN

Január

- Január 3. – 180 éve, 1839-ben született Thaly Kálmán író, történetíró
- Január 4. – 150 éve, 1869-ben született Lyka Károly művészeti író, szerkesztő, egyetemi tanár
- Január 6. – 200 éve, 1819-ben született Degré Alajos újságíró
- Január 7. – 215 éve, 1804-ben született Csató Pál író, közíró, műfordító
- Január 9. – 125 éve, 1894-ben született Bárczi Géza nyelvész, egyetemi tanár
- Január 10. – 100 éve, 1919-ben született Fényi István partiumi költő, műfordító, magyartanár
- Január 11. – 75 éve, 1944-ben halt meg Ligeti Ernő erdélyi író, szerkesztő
- Január 12. – 110 éve, 1909-ben született Méliusz József erdélyi író, költő
- Január 15. – 70 éve, 1949-ben született Balla Zsófia erdélyi költő
- Január 15. – 60 éve, 1959-ben született Kovács András Ferenc erdélyi költő
- Január 17. – 385 éve, 1634-ben halt meg Szenczi Molnár Albert egyházi költő, író
- Január 17. – 125 éve, 1894-ben született Szőnyi István festőművész
- Január 18. – 150 éve, 1869-ben halt meg Szemere Bertalan útirajzíró, közíró, politikus
- Január 18. – 150 éve, 1869-ben született Tornyai János festőművész
- Január 20. – 135 éve, 1884-ben született Gábor Andor költő, író
- Január 20. – 130 éve, 1889-ben született Sík Sándor költő, író, szerkesztő
- Január 21. – 100 éve, 1919-ben született Lőrinczi László erdélyi író, műfordító, szerkesztő
- Január 22. – 30 éve, 1989-ben halt meg Weöres Sándor költő, műfordító
- Január 23. – 285 éve, 1734-ben született Kempelen Farkas feltaláló, szerkesztő
- Január 23. – 110 éve, 1909-ben született Ungar Imre, vak zongoraművész
- Január 25. – 110 éve, 1909-ben született Ignácz Rózsa erdélyi író, műfordító
- Január 27. – 100 éve, 1919-ben halt meg Ady Endre költő, író, újságíró
- Január 27. – 90 éve, 1929-ben született Garai Gábor költő, író, műfordító, műbíráló
- Január 28. – 75 éve, 1944-ben halt meg Korvin Sándor erdélyi költő
- Január 28. – 175 éve, 1844-ben született Benczúr Gyula festőművész
- Január 31. – 300 éve, 1719-ben halt Vay Ádám kuruc tábornok, röpiratíró
- Január 31. – 215 éve, 1804-ben született Bajza József költő, író
- Január 31. – 155 éve, 1864-ben született Kecskeméthy István erdélyi teológiai tanár, szakíró, orientalista, műfordító, szerkesztő

Február

- Február 1. – 165 éve, 1854-ben halt meg Landerer Lajos nyomdász
- Február 1. – 110 éve, 1909-ben született Képes Géza költő, műfordító
- Február 3. – 190 éve, 1829-ben született Orbán Balázs erdélyi író, néprajzi gyűjtő, történész
- Február 5. – 120 éve, 1889-ben született Berde Mária erdélyi író
- Február 5. – 55 éve, 1964-ben halt meg Csathó Kálmán író, színházrendező
- Február 6. – 70 éve, 1949-ben halt meg Zsolt Béla partiumi elbeszélő, közíró
- Február 7. – 180 éve, 1839-ben született Beniczkyné Bajza Lenke író, Bajza József lánya
- Február 8. – 120 éve, 1899-ben halt meg Bartalus István zenetörténész
- Február 8. – 90 éve, 1929-ben halt meg Rákosi Jenő író, szerkesztő, újságíró
- Február 8. – 80 éve, 1939-ben született Bölöni Sándor partiumi író, műfordító, irodalomszervező
- Február 16. – 70 éve, 1949-ben született Péteri I. Zoltán, partiumi közíró, helytörténész, szerkesztő
- Február 17. – 35 éve, 1984-ben halt meg Kacsó Sándor erdélyi író
- Február 20. – 70 éve, 1949-ben halt meg Berde Mária erdélyi író
- Február 20. – 170 éve, 1859-ben halt meg Irinyi József partiumi újságíró, műfordító, politikus
- Február 20. – 175 éve, 1844-ben született Munkácsy Mihály festőművész
- Február 20. – 20 éve, 1999-ben halt meg Plugor Sándor erdélyi grafikus
- Február 21. – 140 éve, 1879-ben halt meg Vahot Imre író, szerkesztő
- Február 21. – 30 éve, 1989-ben halt meg Márai Sándor író
- Február 22. – 115 éve, 1904-ben született Nagy István erdélyi író
- Február 24. – 270 éve, 1749-ben született Révai Miklós nyelvész, tanár, lapszerkesztő, könyvkiadó
- Február 24. – 65 éve, 1954-ben halt meg Herczeg Ferenc író
- Február 26. – 110 éve, 1909-ben született Anavi Ádám erdélyi költő, színműíró

Március

- Március 1. – 125 éve, 1894-ben halt meg Ács Károly erdélyi író, műfordító
- Március 2. – 250 éve, 1769-ben halt meg Bod Péter egyházi történetíró
- Március 3. – 140 éve, 1879-ben halt meg Paál László festőművész
- Március 3. – 115 éve, 1904-ben született Kristóf Károly, a keresztretjvény meghonosítója, daljátékok írója

- Március 6. – 135 éve, 1884-ben született Holló László festőművész
- Március 7. – 90 éve, 1929-ben született Székely János erdélyi író
- Március 8. – 205 éve, 1814-ben született Szigligeti Ede író, drámaíró
- Március 8. – 90 éve, 1929-ben született Saszet Géza erdélyi költő, szerkesztő
- Március 8. – 130 éve, 1889-ben halt meg Rómer Ferenc Flóris régész,
apátkanonok
- Március 8. – 75 éve, 1944-ben született Horváth Andor esszéíró, műfordító,
szerkesztő
- Március 8. – 45 éve, 1974-ben halt meg Imre Lajos pedagógiai író, szerkesztő,
egyetemi tanár
- Március 9. – 125 éve, 1894-ben halt meg Medgyes Lajos költő, egyházi író
- Március 10. – 90 éve, 1929-ben született Lakó Elemér erdélyi nyelvész, egyetemi
lektor, művelődéstörténész
- Március 10. – 50 éve, 1969-ben halt meg Tereh Géza költő, esztéta,
tankönyvíró
- Március 12. – 125 éve, 1894-ben halt meg Paulay Ede színész, rendező,
műfordító, szakíró
- Március 12. – 85 éve, 1934-ben született Moldova György író
- Március 13. – 85 éve, 1934-ben született Imets László erdélyi képzőművész,
grafikus, könyvdíszítő
- Március 13. – 120 éve, 1899-ben született Kodolányi János író
- Március 13. – 25 éve, 1994-ben halt meg Benda Kálmán történész, tanár,
tudományos szakíró
- Március 14. – 250 éve, 1769-ben született Kármán József író, lapszerkesztő
- Március 14. – 75 éve, 1944-ben halt meg Nagy Dániel erdélyi író, szerkesztő
- Március 16. – 30 éve, 1989-ben halt meg Balázs János erdélyi nyelvész,
irodalomtörténész, a szókincstan kutatója, műfordító
- Március 20. – 125 éve, 1894-ben halt meg Kossuth Lajos politikus, közíró
- Március 21. – 250 éve, 1769-ben született Dayka Gábor költő
- Március 21. – 115 éve, 1904-ben született Vadnai László író,
filmforgatókönyvíró
- Március 22. – 335 éve, 1684-ben született Bél Mátyás, a honismereti irodalom
művelője, tankönyvíró, egyházi író
- Március 22. – 15 éve, 2004-ben halt meg Varró János erdélyi
irodalomtörténész, műfordító, szerkesztő
- Március 24. – 175 éve, 1844-ben született Arany László költő
- Március 24. – 75 éve, 1944-ben született Kenéz Ferenc erdélyi költő
- Március 25. – 315 éve, 1704-ben született Faludi Ferenc hitszónok, tanár,
könyvtárigazgató

Március 26. – 215 éve, 1804-ben halt meg Kempelen Farkas feltaláló, szakíró
Március 27. – 130 éve, 1889-ben született Dienes László esztéta, szerkesztő
Március 27. – 85 éve, 1934-ben született Csurka István író, szerkesztő

Április

Április 1. – 205 éve, 1814-ben született Erdélyi János költő, szerkesztő, tanár
Április 1. – 160 éve, 1859-ben született Vikár Béla Néprajzkutató, műfordító
Április 2. – 200 éve, 1819-ben halt meg Báró Festetics György, a Georgikon alapítója
Április 3. – 75 éve, 1944-ben született Farkas Árpád erdélyi költő
Április 4. – 235 éve, 1784-ben született Kőrösi Csoma Sándor nyelvész, a magyar őshaza kutatója
Április 5. – 90 éve, 1929-ben született Czine Mihály irodalomtörténész, műbíráló, író
Április 6. – 205 éve, 1814-ben született Ybl Miklós építész
Április 6. – 65 éve, 1954-ben született Egyed Péter erdélyi költő, műbíráló
Április 8. – 270 éve, 1749-ben született Gáti István nyelvész, az első magyar gyorsírási rendszer kidolgozója, tankönyvíró
Április 8. – 100 éve, 1919-ben halt meg Eötvös Loránd fizikus, egyetemi rektor
Április 10. – 280 éve, 1739-ben született Baróti Szabó Dávid költő, paptanár, szerkesztő
Április 10. – 40 éve, 1979-ben halt meg Várkonyi Zoltán színházi szakember, rendező, színész, egyetemi tanár
Április 11. – 95 éve, 1924-ben született Csetri Elek erdélyi történész, egyetemi tanár
Április 11. – 45 éve, 1974-ben halt meg Kahána Mózes erdélyi költő, író
Április 13. – 270 éve, 1749-ben született Rát Mátyás, az első magyar nyelvű újság elindítója és szerkesztője
Április 13. – 125 éve, 1894-ben született Derkovits Gyula festőművész
Április 15. – 90 éve, 1929-ben született Huszár Sándor erdélyi író
Április 17. – 115 éve, 1904-ben született Sass Kálmán református egyházi író, újságíró, lapszerkesztő
Április 17. – 110 éve, 1909-ben született Ember Győző történész, egyetemi tanár
Április 17. – 100 éve, 1919-ben halt meg Mednyánszky László festőművész
Április 18. – 60 éve, 1959-ben halt meg Szabédi László költő, író, nyelvész, egyetemi tanár

- Április 19. – 200 éve, 1819-ben született Mentovich Ferenc költő, filozófiai és természettudományi író
- Április 21. – 220 éve, 1799-ben született Táncsics Mihály író, politikus
- Április 21. – 205 éve, 1814-ben született Egressy Béni zeneszerző, szövegíró, a Szózat megzenésítője, színmű- és operafordító
- Április 21. – 25 éve, 1994-ben halt meg Palocsay Zsigmond erdélyi költő
- Április 25. – 115 éve, 1904-ben született Szilágyi András erdélyi író
- Április 25. – 95 éve, 1924-ben született Szenes Iván dramaturg, dalszövegíró, zeneszerző
- Április 27. – 65 éve, 1954-ben született Zudor János partiumi költő
- Április 28. – 265 éve, 1754-ben született gróf Széchenyi Ferenc könyvtár- és múzeumalapító
- Április 28. – 225 éve, 1794-ben született báró Jósika Miklós erdélyi író
- Április 28. – 70 éve, 1949-ben született Demény István erdélyi néprajzkutató
- Április 28. – 30 éve, 1989-ben halt meg Tabi László közíró, lapszerkesztő

Május

- Május 3. – 90 éve, 1929-ben született Mester Zsolt erdélyi író, közíró, orvosi szakíró, a Sulyok István Református Főiskola rektora
- Május 4. – 115 éve, 1904-ben halt meg Jókai Mór író
- Május 5. – 110 éve, 1909-ben született Radnóti Miklós költő, műfordító
- Május 10. – 370 éve, 1649-ben született Pápai Páriz Ferenc író
- Május 10. – 90 éve, 1929-ben született Kányádi Sándor erdélyi költő
- Május 13. – 55 éve, 1964-ben halt meg Tompa László erdélyi költő
- Május 16. – 155 éve, 1864-ben halt meg Zilahy Károly műbíráló, költő, újságíró
- Május 17. – 70 éve, 1949-ben halt meg Balázs Béla költő, drámaíró
- Május 18. – 175 éve, 1844-ben született Mészöly Géza festőművész
- Május 19. – 425 éve, 1594-ben halt meg báró Balassi Bálint költő
- Május 20. – 30 éve, 1989-ben halt meg Galgóczi Erzsébet író
- Május 21. – 80 éve, 1939-ben született Lászlóffy Aladár erdélyi költő
- Május 23. – 115 éve, 1904-ben született Palotai Boris író, költő, lapszerkesztő
- Május 24. – 125 éve, 1894-ben született Komjáthy Aladár költő, író
- Május 26. – 100 éve, 1919-ben halt meg Gozsdu Elek író
- Május 26. – 50 éve, 1969-ben halt meg Zolnai Béla nyelvész
- Május 30. – 50 éve, 1969-ben halt meg Benedek Marcell író, irodalomtörténész

Június

- Június 1. – 250 éve, 1769-ben halt meg Csécsi /Tsétsi/ János református egyházi író
- Június 1. – 105 éve, 1914-ben halt meg Feszty Árpád festőművész, a Honfoglalás című körkép alkotója
- Június 2. – 150 éve, 1869-ben született Szomory Dezső író, színpadi szerző
- Június 2. – 90 éve, 1929-ben született Veress Dániel irodalomtörténész, dráma- és esszéíró
- Június 7. – 125 éve, 1894-ben született Boncza Berta (Csinszka) költő, emlékiratszerző
- Június 10. – 140 éve, 1879-ben született Szabó Dezső író, közíró
- Június 10. – 105 éve, 1914-ben halt meg Lechner Ödön építész, a magyaros szecesszió megteremtője
- Június 11. – 330 éve, 1689-ben született Csécsi (Tsétsi) János református egyházi író
- Június 12. – 205 éve, 1814-ben született báró Kemény Zsigmond erdélyi író
- Június 12. – 50 éve, 1969-ben halt meg Tersánszky Józsi Jenő író
- Június 13. – 435 éve, 1584-ben halt meg Zsámboky János költő, bölcsész, történész
- Június 15. – 190 éve, 1829-ben született Szász Károly erdélyi költő, műfordító
- Június 17. – 50 éve, 1969-ben halt meg Sinka István partiumi költő, író
- Június 18. – 105 éve, 1914-ben halt meg Zalár József költő, Damjanich tábornok történetírója
- Június 19. – 40 éve, 1979-ben halt meg Passuth László író, műfordító
- Június 20. – 100 éve, 1919-ben halt meg Csontváry Kosztka Tivadar festőművész
- Június 20. – 95 éve, 1924-ben született Podmaniczky Frigyes író, politikus
- Június 24. – 40 éve, 1979-ben halt meg Örkény István író, drámaíró
- Június 25. – 135 éve, 1884-ben született Gyóni Géza költő
- Június 26. – 50 éve, 1969-ben halt meg Tessitori Nóra erdélyi szavaló- és előadóművész
- Június 27. – 85 éve, 1934-ben született J. Nagy Mária erdélyi nyelvész, szakíró
- Június 28. – 205 éve, 1814-ben született Kriza János költő, népmese- és népballadagyűjtő
- Június 28. – 135 éve, 1884-ben halt meg Táncsics Mihály író, politikus
- Június 29. – 190 éve, 1829-ben született Ráth Mór könyvkiadó, könyvkereskedő, az írói tiszteletdíj elindítója
- Június 30. – 135 éve, 1884-ben született Szép Ernő költő, író

Július

- Július 1. – 135 éve, 1884-ben született Kisfaludy Stróbl Zsigmond szobrász
- Július 2. – 140 éve, 1879-ben született Móricz Zsigmond író
- Július 2. – 350 éve, 1669-ben született gróf Károlyi Sándor emlékiratszerző, tábornagy, az 1711-es szatmári béke megkötője
- Július 4. – 75 éve, 1944-ben halt meg Kelemen Béla nyelvész, irodalomtörténész
- Július 5. – 170 éve, 1849-ben halt meg Vasvári Pál író, történész, politikus
- Július 6. – 140 éve, 1879-ben született Szabó Dezső író
- Július 6. – 110 éve, 1909-ben született Szentiványi Lajos festőművész
- Július 9. – 105 éve, 1914-ben halt meg Pósa Lajos költő, ifjúsági író, közíró
- Július 10. – 105 éve, 1914-ben született Makkai László történész, református egyháztörténet-tanár
- Július 10. – 510 éve, 1509-ben született Kálvin János reformátor
- Július 11. – 130 éve, 1889-ben halt meg Reviczky Gyula költő
- Július 11. – 200 éve, 1819-ben született Reguly Antal nyelvész, néprajzkutató
- Július 12. – 25 éve, 1994-ben halt meg Kristóf Károly, a keresztretjvény meghonosítója, daljátékíró
- Július 12. – 115 éve, 1904-ben született László Dezső erdélyi református egyházi író, lapszerkesztő
- Július 13. – 85 éve, 1934-ben született Cseh Gusztáv erdélyi grafikus, könyvdíszítő művész
- Július 14. – 195 éve, 1824-ben született Ács Károly író, műfordító
- Július 15. – 135 éve, 1884-ben született Markovits Rodion író, újságíró, lapszerkesztő
- Július 17. – 155 éve, 1864-ben halt meg Szalay László történész
- Július 17. – 60 éve, 1959-ben született Kovács András Ferenc költő, műfordító
- Július 17. – 200 éve, 1819-ben született Kőváry László történetíró, író
- Július 18. – 130 éve, 1889-ben született Nyíró József erdélyi író
- Július 18. – 340 éve, 1679-ben született Széchy Mária költő – „a Murányi Vénusz” néven vált ismertté
- Július 19. – 235 éve, 1784-ben született Pergő Celesztin drámaíró, színész
- Július 19. – 140 éve, 1879-ben született Móra Ferenc író, közíró
- Július 24. – 110 éve, 1909-ben született Károlyi Amy költő, műfordító
- Július 24. – 95 éve, 1924-ben halt meg Szily Kálmán nyelvész, természettudós
- Július 26. – 155 éve, 1864-ben halt meg Fáy András író
- Július 28. – 230 éve, 1789-ben halt meg báró Orczy Lőrinc költő

Július 28. – 90 éve, 1929-ben született Fenyő István irodalomtörténész,
műbíráló

Július 28. – 105 éve, 1914-ben született Ruffy Péter erdélyi közíró, író

Július 29. – 260 éve, 1759-ben halt meg Árva Bethlen Kata önéletrajzíró

Július 29. – 90 éve, 1929-ben született Mikes György író, humorista

Július 31. – 170 éve, 1849-ben halt meg Petőfi Sándor költő

Július 31. – 30 éve, 1989-ben halt meg Fehér Ferenc újvidéki költő, író,
műfordító

Augusztus

Augusztus 1. – 85 éve, 1934-ben született Fried István irodalomtörténész,
nyelvész

Augusztus 1. – 140 éve, 1879-ben született Papp Aurél partiumi festőművész,
műbíráló

Augusztus 2. – 200 éve, 1819-ben született Várady Antal újságíró, Petőfi barátja

Augusztus 2. – 85 éve, 1934-ben született Maár Gyula filmrendező,
forgatókönyvíró

Augusztus 3. – 90 éve, 1929-ben született Hajdu Győző lapszerkesztő, tanár

Augusztus 3. – 70 éve, 1949-ben halt meg Ignotus Hugó író, költő, műbíráló,
közíró

Augusztus 9. – 120 éve, 1899-ben született Szabolcsi Bence zenetörténész,
szerkesztő

Augusztus 10. – 50 éve, 1969-ben halt meg Kodolányi János író

Augusztus 12. – 95 éve, 1924-ben halt meg Bródy Sándor író, drámaíró

Augusztus 13. – 65 éve, 1954-ben halt meg Gaál Gábor erdélyi író,
irodalomtörténész, szerkesztő

Augusztus 13. – 25 éve, 1994-ben halt meg Örsi Ferenc író, közíró

Augusztus 14. – 80 éve, 1949-ben született Gergely István erdélyi
szobrászművész

Augusztus 15. – 115 éve, 1904-ben született Tamási Gáspár erdélyi
emlékiratszerző, Tamási Áron öccse

Augusztus 17. – 90 éve, 1929-ben halt meg Benedek Elek erdélyi író, szerkesztő,
népmesegyűjtő

Augusztus 19. – 30 éve, 1989-ben halt meg Képes Géza költő, műfordító

Augusztus 22. – 105 éve, 1914-ben született Baróti Géza újságíró, szerkesztő

Augusztus 23. – 95 éve, 1924-ben született Kishont Ferenc író, újságíró,
humorista

- Augusztus 25. – 390 éve, 1629-ben született Gyöngyösi István író, politikus
- Augusztus 27. – 145 éve, 1874-ben született Császár Elemér irodalomtörténész
- Augusztus 28. – 110 éve, 1909-ben született Asztalos István erdélyi író
- Augusztus 28. – 100 éve, 1919-ben született Mikó Imre erdélyi író, szerkesztő, riporter
- Augusztus 28. – 100 éve, 1919-ben halt meg Dóczi Lajos író, műfordító
- Augusztus 29. – 585 éve, 1434-ben született Janus Pannonius költő, egyházi méltóság
- Augusztus 29. – 270 éve, 1749-ben halt meg Bél Mátyás egyházi író, nevelő, tankönyvíró, a honismereti irodalom művelője
- Augusztus 30. – 445 éve, 1574-ben született Szenczi Molnár Albert egyházi költő, író, műfordító
- Augusztus 31. – 110 éve, 1909-ben született Fejtő Ferenc újvidéki műbíráló, szerkesztő, közíró

Szeptember

- Szeptember 2. – 60 éve, 1959-ben halt meg Szentimrei Jenő erdélyi író, költő
- Szeptember 5. – 235 éve, 1784-ben halt meg Ányos Pál költő
- Szeptember 5. – 115 éve, 1904-ben halt meg Baráth Ferenc irodalomtörténész, szerkesztő
- Szeptember 5. – 95 éve, 1924-ben született Seres Zsófia erdélyi irodalomtörténész, szerkesztő
- Szeptember 6. – 10 éve, 2009-ben halt meg Thurzó Sándor partiumi zenei író, zeneszerző, a Varadinum vonósnégyes alapítója
- Szeptember 6. – 115 éve, 1904-ben született Keresztúri Dezső író, költő, irodalomtörténész, műbíráló, műfordító
- Szeptember 7. – 315 éve, 1704-ben halt meg Gyöngyösi István író, politikus
- Szeptember 7. – 135 éve, 1884-ben született Miklós Jutka partiumi költő, a Holnap című antológia egyik szerkesztője
- Szeptember 8. – 80 éve, 1939-ben halt meg Hevesi Sándor író, színháztörténész, szakíró
- Szeptember 9. – 190 éve, 1829-ben halt meg Vitkovics Mihály író, költő, műfordító, mecénás
- Szeptember 9. – 120 éve, 1894-ben született Gulácsy Irén erdélyi író
- Szeptember 11. – 100 éve, 1919-ben halt meg Csáth Géza író, zeneesztéta
- Szeptember 11. – 60 éve, 1959-ben halt meg Bölöni György író, közíró

- Szeptember 17. – 85 éve, 1934-ben született Horváth Arany erdélyi író, költő, szerkesztő, riporter
- Szeptember 19. – 60 éve, 1959-ben született Kalapáti Ferenc újvidéki költő, tanár
- Szeptember 19. – 45 éve, 1974-ben halt meg Urbán Ernő költő, író, újságíró
- Szeptember 20. – 130 éve, 1889-ben született Tereh Géza partiumi költő, esztéta, tankönyvíró
- Szeptember 20. – 40 éve, 1979-ben halt meg Macalik Alfréd partiumi festőművész, szakíró
- Szeptember 20. – 125 éve, 1894-ben született Péchy Blanka író, nyelvművelő, színész
- Szeptember 22. – 75 éve, 1944-ben született Jakobovits Márta partiumi keramikus, képzőművészeti író
- Szeptember 23. – 110 éve, 1909-ben született Móricz Virág író, Móricz Zsigmond leánya
- Szeptember 24. – 100 éve, 1919-ben született Borbándi Gyula író, irodalomtörténész, szerkesztő
- Szeptember 24. – 40 éve, 1979-ben halt meg Ignác Rózsa erdélyi író, műfordító
- Szeptember 26. – 320 éve, 1699-ben született Hermányi Dienes József egyházi író
- Szeptember 27. – 110 éve, 1909-ben halt meg Thaly Kálmán költő, történetíró
- Szeptember 28. – 90 éve, 1929-ben született Ritoók Zsigmond irodalomtörténész, ókorkutató
- Szeptember 30. – 160 éve, 1859-ben született Benedek Elek erdélyi író, szerkesztő, mesemondó

Október

- Október 1. – 120 éve, 1899-ben született Bárdos Lajos zeneszerző, zenetudós, karnagy
- Október 2. – 85 éve, 1934-ben született Hary Béla erdélyi zeneszerző, karnagy
- Október 2. – 105 éve, 1914-ben született Senkálzsky Endre emlékiró, erdélyi színész
- Október 3. – 465 éve, 1554-ben született báró Balassi Bálint költő
- Október 5. – 155 éve, 1864-ben halt meg Madách Imre író, költő
- Október 6. – 170 éve, 1849-ben halt meg Lázár Vilmos emlékiró, aradi vértanú
- Október 9. – 125 éve, 1894-ben halt meg Justh Zsigmond író, irodalomszervező

- Október 9. – 75 éve, 1944-ben halt meg Kovács Katona Jenő erdélyi író,
szerkesztő
- Október 9. – 110 éve, 1909-ben született Horváth István erdélyi költő
- Október 10. – 85 éve, 1934-ben született Hervay Gizella erdélyi költő
- Október 12. – 85 éve, 1934-ben született Fábián Ernő erdélyi
irodalomtörténész, politológus
- Október 13. – 115 éve, 1904-ben halt meg Lotz Károly festőművész
- Október 18. – 125 éve, 1894-ben született Déry Tibor író
- Október 18. – 145 éve, 1874-ben született Földessy Gyula irodalomtörténész,
egyetemi tanár
- Október 18. – 35 éve, 1984-ben halt meg Korda István partiumi költő, író,
műfordító
- Október 18. – 55 éve, 1964-ben halt meg Barta Lajos író, drámaíró, újságíró
- Október 19. – 165 éve, 1854-ben született Iványi Ödön író
- Október 19. – 30 éve, 1989-ben halt meg Király István író, irodalomtörténész,
szerkesztő
- Október 20. – 75 éve, 1944-ben halt meg Sulyok István egyházi író, a
Királyhágómelléki Református Egyházkerület első püspöke
- Október 22. – 85 éve, 1934-ben született Pomogáts Béla irodalomtörténész,
műbíráló
- Október 22. – 40 éve, 1979-ben halt meg Jakabos Ödön utazó, útinaplóíró,
Kőrösi Csoma Sándor útjának követője
- Október 24. – 85 éve, 1934-ben halt meg Boncza Berta / Csinszka/ költő,
emlékiratíró
- Október 24. – 170 éve, 1849-ben halt meg Szacs vay Imre partiumi politikai író
- Október 25. – 210 éve, 1809-ben halt meg báró Wesselényi Miklós drámaíró,
mecénás
- Október 27. – 260 éve, 1759-ben született Kazinczy Ferenc költő,
irodalomszervező, lapszerkesztő, nyelvújító
- Október 27. – 75 éve, 1944-ben halt meg Karácsony Benő erdélyi író
- Október 27. – 10 éve, 2009-ben halt meg Tolnai Tibor partiumi festőművész,
grafikus
- Október 28. – 175 éve, 1844-ben halt meg Kisfaludy Sándor költő
- Október 28. – 65 éve, 1954-ben halt meg Nagy Lajos író, közíró
- Október 28. – 90 éve, 1929-ben halt meg Osvát Ernő író, a Nyugat egyik
szerkesztője
- Október 28. – 115 éve, 1904-ben született Waldapfel József irodalomtörténész
- Október 30. – 385 éve, 1634-ben halt meg Káldi György bibliafordító

November

- November 2. – 105 éve, 1914-ben született Kónya Lajos költő, író
- November 2. – 150 éve, 1869-ben született Ignótus Hugó költő, író, műbíráló, újságíró
- November 3. – 145 éve, 1874-ben született Jankovich Marcell felvidéki író
- November 3. – 175 éve, 1844-ben született Baráth Ferenc író, irodalomtörténész, szerkesztő
- November 4. – 105 éve, 1914-ben született Kós András erdélyi szobrászművész, grafikus
- November 4. – 365 éve, 1654-ben született gróf Csáky Krisztina versszerző, Bethlen Miklós felesége
- November 5. – 120 éve, 1899-ben halt meg Péterffy Jenő esszéíró, irodalomtörténész, műbíráló
- November 6. – 135 éve, 1884-ben született Germánus Gyula orientalista
- November 8. – 40 éve, 1979-ben halt meg Germánus Gyula orientalista
- November 9. – 110 éve, 1909-ben halt meg Gyulai Pál erdélyi költő, író, irodalomszervező
- November 9. – 75 éve, 1944-ben halt meg Radnóti Miklós költő, műfordító
- November 10. – 105 éve, 1914-ben született Tamás Gáspár erdélyi költő, író
- November 12. – 70 éve, 1949-ben halt meg Jankovich Marcell felvidéki író
- November 13. – 45 éve, 1974-ben halt meg Karinthy Gábor költő
- November 13. – 105 éve, 1914-ben született Határ Győző író, költő, filozófus
- November 15. – 390 éve, 1629-ben halt meg Bethlen Gábor, Erdély fejedelme
- November 15. – 440 éve, 1579-ben halt meg Dávid Ferenc reformátor, egyházi író, az erdélyi unitárius egyház alapítója
- November 17. – 280 éve, 1739-ben született gróf Teleki Sámuel író, könyvtáralapító, mecénás
- November 18. – 165 éve, 1854-ben született Iványi Ödön partiumi író, közíró, szerkesztő
- November 18. – 355 éve, 1664-ben halt meg gróf Zrínyi Miklós író, hadvezér
- November 18. – 120 éve, 1899-ben született Ormándy Jenő karmester
- November 19. – 400 éve, 1619-ben született Czeglédi István református egyházi író, költő
- November 20. – 80 éve, 1939-ben született Bányai János újvidéki műbíráló, irodalomtörténész, szerkesztő
- November 22. – 200 éve, 1819-ben halt meg Baróti Szabó Dávid költő, paptanár, lapszerkesztő
- November 22. – 90 éve, 1929-ben született Görgey Gábor költő, író, műfordító

November 25. – 30 éve, 1989-ben halt meg Böződi György erdélyi író, történész
 November 28. – 170 éve, 1849-ben született Gozsdu Elek író
 November 29. – 45 éve, 1974-ben halt meg Jordáky Lajos történész,
 tanulmányíró, műbíráló, közíró
 November 30. – 115 éve, 1904-ben született Dienes András író,
 irodalomtörténész, katonai szakíró
 November 30. – 110 éve, 1909-ben született Darvas Szilárd költő, író, humorista
 November 30. – 100 éve, 1919-ben született Berkesi András író
 November 30. – 75 éve, 1944-ben halt meg Szomory Dezső író, színpadi szerző

December

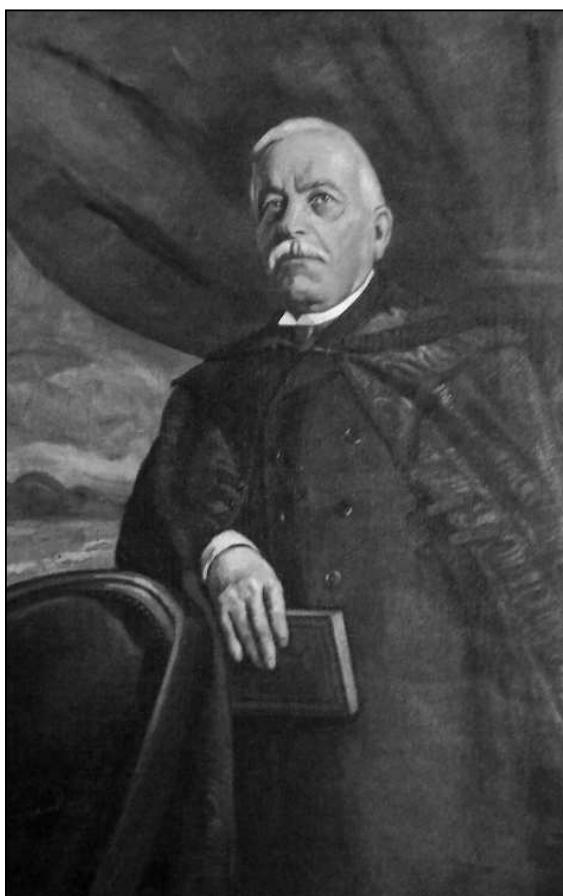
December 1. – 100 éve, 1919-ben született Kuszálík Piroska erélyi pedagógiai-
 és tankönyvíró, egyetemi előadótanár
 December 2. – 45 éve, 1974-ben halt meg Zilahy Lajos partiumi író, szerkesztő
 December 3. – 150 éve, 1869-ben született Fehér Dezső partiumi író, újságíró,
 lapszerkesztő
 December 3. – 110 éve, 1909-ben született Kurkó Gyárfás író, politikus
 December 3. – 60 éve, 1959-ben halt meg Márffy Ödön festőművész
 December 10. – 35 éve, 1984-ben halt meg Szilágyi András erdélyi író
 December 10. – 75 éve, 1944-ben halt meg Ligeti Miklós szobrászművész
 December 12. – 370 éve, 1649-ben halt meg Geleji Katona István református
 egyházi író
 December 12. – 105 éve, 1914-ben született Marton Lili erdélyi író, újságíró
 December 13. – 125 éve, 1894-ben halt meg Xantus János író, néprajzkutató,
 természettudós
 December 15. – 140 éve, 1879-ben halt meg Mentovich Ferenc költő, filozófiai
 és természettudományi író
 December 15. – 95 éve, 1924-ben született Papp Ferenc partiumi író, szerkesztő
 December 17. – 105 éve, 1914-ben született Karinthy Gábor író
 December 18. – 55 éve, 1964-ben halt meg Földessy Gyula irodalomtörténész,
 egyetemi tanár
 December 18. – 60 éve, 1959-ben halt meg Ráth Végh István
 művelődéstörténész, író
 December 21. – 15 éve, 2004-ben halt meg Szabó Gyula erdélyi író
 December 21. – 275 éve, 1744-ben született Donát János festőművész
 December 22. – 255 éve, 1764-ben halt meg báró Amadé László költő

- December 23. – 85 éve, 1934-ben született Kósa Ferenc nyelvész, egyetemi tanár, szakíró
- December 24. – 210 éve, 1809-ben halt meg Báróczi Sándor műfordító, testőrtiszt
- December 24. – 70 éve, 1949-ben halt meg Zolnai Gyula nyelvész, műfordító
- December 24. – 45 éve, 1974-ben halt meg Csorba Géza szobrászművész
- December 25. – 95 éve, 1924-ben született Váci Mihály költő, műfordító
- December 26. – 75 éve, 1944-ben halt meg Járosi Andor erdélyi evangélikus egyházi író, lelkész, pedagógus
- December 27. – 105 éve, 1914-ben halt meg Herman Ottó természettudós, néprajzkutató, újságíró
- December 28. – 90 éve, 1929-ben született Bori Imre újvidéki irodalomtörténész, műbíráló, szerkesztő
- December 30. – 340 éve, 1679-ben halt meg Bethlen Farkas erdélyi történetíró
- December 31. – 170 éve, 1849-ben született Ábrányi Emil író, költő, újságíró
- December 31. – 340 éve, 1659-ben halt meg Apáczai Csere János filozófus, erdélyi pedagógiai író, tanár

JÁROSI ÉVA ny. tanár

160 éve született Sulyok István püspök

Sulyok István lelkipásztor, a egyházkerületünk első püspöke Komádiban született 160 éve, 1859. december 15-én. A debreceni Református Kollégiumban tanult, ugyanott a Teológiai Fakultáson szerzett diplomát. Néhány évig a debreceni kollégium segédtanára volt (közben tanulmányait Angliában és Németországban egészíti ki), majd lelkész Szegeden (1886–1889), Nagyszalontán, Nagyváradon, 1903-tól a Bihari Egyházmegye eseprese. 1921-ben megválasztották a Trianon után alakult Királyhágómelléki Református Egyházkerület püspökének, a román hatóságok azonban nem járultak hozzá beiktatásához. Molnár János egyháztörténész szerint így kezdődött a „tizenhét évig tartó huzavona, packázás, jogi csúrés-csavarás, melynek

Sulyok István portréja az egyházkerület székháznak előterében

kapcsán a bábként kezelt két főtisztviselő [a püspök és a főgondnok] többször lemondott és újraválasztatott, a kerület nap mint nap a lét és megszűnés pengeélén egyensúlyozott, s mire harca diadalmaskodott, a sikernek már nem volt ideje örülni.” A kultuszminisztérium végül 1926-ban közölte, hogy az immár másodjára megválasztott püspök leteheti a hűségesküt, hogy gyakorolhassa püspöki jogkörét, de ez nem jelenti az egyházkerület törvényes megerősítését. Sulyok István végül 1926. május 16-án a Nagyvárad-újvárosi templomban letette a hűségesküt, és „megkezdődött a szervezés, építkezés az egyházi hitélet és missziós munka fellendítésének korszaka”, írja Kupán Árpád történész.

1935-ben született a református palota megépítését célzó kezdeményezés. Elkán Károly műépítész tervei alapján alig egy év alatt felépült a palota, amely otthona lett a püspöki hivatalnak, és helyet adott a református közművelődésnek is. Az épületben működött az iparos tanoncotthon. Az épület hatalmas díszterme, kiállításokra alkalmas aulája Nagyvárad egyházi és művelődési életének ma is fontos tere.

A fáradhatatlan egyházszerző 75 évvel ezelőtt ment el a minden élők útján. Budapesten hunyt el 1944. október 20-án, sírja a nagyvárad Rulikowski temetőben található.

Sulyok István sírja a nagyvárad Rulikowski temetőben

A püspök emléktáblája református palota falán

Az aradi 13 vértanú

170 éve, 1849. október 6-án végezték ki a 13 aradi vértanú tábornokot. Ugyanezen a napon végezték ki Pesten az első felelős magyar kormány miniszterelnökét, Batthyány Lajost. Aradon golyó általi halálra ítélték Lázár Vilmost, Dessewffy Arisztidot, Kiss Ernőt és Schweidel Józsefet, kötél általi halálra Poeltenberg Ernőt, Török Ignácot, Lahner Györgyöt, Knezić Károlyt, Nagysándor Józsefet, Gróf Leiningen-Westerburg Károlyt, Aulich Lajost, Damjanich Jánost és Gróf Vécsey Károlyt. Vécsey Károly büntetését azzal súlyosbították, hogy végig kellett néznie társai kivégzését, ezért őt akasztották fel utolsónak. A vértanú tábornokok sorban elbúcsúztak egymástól, Vécseynek már nem volt kitől búcsút vennie, ezért a legenda szerint Damjanich holttestéhez lépett, és megcsókolta annak kezét. A kivégzést követően az elítéltek tetemét közszemlére tették ki elrettentésül. Október 6-án este az agyonlőtt tábornokokat a sáncárokban, a felakasztott vértanúkat pedig a vesztőhelyen földelték el. Mivel a kivégzettek ruhái a hóhért illették, ezért a felakasztottak testét levetkőztetve a bitófa tövébe helyezték, majd melljük döntötték a bitófák oszlopait. Kossuth Lajos 1890-ben, az egyetlen fonografon is rögzített beszédében Aradot a magyar Golgotának nevezte.

ÚTIKALAUZ

Hegyközszentmiklósi termálstrand

A hegyközszentmiklósi termálstrandot a helyi református egyházközség üzemelteti. Hegyközszentmiklós gyógyvize talán a legforróbb Bihar megyében, olykor felülmúlja a 70 C°-t is. Az oligominerális vizek kategóriájába tartozik, ásványisó tartalma literenként nem haladja meg az egy grammot.

Összetétele: pozitív ionokat kálium, nátrium, kalcium, magnézium és vas formájában, negatív ionokat kloridként, szulfátokként találhatunk benne. Gyengén, veszélytelenül radioaktív, mint általában a bihari termálvizek, radont és héliumot tartalmaz. Az oldott paraffin tartalom hidratálja a bőrt.

Gyógyhatása a kibocsátott alfasugárzásnak köszönhető. Mozgásszervi megbetegedésekre kedvező hatással van, reumatikus gyulladások, degeneratív sérülés utáni állapotok, periférikus- és központi idegrendszeri megbetegedések és krónikus nőgyógyászati gyulladások kezelésére alkalmas.

Ivókúraként: langyosra lehűtve, étkezés előtt fél órával fogyasztva 150 milliliternyi mennyiségben a gyomornyálkahártya-gyulladást, a renyhe epeműködést gyógyítja. Fokozza a kiválasztást, a vese, a húgyutak „átmosására”, homoktalanításra is alkalmas. Mindezeket dr. Ráckövi Attila balneológus főorvos állapította meg.

Az Országos Balneológiai Intézet besorolta az ásványvizek kategóriájába mint lúgos, bikarbonátos, hipotóniás hévizet. Gyógyvizünk alkalmas: krónikus, reumatikus ízületi gyulladások (gerinc, könyök, térd, kéz és láb), ízületen kívüli gyulladások (ínhüvelygyulladás, ín- és kötőszövetgyulladás, ízület-nyálkatömlő gyulladás), poszttraumás sérülések és mozgásszervi megbetegedések kezelésére.

Az Országos Balneológiai Intézet jelentése szerint nincs ellenjavallat.

Vízmélység: 100-160 cm, illetve 70 cm a kismedencében.

Víz hőmérséklet: 36-40 C°.

A meleg vízre a '70-es években kőolaj után kutatva találtak rá, ezt követően épült ki a forrástól 500 méterre elhelyezkedő hegyközszenkmiklósi gyógyfürdő.

A csendes, festői környezetben, fákkal övezve elhelyezkedő gyógyfürdő minden időszakban várja a melegvizet szabadtéri fürdőzés kedvelőit.

Vendégeink számára étkezési, vendégszobáinkban elszállásolási, sátorozási és kempingezési lehetőséget biztosítunk. Strandunk udvarán engedélyezett a tűzrakás a kijelölt helyeken. Amennyiben lakókocsival érkezik, van lehetőség csatlakozni az elektromos hálózatra.

Megközelítés

Hegyközszenkmiklós Nagyváradi irányából a Bihar – Margitta (19E) főúton közelíthető meg: Szalárdot elhagyva kell balra fordulni Berettyócsőhöz (Ciuhoi) irányába, és Szentjobb (Saniob) után Hegyközszenkmiklós határában már látható a strand felé irányító tábla.

Székelyhíd irányából a 19B főúton (amelyik Margitta felé vezet) a városvégi benzinkút előtt kell jobbra térni, és Szentmiklóson áthaladva a település végénél kell jobbra fordulni a strand felé.

A fürdő Magyarország felől a Létavértesi határátkelőn keresztül Székelyhídon áthaladva közelíthető meg, illetve a Nyírábrányi határátkelőn át Mihályfalva–Székelyhíd útvonalon.

Nagyváradról minden nap (szombat kivételével) 19 személyes mikrobuszjárat indul Szentmiklós felé, a Kaszonyi Kft. járműve 10:20, 14:00 és 18:00 órákor indul a vasútállomás melletti buszpályaudvarról. A kisbuszt bérelni is lehet, a menetrendszerű járatokon túl, a következő telefonszámon: 0761-228841.

Telefonszám: 0770 904 263

E-mail: office@termalstrand.ro

A Királyhágómelléki Református Egyházkerület címtára

IGAZGATÓTANÁCSI HIVATAL

BH-410202 Nagyvárád (Oradea), Sulyok István utca 9. szám

Telefon: 0259-431710; 0259-435386, 0724-393528, e-mail: partium@rdsor.ro

Tiszt- és tisztségviselők:

CSÚRY ISTVÁN püspök

BARA LAJOS ISTVÁN egyházkerületi főgondnok

FORRÓ LÁSZLÓ lelkészi főjegyző

TÖRÖK SÁNDOR presbiteri főjegyző

KÁNYA ZSOLT ATTILA lelkészi jegyző

TATÁR MIKLÓS presbiteri jegyző

DÉNES ISTVÁN LUKÁCS missziói előadó

MIKLÓ ISTVÁN BOLDIZSÁR katekétikai előadó

OROSZ OTÍLIA VALÉRIA egyházzenei előadó

JOBB DOMOKOS ifjúsági előadó

FENESI TIBOR jogtanácsos

GELLÉN SÁNDOR levéltáros

Püspöki hivatal: WAGNER ERIK püspöki titkár

0259-435386, 0755-274640, wagner.erik@yahoo.com

Titkárság: SZABÓ KATALIN

0259-431710, 0259-435386, 0724-353928, partium@rdsor.ro

Könyvterjesztés: BORUZZS EDIT – 0259-431710

Kiadványok rendelése: press@krek.ro

Közigazgatási Ügyosztály: FARKAS ZSOLT előadótanácsos

0762-638210, zsolif@yahoo.com

SZAKÁCS OTTILIA közigazgatási referens

0746-370-678, szakacsottilia@gmail.com

Gazdasági Ügyosztály: SALÁNKI LÓRÁNT előadótanácsos – 0726-752633

Könyvelők: BÉRES MELINDA, FODOR KATALIN kregazdasagi@yahoo.com

Missziói Ügyosztály: DÉNES ISTVÁN LUKÁCS generális direktor

0745-374-441, denesistvan@yahoo.com

VINCZÉNÉ PÁLFI JUDIT előadótanácsos

0741-179307, judit_vincze@yahoo.com

Tanügyi- és Katekétikai Ügyosztály:

MIKLÓ ISTVÁN BOLDIZSÁR katekétikai előadó

SZŰCS ÉVA tanügyi előadótanácsos

0745-306661, szucseva@yahoo.com

Külügyi Osztály: ANTAL JÁNOS előadótanácsos

0722-686824, antal.janos@gmail.com

Kiadói és Sajtóosztály: WAGNER ERIK előadótanácsos

0755-274640, press@krek.ro

Műszaki előadó: EMŐDI TAMÁS – 0745-311387, emoditamas@gmail.com

Jogtanácsos: FENESI TIBOR – 0723-359503, tiborfenesi@yahoo.com

Jogi referens: PETRUCZ IZABELLA – 0742-169537, petrucziza@gmail.com

Levéltáros: GELLÉN SÁNDOR – 0262-281410, 0744-864572

EMŐDI ANDRÁS – 0743-181698 aemodi@gmail.com

INTÉZMÉNYEK

Arany János Kollégium

BH-410209 Oradea Str. Primăriei nr. 36, 0259-439931, kollegium@partium.ro

Kollégiumi ügyvezető: DOHI ALIZ – 0745-640-305

Erdélyi Gyülekezet – Reménység Szigete karitatív és kulturális központ

H-1066 Budapest, Gyógyszergyári út.3.

Vezető lelkész: Dr. ZALATNAY ISTVÁN

Intézeti előadó: VERES EMESE GYÖNGYVÉR

tel: 0036-1-3416602 és 0036-1-2609455, e-mail: erdelyigyulekezet@gmail.com

honlap: www.erdelyigyulekezet-budapest.hu

Harangszó szerkesztősége

BH-410210 Oradea, Sulyok István utca 9. szám,

e-mail: harangszo.ujzag@gmail.com

Felelős szerkesztő: VISKY ISTVÁN – 0726-242824

Harangszó Rádió

Szatmárnémeti, Kálvin tér 2. szám. Tel.: 0261-711-816, 0769-668-719

Szerkesztő: RÁCZ ERVIN – 0740-483375, referdod@freemail.hu

Ifjúsági Központ, Súlyomkővár – Szilágysomlyói Egyházmegye

SJ-457330 Sarmaság, Szilágy út 66.

Gondnok: TÓTH ANDRÁS – 0260-655153, 0728-279802

Királyhágómelléki Református Egyházkerület Segély- és Kölcsönpénztára
BH-410210 Oradea Str. Jean Calvin nr. 1. – Nagyvárad-Újváros Egyházközség irodája
Pénztáros: ZSIGMOND JÓZSEF – 0743-346-320

Lorántffy Zsuzsanna Egyházi Központ
BH-410042 Oradea Str. Libertății nr. 38., 0259-437069
Intézményvezető: TÖRÖK SÁNDOR – 0744-255683
Könyvelő: BERTALAN STELLA – 0741-089939

Nyugdíjintézet – Romániai Református Egyház Nyugdíjintézete
CJ-400098 Cluj-Napoca, P-ta Avram Iancu 15., 0264-598538
Igazgató: TÁRKÁNYI MÁRTON – nyugdij@reformatus.ro

Partiumi Keresztény Egyetem
BH-410209 Oradea Str. Primăriei nr. 27.,
0259-418244, 0259-418252, 0259-432837 www.partium.ro
Rektor: Dr. PÁLFI JÓZSEF

Partiumi Közlöny szerkesztősége
BH-410210 Oradea Sulyok István utca 9. szám
Felelős szerkesztő: WAGNER ERIK – 0755-274640, press@krek.ro

Romániai Református Pedagógiai Intézet nagyváradi irodája
BH-410210 Oradea Sulyok István utca 9. szám, 0259-431710, 0259-435386
Főmunkatárs: SZÚCS ÉVA – 0745-306661 szucseva@yahoo.com

Státer Önszegélyző Pénztár
Státer megbízott: FODOR KATALIN
www.stater.ro, stater2008@yahoo.com

SZOCIÁLIS INTÉZMÉNYEK, ALAPÍTVÁNYOK

NAGYBÁNYAI EGYHÁZMEGYE

SZAMOSARDÓ

Bethesda ház, Egészségügyi és Humanitárius Központ

Intézményvezető: Tóbiás Eszter, Váncza Éva

MM-437356 Arduzel nr. 145/a. Tel/Fax: 0262-264107

SZATMÁRI EGYHÁZMEGYE

SZATMÁR-SZAMOSNEGYED

Bethlen Kata Egyesület

Intézményvezetők: Bogya Kis Ferenc, Bogya Kis Mária lelkipásztorok

bogyakis@gmail.com Tel/Fax: 0261-769745 Mobil: 0747-047067

NAGYKÁROLYI EGYHÁZMEGYE

LELE

Oikodomos, Idősek Otthona

Intézményvezető: Nagy Sándor lelkipásztor

nagy_sandoresp@yahoo.com, Mobil: 0745-775342

HADAD

Dégenfeld Központ

Intézményvezető: Tötös Beáta lelkipásztor. Mobil: 0749-035745

ÉRMELLÉKI EGYHÁZMEGYE

SZÉKELYHÍD

ÉRDA

Intézményvezető: Balla Júlia szociális munkás

referda@yahoo.com, rakosi.jeno@yahoo.com, 0745-179-966

MICSKE

Sámuel Szociális Bentlakás

Intézményvezető: Bertalan Csilla szociális munkás

csilali@freemail.hu Mobil: 0745-623607

MAGYARKÉC

Kécenlét Egyesület

Intézményvezető: Mike Pál lelkipásztor

magyarkec@yahoo.com Tel/Fax: 0359-804975 Mobil: 0748-143853

BIHARI EGYHÁZMEGYE

BIHARFÉLEGYHÁZA

Gálya Egyesület, házi idősgondozás

Intézményvezető: Szabó Zsolt lelkipásztor

szabozsolt7081@gmail.com Tel/Fax: 0259-462013 Mobil: 0740-180278

ÉLESD

Diakonia Keresztyén Alapítvány Nagyvárad Fiók - munkapont

Otthoni Idősgondozó Szolgálat

Intézményvezető: Sârbu-Lőrincz Andrea-Ingrid

diakoniaoradea@yahoo.com Mobil: 0770-188587

„Kajántó Mária” Gyermek és Ifjúsági Otthon

BH-415100 Aleșd Str. Viilor nr. 30

Intézményvezető: Dénes Éva szociális munkás

eva.denes@yahoo.com Tel/Fax: 0259-342719 Mobil: 0740-613770

NAGYSZALONTA

Bocskai István Alapítvány, József Ház, idősotthon

BH-415500 Nagyszalonta, str. Cantacuzino nr. 2/a

Intézményvezető: Záha Andrea szociális munkás

josef_haz@yahoo.com Mobil: 0771-185-986

NAGYVÁRAD

Diakonia Keresztyén Alapítvány Nagyvárad Fiók

Otthoni Idősgondozó Szolgálat

BH-410067 – Nagyvárad, str. Clujului 63 sz.

Intézményvezető: Sârbu-Lőrincz Andrea-Ingrid

diakoniaoradea@yahoo.com Mobil: 0770-188587

Diakonia Keresztyén Alapítvány Nagyvárad Fiók

Méhecske Műhely

BH-410001 Nagyvárad, Moscovei u. 14. sz.

Intézményvezető: Bara Tünde

diakoniaoradea@yahoo.com Mobil: 0770-284915

Lámpás Alapítvány

Intézményvezető: Vura Ottilia

BH-410094 Nagyvárad, Mihail Kogalniceanu 30. (bejárat a M.Viteazul u. felől)

office.lampas@gmail.com Mobil: 0764-043989

Nagyvárad-Össi Mentálhigiénés Központ

Intézményvezető: Csűry István püspök-lelkipásztor

csuryistvan@yahoo.com Tel/Fax: 0259-413550 Mobil: 0722-597364

Csillagocska Alapítvány

Intézményvezető: Pálfi József lelkipásztor

BH-410115 Oradea, B-dul Ștefan cel Mare nr. 6/A, palfijozsef67@gmail.com

Tel/Fax: 0259-453914 Mobil: 0743-180363

Agnulli Dei – Református Szociális Központ és Idősek otthona

Intézményvezető: Koncsek V. Zita igazgató

BH-410559 Oradea, Str. Grădinarilor nr. 16., 0359-175375,

agnullidei@gmail.com Tel/Fax: 0359-175-375, 0728-983-661

TENKE

Tenkei Református Szeretetotthon

Intézményvezető: Berke Katalin igazgató

BH-417595 Tinca, Str. Avram Iancu nr. 53,

berkesandor@gmail.com Tel/Fax: 0259-310299 Mobil: 0740-185206

TEMESVÁRI EGYHÁZMEGYE

TEMESVÁR BELVÁROS

Atavis et armis, szociális konyha

Intézményvezető: Fazakas Csaba lelkipásztor

temrefmegye@yahoo.com Tel/Fax: 0256-337-637 Mobil: 0788-636-989

SZILÁGY-SOMLYÓI EGYHÁZMEGYE

PERECSEN

Diakonia Keresztyén Alapítvány Nagyvárad Fiók - munkapont

Otthoni Idősgondozó Szolgálat

Intézményvezető: Sârbu-Lőrincz Andrea-Ingrid

diakoniaoradea@yahoo.com Mobil: 0770-188587

ZILAH EGYHÁZMEGYE

ZILAH

Diakónia Keresztyén Alapítvány Zilahi Fiók

450006, str. Maxim D. Constantin nr. 5 Zilah, Szilágy megye/loc. Zalău, jud. Sălaj

Intézményvezető: Szalánszki Judit – diakoniazalai@yahoo.com Mobil: 0746293877

Egyházközségek címtára

(az Esperesi Hivataloktól 2018. őszén kapott adatok alapján)

NAGYBÁNYAI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal – GELLÉN SÁNDOR KÁROLY esperes

MM–430323 Baia Mare Str. Izvor Nr. 2. Tel.: 0262-212770, 0787867179,

e-mail: refespbanya@yahoo.com

Irodavezető: ECSEDI ORSOLYA. Tel.: 0745-773201

Főgondnok – VICSAI JÁNOS

MM–437356 Arduzel Nr.138a. Tel.: 0745-545661

Apahegy – VÉKONY ROLAND ÁDÁM

MM–435402 Viile Apei str. Ungureasca Nr.143. Tel.: 0755-573312,

e-mail: rolireno@yahoo.com

Avasfelsőfalu – BALLA GÁBOR ISTVÁN (beszolgáló lp.)

SM–445200 Negresti Oas str. Victoriei Nr. 8/20 ap.4. Tel.: 0261-854720

Avasújváros – GELLÉN SÁNDOR KÁROLY esperes

MM–447220 Orasu Nou Nr 235. Tel.: 0261-830043, 0744-864572,

e-mail: czelder39@yahoo.com

Domokos – KERESZTES NAGY IMRE JÁNOS

MM–435604 Damacuseni Nr. 303. Tel.: 0262-385265, 0744-890837,

e-mail: keresztesnagy@gmail.com Sz.: Erzsébetbánya

Felsőbánya – ALFÖLDI LAKATOS TIBOR

MM–435100 Baia Sprie P-ta Libertatii Nr 21. Tel.: 0774-038862, 0744-707494,

e-mail: alfotibor@protestant.com Le.: Kapnikbánya Sz.: Giródtótfalu

Hagymászlápos – MOLNÁR VIKTOR LAJOS

MM–437227 Lapusel str.Unirii Nr. 6. Tel.: 0262-288791, 0740-809038,

e-mail: viktor_molnar@yahoo.com Le.: Kővárhosszúfalu Sz.: Erdőszáda

Hosszúmező – FAZAKAS JUDIT

MM–437080 Cimpulung la Tisa Nr.132. Tel.: 0362-405905, 0751-185645,

e-mail: jutkafazakas@yahoo.com Sz.: Kistécső

Koltó – ECSEDI ÁRPÁD

MM-437283 Coltau P-ta Eroilor Nr.6. Tel.: 0262-289112, 0757-016704,
e-mail: ecsediarpad74@ gmail.com Le.: Katalin

Kőszegremete – SZISZIK JÓZSEF (helyettes lp.)

SM-447227 Remetea Oasului Nr. 9. Tel.: 0744-104203,
e-mail: sziszikjo@yahoo.com Le.: Bikszád

Magyarberkesz – KOVÁCS PÉTER ZOLTÁN

MM-437231 Berchez Nr.66. Tel.: 0362-402855, 0766-773793,
e-mail: k_peter_z@yahoo.com Le.: Nagysomkút

Magyarlápós – SZÉKELY ZSOLT

MM-435600 Targu-Lapus Str. Florilor Nr.2. Tel.: 0262-384345, 0744-263133,
e-mail: zsekely@gmail.com

Máramarossziget – LOVÁSZ ISTVÁN

MM-435500 Sighetu Marmatiei Str. Dr.I.M. de Apsa Nr.27.
Tel/fax: 0262-311924, 0740-276091, e-mail: listvan1979 @gmail.com
Le.: Felsővisó Sz.: Borsabánya

Misztótfalu – ORBÁN ISTVÁN DÁNIEL

MM-437345 Tautii Magheraus, Str 1 nr. 221. Tel.: 0262-293272,
e-mail: odaniel47@yahoo.com Sz.: Misztbánya, Borpatak

Monó – NAGY ANDRÁS

MM-437358 Mîna Nr 184. Tel.: 0262-483490, 0752-552289,
e-mail: kisgorog@yahoo.com Le.: Égerhát

Nagybánya Óváros – BAK LÁSZLÓ, BAK ENIKŐ

MM-430406 Baia Mare Str. Dacia Nr. 3. Tel.: 0262-211048, 0726-702025,
e-mail: nagybanya.ovaros.ref@gmail.com Le.: Alsófernezely

Nagybánya Újváros – TASNÁDI ANDRÁS ZSOLT

MM-430263 Baia Mare Str. Republicii Nr.9. Tel.: 0262-227263, 0751-029501,
e-mail: tasnadiandras@ yahoo.com

Sülelmed – NAGY ANDRÁS (beszolgáló lp.)

MM-437355 Ulmeni, Str. P. Dulfu Nr.30. Tel.: 0262-437364, 0752-552289,
e-mail: kisgorog@yahoo.com Le.: Szamoscikó

Szamosardó – TÓBIÁS TIBOR

MM-437356 Arduzel Nr 144. Tel.: 0788-079345,
e-mail: tobiastibor@gmail.com Le.: Szamosújlak

Szinérváralja – HUSZÁR LÁSZLÓ ZSOLT
MM-435400 Seini P-ta Sylvester J. Nr. 1.
Tel.: 0755-208464, e-mail: lacoka78@yahoo.com

Vámfalu– BALLA GÁBOR ISTVÁN
SM-447350 Vama str.Petőfi Sándor Nr.939. Tel.: 0361-802741, 0764-261131,
e-mail: ballag79@freemail.hu

SZATMÁRI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal – KIRÁLY LAJOS esperes
SM-440114 Szatmárnémeti, Kálvin tér 2. szám Tel.: 0261-711-816,
0785-292-502. E-mail: esperesihivatszatmar@gmail.com, batiziref@freemail.hu
Irodavezető: MOLNÁR CSILLA – 0740-783-001
Ügyintéző: SZILÁGYI LEVENTE – 0745-812429

Főgondnok: PUSKÁS CSABA
Tel: 0744-539213. E-mail: csaba56@gmail.com

Adorján – BESENYŐDI ATTILA
SM-447181 Adrian. Tel.: 0741-190590, e-mail: bessenyodiattila@yahoo.com
Le. Meggyesgombás

Amac – KERESZTÚRI ERZSÉBET
SM-447231 Amați 280. Tel.: 0261-842607, 0748-939124,
e-mail: amacirefegyhaz@gmail.com

Apa – KISS SZABOLCS
SM-447015 Apa str. Florilor nr. 79. Tel.: 0745-301743,
e-mail: szabolcs03@yahoo.com

Aranyosmeggyes – TOLNAI JÁNOS (beszolgáló lp.)
SM-447185 Medieșu Aurit nr. 750. Tel.: 0741-435735,
e-mail: tolnaijanos@yahoo.com

Atya – VERSÉNYI ISTVÁN (beszolgáló lp.)
SM-447131 Atea. Tel.: 0765603332, e-mail: versenyiistvan@freemail.hu

Batiz – KIRÁLY LAJOS esperes
SM-447065 Botiz str. Teilor nr. 81. Tel.: 0261-774067, 0745-906903,
0785-292502, e-mail: batiziref@freemail.hu Le.: Gombáspuszta

Csengerbagos – MÉSZÁROS MIHÁLY(beszolgáló lp.)

SM-447125 Doba nr. 9. Tel.: 0751-381850, e-mail: meszaros-mihaly@freemail.hu

Dabolc – SZILÁGYI ISTVÁN RÓBERT

SM-447148 Dabolţ nr. 67. Tel.: 0744-451959, e-mail: szilagyrobert20@yahoo.com

Dobrácsapáti – ERDEI ÁRVA ISTVÁN (beszolgáló lp.)

SM-447116 Apateu nr. 97. Tel.: 0744-817150, e-mail: eaistvan@gmail.com

Egri – KOVÁCS SÁNDOR

SM-447066 Agriş nr. 81. Tel.: 0261-878022, 0771-253401,

e-mail: kovacs_si54@yahoo.com

Erdőd – KASZANICZKI CSONGOR

SM-447020 Ardud, str. Stefan cel Mare nr 8. Tel.: 0756-753451,

e-mail: csontikaa@gmail.com

Halmi – ELEK ARNOLD

SM-447145 Halmeu str. Eliberării nr. 85. Tel.: 0261-773265, 0754-284049,

e-mail: elek.arnold@yahoo.com Le.: Kökényesd

Hirip – KERESZTÚRI SÁNDOR ZSOLT

SM-447233 Hrip nr. 86. Tel.: 0261-842607, 0748-939124,

e-mail: hiripirefegyhaz@gmail.com

Józsefháza – KISS SZABOLCS (beszolgáló lp.)

SM-447187 Iojib. Tel.: 0745-301743, e-mail: szabolcs03@yahoo.com

Le: Józsefházi hegy

Kakszentmárton – KÜRTI TAMÁS

SM-447214 Mărtineşti. Tel.: 0763-738235, e-mail: kurti.tamas.85@gmail.com

Kisbábony – GÁTI TIBOR

SM-447146 Băbeşti nr. 74. Tel.: 0746-069-567, e-mail: gatibor@yahoo.com

Kiskolcs – GYÖRBÍRÓ SÁNDOR

SM-447121 – Culciu Mic. Tel.: 0747-586-808, 0261-829-696,

e-mail: sgyorbiro@yahoo.com

Kispeleske – KÉPÍRÓ GYULA JENŐ (beszolgáló lp.)

SM-447176 Pelişor nr. 21. Tel.: 0745-906878, 0261 759 214,

e-mail: kepirogyula@gmail.com, lazarirefegyhaz@citromail.hu Le. Nagypeleske

Lázári – KÉPÍRÓ GYULA JENŐ

SM-447170 Lazuri nr. 210. Tel.: 0745-906878, 0261 759 214,
e-mail: kepirogyula@gmail.com, lazarirefegyhaz@citromail.hu

Mikola – HIGYED ISTVÁN

SM-447195 Micula. Tel.: 0261-828602, 0743-220-412,
e-mail: protmikrom@gmail.com

Nagykolcs – APJOK ARTUR

SM-447119 Culciu Mare nr. 265. Tel.: 0745-653292, 0361-413111,
e-mail: exkalibur@freemail.hu

Ombod – JOBB DOMOKOS

SM-447232 Ambud nr. 133. Tel.: 0746-852662, e-mail: jobbdom@gmail.com

Óvári – IGAZ ÁRPÁD

SM-447357 Oar nr. 303. Tel.: 0261-875515, 0745-545867,
e-mail: igazarpad@yahoo.com

Patóháza – TOLNAI JÁNOS

SM-447191 Potău nr. 109. Tel.: 0741-435735, e-mail: tolnaijanos@yahoo.com

Pettyén – GENDA ÁRPÁD SZABOLCS

SM-447234 Petin nr. 231. Tel.: 0261-867684, 0748-241082, e-mail: g.a.sz@freemail.hu, gendaarpadszabolcs@gmail.com

Pusztadaróc – KOVÁCS ZSUZSANNA TÜNDE

SM-447130 Dorolț nr. 181. Tel.: 0732-113-915, e-mail: kovacs_zsuzsannatunde@yahoo.com

Sándorhomok – KOVÁCS MÁTYÁS PÉTER

SM-447172 Nisipeni. Tel.: 0261-828830, 0740-140380, e-mail: matyi_p@yahoo.com

Sárközújlak – NAGY ERIKA

SM-447180 Livada str. Victoriei nr. 80. Tel.: 0261-840142, 0748-050536,
e-mail: sarkoz.erika@gmail.com

Szamosdara – VERSÉNYI ISTVÁN

SM-447132 Dara. Tel.: 0765-603332, e-mail: versenyiistvan@freemail.hu

Szamosdob – MÉSZÁROS MIHÁLY

SM-447125 Doba nr. 9. Tel.: 0773.360.410,
e-mail: meszaros-mihaly@freemail.hu Sz: Sándormajor

Szamoskóród – ERDEI-ÁRVA ISTVÁN BÉLA

SM-447118 Corod, nr.24. Tel.: 0744-817150, e-mail: eaistvan@gmail.com

Szamoskrassó – MIHÁLY LEHEL ISTVÁN

SM-447117 Cărașeu nr. 391. Tel.: 0740-040929, e-mail: mlehel@freemail.hu

Szárazberek – ILONCZAI ZSOMBOR

SM-447171 Bercu nr. 8. Tel.: 0261-828945, 0766-662103,
e-mail: izesombor@yahoo.com

Szatmár-Láncos – KORDA ZOLTÁN, SZILÁGYI BALÁZS

SM-440114 Satu Mare P-ța Jean Calvin nr. 8. Tel.: 0261-712455.

K.Z.: 0749-247443, kozoti01@yahoo.com.

Sz.B.: 0361-804001, 0743-043246, szilba@freemail.hu

Szatmár-Németi – SIPOS MIKLÓS, DOHI VILHELM ARNOLD slp.

SM-440058 Satu Mare str. Wolfenbüttel nr. 1.

Tel.: 0261-712116, 0722-597376, 0741-335132 e-mail: espi47@freemail.hu

Szatmár-Kültelek – HIGYED JÁNOS MÁTYÁS

SM-440216 Satu Mare str. Basarabia nr. 14. Tel.: 0261-779270, 0727-190-633,

e-mail: szatmar3@yahoo.com; kultelek@gmail.com

Szatmár-Szamosnegyed – BOGYA-KIS FERENC, BOGYA-KIS MÁRIA

SM-440199 Satu Mare str. Inăului nr. 11. Tel.: 0261-769745, 0747-047067,

e-mail: bogyakis@gmail.com

Szatmár-Szigetlanka – RÁCZ ERVIN

SM-440061 Satu Mare P-ța Titulescu 24/b. Tel.: 0785-292503, 0740-483375,

e-mail: refszigetlanka@gmail.com

Szatmárgörbed – KÜRTI TAMÁS

SM-447192 Românești nr. 195. Tel.: 0361-524913, 0763-738-235,

e-mail: kurti.tamas.85@gmail.com

Szatmárhegy – KOVÁCS JÓZSEF

SM-447360 Viile Satu Mare str. Apostol nr. 1.

Tel.: 0261-754277, 0745-258697,

e-mail: elch@freemail.hu

Szatmárpálfalva – KISS JÓZSEF

SM-447230 Păulești. Tel.: 0745-360629, e-mail: jkissprot@yahoo.com

Szatmárudvari – SIMON ATTILA

SM-447210 Odoreu str. Republicii nr. 102. Tel.: 0361-808757, 0766-366433,
e-mail: simonati1978@yahoo.com Le. Berend

Tamásváralja – SZATMÁRI ELEMÉR

SM-447033 Tămășeni nr. 54. Tel.: 0744-475881, e-mail: szelemer@gmail.com

Túrterebes – KALA NOÉMI

SM-447335 Turulung str. Parcului nr. 272. Tel.: 0754-617326,
e-mail: kala_noemi@yahoo.com

Vetés – MÁTHÉ RÓBERT

SM-447355 Vetiș nr. 165. Tel.: 0261-820727, 0741-014879,
e-mail: matherob@freemail.hu

Nagytarna (misszió egyházközség) – BALVINSZKY SÁNDOR

NAGYKÁROLYI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal – TOLNAY ISTVÁN esperes

Irodavezető: CUCU-KOVÁCS ANNAMARIA – tel.: 0751-209935

SM-445100-Carei str. Rákóczi Ferenc nr.18. A.

Tel.: 0261-865706, 0743-689614

e-mail: esperesihivatal@yahoo.com

Főgondnok: KOVÁCS JENŐ – 0751-070590 e-mail: eugenkovacs57@yahoo.com

Ákos – DOBAI ZOLTÁN

SM-447005-Acâș nr.235. Tel.: 0261-871043, 0744-634074,

e-mail: dobzoltan@gmail.com. Sz.: Krasznabéltek

Bere

SM-447261-Berea nr.83. Sz.: Csomaköz

Bogdánd – ZSÁKAI NORBERT

SM-447060-Bogdand nr.298. Tel.: 0744-379213, e-mail: pepperonyfeka@yahoo.com

Börvely – KÁTAI TIBOR

SM-447050-Bervenii nr.350. Tel.: 0261-872173, 0748-358500, e-mail: tibianna@
yahoo.com Sz.: Kálmánd, Újbörvely

Dobra – MÁTHÉ LORÁND-ÁRPÁD, MÁTHÉ TÜNDE
SM-447291-Dobra nr. 310. Tel.: 0740-823136, 0786-604531,
e-mail: mathe_arpad@yahoo.com, zoyy20@yahoo.com. Sz.: Alsószopor

Domahida – BENCZE-KÁDÁR BERTOLD
SM-441201-Domănești nr. 69. Tel.: 0748-402952, e-mail: b_bertold@yahoo.com

Érdengeleg
SM-447011-Dindești nr.331.

Érendréd
SM-447010-Andrid nr 586.

Érkávás – GÁL SÁNDOR b.lp.
SM-447085-Căuaș nr.107. Tel.: 0261-868181, 0747-074916,
e-mail: galsandor7@yahoo.com Sz.: Kraszna-szentmiklós

Érkörös – SZABÓ SÁNDOR – b.lp.
SM-447102-Chereușa nr.102. Tel.: 0769-246536,
e-mail: szabosandor80@yahoo.com. Sz.: Kandel

Érszakácsi – FÜLÖP JÁNOS
SM-447275-Săcășeni nr. 537. Tel.: 0261-822612, 0720-366751,
e-mail: fulopreti@gmail.com. Sz.: Szekeres

Érszentkirály – MÓDI ATTILA – b.lp.
SM-447107-Eriusincrai nr.165. Tel.: 0726-149049, e-mail: jagoman@gmail.com

Gencs – GÁL SÁNDOR
SM-447087-Ghenci nr. 80. Tel.: 0261-868181, 0747-074916,
e-mail: galsandor78@yahoo.com. Sz.: Lili

Hadad – TÖTÖS BEÁTA
SM-447155-Hodod nr. 205. Tel.: 0749-035745, e-mail: totosbea@yahoo.ro

Hadadnásd – TATÁR JÁNOS
SM-447158-Nadișul-Hododui nr.76. Tel.: 0766-702705,
e-mail: tataragnes24@yahoo.com, hnretijlp@yahoo.com

Iriny – GERÉB MIKLÓS
SM-447012-Irina str. Scolii nr.176. Tel.: 0261-879250,
e-mail: gerebmiklos@yahoo.com

Kaplony – ERDŐS CSABA

SM-447080-Căpleni str. Maghiara, nr. 523.
Tel.: 0766-364500, e-mail: ercsaba@gmail.hu

Királydaróc – MÓDI ATTILA blp.

SM-447105-Craidorolti nr. 110. Tel.: 0726-149049,
e-mail: jagoman@gmail.com.Sz.: Nagymajtény

Kismajtény – BALOGH ENIKŐ

SM-447207-Moftinu-Mic str. Templom nr. 218. Tel.: 0261-875038, 0744-603278,
e-mail: benikqz@yahoo.com. Sz.: Spicztanya

Krasznamihályfalva – MÓDI ATTILA

SM-447007-Mihăieni str. Morii nr.140. Tel.: 0726-149049,
e-mail: jagoman@gmail.com. Sz.: Krasznacégény

Lele – NAGY SÁNDOR

SM-447157-Lelei nr. 50. Tel.: 0745-775342, e-mail: nagysandoresp64@gmail.com

Magyarcsaholy – NAGY RÓBERT ANDRÁS

SM-447096-Cehăluți nr.323. Tel.: 0261-822204, 0787-624211,
e-mail: nagyrobert74@yahoo.com. Sz.: Tasnádcsány

Magyargéres – NAGY ATTILA

SM-447042-Ghirișa nr. 219. Tel.: 0745-587101, e-mail: nattila72@yahoo.com

Nagykároly-Belváros – TUKACS JÓZSEF SÁNDOR, ERDEI MÁRK slp.

SM-445100-Carei str. Rákóczi Ferenc nr.17. Tel.: 0261-861787, 0746-044958,
e-mail: tukacsjosef@vipmail.hu. Sz.: Mezőpetri

Nagykároly-Kertváros – TOLNAY ISTVÁN, BENCZE-KÁDÁR ORSOLYA slp.

SM-445100-Carei str. Rákóczi Ferenc nr.18A. Tel.: 0261-866719, 0743689614,
0746326696, e-mail: tolnay.istvan73@gmail.com, bkorsolya@yahoo.com.
Sz.: Mezőfény, Csanáros, Klára

Pelekeszi – PANITI ZOLTÁN (beszolgáló lp.)

SM-447281-Becheni nr.26. Tel.: 0766-574053,
paniti_zoltanlp@freemail.hu

Piskolt – CSÁKI JÓZSEF-GEDEON

SM-447250-Pișcolt str. Libertatii nr. 328. Tel.: 0745-656006, 0770346875,
e-mail: gedeonljp@freemail.com. Sz.: Reszege

Szaniszló – BALLA ÁRPÁD

SM-447260-Sanislaău str. Ogorului nr. 967. 0742-920569, ballaarpad@yahoo.com

Szilágypér – SZABÓ SÁNDOR

SM-447245-Pir nr. 212. Tel.: 0261-821708, 0769-246536,

e-mail: szabosandor80@yahoo.com

Szilágyászér – CSÜRÖS RÓBERT-GYULA

SM-447063-Ser nr. 145. Tel.: 0758517057 e-mail: robertcsuros92@gmail.com

Tasnád – PAKULÁR ISTVÁN MIHÁLY, PAKULÁR JULIANNA-ANNA

SM-445300-Tăsnad, Str. Stefan cel Mare 1. Tel.: 0261-825032, 0751-580282,

0756-096516, e-mail: pakularsunu@gmail.com, pakularjuli@gmail.com.

Sz.: Újtasnád, Sződemeter

Tasnádszántó – PANITI ZOLTÁN

SM-447270-Santău nr. 653. Tel.: 0766-574053

e-mail: paniti_zoltanlp@freemail.hu. Sz.: Érszodoró, Érhatvan

Tasnádszarvad – DÉNES BÉLA

SM-445300-Sărauad nr. 146. Tel: 0763-058707 e-mail: denesbela57@yahoo.com

ÉRMELLÉKI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal – RÁKOSI JENŐ esperes

BH-417435 Săcueni, str. Crișana nr. 37. Tel./fax.: 0259-325-488;

Tel.: 0745-586-592, e-mail: protref@gmail.com

Irodavezető: PERECSENYI JUDIT Tel.: 0740-805-930

Főgondnok – MÉSZÁROS JÁNOS

BH-417435 Săcueni, Str. Horea nr.5, Tel.: 0746-353052,

e-mail: mjanika54@gmail.com

Albis – DARABONT TIBOR (beszolgáló lp.)

BH-417106 Albiș nr. 61. Tel.: 0259-459-237, 0744-550-973,

e-mail: bontti@freemail.hu

Apátkeresztúr – SZŰCS ZOLTÁN

BH-417016 Crestur nr. 13. Tel.: 0745-648-578,

e-mail: zoltanszucs1972@hotmail.com

Asszonyvására – SZÉKELY ISTVÁN

BH-417177 Tîrguşor nr. 27. Tel.: 0788-033-222, e-mail: szekely100@yahoo.com, pisti5858@gmail.com

Bályok – JÓNÁS SÁNDOR

BH-417040 Balc, str. Petőfi nr. 53. Tel.: 0745-075-417, e-mail: james58@freemail.hu

Berettyószéplak – BEDE FERENC

BH-417535 Suplacu de Barcău, str. Ciocârliei nr. 3. Tel.: 0726-236-981, e-mail: bedeakos@yahoo.com

Bihardiószeg – BARA LÁSZLÓ

BH-417235 Diosig, str. Livezilor nr. 42. Tel.: 0740-435-636, e-mail: bihardioszeg@gmail.com. Sz.: Kisjanka

Csokaly – TOKÁR SÁNDOR-LEVENTE

BH-417437 Ciocaia nr. 29. Tel.: 0740-564-473, e-mail: sandor_tokar@yahoo.com

Éradony – BODNÁR LAJOS

BH-417571 Adoni nr. 155. Tel.: 0742-033-464, e-mail: eradony@gmail.com

Érábrány – BALLA TIBOR

BH- 417005 Abram nr. 25. Tel.: 0749-477-874
Sz.: Lüki, Kohány, Szunyogd, Dizsér

Érbogyoszló – OROSZ MÁRTA

BH-417105 Buduslău nr. 101. Tel.: 0259-459-254, 0762-601-007, e-mail: martiorosz@freemail.hu

Érkeseű – OROSZINÉ ZIH MAGDA

BH-417176 Cheşereu nr. 238. Tel.: 0740-471-708, e-mail: erkeseru@gmail.com

Érköbölkút – LEDÁN M. ISTVÁN

BH-417438 Cubulcut nr. 14. Tel.: 0786-606-974, e-mail: istvanledan@yahoo.com

Érkörtvélyes – SIMON-SZABÓ ISTVÁN

BH-417225 Curtuiuşeni nr. 916. Tel.: 0259-465-067 (L.H.), Tel.: 0757-026-945, e-mail: refegykortvelyes@gmail.com

Érmihályfalva – BALÁZSNÉ KISS CSILLA, BALÁZS DÉNES JÁNOS
BH-415700 Valea lui Mihai, str. Kálvin János nr. 16.
Tel.: 0259-355-447; 0740-626-336, e-mail: denes.balazs@freemail.hu

Érolaszi – FUTÓ FERENC
BH-417439 Olosig nr. 223. Tel.: 0745-961-883,
e-mail: erolasziref@freemail.hu

Érselénd – TOKÁR IMOLA
BH-417546 Șilindru, str. Gării nr. 106., e-mail: erselend.ref@gmail.com

Érsemjén – CSÁKI ANDREA MÁRTA
BH-417545 Șimian nr. 153. Tel.: 0259-356-269, 0741-320-018,
e-mail: csakky79@yahoo.com. Sz.: Újsemjén, Barantó, Érkenéz

Érszöllős – ILLYÉS TAMÁS
BH-417625 Viișoara nr. 85. Tel.: 0359-459-825; 0741-234-375,
e-mail: illyestamas@yahoo.com

Értarcsa – GECSE TAMÁS
BH-417570 Tarcea nr. 251. Tel.: 0745-149-505,
e-mail: gecse.tamas@yahoo.com

Gálospetri – SZABÓ ZSOLT (beszolgáló lp.)
BH-417572 Găloșpetreu nr. 379. Tel.: 0756-095-757,
e-mail: nemzetes.zsolt@freemail.hu

Hegyközszentmiklós – ÁRUS CSONGOR LÁSZLÓ
BH-417441 Sănnicolau de Munte nr. 33. Tel.: 0259-352-591; 0769-560-811,
e-mail: laszloarus@yahoo.com

Jankafalva – JAKÓ SÁNDOR ZSIGMOND
BH-417235 Diosig, str. Mărășești nr. 11/B. Tel.: 0740-215-802,
e-mail: jako_sandor@yahoo.com

Kiskereki – OROSZI KÁLMÁN
BH-417175 Cherechiu nr. 80. Tel.: 0742-080-703,
e-mail: kiskereki.ref@gmail.com

Magyarkéc – MIKE PÁL ATTILA
BH-415301 Cheț nr. 118. Tel.: 0359-804-975, 0748-143-853,
e-mail: magyarkec@yahoo.com

Margitta – KOVÁCS GYULA

BH-415300 Marghita, str. Jean Calvin nr. 5. Tel.: 0259-362-858, 0745-888-908,
e-mail: kovacsgyula.kgy@gmail.com

Micske – GAVALLÉR LAJOS

BH-417183 Mișca nr. 183. Tel.: 0359-419-312, 0770-408061,
e-mail: lajosgavaller@yahoo.com. Sz.: Vámosláz, Királyi, Szentlázár

Monospetri – ifj. MÁTYÁS ÁRPÁD

BH-417018 Petreu nr. 258. Tel.: 0259-353-855; 0746-031-761,
e-mail: matyasarpi26@gmail.com

Nagykágya – BÁN ALPÁR

BH-417436 Cadea nr. 81. Tel.: 0742-757-581,
e-mail: alpar.ban@gmail.com

Ottomány – DARABONT TIBOR

BH-417446 Otomani nr. 220. Tel./fax: 0259-357-312; 0744-550-973,
e-mail: bontti@freemail.hu

Papfalva – ERŐS-JOÓ BÉLA

BH-417390 Popești nr. 78. Tel.: 0742-223-246, 0742-091-908,
e-mail: eros.joo@gmail.com. Sz.: Almaszeg, Cséhtelek, Réti

Poklostelek – ERŐS-JOÓ ENIKŐ

BH-417184 Poclușa de Barcău nr. 153. Tel.: 0742-223-246; 0742-091-908,
e-mail: eros.joo@gmail.com

Szolnokháza-Sándorfalva – ILLYÉSNÉ GÁBOR ZSUZSANNA

BH-417063 Păgaia, str. Mare nr. 82. Tel.: 0756-325-428,
e-mail: illyeszszusza76@gmail.com

Szalacs – SZABÓ ZSOLT

BH-417445 Sălacea nr. 26. Tel./fax: 0762-176-460, Tel.: 0756-095-757,
e-mail: nemzetes.zsolt@freemail.hu

Szentjobb – LEDÁNNÉ JOÓ KATALIN

BH-417192 Sâniob nr. 381. Tel.: 0760-564-166, e-mail: istvanledan@yahoo.com

Székelyhíd – RÁKOSI JENŐ esperes

BH-417435 Săcueni, str. Crișana nr. 37. Tel.: 0259-352-448, 0745-586-592,
e-mail: rakosi.jeno@yahoo.com

Tóti – DEMETER SÁNDOR
BH-417580 Tăuteu nr. 208. Tel.: 0740-246-162,
e-mail: demetersandorilona@yahoo.com

Vedresábrány – BOTOS JÚLIA
BH-417015 Abrămuț nr. 52. Tel.: 0745-196-531,
e-mail: kocsisjulia86@gmail.com

BIHARI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal – DÉNES ISTVÁN LUKÁCS esperes
BH-410473 Oradea str. D. Cantemir nr. 23 Bl. D23 ap.1.
Tel.: 0259-426142, 0745-374441,
e-mail: bihari.reformatus.egyhazmegye@gmail.com

Főgondnok – GARNAI SÁNDOR
Tel.: 0740-162-950

Ant – DEMETER MÁRTA
BH-417036 Ant, nr. 180. Tel.: 0742-789289, e-mail: demetermarti@yahoo.com

Árpád – FILEP FERENC MIKLÓS ZOLTÁN
BH-417046 Arpășel, nr. 300. Tel.: 0259-312686; 0743-868896,
e-mail: filep_ferenc@freemail.hu Sz.: Feketetót

Belényes – RÉMAN ELEK-ISTVÁN
BH-415200 Beiuș, str. 22 Decembrie nr. 34. Tel.: 0359-190390, 0745-923348,
e-mail: refbelenyas@gmail.com

Belényessonkolyos – SZÁSZ ZOLTÁN
BH-417269 Șuncuiuș de Beiuș, nr. 14. Tel.: 0359-234386 0749-326471,
Te.: Körösjánosfalva

Belényesújlak – PETRUCZ JÁNOS ZOLTÁN
BH-417610 Uileacu de Beiuș, nr. 74. Tel.: 0722-235509,
e-mail: bujlakparokia@gmail.com, Sz.: Magyarcséke

Bihar – SZATMÁRI-GERGELY ELEMÉR
BH-417050 Biharia, str. Szent Péter nr. 52.
Tel.: 0259-369690, 0723-164729, e-mail: elemer63@yahoo.com.
Sz.: Gostat-telep

Biharfélegyháza – SZABÓ ZSOLT

BH-417238 Roşiori Bihor, nr. 51. Tel.: 0259-462013, 0740-180278,
e-mail: szabozsolt7081@gmail.com

Biharszentjános – CSOMAY ÁRPÁD

BH-417078 Sântion, nr. 234. Tel.: 0259-316025; 0742-463780,
e-mail: arpadcsomay@gmail.com

Biharvajda – KONDOR ENDRE

BH-417239 Vaida, nr. 177. Tel.: 0259-462070, 0753-018555,
e-mail: kondor.endre@gmail.com

Bors – DÉNES KÁROLY

BH-417075 Borş, nr. 96. Tel.: 0259316131, 0746101906, dkarolylp@yahoo.com

Erdőgyarak – FÖLDESY MÁRTA

BH-417197 Ghiorac, nr. 373. Tel.: 0744-959241, 0767-980191,
e-mail: martakatalinfoldesy@yahoo.com, martakatalinfoldesy0@gmail.com

Élesd – BALLA SÁNDOR

BH-415100 Aleşd, str. Bucegi nr. 21. Tel.: 0259-342890, 0745-494764,
e-mail: elesdirefegyhaz@gmail.com. Sz.: Esküllő

Feketeerdő – FEHÉRVÁRI ISTVÁN CSABA (beszolgáló lp.)

BH-415101 Pădurea Neagră, Bl. 5, ap. 26. Tel.: 0259-342890,
F.I.: 0747-112363 ifehervari@yahoo.com

Fugyi – ZSIGMOND ATTILA

BH-417364 Fughiu, nr. 245. Tel.: 0359-805990, 0766-463886,
e-mail: azsigmond@gmail.com

Fugyivásárhely – VISKY ISTVÁN

BH-417360 Oşorhei, str. Mică nr. 593. Tel.: 0259-313265; 0726-242824,
e-mail: istvanvisky@gmail.com

Gyanta – SOÓS JÓZSEF-TAMÁS

BH-417131 Ginta, nr. 130. Tel.: 0745-926516, e-mail: soosjt@yahoo.com,
http://www.gyanta_reformatus.mlap.hu. Sz.: Kisháza, Tenkeszéplak

Hegyközcsetár – MIKLÓS CSABA-PÉTER

BH-417165 Cetariu, nr. 341. Tel.: 0359-174993, 0743-119576,
e-mail: mikloscsaba1@vipmail.hu

Hegyközkovácsi – FORRÓ LÁSZLÓ

BH-417051 Cauaceu, nr.175. Tel.: 0259-369773, 0722-686780,
e-mail: forrolaszlo@yahoo.com

Hegyközpályi – KÖTELES LÁSZLÓ

BH-417166 Paleu nr. 21. Tel.: 0722-356812, e-mail: paleuref@gmail.com

Hegyközszáldobágy – KELEMEN ISTVÁN

BH-417167 Săldăbagiu de Munte, nr. 80. Tel.: 0259-435742, 0359-186199,
0771-328821, e-mail: kiszal@yahoo.com Sz.: Száldobágyhegy

Hegyközszentimre – KUCHARSZKI ZOLTÁN

BH-417452 Sântimreu, nr.60. Tel.: 0259-441177, 0766-584040

Hegyközújlak – SZAKÁCS ZOLTÁN (beszolgáló lp.)

BH-417172 Uileacu de Munte, nr.190. Tel.: 0743-840780

Jákóhodos – PAPP SZABOLCS

BH-417451 Hodoș, nr. 83. Tel.: 0749-183987, e-mail: papsz@yahoo.com

Kisnyégerfalva – FILEP ATTILA CSABA

BH-417252 Grădinari, nr.23. Tel.: 0259-320480, 0745-707818, e-mail: filepati@
yahoo.com Sz.: Vaskóhsziklás, Diófás, Petrileni

Kisszántó – Dr. ZABÁN BÁLINT-KÁROLY

BH-417077 Santău Mic, nr. 166. Tel.: 0259-316080, 0742-224108,
e-mail: balintkarolyzaban@gmail.com, zbkvdm@yahoo.ie.

Köröskisjenő – SIMON PIROSKA ANGÉLA

BH-417295 Ineu, nr. 100. Tel.: 0742-019027, e-mail: angella.lukacs@gmail.com

Köröstárkány – SEBESTYÉN LÁSZLÓ EDE

BH-417575 Târcaia, nr. 56, Tel.: 0773-325322, 0743-939940,
e-mail: sledelp@gmail.com

Kövesegyháza – LUKÁCS ATTILA LEVENTE

BH-417534 Săliște nr.9. Tel.: 0745-875384, e-mail: lukacsattila288@gmail.com.
Sz: Derna,Tataros,Varaszló

Kügypuszta – NAGY BRIGITTA

BH-417054 Satu Nou, nr. 77. Tel.: 0747-951368,
e-mail: nagy_brigitta20@yahoo.de

Magyarkakucs – SZILÁGYI GYÖNGYI

BH-417337 Cacuciu Nou, nr. 43. Tel.: 0740-062864, 0359-886719,
e-mail: szilgyigyongyi@yahoo.com

Magyarremete – CSISZÉR NORBERT LORÁND

BH-417410 Remetea, nr. 211. Tel.: 0752-822372, e-mail: csiszernorbert@ymail.com

Mezőbaj – DEMETER SZILÁRD

BH-417196 Boiu, nr. 449. Tel.: 0359-451198, 0748-206264,
e-mail: demeterszilard@yahoo.com

Mezőtelegd – SZOBOSZLAI GÁSPÁR ISTVÁN

BH-417585 Tileagd, str. Unirii nr. 46. Tel.: 0259-345059; 0723-328103,
e-mail: mezotelegd@gmail.com

Mezőtelki – MAIOR ERNESZT DÁNIEL

BH-417608 Telechiu, nr. 103, tel.: 0752-912689,
e-mail: erneszt_maior@yahoo.com

Nagyszalonta – MIKLÓ ISTVÁN BOLDIZSÁR, SZIGETI FERENC-ERNŐ

BH-415500 Salonta, str. Aurel Lazăr nr. 9.
Tel.: 0259-373109, e-mail: refszalonta@yahoo.com
M.I.B.: 0740-207488, mikloboldi@gmail.com,
Sz.F.: 0740-675812, sziferencerno@gmail.com

Nagyszántó – FÁBIÁN TIBOR

BH-417076 Santău Mare, nr. 73.
Tel.: 0745-946470,
e-mail: fabitibor@gmail.com

Nagyvárad-Biharpüspöki – SZIGETI FERENC

BH-410141 Oradea, str. Dealului nr. 20. Tel.: 0359-455288, 0744-198562,
e-mail: ferencszigeti@freemail.hu

Nagyvárad-Csillagváros – VINCZE JUDIT, VINCZE ZOLTÁN

BH-410477 Oradea, str. Beiuşului nr. 15, V.J.: 0741-179307,
judit_vincze@yahoo.com V.Z.: 0742-942975, vinczezoltanro@freemail.hu

Nagyvárad-Hegyalja – WAGNER ERIK

BH-410184 Oradea, str. Podgoria nr. 31.
Tel.: 0755-274640,
e-mail: wagner.erik@yahoo.com

Nagyvárad-Olaszi – DÉNES ISTVÁN LUKÁCS esperes
BH-410042 Oradea, str. Libertății nr. 40. Tel.: 0259-416357, 0745-374441,
e-mail: denesistvan@yahoo.com,

Nagyvárad-Össi – CSÜRY ISTVÁN püspök, PAPP ANNAMÁRIA slp.
BH-410252 Oradea, str. Gh. Pop de Băsești nr. 5. Tel.: 0722-597364,
e-mail: csuryistvan@yahoo.com, P.A: 0756-798225.
Sz.: Less, Sályi, Cséfa, Inánd, Palota, Nagyürögd

Nagyvárad-Rét – Dr. PÁLFI JÓZSEF, POP PÉTER-ÁDÁM slp.
BH-410115 Oradea, B-dul Ștefan cel Mare nr. 6.
Tel.: 0259-453914, 0259-266608, P.J.: 0743-180363, palfijozsef67@gmail.com

Nagyvárad-Rogériusz – KERÉKES JÓZSEF ISTVÁN, KÖVENDI ISTVÁN
BH-410115 Oradea, str. Eroului Necunoscut nr. 6. Tel.: 0359-178359,
0744-602782, jozsi.kerekes@gmail.com, refrogeriusz@yahoo.com
K.I: 0740-958-887, kovendi@yahoo.com

Nagyvárad-Szölös – SZŰCS IMRE
BH-410586 Oradea, str. C. Noica nr. 27. Tel.: 0259-419717, 0745-595142,
e-mail: szucs-imi@freemail.hu. Sz.: Szentmárton

Nagyvárad-Újváros – HERDEÁN GYÖNGYI, SÁNDOR LAJOS
BH-410210 Oradea, str. Jean Calvin nr. 1. Tel.: Iroda: 0259-431684.
H.Gy.: 0747-601644, herdeangyongyi@yahoo.com,
S.L.: 0753-112925, dorla@rdslink.ro

Nagyvárad-Velence – FARKAS ANTAL
BH-410522 Oradea, str. Clujului nr. 91. Tel.: 0359-175100, 0723-465499,
e-mail: varadvelence@gmail.com

Nyüved – KÁLLAI BENEDEK
BH-417052 Niuved, nr. 1. Tel.: 0743-292100,
e-mail: k_benci@yahoo.com,

Örvénd – FEHÉRVÁRI ISTVÁN
BH-417317 Urvind, nr. 196. Tel.: 0747-112363,
e-mail: ifehervari@yahoo.com

Paptamási – PÁL LÁSZLÓ
BH-417056 Tămașeu, nr. 121. Tel.: 0259-413569, 0741-588459,
e-mail: palilaci@yahoo.com

Pelbárhida – GHITEA-SZABÓ JÓZSEF-LEVENTE

BH-417053 Parhida, nr. 50. Tel.: 0359-450407, 0765-926002,

e-mail: pelbarthida@gmail.com

Pósalaka – KULCSÁR ÁRPÁD

BH-417588 Poşoloaca, nr. 126. Tel.: 0741-145800,

e-mail: arpadk2002@yahoo.com

Pusztáújlak – MAIOR ILDIKÓ

BH-417591 Uileacu de Criş, nr. 42. Tel.: 0747-476012,

e-mail: ildিকে87@yahoo.com

Rév – PAPP CSABA

BH-417615 Vadu Crişului, nr. 3. Tel.: 0259-443049, 0745-578123,

e-mail: csubax31@yahoo.com. Sz.: Nagybaród, Barátka, Sonkolyos, Köröstopa

Síter – SZOMOR ATTILA

BH-417168 Sişterea, nr. 9.

Tel.: 0740-133013, e-mail: szomorattila@yahoo.com

Szalárd – VARGA BOTOND ENDRE

BH-417450 Sălard nr. 553. Tel.: 0259-441063, 0742-453919,

e-mail: goboti@gmail.com Sz.: Újfegyvernek

Tamáshida – PÁZMÁNY ATTILA

BH-417037 Tămaşda, Str.Magyar nr. 66.

Tel.: 0720-641037, 0748-248837,

e-mail: pazmanyattila@freemail.hu

Tenke – BERKE SÁNDOR

BH-417595 Tinca, str. Avram Iancu nr. 53.

Tel.: 0259-310299; 0742-014371 ,0740-185206,

e-mail: berkesandor@gmail.com Sz.: Bélfenyér

Toldinagyfalu – FARKAS ZSOLT

BH-417153 Sănnicolau Român nr. 487.

Tel.: 0762-638210,

e-mail: zsolif@yahoo.com.

Sz.: Szentandrás, Köröstarján, Körésgyéres, Rojt, Oláhszentmiklós

Várasfenes – FAZAKAS ILDIKÓ

BH-417265 Feniş, nr. 506. Tel.: 0774-922500

ARADI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal – MÓDI JÓZSEF esperes

AR-317301 Adea nr. 429, Tel/Fax: 0257-357629, 0740-320032, 0740-227395
Irodavezető: Seres Erzsébet, Tel.: 0257-456101, 0761-182777,
e-mail: seres.erszsebet@yahoo.com

Főgondnok – VENTER MIKLÓS

AR-310057 Arad Str. Capitan Ignat nr. 56, bl. B, ap.19, Tel.: 0722-437208,
0763-224173, 0770-288163, e-mail: mikiref@yahoo.com

Arad-Belváros – BARACSI LEVENTE, BARAC SINÉ DÁVID ZSUZSANNA

AR-310085 Arad Str. M. Eminescu nr. 33.
Tel.: 0257-283072, 0745-618992, 0740-179157 e-mail: aradref@yahoo.com
Le.: Majlát

Arad-Gáj – CZÉGÉ IMRE

AR-310501 Arad Str. Dunării nr. 16. Tel.: 0257-275464, 0745-525813,
0744-623442, e-mail: czegeimre@hotmail.com

Arad-Mosócz – SIPOS ANDRÁS

AR-310205 Arad Str. A. Ivireanu nr. 6.
Tel.: 0357-429274, 0745-038992,
e-mail: ellandras54@gmail.com
sz.: Németszentpéter, Zádorlak, Sofronya, Székesút

Ágya – MÓDI JÓZSEF esperes

AR-317301 Adea nr. 429. Tel.: 0257-357629, 0740-320032, 0740-227395,
e-mail: modijozsef@yahoo.com

Angyalkút – SERES ANNAMÁRIA

AR-317120 Fântânele, nr 288A. Tel.: 0257-456101, 0721239575,
e-mail: annaxeres@yahoo.com

Bélzerind – LŐRINCZ LÓRÁND PÉTER blp. (Vadász)

AR-317218 Zerindu Mic nr. 34. Tel.: 0257-354605.

Borosjenő – BÁTORI JUDIT

AR-315300 Ineu Str. Horea nr. 6. Tel.: 0741-999943,
e-mail: batorijudit@gmail.com
Le.: Csermő.
Sz.: Áldófalva, Bél, Bokszeg, Selénd, Sikula

Borossebes – PRÉM IMRE CSABA

AR-315700 Sebiş P-cul Libertăţii nr. 29-31. Tel.: 0257-310425, 0752-626811,
e-mail: prem.csaba@gmail.com, sz.: Bokszege, Dézna, Ranusa, Menyháza

Erdőhegy-Kisjenő – PAPP JÓZSEF

AR-315100 Chişineu-Criş Str. Înfrăţirii nr. 36. Tel.: 0740-781793
e-mail: paterke75@gmail.com sz.: Szintye, Szapárliget, Simánd

Feketegyarmat – NEMES EMIL

AR-317421 Iermata Neagră nr. 32. Tel.: 0257-355633, 0742877905,
e-mail: nemesemil@yahoo.com

Kispereg – TÓBIÁS TIBOR-GYÖRGY

AR-317241 Peregu Mic nr. 321. Tel.: 0788-077471, e-mail: tas2001ro@gmail.com

Lippa – VÉKONY ZSOLT JÓZSEF b.lp. (Szentleányfalva)

AR-315400 Lipova Str. Timişorii nr. 7. Le.: Gyorok Sz.: Szépfalu, Ménes,
Ópálos, Radna, Neudorf, Baracka, Soborsin

Nagylak – TÓBIÁS EMŐKE PIROSKA

AR-317241 Peregu Mic nr. 321. Tel.: 0257-459022, 0788-544464,
e-mail: csiki.emoke@gmail.com

Nagypereg – TÓBIÁS TIBOR-GYÖRGY, KALAOUSZEK JAROSZLÁV lévita lelkész

AR-317240 Peregu Mare nr. 76. Tel.: 0257-459140, 0788-077471,
e-mail: tas2001ro@gmail.com, K.J.: 0731-753458

Nagyzerind – DÉNES JÓZSEF

AR-317420 Zerind nr. 282. Tel.: 0357-424217, 0775-330528,
e-mail: denesjozsef55@gmail.com

Pécska – TÓBIÁS EMŐKE PIROSKA

AR-317241 Peregu Mic nr. 321. Tel.: 0257-459022, 0788-544464,
e-mail: csiki.emoke@gmail.com

Pankota – BÁTORI JUDIT

AR-315600 Pâncota Str. Avram Iancu nr. 4. Tel.: 0741-999943, e-mail: batori
judit@gmail.com sz.: Csigérszőlős, Galsa, Magyarát, Muszka, Szentanna, Világos

Szemlak – TÓBIÁS EMŐKE PIROSKA

AR-317241 Peregu Mic nr. 321. Tel.: 0257-459022, 0788-544464,
e-mail: csiki.emoke@gmail.com

Szentleányfalva – VÉKONY ZSOLT JÓZSEF

AR-317206 Sânleani nr. 183. Tel.: 0257-381560, 0768-430930, e-mail: vilagossag@yahoo.com Le.: Zimándköz, sz.: Fakert, Zimándújfalú

Vadász – LÖRINCZ LÓRÁND PÉTER

AR-317217 Vânători nr. 250. Tel.: 0764-666838, e-mail: vadaszref@gmail.com Sz.: Simonyifalva, Tőzmiske

TEMESVÁRI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal – BÓDIS FERENC esperes

TM-307430 Tormac nr. 360, Tel.: 0256-392824, 0740-152037, 0748155037, e-mail: temesrefmegye@gmail.com, bodisferi@yahoo.com

Főgondnok – VÉGH JÓZSEF

TM-307128 Țipari str. Bisericii nr. 88. Tel.: 0721-528403, 0256-326720

Bégamonostor – CZAPP ISTVÁN

TM-307275 Manastir Tel.: 0256-325.540, 0723-289.474. Sz.: Facsád, Kápolnás, Marzsina, Tomesti, Szécsen

Igazfalva – CZAPP ISTVÁN

TM-307155 Dumbrava nr. 197. Tel.: 0256-325.540, 0723-289.474, e-mail: czappis@yahoo.com Sz.: Rekettye, Bules, Rika, Búzás, Ossy

Karánsebes – GÁLL ZOLTÁN

CS-325400 Caransebes, str. Tribunalului 9, jud. Caras-Severin. Tel.: 0788-628750. Sz.: Nádorhegy, Orsova, Herkules-fürdő

Lugos – GÁLL ZOLTÁN

TM-305500 Lugoj, str. Magnoliei nr. 15. Tel.: 0256-351.103, 0788-628750, e-mail: gallzoli@yahoo.com

Nagybodófalva – CSIZMADIA FERENC

TM-307006 Bodo nr. 54. Tel.: 0786-245146, 0745-406790, e-mail: csifec@gmail.com Sz.: Vásáros

Resicabánya – MEGYASSZAI BÍRÓ ATTILA

CS-320026 Resita, str. Paul Iorgovici nr. 17, jud. Caras-Severin Tel.: 0355-409688, 0742-314032, e-mail: ticianus75@yahoo.com. Le: Boksánbánya Sz.: egész Krassó-Szörény megye Nádorhegy és Karánsebes kivételével

Szapárfalva – CSIZMADIA FERENC

TM-307128 Tipari nr. 110. Tel.: 0786-245146, 0745-406790, csifec@gmail.com

Szigetfalu – SZILÁGYI PUSKÁS ALBERT

TM-307193 Sculia nr. 87. Tel.: 0787-664609.

Sz.: Gátalja, Klopódia, Detta, Krassófüzes, Csávos

Temesvár-Belváros – FAZAKAS CSABA

TM-300200 Timisoara, str. Timotei Cipariu nr. 1.

Tel.: 0256-492.992, 0788-636.989, e-mail: fazakas senator@gmail.com

Sz.: Gyertyános, Temesség, Biléd, Ötvény, Rékás, Gyülvész, Szentandrás, Orcifalva, Szakálháza, Bakova, Iklóda, Ivánda

Temesvár-Új Ezredév – GAZDA ISTVÁN

TM-300120 Timisoara, Spl.Morarilor nr. 1/B. Tel.: 0356-467408, 0745-376.018,

e-mail: ujezredeve@yahoo.com Sz.: Buziásfürdő

Temesvár-Újkisoda – BÁLINT SÁNDOR

TM-300434 Timisoara, str. Herculane nr. 81.

Tel.: 0256-215.794, 0787-713703 e-mail: sandor_balint@yahoo.com

Sz.: Kardostelep, Krizsántelep, Gyirok, Ógiroda, Blaskovicstelep, Tecsöld

Temesvár-Vöröscsárda – KOVÁCSNÉ PAPP IBOLYA

TM-300056 Timisoara-Ciarda, P-ta I. C. Bratianu nr. 2.

Tel.: 0256-433.488, 0744-574792, e-mail: voroscsarda@yahoo.com

Újmosnica – GAZDA MELINDA

TM-307285 Mosnita Noua nr. 254. Tel.: 0256-393.502, 0747-085661.

Sz.: Medves

Újszentes – SZÜCS ANDRÁS OTTÓ

TM-307160 Dumbravita, str. Gh. Doja nr. 36. Tel.: 0256-214.649,

e-mail: refujszentes@gmail.com Sz.: Gyarmata, Kovácsi

Végvár – BÓDIS FERENC esperes

TM-307430 Tormac nr. 360.

Tel.: 0256-392.824, 0740-152037, 0748-155037,

e-mail: bodisferi@yahoo.com Sz.: Ötvösd, Nickyfalva

Zsombolya

TM-305400 Jimbolia, str. Peter Jung nr. 22/C.

Sz.: Nagyszentmiklós, Valkány, Keresztúr, Gyertyámos

SZILÁGYSOMLYÓI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal – BOGDÁN SZABOLCS-JÁNOS esperes

SJ-455300, Șimleu Silvaniei, str. Crinului, nr. 35. Tel: 0260-678902

Levelezési cím: SJ-457085, Crasna, nr.2.

Tel.: 0787-899015, e-mail: szabolcsbogdan@yahoo.com

Irodavezető: CSORVÁSI ERZSÉBET

Tel: 0728-495929, e-mail: csorvasierzsike@gmail.com

Főgondnok – SZÉKELY CSABA

SJ-457332, Lompirt, nr. 270. Tel: 0745-600491, e-mail: scsaba76@yahoo.com

Alsóvalkó – URI IMRE (beszolgáló lelképásztor)

SJ-457345 Valcău de Jos, nr. 287. Tel.: 0745-671865, e-mail: uriimre@citromail.hu

Bürgezd – RUZSA ISTVÁN

SJ-457261 Bilghez, nr. 86. Tel.: 0751-784354, e-mail: ruzsa.istvan@citromail.hu

Ipp – KOCSIS AMBRUS-TIBOR

SJ-457210 Ip, nr. 138. Tel.: 0743-043596,

e-mail: ippref@freemail.hu, kobitib@gmail.com

Kémer – KÁNYA ZSOLT-ATTILA

SJ-457060 Camăr, nr. 288. Tel.: 0769-629199, e-mail: kanyazsoltattila@yahoo.com

Kraszna – BOGDÁN SZABOLCS-JÁNOS esperes, KOVÁCS ISTVÁN

SJ-457085 Crasna, nr. 2. Tel.: 0787-899015, 0787-899014,

e-mail: szabolcsbogdan@yahoo.com, krasznaref@yahoo.com

Krasznahorvát – BOGYA MIKLÓS

SJ-457185 Horoatu Crasnei, nr. 217. Tel.: 0746-196655,

e-mail: bogyamiklos@gmail.com

Lecsmér – POCSVEILER ISTVÁN-LEVENTE

SJ-457231 Leșmir, nr.123. Tel.: 0756-792384, e-mail: istvan@pocsveiler.com

Ráton – BIRÓ BOTOND

SJ-457088 Ratin, nr. 161. Tel.: 0742-025944, e-mail: birobotond@yahoo.com

Sarmaság – PÜSÖK JÓZSEF-ATTILA

SJ-457330 Sărmășag, str. Sălajului, nr.18. Tel.: 0744-237293,

e-mail: pusokati@gmail.com

Sarmaság-Bányatelep – LUCZA ISTVÁN-ATTILA

SJ-457330 Sărmășag, str. Sălajului, nr. 166. Tel.: 0749-171129,
e-mail: istvanlucza@yahoo.com

Selymesilosva -

SJ-457331 Ilișua, nr. 255. Tel.: 0260-656123

Somlyóújlak – BALÁZS FERENC BANDI

SJ-427241 Uileacu Șimleului, str. Bisericii, nr.47. Tel.: 0740-787622,
e-mail: b.ferencbandi@gmail.com

Szilágybagos – NAGY TIBOR-ISTVÁN

SJ-457262 Boghiș, nr.161. Tel.: 0742-010330, e-mail: nagybibi@yahoo.com

Szilágyborzás – URI IMRE

SJ-457263 Bozieș, nr. 37. Tel.: 0745-671865, 0260-623802,
e-mail: uriimre@citromail.hu

Szilágykövesd – FAZAKAS HAJNAL

SJ-457070 Chieșd, nr.107. Tel.: 0745-437317

Szilágylompért – BOGYA ÁRPÁD

SJ-457332 Lompirt, str. Ady Endre, nr.11. Tel.: 0742-656145, 0742-511094,
e-mail: bogyafamily@yahoo.com

Szilágynagyfalu – SZÖNYI LEVENTE

SJ-457260 Nușfalău, str. Petőfi Sándor, nr. 19. Tel.: 0744-626722,
e-mail: leventeszonyi@yahoo.com

Szilágypercsen – NAGY BÁLINT, ÁDÁM ZSOLT (beosztott lp.)

SJ-457265 str. Bisericii, nr.416. Tel.: 0787-860199, 0749847203,
e-mail: nagybalint@yahoo.com, adam_zsolti@yahoo.com

Szilágysomlyó – SÁNDOR ANDRÁS

SJ-455300 Șimleu Silvaniei, str. Pescărușului, nr. 4. Tel.: 0766-731992,
e-mail: sandoraed@yahoo.com

Szilágyzovány – KISS MIKLÓS

SJ-457213 Zăuan, nr. 368. Tel.: 0747-235255, e-mail: zovanyimiklos@freemail.hu

Varsolc – FAZAKAS SÁNDOR

SJ-457355 Vârșolț, nr 89. Tel 0260-672507, 0744-791856, refvarsolc@yahoo.com

Kórházlelkész (Szilágysomlyó) – DAKÓ ÉVA-JUDIT

SJ-455300, Șimleu Silvaniei, str. Gheorghe Lazăr, Bl.N15, Ap. 6.

Tel.: 0745-679114, e-mail: dako_judit@yahoo.com

Sólyomkővári Ifjúsági Központ – MIKLÓS KÁROLY GONDNOK

SJ-457262 Boghiș, nr. 131. Tel.: 0749-193727, e-mail: miklos_kari@yahoo.com

ZILAHÍ EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal – SZÁSZ BÁLINT RÓBERT esperes

SJ-450010 Zalău str. Kossuth Lajos nr. 16. Tel/fax 0260-661495, 0763-677728,

e-mail: szaszbalintrobert@yahoo.com, refespzilah@gmail.com

Irodavezető: LÁSZLÓ JÚLIA GYÖRGYI. Iroda 0754 -015761, 0726-748433,

e-mail: ljgyorgyi@yahoo.com

Egyházmegyei főgondnok – BARA LAJOS ISTVÁN

SJ-450031 Zalău str. 22 Decembrie 1989 nr. 153. Tel.: 0260-631119, 0747-784897,

e-mail: bara_lajos_istvan@yahoo.com

Bősháza, Benedekfalva – VARGHA LEVENTE

SJ-457037 Biușa, nr. 140. Tel.: 0260-654227, 0749-193817,

e-mail: vargha.levente@gmail.com

Cigányi – TOLNAI MIKLÓS

SJ-457106 Cristur nr. 189. Tel.: 0260-630144, 0742-649075,

e-mail: tolnamiki@gmail.com

Désháza – NAGY RÓBERT

SJ-457297 Deja, nr. 153. Tel.: 0771-267147, e-mail: nrobi7@freemail.hu

Diósad – KÁDÁR GYÖRGY TAMÁS

SJ-457168 Diosod nr. 219. Tel.: 0260-629777, 0741-781279,

e-mail: ticskadar@yahoo.com

Doba (Kisdoba, Nagydoba) – NAGY MIHÁLY

SJ-457122 Doba nr. 214. Tel.: 0744-513421, 0360-401652,

e-mail: nagymisi_73@yahoo.com

Egrespatak – GÁSPÁR ZOLTÁN

SJ-457246 Aghires nr. 98. Tel.: 0740-797622,

e-mail: zoltangaspar75@yahoo.com

Hídalmás – HÖGYE GÁL ROBERTO

SJ-457175 Hida, Mihai Eminescu nr. 21. Tel.: 0751-947787,
e-mail: szgorcson@gmail.com

Kusaly – LUGOSI DÁNIEL

SJ-457080 Coseiu Nr. 142 Tel.: 0260-653115, 0744-756721,
e-mail: daniellugosi@yahoo.com

Magyargoroszló – KIS BÁLINT

SJ-457169 Guruslau nr. 96 Tel.: 0746-224241, e-mail: kisbalint89@yahoo.com

Magyarkecel – VÁRADI SÁNDOR KÁROLY

SJ-457245 Mesesenii de Jos nr. 296 Tel.: 0732-363878,
e-mail: varadisandorkaroly@yahoo.com

Menyő – PANITI-TELEKY ZOLTÁN

SJ-457298 Mineu nr. 134 Tel.: 0765-246519,
e-mail: panitizoltan@yahoo.com, ref.lp.supervisor@gmail.com

Mocsolya – MÓRÉ ZSIGMOND MIHÁLY LEVENTE

SJ-457326 Valea Pomiilor, nr 119. Tel.: 0768-796802,
e-mail: morelevius@yahoo.com

Nagymon – NAGY MIHÁLY

SJ-457123 Naimon nr 63 Tel.: 0744-513421, 0360-401652,
e-mail: nagymisi_73@yahoo.com

Szilágyballa – BOROS ÁRPÁD

SJ-457046 Borla nr. 114 Tel/fax: 0260-623581, 0745-306599,
e-mail: borosarpad57@yahoo.com

Szilágycseh – SZILÁGYI ÉVA, SZILÁGYI ZOLTÁN

SJ-455100 Cehu Silvaniei P-ta Trandafirilor nr. 20. Tel/fax: 0260-650716,
0728-259743, 0728-784530, e-mail: szkeva73@yahoo.com, szkizo71@yahoo.com

Szilágyerked – BALÁZS ZOLTÁN

SJ-457081 Archid nr. 77 Tel/fax: 0260-653017, 0740-576688,
e-mail: erkedbalazs@yahoo.com

Szilágyfőkeresztúr – TOLNAI MIKLÓS

SJ-457106 Cristur nr. 189 Tel.: 0260-630144, 0742-649075,
e-mail: tolnamiki@gmail.com

Szilágygörcsön, Nyirsid – ANTAL ATTILA

SJ-457107 Girceiu nr. 135.; SJ-457250 Mirsid nr. 74.

Tel.: 0360-568531, 0741-477618, e-mail: zilahiati@yahoo.com

Szilágypanit, Haraklán, Bádon – SZILÁGYI ZOLTÁN

SJ-457171 Panic nr. 94. Tel/fax 0260-669753, 0767-627486,

e-mail: szilagyzoltan67@yahoo.com

Szilágysámson – SZÁSZ BÁLINT RÓBERT esperes

SJ-457325 Samsud nr. 369, Tel.: 0260-653222, 0763-677728,

e-mail: szaszbalintrobert@yahoo.com

Szilágyszeg – PANITI-TELEKY ZOLTÁN

SJ-457295 Salatig, nr 94. Tel.: 0765-246519,

e-mail: panitizoltan@yahoo.com, ref.lp.supervisor@gmail.com

Szilágyszentkirály – SÜLE GYULA ZSOLT

SJ-457124 Sanciau Silvaniei nr 42, Tel.: 0740-703175, 0731-418575,

0360-401399, e-mail: sulegyulazsolt@freemail.hu

Vérvölgy – SÜLE GYULA ZSOLT

SJ-457126 Verveghiu nr. 90 Tel.: 0740-703175, 0731-418575, 0360-401399,

e-mail: sulegyulazsolt@freemail.hu

Völcsök – BARABÁS ATTILA

SJ-455104 Ulciug nr. 90 Tel.: 0746-828486, e-mail: attilabarabas@yahoo.com

Zilah-Belváros – PÜSÖK SÁNDOR CSABA

SJ-450006 Zalău str. A. Saguna nr. 7. Tel/fax 0360-401948,

0740-602463,0744-999537, e-mail: pusokcsaba@yahoo.com

Zilah-Fenyves – BOGDÁN ZSOLT, IFJ. JÓZSA FERENC slp.

B.Zs: SJ-450006 Zalău str. Maxim D Constatntin nr. 5.

Tel.: 0260-661454 iroda, 0727-304478, 0752-070979, e-mail: zifer@freemail.hu

J. F.: SJ-450042 Zalău, Nicolae Titulescu nr 8, 0745-709676, ijozsaf@yahoo.com

Zilah-Liget – OLÁH MIHÁLY, SZÁNTHÓ JÚLIA

SJ-450123 Zalău str. Simion Bărnuțiu 40/A.

Tel/fax 0260-661524 iroda, 0721-219379, Sz.J.: 0724-238584,

e-mail: zilahliget@gmail.com, www.zilah-liget.blogspot.ro

Zsibó, Szamosudvarhely – HÖGYE GÁL ROBERTO

SJ-455200 Jibou str. 1 Dec 1918 nr. 20. Tel.: 0751-947787, szgorcson@gmail.com

Hidalmási Ifjúsági Központ – Zilahi Egyházmegye

GONDNOK: LÁSZLÓ KÁLMÁN BARNA – SJ-457175 Hida, str. Mihai
Eminescu 21. Tel.: 0260-661495, 0726-748432, e-mail: refespszilah@gmail.com

KÓRHÁZLELKÉSZEK

Nagybányai Egyházmegye – MOLNÁR VIKTOR LAJOS

Tel.:0740-809038, e-mail: viktor_molnar@yahoo.com

Szatmári Egyházmegye – BALVINSZKI SÁNDOR

SM-440058 Satu Mare str. Wolfenbüttel nr. 34

Tel.: 0261-715897 0742-946124, balvinszky@freemail.hu

Érmelléki Egyházmegye – SZŰCS ZOLTÁN

BH-415300 Marghita Calea Republicii nr, 71. Sc. C. ap. 2.

Tel.: 0359-459760, 0745-648578 zoltanszucs1972@hotmail.com

Bihari Egyházmegye

NACSÁDINÉ CSUKA MELINDA (Nagyvárad)

Tel.: 0771-319-238; e-mail: csukamelinda@yahoo.com

ARDAI ERIKA (Nagyszalonta)

Tel.: 0742-148-373; 0770-125-066; e-mail: erikaardai@yahoo.com

Temesvári Egyházmegye – DEMETER SÁNDOR

TM-300200 Timisoara str. T. Cipariu nr. 10.

Tel.: 0740-246164, e-mail: demetersandor@yahoo.de

Szilágysomlyói Egyházmegye – DAKÓ ÉVA JUDIT diakónus – 0745-679114

SJ-455300 Simleu Silvaniei, str.Gh.Lazar, Bl.N15, ap.6., dako_judit@yahoo.com

Zilahi Egyházmegye

LUGOSI DÁNIEL – SJ-457080 Coseiu. Nr. 142. Tel.: 0260-653115, 0744-756721,
e-mail: daniellugosi@yahoo.com

ANTAL ATTILA – SJ-457107 Gircei nr. 135. Tel.: 0360-568531, 0741-477618,
e-mail: zilahiati@yahoo.com

BÖRTÖNLELKÉSZEK

Nagybányai Egyházmegye – VARGA KÁROLY ny. lp-esperes (lásd ny. lp)

Szatmári Egyházmegye – TOLNAI JÁNOS (Patóháza)

EGYHÁZKERÜLETI NŐSZÖVETSÉG

BOGYA KIS MÁRIA elnök – SM–440199 Satu Mare Str. Inăului nr. 11.
Tel.: 0771-629-661, bogyakis@gmail.com

PRESBITERI SZÖVETSÉG

TÓTH ANDRÁS elnök, SJ–457330 Şarmăşag Str. Sălajului Nr.66 Jud. Sălaj,
Tel. 0728279802, 0749495819, e-mail: tothandras11@citromail.hu
BARA CSABA főtitkár, SM–410114 Satu Mare Str. C. Brâncuşi Nr.18,
Tel. 0741770163, e-mail: kekfeher@gmail.com
LAKATOS NELLA jegyző, MM–430320 Baia Mare Str. Eminescu Nr.5,
Tel. 0741167922, e-mail: nella1950@gmail.com
MÉSZÁROS JÁNOS missziói titkár, BH–417435 Săcueni, str. Horea Nr.5,
Tel. 0746353052, e-mail: mjanika54@gmail.com
NAGY JUDIT NOÉMI pénztáros, BH–410252 Oradea, Str. Gh. Pop de Băseşti nr. 5
Tel. 0740387946, e-mail: judit_noemi@yahoo.com
MÉSZÁROS GYÖNGYI könyvelő, BH Oradea Str. Sovata Nr.32 C16 Ap.17
Tel. 0359402458, 0721345933, e-mail: meszarosgyongyi@yahoo.com
CSÚRY MIKLÓS cenzor, SM–447170 Lazur,
Tel. 0744-561721, e-mail: csurym@gmail.com
VENTER MIKLÓS, AR–310308 Arad Str. C. Ignat Nr.56 BL.B ap.19,
Tel. 0722437208, 0763224173, 0770288163, e-mail: mikiref@yahoo.com

EGYHÁZMEGYEI PRESBITERI SZÖVETSÉGI ELNÖKÖK

LAKATOS NELLA Nagybányai EPSZ elnök, 430320 Baia Mare,
Str. M. Eminescu Nr.5, Tel. 0741167922, e-mail: nella1950@gmail.com
ILLÉS JENŐ Szatmári EPSZ elnök, 440063 Satu Mare, Str. Lunca Sighet
Nr.36/A, Tel. 0727776880, e-mail: jencilles@yahoo.com
ALMÁSI CSABA Nagykárolyi EPSZ elnök, 447157 Lelei Nr. 178,
Tel. 0728981804, e-mail: almasicsaba70@freemail.hu
SZŰCS JÁNOS Szilágysomlyói EPSZ elnök, SJ–455300 Şimleu Silvaniei, Str. M.
Kogălniceanu Nr.7. Tel. 0749029930, e-mail: salubrisjani@yahoo.com
MÉSZÁROS JÁNOS Érmelléki EPSZ elnök, 417435 Săcueni, Str. Horea Nr.5,
Jud. Bihor, Tel. 0746353052, e-mail: mjanika54@gmail.com
TÖRÖK SÁNDOR Bihari EPSZ elnök, 410169 Oradea, Str. L. Pasteur Nr.147,
Jud. Bihor, Tel. 0744255683, e-mail: toroksandor@gmail.com
KOVÁCS ATTILA Aradi EPSZ elnök, 310375 Arad, Calea Vlaicu Aurel Nr.202
Bl.A9, Sc.C, Ap.6, Tel. 0735312217, e-mail: attilakovacs77@yahoo.com
ENYEDI ANDRÁS Temesvári EPSZ elnök, 305100 Buziaş, Str. Florilor Nr.11,
Jud. Timiş, Tel.0256321768, 0724309803

REFORMÁTUS GIMNÁZIUMOK

Lorántffy Zsuzsanna Református Gimnázium

(Liceul Reformat Lorántffy Zsuzsanna)

BH-410102 Oradea, Str. Andrei Saguna nr. 2.

Tel.: 0359410624, licreformat@gmail.com

SOÓS SÁNDOR igazgató

Tel.: 0742695231, sos2005@freemail.hu, soos_a_sandor@yahoo.com

FAZAKAS TIBOR aligazgató Tel.: 0743471946, ftibora@yahoo.com

SZAKÁCS ZOLTÁN iskolalelkész Tel: 0743840780, szakazoltan@yahoo.com

Szatmárnémeti Református Gimnázium

(Liceul Reformat Satu Mare)

SM-440114 Satu Mare, P-ța Jean Calvin nr. 2.

Tel.: 0261710635, liceulreformatism@yahoo.com

PÓTI EDUÁRD-JÁNOS igazgató Tel.: 0722662829, poti_eddie@yahoo.com

ELEK KINGA ANDREA aligazgató

Tel.: 0740924582, elek.kinga.andrea@gmail.com

VARGA SZILÁRD CSABA iskolalelkész Tel.: 0742020317, vszili@yahoo.com

Zilahi Református Wesselényi Kollégium

(Liceul Reformat Wesselényi)

SJ-450099 Zalău, Str. Mihai Viteazul nr. 59.

Tel.: 0260614881, liceulreformat@yahoo.com

BARA LAJOS ISTVÁN igazgató Tel: 0747784897, bara_lajos_istvan@yahoo.com

LUKÁCS LEVENTE iskolalelkész Tel.: 0749393854, proteolev@gmail.com

REFORMÁTUS ÓVODÁK

Szatmár-Szamosnegyedi – Árva Bethlen Kata Óvoda

SM-440199 Satu Mare, str. Ineului nr.11 0261-769745, 0757084773

Bogya Kis Mária intézményvezető

Szatmár-Külteleki Református Egyházközség – Szivárvány Óvoda

SM-4402160 Satu Mare, str. Basarabia nr. 14, 0261-778947, 0727190633

Higyed János Mátyás intézményvezető

Mezőtelki Református Egyházközség – Noé Bárkája Óvoda

BH-417608 Telechiu, Fő utca 103, 0359-482893, 0752-912-689,

noebarkaja@gmail.com

Maior Erneszt Dániel intézményvezető

Nagyvárad-Réti Református Egyházközség – **Csillagocska Zeneóvoda**
BH-410115 Oradea, B-dul Ștefan cel Mare nr. 6/A, 0259453914, 0721956686
Dobrai Júlia intézményvezető

Zilah-Belvárosi Református Egyházközség – **Kraszna utcai óvoda**
SJ-450006 Zalău, str. Andrei Șaguna nr.7, 0260-661487, 0744999537
Püsök Sándor Csaba intézményvezető

Zilah-Ligeti Református Egyházközség – **Óvoda**
SJ-450123 Zalău str. Simion Bărnuțiu 40/A, 0260-661524, 0721219379
Oláh Mihály intézményvezető

Resicabányai Református Egyházközség – **Óvoda**
TM-320026 Reșița, Paul Iorgovici nr.17,0355-409688, 0788636979
Megyasszai Bíró Attila intézményvezető

Székelyhádi Református Egyházközség – **Méhecske Óvoda**
BH-417435 Săcuieni, str. Crișana nr. 37, 0259-325511, 0745586592
Rákosi Jenő intézményvezető

Lugosi Református Egyházközség – **Óvoda**
TM-305500 Lugoj, Magnoliei nr.15, 0256-351103, 0766312553
Szolcsik Tünde óvónő

Szilágypaniti Református Egyházközség – **Óvoda**
SJ-457171 Panic, nr. 94, 0260-669753, 0767627486
Szilágyi Zoltán intézményvezető

KRE Szociális Napközi
BH-410102, Oradea, Str. Andrei Șaguna nr.2
Dombi Enikő intézményvezető, 0740-918701
(*szociális munkás-nevelő* Szabó Kitti Kinga)

Szatmári Református Gimnázium 24-es Óvoda
SM-440080 Satu Mare, Str. Coșbuc nr. 2, Tel.: 0261710635,
Póti Eduárd-János igazgató, 0722-662829

NYUGDÍJAS LELKÉSZEK

(a Református Nyugdíjintézetől 2018 őszén kapott adatok alapján)

- Ábrám Sámuel** – SM–440038 Satu Mare Str. Lucaciu Vasile Nr. 40, Ap.4
Bányai Ferenc – AR–317401 Mailat Nr. 89.
Barcza Dániel – SM–447291 Dobra Nr. 250.
Barlán Júlia-Katalin – BH–417360 Osorhei Str. 2 Nr. 200. Tel: 0722 207 235
Barta András – SM–447050 Berveni Nr. 185.
Bartha Sándor – SM–440074 Satu Mare Str. Iorga N. Nr. 29.
Bereczki András – H–4285 Álmosd, Arany János u. 33. Tel: 0742 305711,
0036 52 487447, e-mail: abereczki26@gmail.com
Bogdán János – SM–447060 Bogdand Nr. 279C.
Boros István – BH–415200 Beius Str. Ioan Ciordas Nr. 19. Tel: 0721 981564,
0770 145577, e-mail: i.boros@yahoo.com
Borsi Zsigmond – BH–410191 Oradea Str. C. Brancoveanu Nr. 19.
Tel: 0359 412 112
Bozsoky Sándor – BH–417435 Sacueni Str. Crisana Nr. 38. Tel: 0722 575 144
Csernák Béla – BH–410050 Oradea Str. Gen. H.M. Berthelot Nr. 17, Ap.1.
Tel.: 0744 396370
Csillag Péter – SJ–450042 Zalau Str. Nicolae Titulescu Nr. 13. Tel: 0766 580 089
Csóka Dezső – SM–446261 Berea Nr. 82. Tel: 0745 327375
Czondi István – BH–417438 Cubulcut Nr. 14. Tel: 0762 665 620
Domján László – BH–410094 Oradea Str. Kogalniceanu M. Nr. 40, Ap.1.
Tel: 0259 431 228
Fehérvári Ernő – SJ– 457331 Ilisua Nr. 262.
Fehérvári Gyula – SJ–457262 Boghis Nr. 109.
Tel: 0745 268 670, e-mail: gyula.fehervari@freemail.hu
Fodor Elemér – SM–440085 Satu Mare Str. Argesului Nr. 58.
Fodor Lajos – SM–440085 Satu Mare Str. Argesului Nr. 47. Tel: 0261 773 265,
e-mail: fodorlaji@gmail.com
Gáll Miklós János – SJ–457255 Pericei Nr. 481. Tel: 0745 052 141
Gavrucza Tibor – BH–410061 Oradea Str. C. Dobrogeanu-Gherea Nr. 2, Ap.3
Tel: 0743 612 238
Gellért Gyula – BH–410125 Oradea Str. Ion Bogdan Nr. 1A, Bl. 2, Ap.5
Tel: 0743 149 056
Gulya Géza – BH–410019 Oradea Str. M. Eminescu Nr. 34, Ap.8
Horváth Miklós László – SM–445100 Carei Str. Uzinei Nr. 58/1, Ap.7

Józsa Ferenc – AR-310205 Arad Str. Antim Ivireanu Nr. 38. Tel: 0744 552 600,
mail: jozsa.ferencz@freemail.hu

Kádár György – SJ-457085 Crasna Nr. 1525. Tel: 0747 032 793

Kajtár Gyula – SM-440250 Satu Mare Str. Paulesti Bl. UP28, Ap.11,
e-mail: katjan@vipmail.hu

Katona János – BH-417166 Paleu Nr. 21. Tel: 0724 520 528

Kelemen András – SJ-457262 Boghis Str. Principala Nr. 116.

Kiss Zoltán – CJ-405400 Huedin Str. piata Victoriei Nr. 19. Tel: 0264 352 264

Koncz Károly – BH-410533 Oradea Str. Nufarului Nr. 13, Bl. D136, Ap.6
Tel: 0259 221 890

Kovács Ferenc János – SM-447360 Viile Satu Mare Str. Principala Nr. 55B.
Tel: 0747 085 537

Kulcsár Erzsébet – SM-447355 Vetis Nr. 165. Tel: 0745 927 374

Lukács József – SJ-457262 Boghis - Szilágybagos, Alszeg u. 26,
tel. 0360-402495, 0740-879455, e-mail: lukacs.jozsef.ibolya@gmail.com

Makay Botond Károly – CS-320168 Resita Str. Caransebesului Nr. 5A, Sc.1,
Ap.7. Tel: 0255 212 136

Maksai Árpád – HR-537240 Praid Nr. 205. Tel: 0745 158 950

Mátyás Árpád – SJ-457046 Borla Nr. 364A. Tel: 0746 031 760

Mészáros Árpád – SM-445300 Tasnad Str. N. Balcescu Nr. 44. Tel: 0760454576

Mezei Horváti Miklós Attila – H-4332 Nyírdarvas, Bástya u. 18.
Tel: 0036 42 717 153

Mikló Ferencz – BH-417265 Finis Nr. 35.

Molnár Kálmán – SJ-455100 Cehu Silvaniei Str. Libertatii Nr.81. Tel: 0260 650716

Molnar Seres Márton András – SJ-455200 Jibou Str. Parcului Nr. 43.
Tel: 0728 152 137

Müller Dezső – SM-447170 Lazuri Nr. 474. Tel: 0261 753 413

Pályi Kiss Zsigmond – SM-447050 Berveni Str. Herman O. Nr. 350.
Tel: 0754 627 978

Paniti Eszter – SJ-457060 Camar Nr. 290. Tel: 0765 219 562

Papp Sándor – AR-315100 Chisineu Cris Str. Infratirii Nr. 30.
Tel.: 0742 174 269

Papp Benjámin – BH-417585 Tileagd Str. Unirii Nr. 29A. Tel: 0259 345 395

Püskös József – CJ-400681 Cluj-Napoca Str. Borsa Nr. 1, Ap.21
Tel: 0264 457 661, 0264 374 754

Sarkadi Nagy Zoltán Andor – SM-445100 Carei Str. Rozelor Nr. 60.

Sípos Ákos – BH-415200 Beius Str. Trandafirilor Nr. 10.

Sipos László – SM–440074 Satu Mare Str. Mara Nr. 20. Tel.: 0743 838672,
e-mail: siposlaszlo52@freemail.hu

Szabó Ferenc – BH–410008 Oradea Str. Ady E. Nr. 83, Ap.8 Tel: 0259 232 940

Szabó József-Kálmán – BH–417225 Curtuiseni Nr. 916. Tel: 0744 567714

Szatmári Elemér József – MS–540081 Targu Mures Str. Argesului Nr. 10, Ap.8.
Tel: 0365 418 267

Székely István – BH–417177 Targusor Nr. 28. Tel.: 0723-881-799

Szekeres Sándor – BH–417076 Santaul Mare Nr. 125. Tel.: 0740 068512,
e-mail: szekeres.sandor@yahoo.com

Szép Elemér – SM–440168 Satu Mare Str. Careiului Nr. 34, Bl. 11, Sc.C, Ap.44
Tel: 0361 807 071

Sziszik László – SJ–457300 Simleu Silvaniei Str. Zambilelor Nr. 9. Tel: 0742 598784

Tar István Sándor – BH–410087 Oradea Str. Armatei Romane Nr. 12, Ap.5
Tel: 0259 414 406, 0721 414 102

Tarsoly Gyula – SJ–455100 Cehu Silvaniei Str. Crisan Nr. 37/A.

Tőkés László – BH–410154 Oradea Str. Louis Pasteur Nr. 42A.
Tel.: 0722 352762, e-mail: orbanmisi@yahoo.com

Uszkai Zoltán – SJ–455100 Cehu Silvaniei Str. 1 Decembrie 1918 Bl. 1A, Ap.4.
Tel.: 0743 968816, e-mail: uszkaieva@yahoo.com

Varga Károly – MM–430161 Baia Mare Str. Sasarului Nr. 15. Tel: 0755 091 550

Varsányi Rudolf – BH–410522 Oradea Str. Clujului Nr. 91. Tel.: 0359-175100

Vicsai Ferenc – SJ–457245 Mesesenii de Jos Nr. 152A.
Tel: 0260 663 305, 0745 539 126

Zsigmond József – BH–410102 Oradea Str. Lunga Nr. 5. Tel.: 0743-346-320

A fejtörők megfejtései

Kézfogás: 12 személy.

Repülőtér: három repülőre.

Billiárdgolyók: A labdákat három csoportra osztod, két háromlabdás és egy kétlabdás csoportra. Először megmérted a két hármas csoportot, ha súlyuk egyforma, a harmadik csoport két labdáját megmérve megtudod, melyik nehezebb. Ha a két hármas csoport közül valamelyik nehezebb, annak a labdáit megmérve megtudod, melyik a nehezebb úgy, hogy a csoportból csak két labdát kell taláalomra megmérni. Ha a kiválasztott két labda súlya egyforma, a mérlegre nem kerülő labda a nehezebb.

Kötelek: A kötelet kettőbe vágja, egy 50 és egy 100 méteres darabra. Az 50 méterest ráköti a kampóra, a végére köt egy hurkot, áthúzza rajta a 100 méteres darabot a közepéig. Így le tud mászni száz métert a kiugróig. Ott kihúzza a 100 méteres darabot a hurokból, ráköti a kampóra és lemászik.

Bűvös négyzetek

V	E	Z	E	T
E	T	E	L	E
Z	E	N	É	L
E	L	É	R	I
T	E	L	I	K

A	L	A	P
L	Ó	C	A
A	C	É	L
P	A	L	A

2	1	4
4	2	1
1	4	2

K	R	O	K	O	D	I	L
E	Ó	L	A	L	A	T	Á
N	K	L	R	A	R	A	D
U	A	Ó	D	J	U	L	A

K	A	N	K	A	L	I	N
É	N	Ó	E	L	Á	P	A
V	Y	T	R	A	N	A	G
E	A	A	T	P	C	R	Y

S	Z	E	R	E	T	E	T
Á	O	M	É	L	Á	R	O
R	L	M	K	L	D	I	M
A	I	A	A	A	É	K	I

Sudoku

2 1 6 8 5 7 3 9 4	4 9 6 5 7 2 3 8 1	1 4 3 2 7 8 5 9 6	8 1 3 9 6 7 4 5 2
7 8 4 2 3 9 6 1 5	3 8 2 1 4 6 5 7 9	2 5 7 6 4 9 3 1 8	9 7 2 5 1 4 8 6 3
5 3 9 4 6 1 7 8 2	7 5 1 8 9 3 6 4 2	8 9 6 3 5 1 7 2 4	6 4 5 2 3 8 9 1 7
3 2 8 1 7 5 4 6 9	9 1 7 6 5 4 2 3 8	9 8 2 1 6 3 4 5 7	4 9 1 6 5 2 7 3 8
1 6 7 9 4 2 5 3 8	8 6 4 2 3 7 1 9 5	5 3 1 7 8 4 9 6 2	3 5 8 4 7 9 6 2 1
9 4 5 6 8 3 1 2 7	5 2 3 9 1 8 7 6 4	6 7 4 9 2 5 8 3 1	7 2 6 1 8 3 5 4 9
4 9 2 5 1 6 8 7 3	2 3 5 4 6 9 8 1 7	7 6 8 5 3 2 1 4 9	2 3 7 8 4 5 1 9 6
8 7 1 3 2 4 9 5 6	6 4 8 7 2 1 9 5 3	3 1 5 4 9 6 2 8 7	5 6 9 7 2 1 3 8 4
6 5 3 7 9 8 2 4 1	1 7 9 3 8 5 4 2 6	4 2 9 8 1 7 6 5 3	1 8 4 3 9 6 2 7 5

Tartalomjegyzék

Az enyéimet ismerem	5
<i>Reményik Sándor: Csendes csodák.</i>	7
NAPTÁR.....	8
Mozgó ünnepeink	32
Pollennaptár	33
Horgásznaptár	34
Jeles napok.....	35
<i>Pataki István: tebenned</i>	40
MÚLTUNK ÉS JELENÜNK	
Kétszáz éves a koltói templom	41
Koltó és Katalin hűséges szolgálói.....	47
A Szilágyság reformációja	53
A családról a kisperegi nőszövetségi konferencián.....	60
Szépkorúak találkozója	64
A múlt gyökerei a jövőt táplálják	66
<i>Ady Endre: Krisztus-kereszt az erdőn</i>	70
TÖRTÉNELMI PORTRÉK	
Knox János, Skócia reformátora.....	71
A jövőre tekintő Szenczi Kertész Ábrahám és a Váradi Biblia	75
Szász Károly, a költő püspök.....	86
Szenci Molnár Albert, a zsoltáros	89
Végvár poéta esperese	94
<i>Zöld Mihály: Csak Te tűrheted</i>	96
HISTÓRIA	
A térképek rövid története	97
Régi templomi toronyórák Biharban.....	103
A magyar börtön	109
A völcsöki jobbágyságok szolgálmányai.....	119
1919 – a magyar történelem gyászos éve.....	127
Kálvin-ábrázolások	135
<i>Müller Dezső: Kálvin</i>	145

IRODALMUNK KINCSESTÁRA

Ady – Léda – Csinszka	147
Székely János, a filozófus költő-író	151
Szabédi László, az „árva csillag”	155
Móricz Zsigmond, „a rangrejtett fejedelem”	159
Móra Ferenc, az ifjúság írója.	165
Benedek Elek, mindenki „Elek nagyapója”	170
<i>József Attila: Istenem</i>	173

BIBLIÁNK ÜZENETE

Az élő kenyér.	174
Isten választott népe a Szentírásban	180
A béke megteremtése környezetünkben	184
Egyházunk a társadalomban	191

KICSIKNEK ÉS NAGYOKNAK

Füles és Buksi kalandjai.	193
Tapsoló Füles.	198
Fejtörők	201
Skandi	202
Keresztrejtvény	204
Bűvös négyzetek	205
Receptek	209
Gazdanaptár	215
Ruhaméreték	231
Humor	232
Bölcs mondások, közmondások	234
<i>Reményik Sándor: Békesség Istentől.</i>	236

KÖNYVAJÁNLO

„A Szentlélek munkája politikailag megfoghatatlan”	237
A reménység hőse	241
Keresztesi József Naplója	243

JELENTŐS ÉVFORDULÓK 2019-ben

160 éve született Sulyok István püspök.	259
Az aradi 13 vértanú	261

ÚTIKALAUZ : Hegyközszentmiklósi termálstrand

CÍMTÁR	264
A fejtörők megfejtései	305

